

A. DEVOILE

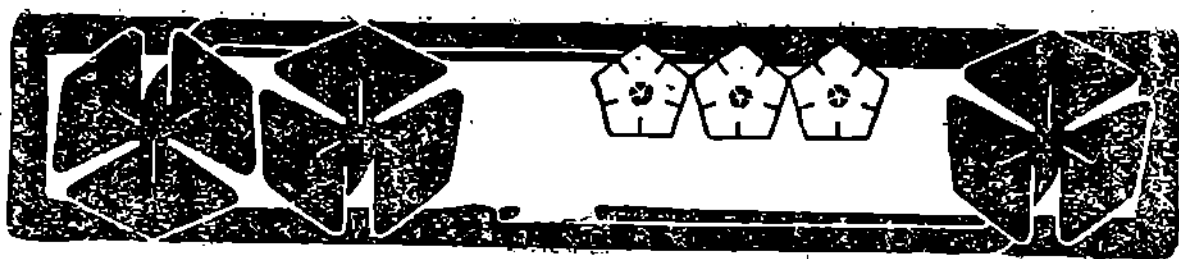
PAMĚTI
VENKOVSKÉHO
FARÁŘE

Zápisky kněze po veliké revoluci

Přeložil Bohumil Kyselý

1923

Tiskem a nákladem
Československé akciové tiskárny v Praze.

KAPITOLA PRVNÍ. *KNĚŽSTVÍ.*

Není na zemi vzrušení, jež by se dalo srovnati s pocity mladého kněze v den jeho posvěcení. Velikost úkolu, který naň vkládají a vědomí vlastní nehodnosti tvoří protivu tolik ostrou, tolik drtivou, že duše jeho jest jako zničena. Zdá se, jako by Bůh až po tu chvíli byl držel na očích svého sluhy průsvitný závoj, jenž nedal mu zříti, leč na polo hodnost, po níž touží a břímě, které ona uvaluje, a jako by závoj ten pojednou spadl, aby se ukázala v plném rozsahu vznešenost úřadu, který má býti konán, i nedostatečnost osoby, povolané k jeho úkonům. Nedivím se již tomu, co nám bylo řečeno při duchovních cvičeních, která nás měla připravit na kněžství, že by i anděl couvnul před hrozným tím důstojenstvím. Nyní je mi to zřejmo: anděl vidí bez roušky Boží velebnost, vznešenost Onoho, jenž má poslouchati kněze. A kněz, oděný tělem a obestřený temnotou, ach, kněz dovede sotva uhádnouti, tuší jenom z daleka nekonečné dokonalosti svého Boha, jenž dává se v jeho službu.

Paměti venkovského faráře 1.

Jaké ustrnutí proniklo mi všemi údy, když arcijáhen jménem celého nebe pronesl slova: Ať přistoupí ti, kdož mají přijati svátost kněžství! Nohy se mi podlamovaly, když jsem opouštěl své místo, abych učinil neodvolatelný krok, onen krok, jenž znamenal propast mezi mou minulostí a budoucností. Patrná červeň zalila mi líce, když týž hodnostář, vyžaduje pro nás od biskupa důstojenství kněžské, slyšel vážnou jeho otázku: Víš-li, že jsou toho hodni? Ó, té chvíle rozpoutala se ve mně vnitřní bouře, hluboký pocit mé neschopnosti a mé nehodnosti. Doznávám, kdybych měl odpověděti sám, nebyl bych býval s to, dáti odpověď kladnou. Ba, cosi mne tiše nutkalo, abych vystoupil z řad, a šel ukrýti někam do kouta svou bídu a nahotu, která se zraku mému poprvé objevila. Není pochybnosti: míti chvílku kdy k přemítání, nebyl bych se odhodlal přistoupiti. Ale Bůh, vždycky slitovný se svými tvory, stanoví často, že jest s výhodou vésti je svou mocí a nedávati je v plen vlastní jejich kolísavosti; zatím, co člověk rozvažuje, Bůh jedná. Již chopil se arcijáhen slova ve jménu všech a pravil: Pokud křehkost lidská věděti dovoluje, vím a dosvědčuji, že jsou hodni konati úkol ten. Načež biskup odvětil s výrazem radosti: Deo gratias! — Bohu díky!

„Ach, ano, Bohu díky!“ je-li tomu tak. Díky, díky Bohu, není-li moje nehodnost taková, abych byl pokládán za rouhavého vetřelce, jenž se odvažuje sahati na svatý oltář. Abych se o tom přesvědčil, nesmím patřiti dolů, do hluboké té propasti

nicoty, hříchu a nemohoucnosti, ale je třeba zdvihnouti oči vzhůru, k velikému milosrdenství, jež může jediným svým paprskem ozářiti husté ty tmy, bleskem své milosti smazati ty skvrny.

Svěcení dalo se s celým doprovodem vznešených vzývání, dojemných promluv, modliteb a všestranných napomenutí: připomínali nám povinnost za povinností, všecky naše rozličné úkony, a mně se zdálo, že slyším o tom všem hovořiti poprvé. „Milí moji synové,“ pravil nám velekněz, „vy, kteří máte býti povýšeni k hodnosti kněžské, snažte se přijmout ji hodně, a přijavše ji, konati počestně její úkony. Povinností kněze je obětovati svatou obět, žehnati, vésti, kázati, křtíti. Slušno tedy bráti se s velikou bází k vysokému tomu úřadu, nám pak dlužno bdíti, aby, kdož se k němu hotoví, byli ho také hodni moudrostí zrovna nebeskou, mravy bezúhonnými, a věrností dlouhou dobou vyzkoušenou.“ Vyplnil jsem tyto potřebné podmínky, jichž ke kněžství nezbytně třeba? Ovládala-li mne tato naskrz nebeská moudrost? Byl jsem si vědom této řádně vyzkoušené věrnosti? A znova, jak zmateně odpovídal jsem si v hloubi duše na všecky tyto otázky! Bylo mi řečeno, že kněz má obětovati obět přesvatou, žehnati, vésti duše, kázati, křtíti. Vídal jsem na stokrát konati různé ty úkoly, ale bylo to jenom na vzdálenost, abych tak řekl nekonečnou. Od svého dětství měl jsem vždy velmi vysoké mínění o důstojnosti kněžské, tak že se mi kněz dokonce zdával člověkem jinakým nežli ostatní. Uvykl jsem do té míry ctíti v něm obraz Boží, že jsem v něm ani

neviděl člověka podrobeného všedním slabostem lidským. Byl by mne nesmírně pohoršil, kdo by byl něco řekl nebo učinil, co mohlo býti dost málo na újmu jeho nadpřirozené, božské povaze, jíž byl kněz v mých očích nadán. A tento velebný úřad měl jsem nyní převzít sám! Měl jsem vykonávati, co jsem vždy pozorovával jenom se svatým chvěním! Vystupovati k oltáři, otevírati nebe, rozdíleti věřícím chléb eucharistický, líti na děti posvátnou vodu křestní, pronášeti nad hříšníky rozsudek osvobozující, doprovázeti umírajícího k branám věčnosti! Bože, jaká hrůza pronikala mi až do kostí při pomyslení: Tys to, ty sám, jenž budeš konati takové divy!

Budiž ti vzdán dík, Pane, že jsi ráčil tak učiniti! Ale račiž složiti na jiné odpovědnost z kroku, který jsem učinil jen s chvěním a z poslušnosti. Krácel jsem po cestách vytčených tvou prozřetelností, radil jsem se, váhal, uvažoval, modlil se; potom jsem se odevzdal nadobro v ruce, jímžto jsi mne svěřil. Nechť odpovídají za mne před tebou, Pane, tito svatí mužové, zbožní ředitelé semináře. Mé povolání bylo jimi stanoveno, mé kněžství jest jejich dílem.

Při veškerých obřadech byl jsem živě dojat a se vzrušením mísila se bázeň i důvěra. Chvěl jsem se, myslel na sebe, doufal jsem, vzpomínaje na Pána. Duše má podobala se lodi zmítané vlnami, ale hnané větrem vpřed. Vyšší jakás moc pobádala mne přes moji vůli ku předu. Čím více přirozenost se děsila, tím více půdy nabývala milost.

A když bylo břímě nadobro složeno na bedra má, cítil jsem vyvstávati sílu, která je pomáhá nésti. Byla to arci tíže, avšak tíže podobná peří ptáka, které na něm spočívá a zároveň mu pomáhá povznést se.

Bůh budiž pochválen: padesát let konám veliký ten úřad, a dvacetkrát, tisíckrát bylo se mi zastydět nad mojí nedostatečností a nehodností, ale pro žel nebylo nikdy místa v mém srdci. Ne, nikdy jsem nelitoval, že jsem vzal na se ono jho. Vzpomínal jsem vždycky, arci s pokorou, ale i s důvěrou na slova, která ke mně pronesl biskup v den ordinace: „Přijmi jho Páně, neboť jeho jho je sladké a břímě lehké.“

Okolnosti, za kterých jsem kněžství přijímal, byly toho druhu, že ještě zvyšovaly dojem, jímž měl na mne působiti důležitý ten krok do života. Revoluce právě pominula, chrámy se zase otvíraly, konkordát smířil Francii s církví, zdálo se, že vlasti nadešlo období naděje a štěstí. Pospěch, s jakým se všecko vracelo k náboženství, dokazoval, že ho pronásledování ani dost málo z duší nevymýtilo, ba že potřebu jeho jenom ještě zvýšilo. Lidé běhali k oltářům, do zpovědnic, k posvátným obřadům jako běží jelen žíznivý k vodě živé. Kde kdo žíznil po náboženství: jedni aby uklidnili výčitky a vyhladili u jiných vzpomínku na své poblouzení, druzí aby povolili dlouho potlačovaným svým touhám. Byla to krásná doba, neboť to bylo jakés duchovní vzkříšení velikého národa. Viděl jsem, jak z nejedněch očí vyhrkly slzy, když zjevili se poprvé věrní kněží, ať se již

vrátili z vyhnanství, nebo téměř zázračně vyvázli ze žaláře, či ušli popravě, když tito kněží vystupovali k svatému oltáři obětovat spasitelnou oběť, nebo na posvátnou kazatelnu, aby se s ní zase ozval hlas a mluva, které tak dávno již na ní nebylo slyšeti. A děly se věci neméně podivné: vídal jsem nejednoho zuřivého republikána, nejednoho znásilňovatele lidu, jak vraceli se také zpívat chvály Bohu, jemuž se byli rouhali, uctívat svaté, přes to, že se ještě nedávno chlubili, že pálí jejich ostatky nebo strhují jejich obrazy. U některých byl to návrat pokrytecký, u většiny však upřímný. Nicméně byl ještě dosti veliký počet oněch, kteří vzdorovali všeobecnému strhujícímu proudu. Setrvávali ve svých revolučních názorech, ať již ze studu, že obracejí, ať ze skutečné zkaženosti. Ale všecek jejich vliv byl ten tam; jako noční ptáci, kteří vězí zamračení v koutě, zatím co se všecko ozývá veselým švi-tořením v májovém slunéčku, tak tvořili i oni ponurými svými postavami ostré stíny ve všeobecné spokojené radosti.

Nebylo tomu ještě ani rok, co byly semináře znovuzřízeny, když jsem přijal svěcení na kněze. Vše tonulo ještě v rozpačných začátcích obnovy a s bídou se mohlo sehnati aspoň tolik lidí, aby se vyhovělo nejnaléhavějším potřebám bohoslovného vyučování. Nejctihodnější kněží diecése byli mrtvi nebo příliš sešli ve vyhnanství. Proto se mi dostalo jen velmi nedostatečného veřejného vyučování, ale má horlivost, má dobrá vůle doplnila, čeho se mi nedostávalo. Koncem vlády di-

rektorů byl jsem odevzdán svatému řeholníku, někdejšímu profesorovi jednoho domu jeho řádu, a využil jsem co nejlíp výtečných jeho lekcí. Od vlády byla to již snášelnivost, ale svoboda to ještě nebyla. Hodný ten muž odvážil se vrátiti počátkem konsulátu, t. j. po 9. listopadu 1799 a díky dobromyslnosti místních úřadů mohl žíti v klidu a cti. Bůh mu odplať: jemu vděčím se za první základ svého povolání a za počátky věd bohoslovných.

Opakuji, jaká to byla horlivost, jak ušlechtilý vzlet, jímž se vyznačovalo toto období duchovní obrody! Tu a tam na venkově, a hlavně v rodinách, které si uchovaly víru za dnů pronásledování, shromáždňovalo se několik mladých lidí, kteří tvořili jádro příštího kněžstva, a připravovali se na kvap, aby vyplnily mezery způsobené revolucí. A Bože můj, jaké to mezery! Staří kněží, vrátivší se z vyhnanství, prolévali slzy při vzpomínce na to, co vídali dřív a co viděli nyní. Bylo jim jako starým Židům, kteří nemohli bez lkání srovnati nový chrám jerusalémský s chrámem někdejším, jehož zkázu viděli. Paměť jejich zalétala s bolem do dnů, kdy Francie oplývala tolika krásnými ústavami tak bohatými vědami i ctnostmi. Zbožné řády, plodné ty úly, neustálá semeniště, v nichž velkolepé budovy, jejich nádherné chrámy staly se továrnami, stájemy, skladišti, kasárnami, dílnami. Jejich bohaté knihovny byly vyloupeny na zapalování slavnostních ohňů, nebo jich bylo používáno po desetiletí v krámech kupeckých. Drahoceenná roucia jejich oltářů a sakristií dostala se do

svatokrádežných rukou zlodějů národního jmění nebo vetešníků. Obrazy zdobící jejich kostely byly strhány, spáleny nebo za babku prodány. Varhany, stolice vzácné práce, dřevořezby a umělecké poklady byly roztřískány nebo zašantročeny kam kudy. I ostatky, ctihodné ty památky po našich světcích, byly zneuctěny, pohozeny na mrchoviště nebo spáleny za řevu „Carmagnoly“ či „Marseillaisy“. Jaké to vzpomínky a jaká to kdysi podívaná!

Dlužno přiznati: šlechetné ty stesky, výmluvné ty slzy na nás mocně působily. A přece, co byly tyto hmotné zříceniny u srovnání se sutinami mravními, jimiž dlouhé ty pohromy pokryly Francii? Dobrý řeholník a všickni jeho vrstevníci nemohli ani dosti oplakati spousty, které revoluční bezbožnost natropila u staré víře a někdejších obyčejích, u prostotě a mravnosti. Po výroku jednoho revolucionáře byl to „p o k r o k“ tak překotný, že není vůbec nebo jen velmi ztěžka návratu k dřívějšku. Jestli pro lid svrchovaně nebezpečno, viděl-li věci, které pokládal za nemožny, byl-li svědkem jistých výstředností, které mu jeho obrazivost líčila jako věci překročivší meze lidské zloby. Lid je jako dítě: třeba se naň ustavičně ohlížeti, chce-li káť říci neb učinit nějakou ohavnost... A revoluce byla takovým dlouhým, takovým děsným pohoršením, jaké z paměti nemizívá a zhoubně působívá po věky. Deset let bez veřejné bohoslužby, bez náboženských obřadů, bez křesťanského vyučování, bez kněží, bez Boha! Deset let bez prvního přijímání, bez svátostí!. Deset let pouze civilních sítků, nebo

uzavřených před vetřelci, tedy sňatků neplatných! Deset let zákony bez Boha a Bůh bez zákonů! Deset let bezbožecké vlády! To znamenalo u národa méně silné soustavy úplné zničení víry až do zbla. Ale náboženství semknulo, utvrdilo na štěstí veliký národ francouzský v té míře, že bylo nemožno zničit i v něm víru katolickou, neměl-li býti zničen sám. V Anglii stačil nátlak tyрана, v Holandsku a veliké části Německa štvání několika odpadlých mnichů nebo příklad několika zpustlých velmožů, aby lid stržen byl k rozkolu a bludařství, kdežto národ francouzský vídal po deset let nejednoho, ale sto tyranů, kteří naň zločinně působili; sekýra katova, žalář, okovy hrozily těm, kdož zůstali věrni víře otecké, a přece katolický základ národa nebyl otřesen: tak bylo mohutné jeho složení! Nicméně zlo bylo přílišné: základ nebyl sice vyvrácen, ale přece značně znešvařen; církev nejstarší svou dceru, Francii, téměř ani nepoznávala v rysech tohoto o hlavu připraveného národa, pozbaveného svátostí, kněžstva a svých kostelů, národa, v němž bylo mimovolně ještě znáti stopy dlouholeté zběsilosti, již byl zmítán.

A to byly ony trhliny, které jsme měli zacelití my, staří kněží navráťivší se z vyhnanství i mladí lidé, teprv na kněžství posvěcení, na nás byla vložena povinnost znovu vzdělati zdi nového Jerusalema. Jaký to úkol, jak nesmírné to dílo! Všichni naši učitelé se snažili ozřejmiti nám důležitost i obtíže toho díla. „Úloha prvních zakladatelů víry byla veliká,“ pravili nám, „vaše jest ještě větší.

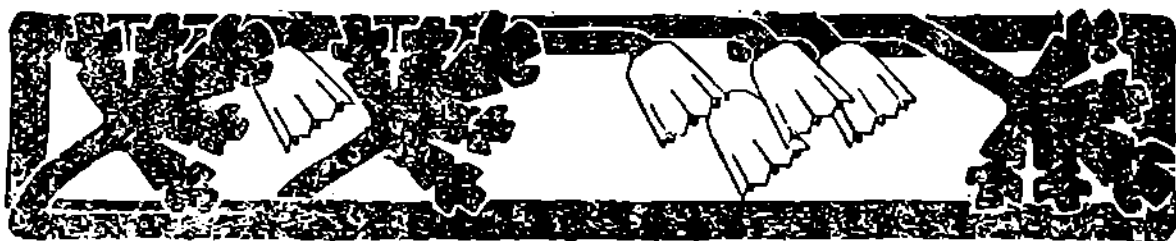
Je nesnadnější přivésti pobloudilý národ zase k rozumu, nežli obrátiti národ bez víry. Pohanství je méně hrozným nepřítelem nežli bezbožectví: vášně štípené na nevědomost snáze lze vykořeniti nežli náruživosti, které jsou roubovány na záštiplnou a rozvážnou zlobu. Obrňte se tedy statečností, mladí lidé, zásobte se hojně opatrností a horlivostí, jste povoláni znova zbudovat svatý chrám Boží.“

Taková slova rozplameňovala naši ohnivost. Ostatně byl úkol, který nám líčili jako svízelný, přece ulehčován ochotnou schylností duchů. Právě tak, jako první revoluční záchvaty vyvolaly hromadu bezbožných živlů, jaké kdo sotva tušil ve spodině společnosti, návrat k víře rázem probudil hojně šlechetných citů, které se zdály nadobro udušeny, nebyly však než utlumeny. Oh, vyslovuji zcela upřímně: opravdový zápal plnil mi duši, cítil jsem naléhavé nutkání hledat spásu svých bratří, neděsil jsem se ani dost málo, ba předvídaná práce ještě mne k horlivosti pobádala a nemohl jsem se dočkati, kdy konečně přiložím ruku k dílu. Blahé vy chvíle, sladké, uchvacující nadšení mládí, proč pohasínáš? proč tak záhy ochabuješ? Není v životě než jediná doba ušlechtilé té pružnosti, velkolepých těch snů, svatých těch a vzácných preludů? Musím je tak, žel, nazvati! Jsa mlád a pln ohně, toužil jsem vydobýti celý svět; zdálo se mi, že kde jaké srdce poddá se mému slovu, že kde jaká překážka padne na můj povel. Viděl jsem již, jak zástupy tísní se kol mé kazatelny, jak obléhají mou zpovědnici, jak děti a mládež, poslouchající mých rad, tvoří kol mne jakousi zbožnou

družinu; nejzatvrzelejší hříšníci poslechnou mého napomenutí; mělť jsem pohotově pádné domluvy každé poblouzení, odpověď na všechny námitky, oporu pro každou slabost, vysvětlení pro každou pochybnost; budu mluvit, napomínat povzbuzovat, prosit, hřímat. Příklady apoštolů táhly mi paměti: ve mně musí znova ožít, osvojím si horlivost vznešených těch šířitelů víry, i proč by se mi nedostalo také jejich úspěchů? Tak zalétala mladá moje duše a utkvívala ve smavé budoucnosti. A jak byl tehdy život krásný! Jak lehké bylo jho Páně! Jak snadným zdálo se mi kněžství!...

Krásné sny, proč jste tak rychle zmizely?

KAPITOLA DRUHÁ. *MÉ PRVOTINY.*

Druhého dne slavil jsem první svou mši v kostele rodné své vsi. Nevýslovně významný den v životě kněžském! První článek bytí naskrz nadpřirozeného, které má trvati až do hrobu! Nevypravitelná směs radosti a zármutku, slabosti a síly, bázně a naděje! Nevím věru, který z těchto pocitů ve mně převládal: měl jsem strach a byl jsem i statečný; slzy se mi valily po lících, ale nedovedl bych udati, odkud se prýštily. Vše, co vím a mohu říci, jest, že jsem se z plna srdce oddal Bohu, že jsem nepociťoval v sobě nijakého odporu proti tomu, čeho mohl v budoucnosti po mé vůli žádati, a že bych byl bez rozpaků slzami i krví svou potvrdil všecko, co by mi byl nakázal. Je-li v životě den, kdy člověk si již nenáleží, je to den prvotin; duch je protříben, srdce je lehké, ba zdá se, že i smysly pozbyly hmotařské své povahy. S radostí promísenou hrůzou opakoval jsem si stále: Ano, tys to! jistě ty sám, jenž jsi otevřel nebe a velel sestoupiti vznešené Oběti, jistě tvé ruce jsou to,

jež vykonaly div tak líbezný a hrozný. Andělé patřili na tě s ustrnutím a záviděli tvého štěstí...

Při dojmavé té slavnosti byli pouze tři kněží; to byli všichni, které bylo lze sehnati na kolik mil v celém okolí, tak prořídly řady kněžstva! Mezi nimi byl zbožný řeholník, který byl mým vychovatelem; přisluhoval mi u oltáře a byl dojat neméně než já, neboť slzy jeho kanuly jako slzy mé. Vystoupil ochotně i na kazatelnu, aby pronesl několik slov k lidu, který se tísnil v úzkých prostorách kostela, ale nejedenkrát se mu srdce sevřelo tak, že byl nucen ustati v řeči; nemluvil pak než s pláčem. Nevím, bylo-li to působením vlastního mého rozpoložení duševního, ale neslyšel jsem v životě svém nic výmluvnějšího nad tuto promluvu. Když byl hrubými rysy načrtl obraz dávných dnů, dnů, kterých zažil sám a od nichž nás dělilo pouze deset let, avšak let, která trvala jako věky, ukázal, kolik to zřícenin zanechala po sobě bouře revoluční. Maloval ostrými barvami záhubu chrámů, opuštění zákonů Božích, úpadek víry a mravů. Celá Francie zdála se mu ohromným pohřebišťem, podobným poli ve zjevení proroka Ezechiele, pokrytému kostmi suchými. Ale Duch Boží mohl ještě zavanouti a oživiti ty zbytky. Otvíraje potom duši naději, mluvil o blahém hnutí, jež vedlo srdce zpět k náboženství, dal nahlédnouti do zářivé budoucnosti, která zasvitne Francii, vrátí-li se upřímně k Bohu své mladosti. Potom se podjal úkolu vybavit v duchu posluchačů dojem o kněžství, jehož důležitost a nutnost znázorňoval pádnými důvody. Posléze obrátil se na mne a našel v srdci svém

slova tolik otcovská, tolik dojemná, že oči všech zalily se slzami. Býval jsem potom častěji při takových slavnostech, slýchal jsem dosti podobných řečí, ale tak důkladné, tak úchvatné jsem nikdy již neslyšel. Pravda ovšem, byl jsem sám hlavní osobou této krásné slavnosti, a rovněž pravda, již okolnosti, v nichž jsme právě žili, působily nějak podivně na ducha i srdce. Po tak dlouhém přerušení bohoslužeb byla první mše mladého kněze jistě nevídaným a povznášejícím.

Rodná moje vesnice nevynikla v období revolučním nijakými zvláštními výstřednostmi. Nebylo tam viděti, jako v jiných nedalekých osadách, zlotřilé dravosti v pronásledování náboženských věcí a osob. Obyvatelstvo sledovalo proud jenom pozdálí, ale šlo přece s ním. Nebylo snad ve Francii obce, ačli se vůbec jedinká našla, kde by se nebyla doba horečně ohlásila. Všude se našlo několik zloduchů, z nedávna nebo již staršího data, kteří se vyrotili z temnoty, aby diktovali poctivým lidem zákony, osobujíce si strašlivou moc, již vládcové odevzdali prvnímu ze zločinců. I u nás byly tedy nepořádky, zatýkání, udavačství, kluby, vlastenecké hodokvasy, celá ta poloděsivá, polopodivínská družina, jež revoluce provází. Bylo málo rodin, které by byly nadobro holdovaly výstřednímu terorismu, ale zbylo jich rovněž nemnoho, které by nebyly víc či méně uvolnily starou víru a netančily kolem stožáru svobody. Ba nejednou nastala jakási roztržka v téže domácnosti: muž přiklonil se do jisté míry názorům doby, žena pak zůstala věrna zavrženému náboženství. Ale

u všech víra ochabovala, nebo alespoň tíhla k se-
slabení, ježto se jí nedostávalo živin zvenčí; i nej-
lepší počali uvykati zanedbávání mše svaté; ještě
několik let, a mládež byla by s pozvolným vymí-
ráním starých lidí, pozbyla i představu nábožen-
ských cvičení. Toť vždycky u národa úkaz polito-
vání hodný.

Téhož dne dostalo se mi ještě jedné útěchy,
téměř rovněž tak veliké, jako byla první: můj
otec přistoupil ke stolu Páně, a já jsem byl tak
šťasten, že jsem mu podával. Buď za to Pán Bůh
pochválen na věky! Den, který pro mne znamenal
počátek nového života, byl i jemu východiskem
lepšího chování. Otec můj stal se bohužel pří-
vržencem osudných názorů té doby. Byl to v zá-
kladě dobrý, křesťansky vychovaný muž, ale jsa
ještě mlád, když revoluce vybuchla, přidal se
k jejím zásadám. Revoluční třeštění mu popletlo
hlavu, mluvil a činil pošetilosti, jak se tehdy až
příliš všeobecně mluvívaly a činívaly. Ba musím
dodati (a nechť to není na újmu jeho památce,
neboť toho upřímně litoval), že byl jedním z hlav-
ních náčelníků v našem kraji, předsedou klubu a
náhončím výborů; nicméně nikdy si nemusel vy-
čítati, že by byl zapříčinil nějaké zatknutí; pře-
stával na přednáškách, šířil hrůzu, vyhrožoval, ale
dále věc nehnal.

Moje matka, a především sestra matčina, by-
dlící u nás, držela se houževnatě starých zásad,
jak se obě žertem vyjadřovaly. Jejich vážnost a
příklad tvořily u nás děti protiváhu neblahého pří-
kladu otcova. Byla to u nás prazvláštní podívaná:

hlava rodiny, můj otec horoval v klubech, hubuje na uctívání někdejšího Ježíše, nose rudou čapku, prohlašuje krvavé dekrety konventu, zatím co jeho choť, jeho švekruše, jeho čtyři děti modlily se svůj růženec nebo chodily tajně na mši, již sloužíval kněz, ukrytý na sýpce. Naše maminka a teta dovedly nás tak mocně ovládnouti, že jsme opatřili vždy jen s odporem na potrhle a rouhavé ceremonie, kterými se revoluce pokoušela nahradit zakázanou bohoslužbu. Litovali jsme otce a nepocítili jsme ani nejmenší chuti následovati jeho příkladu. Jak blahé a vzácné jest působení ženy v rodině! Ó, šťastní, na vždy blažení ti, kdož měli dobrou matku!

Jakmile však minuly doby hrůzy, otec se uklidňoval. Buď ho poděsil osud Robespierrov, buď nastoupila rozvaha na místo unáhlenosti, jeho revoluční zápal pojednou utuchl. V zásadě ještě svých názorů nezměnil: byl pořád republikánem, a ne-li nepřítelem náboženství, jistě vzdálen všech jeho úkonů. Přes to nám v ničem nebránil; věda, že se modlíme, že býváme časem přítomni svaté Oběti, ba že dokonce počínání věrných kněží přejeme, nehoršil se na nás, ale arci také nás nepochválil; bylať to zvenčí hluboká lhostejnost, pod níž však vězel pořád ještě starý kvas. Tak svolil po pádu vlády direktorů, že matka i teta počínaly si v ohledu náboženském rozhodněji, ba vyslovily se zřejmě, že mne určí ke stavu kněžskému. Když jsem vykonal svá studia u někdejšího gardového důstojníka, jenž žil na venkově v ústraní, byl jsem odevzdán v ruce dobrého řeholníka, abych se

věnoval studiu filosofie a bohosloví, proti čemuž otec již ničeho nenamítal. Když jsem vstoupil do semináře ledva otevřeného, byl z toho patrně spíše povděčen než rozezlen; pozvolna se vracel, dík šetrnému, ale neunavnému působení choti i švekrů. Já pak neustával jsem prositi Pána, aby mu ráčil otevřítí oči. Konali jsme devítidenní pobožnosti ke cti všech milých svatých, abychom jemu té milosti vyprosili. Psával jsem mu dosti často a neopomenul jsem nikdy vsunouti do svých listů slovíčko o spáse. Když jsem stál konečně před svěcením, pokládal jsem, sděluje mu velikou tu novinu, za svou povinnost otevřítí mu srdce své, říci mu, že bych byl na vrcholu štěstí, kdybych viděl, že původce mých dnů, jehož více než sebe miluji, smířil se s Bohem, že přijímá Beránka bez poskvrny z ruky synovy,, jenž poprvé přistoupil k oltáři. Touha má byla splněna: dobrý otec povolil mým naléhavým prosbám; po upřímné a dokonalé zpovědi, již nikoliv na jednou vykonal u našeho výborného řeholníka, byl prohlášen hodným, aby zasedl k božské hostině. Matinka, teta, mé dvě sestry a značný počet našich příbuzných a přátel přiúčastnil se po jeho boku: moje radost byla úplná.

Od té chvíle stal se můj otec úplně jiným člověkem. Nezůstal křesťanem na polovic; světlo víry zářilo mu víc a více, cítil nutkání napravití příkladným životem pohoršení, které byl dal. Napravil se každým směrem, po celý zbytek svého života, a žil ještě dvacet let, byl vzorem ctností křesťanských. V hodině smrti projevil dokonce Paměti venkovského faráře 2.

přání shromáždití kol svého lože starší lidi ze vsi, aby je poprosil za odpuštění pro křivdy, které jim snad způsobil nebo pro špatné příklady, které jim dal. Jeho bázlivé, téměř úzkostlivé svědomí bylo pobouřeno, že snad při odchodu z tohoto světa nebyly slovem napraveny poklesky, dávno již dostatečně usmířené pokáním dvaceti let. Kdykoliv zaletím myslí svou do těch vzpomínek, cítím, jak sevře se mi srdce vroucí vděčností k Bohu. Co jsem učinil, abych zasloužil štěstí, které v onen den zaplavilo mou duši?

Po slavnosti chrámové byla skromná hostinka. Každý blahopřál rodině ke cti, jíž moje kněžství na ni vylilo. Podivná změna, jež odehrála se v myslích všech! Blahopřáli mému otci, mé matce lidé, kteří před některým rokem ještě pronásledovali kněze a nepropásli jediné příležitosti k potupě svatého náboženství, jehož stal jsem se služebníkem! Co je lid? Co srdce lidské?

KAPITOLA TŘETÍ.

MŮJ VSTUP DO DUCHOVNÍ SPRÁVY.

Po třech dnech, prožitých v radostech rodiny, bylo mi odejítí za povoláním. Potřeba bohoslužeb byla tak nesmírná, že bylo škoda každé chvílky. Všecky znovuzřízené farnosti volaly hlasitě po kněžích, leč představení nemohli vyhověti než jen velmi nepatrnému počtu. A nad to zapříčinily okolnosti nemalé rozpaky. Napoleon domohl se s neblahou nedůsledností na papeži Piu VII., aby pětina všech jmenovaných biskupů, to je dvanáct ze šedesáti, přináležela tak zvané konsistuční straně, což znamenalo, že dvanácte diecesí má mít představenými preláty nakažené neblahým odstěpenstvím, vyvolaným revolucí a odsouzeným slavně Piem VI. Byla to odluka od svatého Stolce, která by byla přivedla náboženství ve Francii na pokraj záhuby. Důsledkem toho, nebo spíše z donucení byli prostí kněží, kteří se přidali k osudnému tomu poblouzení, konkordátem zmocnění vykonávati svůj úřad. Tak se stalo, že hned zpočátku ubohá církve ve Francii chovala v sobě

zárodek rozbrojů, dvojí protilehlé zásady, kteráž nezbytná a úporná dvojakost přidala novou nesnáz ke všem ostatním, které již církev tísnily. A při tom se předstíralo, že děje se tak jenom proto, aby se jí dostalo klidu!...

Jsa celou svou, přísně církevní výchovou naplněn svatými naukami katolicismu, zvěděl jsem ne bez ustrnutí, že jsem přidělen jako kaplan jednemu z těchto pobloudilých kněží.

Jako bývalý řeholník františkán, vykonal přísahu státem požadovanou a vedl duchovní správu jako věřelec. Když byly chrámy nadobro uzavřeny, uchýlil se do jednoho města, byl také trochu znepokojován za hrůzovlády, prodlel i měsíc nebo dva ve vězení, z něhož vyšel po pádu Robespierrově. Poté žil jako prostý řeholník, ale zanechal z většího dílu cvičení náboženských, mezi jiným i modlení breviře. Když byl potom klid vrácen církvi, počal znova konati službu, a byl ustanoven odštěpeným biskupem na velmi důležité místo, kde jsem měl já sdíleti jeho práce. Bylo to pro mne trapné postavení; tušil jsem od prvního počátku, jak mi bude nesnadno žíti v pokoji s člověkem, jehož mínění bude se tolik lišiti od mého v otázkách nejvážnějších, a jehož chování jako pastýře duší rovněž mohlo se uchylovati od pravidel kanonických.

Ve své nesnázi šel jsem navštívit svého dobrého řeholníka. Poskytl mi výborných rad, které se staly potom směřodátnými pro mé jednání. V zásadě mne nabádal, abych obětoval všechno, až na svědomí, varoval se co nejpečlivěji ožehavých

otázek, mínil, že bude třeba poraditi se faráře ve všem, co se týká zevnějšího úřadování, přizpůsobiti se jeho názorům, budou-li správný, upravití je v případě opačném; radil, abych byl veselý, zdvořilý, ochotný, zkrátka, abych ve všem ustoupil *usque ad aras* — až po oltář. — Dohodování (podotýkal), bývá při nejmenším neprospěšno, a často i nebezpečno. Bývá s užitkem jen tehdy, je-li vyvoláno tím, kdo cítí potřebu, aby nabyl jasna ve svědomí a hledá světlo, jinak však dráždí samolásku, nepotírá bludu, nýbrž naopak ještě jej posiluje, utvrzuje v něm; hádky jsou podobny ranám kladiva, které hřeb ještě zaráží, jež někdo chtěl dostat ven. Synáčku, vězte, že takové rokování ještě nikoho neobrátilo, leda v tom případě, o němž jsem se zmínil, totiž když je odpůrce sám žádá. A co tu pravím, je pravda v každém směru a za všech okolností. V náboženství i v politice obyčejně nestrpíme nikoho nad sebou; držíváme se svého mínění, a lneme k němu tím více, čím více kdo usiluje nám je vyrvati. Jenom Bůh může obrátit, s hora musí přijíti podmanivá střela, paprsek světla; všecko snažení by okamžik milosti jenom zpozdilo; naše nejmoudřejší slova, naše nejmocnější důvody jsou leda nárazy větru, které zmítají, ba často svíci zhasí. Modleme se, ale nedohadujsme se!

Poslechl jsem výtečných těch rad a dávám je všem, kteří budou čísti tyto řádky. Jen jednou či dvakrát jsem se od nich uchýlil, a Bůh to nepochybně dopustil, abych pocítil veřejné dopravy nebo v hostincích odmítnouti nejapné poznámky

mířené na mne. Z toho vznikly dohady, v nichž jsem se nesmírně namáhal jak plícemi, tak proti důvody. A co z toho vzešlo? Čím více jsem měl pravdu, tím větší bylo rozčilení. Tu jsem si vzpomněl na slovo svého učitele: Přílišné zdůrazňování práva bývá velikým bezprávím. Lidé se proti mně roztrpčili, slovo dalo slovo, mnohdy silné slovo, které přešlo v tupení; několik vtipů, které jsem vyhrotil v úsměšek, působilo jako žihadlo na zdivočelé zvíře: protivníci se rozkatili, uráželi můj stav, rouhali se mému Bohu, a to byl asi celý zisk, který jsem z té rozmíšky měl. Umínil jsem si, že do něčeho podobného se již nikdy nedám, a slovu jsem dostál. Dvacetkrát, stokrát setkal jsem se potom s bezbožci, kteří hleděli často zúmyslně vyvolati hádku, nepochybně v naději, že ušetří nějaký políček mé kněžské tváři, já však jsem neustále ranám se vyhýbal. Známo jest, že v dobách obnovy království bylo známkou dobrého vkusu poštěkávat tak na oděv kněžský; přívrženci liberální strany nedali si ujíti žádné příležitosti, aby zavedli kněze na půdu, kde mívají vítězství vždycky zajištěno lidé silných plic, nejhrubších pitomostí a kteří to déle vydrží. Dovedl jsem bez úhony projíti tímto bouřlivým obdobím, ale viděl jsem nejednoho spolubratra, jak narazil na skálu. Bylo prý to nad jejich síly, aby nechali tak bez odpovědi jalové námitky nebo bezdůvodné potupy... Budiž! Ale koho nebo co tím získali? Ať sečtou, prosím, svůj výdělek!

Nechť nepohoršuje se drahý čtenář nad tím, vypravuji-li tu, že se nedohaduji, že jsem se hádal

v životě jen dva-, třikrát, a že toho podnes lituji. Na tom se nedá ničeho měniti. Odvolávám se na odůvodnění výtečného svého učitele: Urážky týkají se buďto vás, nebo Boha. Odnášejí-li se k vám, nechte si je, neboť vám patří, a jste-li pokorný, doznáte, že jich nikdy nemůže být příliš. Týkají-li se Boha, ponechte mu péči, aby na ně odpověděl: není obavy, že by podlehl... Setkáš-li se tedy, čtenáři, v hostinci, ve voze, ve společnosti s knězem, kdež někteří „silní duchové“ napadají něco z víry, nebo stihají kněžství potupnými poznámkami, a onen kněz dělá jako by zíval, chrápal, obíral se parátkem, pomyslí si, že kněz ten napsal tyto řádky nebo že je téhož názoru.

A věru, náš božský Mistr se nikdy nedohadoval; vyplísnil fariseje, pokáral zákoníky a knížata kněžská, ale nehádal se s nimi.

Podotýkám předem: můj představený přivítal mě velmi vlídně. Nevím, která to dušička jej upozornila, že bude míti kaplana dobráčka, který neodporuje, který se nehádá, a ta zpráva ho upokojila. Poprosil jsem hned zpočátku, aby mne nezkušence vedl, aby nešetřil ani výtkami ani radami. Tato uctivá svolnost jej těšila. Rozhovořil se dopodrobna, kterak bych si měl počínati a jest mi k jeho chvále doznati, že všechny jeho náhledy srovnávaly se úplně s církevními pravidly. Tak jsme žili pokojně, leč nejednou bylo se mi nesmírně přemáhati. Zaváděl často řeč na choulostivé předměty, na otázky, jimž jsem se chtěl vyhnouti za každou cenu. Tu jsem prostě mlčival, čímž jsem mu naznačil svůj nesouhlas, aniž jsem se provinil

proti účtě k němu. Zdálo se mi, že v tomto úporném přetřásání téhož předmětu vidět ně ani touhu, abych se přidal k jeho názoru, jako spíše potřebu ospravedlnění; vytušil jsem, že jeho svědomí není bez jakéhosi neklidu, dosti blízkého výčitkám. Složil jsem vše na Boha, aby tu pomohl a omezil jsem na modlitbu za něho, jsa jinak odhodlán hleděti si výhradně svých povinností.

Co jsem pocítil, když jsem spatřil osadu svěšenou mé péči! Vzpomínám, jak jsem kráčel sám, rozjímaje tiše o životě, který mi nastával a pozvedaje chvílemi srdce k Bohu, když jsem dospěl na návrší, odkudž jsem pojednou uviděl věž farního kostela. Opakuji, celá má bytost byla jata ustrnutím, zmatkem, bázní. Padl jsem na kolena, upřel oči k nebi a ždal z hloubi srdce o pomoc Boží; také jsem se poroučel vroucně do ochrany Panny Marie, svého anděla strážného, anděla chránitele oněch míst, svatého patrona farnosti. Pak svezly se mé oči na domy, na rovinu, na pahorky, vroubíci obzor; pozoroval jsem takorč rysy duchovní snoubenky, farnosti, již dával mi Bůh. Aj, pomyslíl jsem si, totě tedy stádce mi svěšené, toť první jeviště mé horlivosti, první mé zápasíště! Toť bojiště, kde mi bude potýkati se se spojenými mocnostmi pekla, kde zdatnost má bude podrobena první a nejtěžší zkoušce. Pozdává se mi, jako by se cos hnulo na nebi i na zemi, jako by se vše chystalo pozorovati, co se bude dít. Přicházím sem jako nový zápasník, nemaje jiné moci, než svou slabost, jiné výzbroje, než svou dobrou vůli, jiné podpory, než důvěru v Boha. A přece

je nutno, abych tu já, ubohý kněz, zanechal stopy, salající až do věčnosti. Jako můj božský Mistr postaven jsem tuto ku povstání a ku pádu mnohých; kéž alespoň zachráním svou vlastní duši! Bůh nežádá po mně úspěchů, nýbrž jen přičinění, a já se chci přičinit, k tomu se znovu odhodlávám. Ostatek učiní dobré nebe.

Od té chvíle povstalo mi v duši tajemné pouto, vížící mne k tomuto lidu ještě neznámému. Mé city, soustředěné doposud na rodinu a několik přátel, nabyly rázem nových rozměrů; bylo mi, jako by se mé srdce nesmírně rozšiřovalo, aby láskou objalo všechny ty dítky duchovní, které mi tento den podaroval. Cítil jsem zároveň, jak padá stesk, jenž mne zaplavil, když jsem opouštěl krb otecký; směr mých myšlenek se náhle změnil, nový svět se patrně otvíral přede mnou, byl jsem člověkem nadobro jiným.

Když jsem dorazil k prvním domům, byla zvědavost krajně podrážděna: kde kdo vycházel na zápraží, vyhlížel z okna, aby si mě prohlédl. Jako bleskem rozlétlo se kvapné volání a šuškáni: Kaplan! Tuhle jde kaplan! Šel jsem zvolna, smekaje brzy v pravo, brzy v levo, usmívaje se, pohlazuje po líčku dětičky, které mi běžely vstříc, aby mě pozdravily. Mám velmi jemný sluch a přiznávám se, dychtil jsem také úkradkem zachytit nějaký úsudek, neboť lidé soudili mne hned a dosti hlasitě. Čtenář mou zvědavost zajisté pochopí. Všecko nebylo pro mě právě lichotivé; tento první projev mínění lidu byl příznivý a nepříznivý. „Jaký má nos!“ poznamenala jedna kmotra, „pro

trafikou to bude pěkný zisk!...“ To bylo a nebylo pravda: mám dost veliký nos, ale nešňupám. „A jak si stoupe! Hej, sousede, jenom se podívejte, — jako krmená husa!...“ To bylo mi novinkou: vždycky jsem myslel, že chodím jako jiní mladí lidé, nyní se ukázalo, že chodím, jak chodívají husy, a k tomu ještě tučné husy. „A ta lýtka!“ počal jakýs povaleč, „to je vlastně jenom pro ně místo, věru, ale pěkné místo k vyplnění!...“ Bylo to bohužel pravda, do slova pravda. „Jeho talár není nový,“ pravil kdosi trochu dále, „tenhle pánek nevypadá právě zámožně!...“ I to byla přesná pravda, má ubohá matička neměla peněz, aby mě novým šatstvem vybavila, než jsem z domu odešel. „A což, po zevnějšku vypadá slušně,“ pochvaloval jeden výrostek. Pozdravil jsem ho za to úklonou. „Mně se asi tuze líbit nebude,“ řeklo nějaké děvče; nemám ráda lidí, kteří mají velké nohy...“ Mé nohy jsou skutečně dosti důkladně stavěny na širokém podkladě: to už mi několik ševců potvrdilo.

Tak posoudili zevrubně moji osobu od první chalupy až k poslední. Slyšel jsem dosti, ale ještě víc jsem nezaslechl. Inu, byl jsem veřejně působícím člověkem a bylo se mi podrobiti chtěj nechtěj veřejnému posudku od kdekoho, ba i ostré kritice. To mě nepřekvapilo a také jsem si na to nenařikal.

Můj farář přijal mne, jak jsem již zmínil, laskavě. Byl to ještě statný kmet, který si uchoval ve svých rysech, posuncích i řeči jakousi vážnost a zdrželivost, zbytek to ze života řeholního. Nosil dlouhý kabát, jak mívali v obyčeji kněží, přizvaní „k o n s t i t u č n í“. Naše první setkání bylo odmě-

řeně a úřední. Oba jsme pozorovali vzdálenost mezi sebou, jaká se přirozeně utvořila mezi dvěma lidmi, určenými působiti pospolu, jichžto způsob života a smýšlení byl tak nesmírně rozdílný.

Bylo to k večeru. Jediný, puklý zvon zaklinkal „Anděl Páně“ a svým dutým, křaplavým zvukem naznačoval mi, že konání služeb Božích nebude asi jinaké. Pozoroval jsem již, že kostel byl po zevnějšku velmi zchátralý. Když jsem hned potom vykonal návštěvu nejsv. Svátosti, viděl jsem, že vnitřek úplně odpovídal zevnějšku. Nelze dolíčiti, jak chudičký to byl chrám, jak špatné to bylo zdivo, holé oltáře, odřené nářadí, jehož několik kousků oči mé objevily. Ten pohled mi drásal srdce. Nicméně nabyl jsem záhy mysli, když jsem uvážil, že to zavinily spíše smutné revoluční okolnosti, než nedbalost kněze nebo neochotná vůle věřících. Vrhł jsem se před oltářem na kolena a z hloubi duše obětoval se božskému Mistru, je-muž jsem tu měl sloužiti. Odevzdával jsem jemu vše: svou vůli, své tužby, obavy i naděje; v jeho náručí prosil jsem, aby požehnal příchod můj i odchod, a nedopustil, abych se uchýlil v pravo či v levo od cesty, již mi ráčí vymeziti.

Také jsem vykonal modlitbičku u oltáře mariánského; jeho ošumělost dotkla se mne bolestně, ale umiňoval jsem si hned, že ničeho neopomenu, abych mu někdy dodal trochu lesku, zároveň pak, že budu úsilovně šířiti v duších úctu k Matce nebeské. Tento první výlev mého srdce byl mi s prospěchem, neboť pozvedl mou odhodlanost a posílil mé tužby.

Ještě mi zbývalo obeznámit se s důležitou osobou a přiznávám, že jsem toužil mít v té věci co nejdříve jasno. Mním farní hospodyní, které nebylo doma, když jsem přišel. Nepřekvapí asi nikoho, dám-li, že je to osoba důležitá. Kdož by nevěděl, jak působí, nebo může působiti v osadě osoba z fary? Koho je tajno, že může připraviti snažení knězovu bez počtu nesnází? Co jazykem svým může mu vzbuditi nepřátele, co těžkých nepřijemností vyvolati svými klepy, povídavostí, ano i svou nedobře projevenou, špatně pochopenou věrností a oddaností? Není snad jediného čtenáře, který by nebyl měl aspoň jednou v životě příležitost přesvědčiti se o správnosti těchto slov.

Osoba, s níž jsem se měl denně stýkati, byla bohužel z nejhorších. Usoudil jsem tak hned z prvního přivítání, z prvního pohledu jejího při mém příchodu. Napadala na nohu a měla kolem šedesáti let; zmiňuji se o těchto okolnostech nikoliv, abych ji očernil, nýbrž naopak, abych ji omluvil: prvnější tělesné vadě přičítám hašteřivou povahu, již měla a kterou nepochybně vytvořily již dávno úštěpky, jimž byla vydána; ze druhé okolnosti odvozují všecku její náklonnost k odpočinku, nenávisť práce, která jí byla dvojnásobným břemenem jako osobě sloužící.

Pozdravil jsem ji přívětivě, ledva mi však odpověděla; změřila mě chvatným pohledem od hlavy do paty a hleděla si své práce dále, nevěnujíc mi větší pozornosti, než domácí kočce, která by byla do příbytku vlezla. Večer odbyla nás tak skoupě, že i farář se tomu podívil. Ale marně se

dovolával kouska uzeného od oběda, Anka byla jako hluchá, z čehož jsem usoudil, že kaplan nebyl rád viděn a pánem v domě že není farář.

Co se mne týče, vysvětlilo se to zcela přirozeně: Anka byla horlivou stoupenkou odštěpenců a proto ve mne viděla nepřítele. Za revoluce projevovala nesmírný zápal pro stranu „státních“ kněží; bývala vždy první na mši takových poddajných kněží; jeden její bratr, kapucín, složil státem předepsanou přísahu, sestra její, řeholnice, učinila podobně, ba potom odešla z kláštera a vdala se.. To byly mocné důvody, aby strhly na cestu rozkolu takový ženský rozum, který zajisté neměl ani tuze pevných zásad, ani příliš velikého rozhledu. Rozpoznal jsem ihned, jaké následky může míti pro mě tento odboj nečekaný, nový: sklopil jsem hlavu a odevzdal se osudu.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

MÉ PRVNÍ KAZÁNÍ.

V mládí mívá člověk podivuhodnou ohnivost, kterou nahradí mnoho věcí, již však ničím nelze nahraditi. A co hlavně tento vzlet ducha i srdce podporuje, jest nezkušenost, již bych rád nazval šťastnou, nebýti tolika nevýhod, s nimiž je spojena. Stařec bývá chladný a zdlouhavý, protože ví, že nestojí za to, aby se kvapilo; je bojácný, protože zná nestálost všeho na světě; je nedůvěřivý, ježto zná chyby lidské. Zklamání, jakých se dožil, naučila ho nespoléhati na nic, byť ve svých nadějích tolikrát obelstěn, že se neodvažuje už k žádné. Mladý člověk je naopak samý ohně, samá naděje; vidí možnost, ne pak skutečnost; sám jsa otevřený a přímý, nevěří v klam, jsa k tomu bystrý a odvážný, nevěří v nemožnosti.

Já stál sem tváří v tvář povinnosti, vkročil jsem na bojiště, maje se bít s obtížemi. Můj Bože, jaký žár cítil jsem v žilách, jaká živá naděje hárala mi v srdci! Všecko považoval jsem možným. Moje obraznost předbíhala událostem a počítala již

triumfy, tisíce poražených padali po levici mé, desetitisíce po pravici, nic neodolávalo síle slova mého, ani mým pádným důvodům, byl jsem povolán obnoviti tvářnost této země.

Nebylo to marné chlubilství, věřiž mi laskavý čtenář, neměl jsem o sobě přemrštěného mínění. Ale počítal jsem příliš na účinnou ráznost své vůle a za druhé na boží působení. Chtěl jsem přispěti svým úsilím, Bůh pak popřeje úspěchu. Ne, to nebyla domýšlivost, byla to prostě mladická ohnivost.

Ej, který pak začátečník se nedomýšlel, že provede svou věc líp, než předchůdce? Který mladý muž necítil politování s názory starých? Který mladý advokát nemyslí, že výmluvnost svého povolání obohatí novým, neslýchaným výkonem řečnickým? Který kaplan si netroufal obrátiti celou svou farnost?

V těchto blahých preludech prožíval jsem první dny své duchovní správy. Duch semináře, ustraněnosti ještě mě naplňoval, vesloval jsem ještě na širé hladině. Neviděl jsem před sebou ničeho, leč dobro, které mám konati, duše, které mám spasiti. Velkolepé plány rozvíjely se přede mnou. Především jsem si umínil, že postavím jiný kostel, než byl ten, který tu před mýma očima trčel v celé své ubohosti a neladnosti. Nebude to přece nic tak nesnadného, vždyť má slova budou tak výmluvná! Dále jsem při svém příchodu do osady pozoroval — jak se mi aspoň zdálo — jakousi zálibnost u žen: tu vadu musím vyrvat z kořene. Dva či tři štíty hostinců padly mi do

oka: ty arci co nevidět zmizí! Také se mi nelíbila veliká rozpustilost dětí „jdoucích ze školy: toho trpěti nebudu! Nevím kolik jiných zlovyků, které jsem hned na poprvé postřehl, mělo se ztratiti mou výmluvností a horlivostí. Byl jsem cele zabrán těmito myšlenkami, že jsem ani již nepozoroval, co se děje kol mne, míním chladné, upjaté chování starého faráře, nevlídné pohledy jeho staré hospodyně, špinavé náčiní, nepořádek v domě, odměřování v jídle ještě větší než jindy, ba i vlasy, které se někdy v polévce objevily; ne, ani jsem nemyslel na to vše, horlivost připíná křídla a vyletíš-li do jisté výše, nepozoruješ dolů již ničeho...

Přešťastný smrtelník, jenž stojí na počátku svého úřadu!

Za čtrnáct dní po mém příchodu, pravil mi farář: „V neděli budete mít kázání.“ Veliká novina! Konečně tedy smím rozvinouti svou výmluvnost, širé pole působnosti otvírá se přede mnou. Měl jsem ve stolku kázání složené za posledních duchovních cvičení, prvorozené dítko ducha mého! Byla to krásná, nádherná řeč, vypracovaná se zvláštní pečlivostí, jakou člověk věnuje prvnímu svému dílu. Každá věta, každý obrat, každé slovo bylo v ní odváženo a odměřeno s chvályhodnou pílí a dle všech řečnických pravidel; byla tam zvlášť některá úsloví, která jsem nemohl opakovati bez pohnutí; viděl jsem v nich ony příznaky vítězné, jimž nic nemůže odolati. Byl jsem pevně přesvědčen, že tohle dílo výmluvné sklídí jistojistě velikou pochvalu.

Vyňal jsem svůj sešit s kázáním, přečetl je s obzvláštní pozorností a zdálo se mi krásné a dobré; přičinil jsem pouze několik drobností, k nimžto mi už poskytla látku moje čtrnáctidenní zkušenost. Ve dne, v noci opakoval jsem si řeč z paměti; nebylo jediné věty, která by nebyla bývala v jistém smyslu vryta do mé paměti. Naznačil jsem si všechny pohyby, ustanovil, kde co hlasem zdůrazniti, určil, kde promluví s nadšením: všecko bylo připraveno, aby posluchači byli uchvázeni.

A opakuji, při tom všem nebylo ani stínu sobecké samolásky. Či jsem nevěděl, že člověk je nic, že nemá ze sebe nic a že vše dobré shora pochází? Ale což jsem mohl já býti výjimkou co do mladické nezkušenosti, co do sladkých preludů prvotní horlivosti?

Moje řeč jednala o s p a s e n í; předmět ten týká se každého. A k tomu v neděli, kdy jsem měl kázati, byl zároveň svátek: zase důvod příznivý mému úspěchu. A skutečně, kostel byl plný: slavnost, zvědavost a také proud, jenž strhoval lidi zpět k náboženství, to byla lákadla, jimž jsem vděčil tak pěkný počet posluchačů.

Kázal jsem s opravdovým zápalem. Pojednou zmocnil se mne jiný duch: dal jsem padnouti všem vlastním zájmům a ohledům a ovládala mne výhradně horlivost o spásu duší; nehledal jsem chvály lidské, svého úspěchu, ale opravdového prospěchu duchovního svých posluchačů. Poslouchali, aspoň většinou, pozorně; přes to viděl jsem Paměti venkovského faráře 3.

dosti lidí, kteří zívali, i několik spáčů. Ale při nejúchvatnějších místech své řeči nepozoroval jsem pražádného pohnutí, a to mne překvapovalo; očekával jsem vzrušení, ano i slzy, zatím pak byl jsem dojat já jediný. Můj starý farář spal již dávno ve své stolici a kostelník vedle něho, a to nebyla jejich chyba, vždyť si před tím aspoň desetkrát oba zašňupali, nepochybně proto, aby se ubránili dřímotám.

Ke konci kázání, na místě, kde řečník dle pravidel umění řečnického shrnuje všecky své vývody, rozhozené v celé promluvě, aby je podal jako kytici a překonal vítězně kde jaký odpor, viděl jsem v pozadí chrámu jakýsi ruch; domníval jsem se ovšem, že to jest vyjádření úžasu neb dojmu, jakým slova má působila; ani zdání: byla to chasa, která odcházela z chrámu, ježto jí bylo mé kázání nepochybně nekonečné. Ale to mé paměti nezadalo; nedaroval jsem ani slova, ani slabiky, ba ani jediného nacvičeného posunku. Když jsem sestoupil s kazatelny, byl jsem nadobro zpocen, mluvil jsem celou hodinu.

Lze si domyslit, že jsem byl zvědav, jaký dojem učinila má řeč; nestačíť kazateli, aby sám sebe soudil, ale dobře jest, zvě-li, co o něm soudí jiní. Vyloudil jsem tedy nepřímou úsudek několika osob, ne snad proto, abych sklízel pochvalu, jako spíše proto, abych poznal, v čem jsem chybil a mohl nedostatky napravit. Podám tu zhruba výsledek svého pátrání.

Nejprve upozorňoval mne při obědě farář, že kázání bylo nesmírně dlouhé. Odůvodnil svůj ná-

hled několika říznými slovy, na něž jsem nezapomněl a jež mi později posloužila. Protože téměř celé kázání prodřímá, bylo mu nesnadno souditi o obsahu a také se do toho ani nedal. Poděkoval jsem mu za upozornění a prosil ho, aby mi všechno řekl, co kdy uzná za dobré.

Na druhém byla Anka. Pravila mi odpoledne: „Proč jste zdědil po matce takový nos? Ten vám pokazí každé vaše kázání!“ Tento důvod byl ještě pádnější; na neštěstí, v tom jsem si pomoci nemohl. Nedokonalou výslovnost nebo snad mluvnícký poklesek ještě člověk napraví, ale kterak opravit svůj nos?

Za nedlouho setkal jsem se se starou ženou, která se mi zdála dobrá a upřímná. Zeptal jsem se jí, co lidé soudí o mém kázání. „Ach, velebný pane,“ odvětila, „lidé si povídali, že jste ani jednou nevyplivnul...“ Upřímně řečeno, myslil jsem, že moje kázání stálo přece za víc.

Nazítří šel jsem do polí na procházku a bral jsem se podél zídky, za níž hovořila dvě děvčata. Přistoupil jsem tiše blíž a vyslechl tento rozhovor: „Ten má ale silný hlas! — jak naše kráva.“ „A jaké má dlouhé ruce! — jako hůl u smetáku.“ „Kdyby se byl aspoň trochu učesal! — měl hlavu jako rozdrchaný chrást!“ „I kdež pak, děvče! Kdyby byl načesán a ulízan jako panenka, s takovýma ručiskama nikdy nepořídí!“ „A taky pořád se ohání Písmem... a latiny ani slova... Inu ještě mu mnoho schází do starého velebného!“ „Ano, zvlášť když nekáže.“

Ještě téhož dne sešel jsem se s místním lékařem, který mi pravil: „Velebnosti, byl jsem již již na tom, udělat vám ostudu.“ „Ale proč, pane doktore?“ „Protože jste včera držel ty lidi tak dlouho v kostele, že mne to stálo oběd... v pravém slova smyslu: přišel jsem o oběd! Pozval jsem si dva, tři přátele, žena chtěla do kostela, tak trošku ze zvědavosti, a já už myslil, že se odtamtud ani domů nedostane. Všecko bylo spáleno, usušeno, pokaženo... Nu zkrátka, bylo to strašné.“ „To mne velmi mrzí, nemohl jsem tušit...“ „Arci, arcí! Měla chuděra sto chutí odejít, ale neodvážila se.“ „Totě opravdu nepříjemná věc!“ „Oh, však také slíbila, že už do kostela ani kroku!“

Když jsem po klekání večer vycházel z kostela, pravil mi učitel: „Kostelník na vás láteřil jen což.“ „A proč?“ „Zapomněl zhasiti velikou svíčku před vaším kázáním a když už jste kázal, neosmělil se tak učiniti: pravil, že jí uhořelo na dobrou stopu... taková škoda!“ „To je opravdu neštěstí.“ „Také vykládal, že prý bude hledět, aby pokaždé vyzvěděl, kdy máte kázání, by mohl zhasit všecko, i lampu.“ „Opatrný člověk, tenhle kostelník!“ „Inu, velebníčku, kostel je tak chudý!“

To by bylo asi vše, čeho jsem se mohl dopídit o svém kázání a o tom, jak účinkovalo. Nebylo to nijak povzbuzující. Když jsem však o tom u sebe rozvažoval, pochopil jsem, že mi Pán chtěl dáti napomenutí tím, když mi tak makavě naznačil, že člověk nesmí se spoléhati na nic, ba ani ne na svou dobrou vůli. Jinak zůstalo ve farnosti všecko při starém: mé krásné pokusy řečnické neobrátily pra-

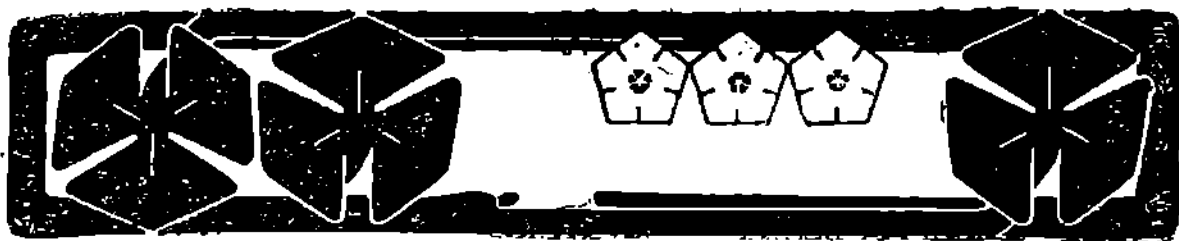
nikoho, staré zvyky a obyčeje nemizely. Z toho jsem usoudil, že pěkné kázání je zrovna takovou událostí, jako všechny jiné, jichž si lidé nevšímají víc, než vody plynoucí v řece, nebo mračna, které přeletí. Celý můj další život přinášel mi jen potvrzení tohoto názoru.

Jednou byl pohřeb. Umřela matka v nejlepších letech a zanechala sedm dětí. Můj starý farář byl churav a nemohl obřadů vykonati, tak že povinnost ta mi připadla. Viděl jsem již mnoho pohřbů, účastnil se také nejednoho, ale nevěděl jsem, co to vlastně znamená. Když jsem se nyní viděl v černém rouchu, obklopena samým smutkem, když jsem zanotil zpěvy žalostné, byl jsem uchvácen dosud neznámými pocity. Vzkročiv do domu smutku, zočil jsem opuštěné dítky a srdce se mi sevřelo; jejich bolestné štkání ozývalo se mi v duši. Při průvodu, v kostele, při zádušní bohoslužbě rozrýval mi srdce tento nářek, to kvílení; jen stěží dovedl jsem svého pohnutí ovládnouti. Ale na hřbitově bylo ještě hůř: když rakev spouštěná do hrobu těžce, hluše dopadla, když na ní zaduněla první hrstka hlíny a já viděl skláněti se sirotky hluboko nad hrobem, jak by chtěli býti s matkou spolupohřbeni, ach, tu zalakala duše má bolem a já plakal zároveň s nimi.

Ale žel, člověk přivykne časem všemu. Kolikrát jsem byl potom svědkem podobných výjevů! I nejcitlivější srdce na konec ztvrdne a kněz poslouchá potom bédování vdovy a úpění sirotka ne-li lhostejně, tedy aspoň bez vlastního utrpení. Toho dne večer nemohl jsem ani sousta pojmouti, tak bylo mé srdce zdrceno! Později přihodilo se mi nejednou,

že jsem se bezprostředně po takových smutečních obřadech účastnil přátelské hostiny a neměl jsem obtíží ani srdečných, ani žaludečních. Takový už je člověk. Bědná přirozenost naše vždy touží zbavit se všeho, co se jí nelíbí a dovede zastříti závojem věci nepříjemné. Tak zvykne si příkladně lékař řezati, voják vraždit, kněz pohřbívati: smrt pozbývá pro ně svých odporných rysů.

KAPITOLA PÁTÁ. *VELIKÉ NEBEZPEČÍ.*

V každé farnosti, kde vládne víra, bývá jakési jádro, malý šik, před nímž se každý kněz musí mítí velmi napozoru, zvláště když je mlád a teprve do farnosti přišel. Čtenář asi uhodl, koho myslím; jsou to tak zvané z b o ŷ n é ženy.

Slovo to je nedobře voleno. Zbožnost je krásná a dobrá věc, je to míza, duše víry křesťanské. Není to vlastně nic jiného, než odevzdanost do vůle Boží, ustavičné a věrné plnění jeho zákona. Kromě toho zavírá v sobě i představu vroucího, něžného přilnutí, jakési záliby ve věcech duchovních, jaké neznají duše obyčejné. V tomto smyslu je zbožnost darem Božím, zrovna tak řídkým, jako drahocným. Prosme, aby byl hojnější u lidí, snažme se sami osvojiti si ho.

Ale se slovy „zbožnost, modlitba“ má se věc podobně, jako se slovem *f i l o s o f*, jako se slovem *l i b e r á l* a jinými, která jsou ve vlastním smyslu velmi čestná, ale stávají se někdy dokonce příhanou pro neřesti těch, kteří si je osobili.

Taková nesprávně zbožná osoba, řekněme modlilka, je prazvláštní bytost v obci křesťanské. Je to směsice žluči a octa, do níž skanula kapka medu. Bývá velmi zbožná, ale jenom dle své hlavy a po své chuti. Nábožnost vykládá jen dle svého dobrozdání, víru vykonává dle vlastních názorů. Opouští své stanovisko jenom, aby zaujala jiné, ale opět své, čili oddává se, aby zase jen sebe našla.

Povšechně řečeno, sbor modlílek nalézá své stoupence v duších zatrpklých, v povahách snivých, srdcích suchopárných a duších nepochopených. Takové osoby vyfintí si loutku, učiní si z ní jakousi modlu, a tato loutka, tato modla jsou oni sami.

Modlilky mají víru, toť jisto, ba jsou skutečně zbožny, o tom není pochybnosti, ale tomu všemu je přimíseno kus ješitnosti, jakás dávka okázalosti, která by pokazila nejkrásnější věc na světě. Jejich zbožnost nemá základu, jediného pravého základu: pokory. Chvála se jim líbí, žebrají o ni, baží po ní, a nepřichází-li odnikud, uštědří si ji sami. Pokárání je pobuřuje, pohrdání uráží, chladnost trápí: takovým ctnostem je třeba kadidla, takovým fintilkám zrcadla.

Studoval jsem důkladně tento druh lidí po padesát let svého kněžského úřadu, a téměř vždycky jsem shledal, že se zvirtli, to je skoro všecky osoby, které se oddaly této nepravé zbožnosti, které přeháněly nedobře pochopenou nábožnost, upadly posléze do chyby opačné, do lhostejnosti

a zapomínání povinností náboženských. Nejedna stala se přímo pohoršením své farnosti.

Nutno však přiznati, lidí těch ubývá. Pozoroval jsem v tom ohledu patrnou změnu k lepšímu u mládeže křesťanské. Falešná zbožnost blýskala se hlavně po zániku revoluce, když se duchové vraceli jako o překot k náboženským úkonům, když bylo kněží poskrovnu a jistý počet horlítelek snažil se je zastupovati. Tato horlivost, zprvu chvályhodná, zvrhla se záhy v nešvar, zvláště u osob, které méně přilnuly k názorům revolučním a proto si osobovaly právo řídit jině. Ba více, poručníkovaly i kněze samého.

Stávalo se nezřídka, že farář, přijda do své farnosti, našel již jakousi soustavnou bohoslužbu, plno předsudků, a hlavně veřejné mínění, které osobám těm vykazovalo již určité místo; zbožné ty duše se chrámu doslovně zmocnily. Jakmile však jednou pevně zasedly, bylo pranesnadno dostati je z místa. Viděl jsem kněze přenešťastné právě pro tyto šiky bojovnic s dlouhými vlasy, které se tvářily, jako by navazovaly na staré tradice, zatím pak vnucovaly téměř svou vlastní vůli, vydávaly zákony a stanovily meze, krom nichž nebylo dovoleno jednati. Viděl jsem nejednoho spolubratra, zvláště mezi staršími, který poslouchal s otrockou bázni těchto panovačných osůbek. Znal jsem jiné, kteří byli zničeni, že jim chtěli odporovati. Taková oposice podobala se opravdovým bouřím, jež modlilky vyvolávaly. Na veliké štěstí, opakuji znova, doby ty minuly.

Co tuto vypravuji, jest proto spíše jen vzpomínka na minulost, než satira na přítomnost. Ale žel, lhostejnost, nevšímavost k náboženským úkonům, příliš se dnes rozmohla, než abychom si směli stěžovati na přepjaté zbožnosti, neboť konec konců: nepravá zbožnost předpokládá pravou, jako lež předpokládá pravdu, škraboška tvář skutečnou.

Farnost, v níž jsem se octl, znala předobře tento nešvar. Náboženská horlivost živě se projevovala při znovuzavedení bohoslužeb, i vznikla přirozeně vedle pravé zbožnosti i zbožnost líčená. Můj farář řeholník byl již kmet; nad to byl povahou slaboch, jemuž se sice nedostávalo prozíravosti, ale nebylo opravdové vůle. Vykonal státní přísahu ze slabošství a z téhož důvodu ji dodržoval. Zpupní, panovační duchové, kteří se před jeho příchodem zmocnili žezla, ihned jej obklopili; pobožnůstkářky vytušily, co v něm vězí, jako vosa vyslídí zralé ovoce. Nejdříve ohlásily se přispěním Anky.

Tudy otvírá se brána do fary: získejte si lidi z fary, smíte se všeličeho nadíti, nebuďte s nimi za dobře a pramála se dočkáte. Tehdy — věci se od té doby značně změnily — dělil jsem venkovské faráře na dvě třídy: na takové, jichž služebné mě vítaly, a na takové, jichž služebné se na mě mračily. S prvními jednal jsem bez rozpaků, s druhými mluvil jsem jen, bylo-li třeba. Ale opakuji, od té doby se všechno změnilo: nepřístojnost tuto zmíněná není dnes než výjimkou, tehdy byla téměř pravidlem.

Měřil jsem teprv hloubku zla, když tu třetí den po mém příchodu za večere vidím vcházeť modlilku asi padesátníci, oka lstivého, výrazu uzavřeného, posuňků odměřených, slova úsečného. Přišla vyčiniti mému starému faráři, jenž poslouchal skromně jako ministrant nebo žáček, přistižený při poklesku. Výtku týkala se dvojí věci: sestry rozdurdily se na kmeta, že slíbil vzíti do shromáždění, čili konference tu a onu, a to jsou prý osoby, které nestojí za nic. (Později přesvědčil jsem se o pravém opaku.)

Dále mu bylo naznačeno, jak se má zachováti o slavnosti řečené konference, která se blížila; bylo mu přesně určeno, co má vytknouti, jaké rady má uděliti a jak si má počínati. Ale to nebylo řečeno skromným tonem přání nebo prosté poznámky, nýbrž s přízvukem velitelským jako vyjádření vůle: Řeknete, musíte se postarati, nezapomeňte, atd. Anka, která zprvu naslouchala ve dveřích kuchyně, přišla brzy, aby se přiúčastnila porady. Potvrdila pádně vývody své spolusestry, vytkla bez obalu svému starému pánu slabost a doprovázela všechny své věty takovým pokyvováním hlavy a trháním ramen, že v tom nebylo ani stopy po nějaké uctivosti.

Já jsem byl při tom a škubal jsem sebou na židli. Mne si vůbec nikdo nevšimnul, neměl jsem do toho co mluvit. Jsa však pobouřen nadutostí obou těch osob, odvážil jsem se přece jednou, dvakrát prohoditi trochu pepřné slovíčko, abych je upomenul na povinnou úctu vůči knězi a starci. Anka mi odsekla pichlavě: „Vy?, vy jste ještě

holobrádek! Počkejte, až vám vypučí vousy... Druhá po mně mrskla okem zpod obočí, což se asi vyrovnalo štiplavé poznámce hospodynině. Starý můj farář mi pokynul, abych mlčel, jemu byl pokoj nade vše. Pochopiv, že tam nemám co hledat, vyšel jsem do zahrady na čerstvý vzduch.

Příští neděli řídil se farář dopodrobna danými pokyny; neodňal a nepřidal ani jediné tečky.

Dvě, tři slovíčka, která jsem pronesl, nepadla ovšem na půdu neúrodnou. Pobožnůstkářka jest jako kbelík octa, kde vše, co do něho padne, zakysne. Druhého dne věděla celá farnost o mých opovážlivých poznámkách. Rada, veliká rada při konferenci shledala prazvláštním, že se na zemi vyskytl smrtelník tolik smělý, aby něco vytkl jedné z členek. Mluvílo se o tom hlasitě, mluvilo se potají. Rozdílnost mínění farářova a mého stala se novým zdrojem klepů a poskytovala nespokojencům pevnou oporu. Od té chvíle měl kaplan stranu proti sobě.

Zlost u takových modlilek nevylučuje přes to obratnosti. Povšechně řečeno, získati protivníka bývá opatrnější a jistější, než utkati se s ním přímo. Nemysleme však, že malá četa modlilek bývá bez vnitřních rozporů. Ba věru, kdyby měla býti vykázána občanská válka ze země, k nim by se utekla. Polovice shromáždění žárlivá pravidelně na druhou a pozoruje ji: je to ustavičná vojna drobných strohostí, drobných závistí, vojna na špendlíky. Pakli mě tedy značný počet potupil, již z toho důvodu hledělo mě dosti jiných omluviti a

přidati se ke mně. Měly-li ony přede vším důvěru k faráři, uchvacovaly tyto důvěru kaplanovu.

Za některý den po tom měl jsem návštěvu v sakristii. Přišla dívka, požívající jakési vážnosti, upozornit mne, že se o mně ve farnosti potupně mluví a že některé osoby šíří proti mně stížnosti. Odvětil jsem, že má cesta je přesně vytčena: mluvit a činit, co uznám za dobré a správné, ostatek pak dát na starost Pánu Bohu. Doložil jsem, že sakristie jest v mých očích částí kostela a proto že nerad v ní bez potřeby hovořím. Bylo to však řečeno zcela zdvořile, takže dívka nebyla tím patrně uražena; naopak, díky, které jsem jí vyslovil za to, že se ujímá mé cti, dotkly se jejího srdce a zdály se jí prvním vítězstvím.

Věc ta bavila obecenstvo více méně nějaký čas. Myslím však, že většina obyvatelstva nebyla jí vůbec vzrušena. Zbožný svět je světem pro sebe, zvláštním světem, kde stačí sklenice vody, aby vyvolala bouři. Celé příští týdny byl jsem předmětem pozornosti blažených těch lidiček. Pod tou či onou záminkou přicházeli promluvit se mnou, navštívit mě. Byl to celý roj vos nebo neškodných much, které mne obtěžovaly, ale uctivě a co nejzdvořileji. Nejdříve vystrčili vždycky slávu Boží, ale vlastně byla každému nejpřednější věcí vlastní čest a sláva. Byl to prostředek, jak vyniknouti, byla to reklama. Toť vlastnost, každého lidského Já, hlavně u pobožnůstkářek, že se nemůže odhodlati k mlčení: nutno, by se o něm mluvilo, nutno, aby bylo vystaveno tak či

onak na odiv. I výtky, chladnost, pohrdání připadají mu méně tvrdými než mlčení, zapomenutí. Ach, je-li pokora nezbytným základem opravdové ctnosti, kde jsou duše skutečně ctnostné?

Byl jsem tehdy mlád, měl jsem maličko zkušenosti, ale dobrý můj učitel dal mi v té věci ponaučení. Leč doznávám, že jsem nebyl naprosto neochvějný: útok trval tak dlouho, byl veden tak obratně, že jsem posléze úplně, nebo aspoň bez mála úplně povolil. Ani netuše, stal jsem se brzy hlavou strany. Dvě či tři bytosti podřízené, které držela žárlivost na spolusestry a zálusk na přední místa příštího roku, osedlaly mě tak dobře, že jsem jim leccos pověděl, co jim vyhovovalo. Ostatně osoba, která vás třikrát po sobě navštíví, pokládána jest vždy za vaši důvěrnici, třeba byla i zdvořile vystrčena za dveře. Tyto neodbytné návštěvnice platily na konec za mé důvěrnice, ba za mé náhončí. Privil jsem a vyznal jsem, že jsem dva-, třikrát přisvědčil k jejich řeči, a od té doby stalo se mé jméno heslem: „Pan kaplan řekl; je to tak, jak praví velebný pán; pan kaplan míní, chce, žádá atd....“ Samozřejmě se přidávalo na lokty, kde bylo jenom na palec. Tyto dvě neb tři obratné podněcovatelky přetvořily se v pobočníky v čepcích: chvátaly v pravo, v levo, zjevovaly se ve středu i na křídlech vojů, a zdály se vždycky vykonávati mou vůli, roznášeti mé rozkazy. V tom vězí právě umělecká říznost a vypočítavost: uplatnění vždy vlastní vůli, vyhověti svým drobným zlostem, svým choutkám a libůstkám, ale pod pláštěm — jiného.

Modlilky mívají obyčejně svědomí vzletné nebo jako na šroubech: mění se, vystupuje nebo poklesá dle libosti. Vždycky několik dní před slavnou konferencí a po ní býval jsem napadán kacířnicemi, které přicházely popatřit kdo jsem, nebo mi povědět kdo jsou ony; ty mi svěřovaly, co si myslely, ony mi ohlašovaly, co jsem kdy řekl a tak podobně. Tušil jsem léčku nastraženou mým krokům. Byla mi uložena co největší zdrželivost a já jsem se dovedl ovládnouti. Každé mé slovo, skutečné či smyšlené budilo ozvěnu, neboť žel, i to náleží k vlastnostem nepravé zbožnosti, že lehce roznáší tajnosti ze zpovědi.

Celé tři neděle nebylo slyšeti jiného než řeči o mně; mé jméno bylo zapředeno do kde kterého klepu, jeho se dovolávaly všechny pro i proti, bylo zkrátka omáčkou při každé řeči. Bezpočtukrát byl jsem zastaven na ulici lidmi, kteří se mne dotazovali, zda jsem řekl to a ono té a oné. Odpovídal jsem: „Nevím, co chcete: umývám si ruce ze všeho, co se klevetí na můj vrub.“

Mladí kněží, dejte si pozor: tato léčka jest obyčejná a nebezpečná, a právě vám bývá s oblibou nastražována. Vím a milerád opakuji, že vláda nepravé zbožnosti téměř zanikla. Ale má se to s ní jako s každým plevem: semeno se úplně nikdy neztratí.

Neštěstí mé v tom vyvrcholilo, že jsem si to pokazil se svým farářem i jeho hospodyní. Rozumějme si: Při konferenci vyšlo na jevo, že se utvořily dva tábory, ačkoliv nebylo vlastně jiných známek rozštěpení kromě křížového ohně slov

a úštěpků, které lítaly z tábora do tábora. Byla tu strana farářova a strana kaplanova. Byly mi podkládány různé výroky, které směřovaly k příhaně chování farářova za těch okolností. Pro své stáří, pro svou poněkud podrážděnou povahu a především pro různost našeho mínění vzhledem k roztržce, domníval se kmet přímo, že mu hledím podkopati půdu ve farnosti. Na to jsem ani nepomyslel. Zahrnul mne proto výčitkami, na něž jsem upřímně a bez obalu odpověděl. Vzal si z mé odpovědi, co chtěl, ale nějakou dobu byl vůči mně chladnější a upiatější. Ale časem se bouře přehnal: zdravý jeho náhled ukázal mu vše v pravé podobě a stali jsme se zase upřímnými přáteli. Ale jisto jest, kdybych se nebyl dosti obezřetně ovládal, kdybych byl nějak trpce odpovídal na výtky, které mi byly dosti trpce činěny, mohla roztržka nabýti rozměrů strašlivých.

S Ankou byla jiná. Ta byla jednou z předních bojovnic strany. Jsouc plna nechuti proti mně z důvodů výše uvedených, chopila se ráda této nové příležitosti, aby mi ukázala svou nelibost. Hubovala hlasitě, zapřádala chytře nitky a neopomenula ničeho, šlo-li o to, dáti faráři za pravdu a obviniti kaplana z křivdy. Byl to ostavně nepřítel oprávněný. Jako každý člověk, každý kněz, měl jsem, bohužel, i já své nedokonalosti: nebyl jsem prost ani neuhlazenosti, ani neobratnosti, ano i jakési nezdvořilosti; někdy mě bolela hlava nebo žaludek; ba někdy jsem si i zazpíval, jda po schodech; přihodilo se, že jsem někdy zvrátil židli, rozbil talíř; přiznávám se, že jsem vždycky úplně

nezavřel dveří nebo skříně; nejednou jsem i vyplašil kuřata, stoupí na ocas psovi nebo kočce: to všechno byly stížnosti, které se mi shrnuly na hlavu.

Anka nenechala jediného z těchto přečinů bez povšimnutí a vyložila všechno důkladně publiku, to je svému publiku: byl jsem největším neotesancem z celého lidstva, nejprotivnější osobou pod široším nebem, nikdo nevěděl, jak a kterak se se mnou srovnati.

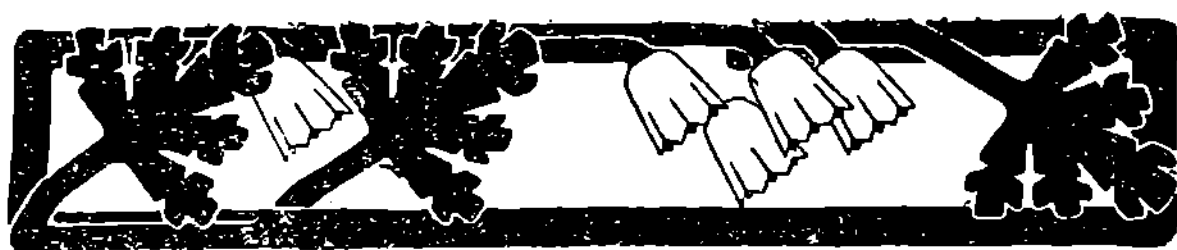
V té věci však nemluvila upřímně, neboť se dovedla se mnou srovnati dokonale. Tu mi nechala obuv zablácenu, abych byl donucen sám ji očistiti, tu byla spižírna prázdná právě, kdy jsem měl snídati, leckdy byly dveře do fary zamčeny právě, kdy nejvíc pršelo či sněžilo a roztrhl-li jsem si neblahou náhodou talár, kolik to dní, kolik týdnů bylo mi čekati, než měla Anka polkdy k vyspravení! Nepočítám ani všechny ty úštěpky, zaobalené poznámky, nasládlé a přitrpklé výtky, štiplavé upozorňování, to vše dopadalo mi na hlavu jako krupobití.

Oh, věděla ona dobře, jak se shodnouti, jak se mnou zatočiti! A věru, někdy zatočila tak důkladně, že bych byl inálem pozbyl trpělivosti. Nicméně nikdy jsem se neprovinil podstatně proti svatému zákonu lásky; držel jsem srdce své takořka oběma rukama v této komáří válce. Jediná msta, již jsem si dovolil, v tom záležela, že jsem zahrnoval Anku zdvojenou pozorností, že jsem až do nebe vychvaloval její kuchyni, kuřata, kachny, zahradu. Prosím, aby mi Bůh odpustil ždíbeček zlomyslnosti, která Paměti venkovského faráře 4.

v tom vězela a především provinění, jehož jsem se tím proti pravdě dopustil.

Mladí kněží, kaplani, ať jste kdokoliv, ať žijete ve kterémkoli pásmě, u kteréhokoli faráře, hleďte býti šťastnější, než jsem byl já, uchovejte si svatý pokoj s hroznou osobou, o níž tuto řeč. Budete z toho míti jenom zisk všestranný, jak pro tělo, tak i pro duši.

KAPITOLA ŠESTÁ.

KDE LZE NAČERPATI PRAVÉ FILOSOFIE.

Zmínil jsem se již o svaté stolici zpovědní, ale bylo to u příležitosti málo vážné. Nemohu pominouti slavnostního dojmu, který mne uchvátil, když jsem na ni zasedl poprvé.

Ne, světáci nechápou, jaký svět zavírá se v úzké té prostoře, kam kněz usedá, vise takorčka mezi nebem a zemí, stavě se mezi rozhněvaného Boha a hříšného člověka. Jaké tajemství by se tam neprozradilo! která rána nedala by se ošetřit! který žal rozptýlit! jak rozbouří se tam bahno hříchů! jak svaté myšlenky uléhají v duši!

Lhostejník, vida nepatrný ten kus nábytku, zdobící (nebo znešvařující) koutek chrámu, ani nepomyslí na spoustu myšlenek, jež kol něho víří, na důležité věci, jež se v něm projednávají. Ano, celé lidstvo zjevuje se tam se všelikými svými slabostmi, bludy, nepravostmi, předsudky, se svou nevědomostí i zlomyslností, ale i se svými dobrými popudy a ctnostmi. Toť právě bod, pravý a jediný bod, v němž stýká se nebe i země. Člověk

ukazuje tam svou bědu, Bůh pak své milosrdenství. Jinde prolévá se dosti slz, jinde je dosti výlevů a vzdechů, ale pouze tu obrací se to vše ve prospěch duše, neboť pravil veliký kazatel Bossuet: „Hřích jest jediné zlo, jež lze pláčem vyhojiti.“

Ano, jak hluboce byl jsem dojat, usedaje po prvé na této svaté stoličce soudní! Chvěl jsem se při pomyslení na moc, jíž jsem byl vyzbrojen. Nechť chlubí se svět svými válečníky, králi, vladaři, a v době, kdy jsem počínal hroznou svou službu Boží, nechť si Francie a celá Evropa obdivovala podivného muže, jenž zdál se do svého vozu zapřáhati vítězství a osudy národů: nikdo z mocných těch lidí neměl nejmenšího dílu autority, již jsem měl vykonávati já! Jim bylo dáno zachraňovati nebo hubiti národy, vyvracet trůny, stavěti města, prohlubovati nebo zasypávati moře, toť pravda, ale nemohli vyléčiti nejmenší ránu duše, odpustiti nejlehčí všední hřích. Jejich moc omezovala se na těla, moje vztahovala se na duše, jejich zanikala v čase, moje se prodlužovala až do věčnosti. „Ó, kněžství vpravdě královské, úřade zázračně vznešený!“ volal jsem s velikým světcem Tomášem Akvinským; ale kněžství zároveň přetěžké pro bytost tak slabou, úřade přehrozný pro ubohého smrtelníka!

Stává se nezřídka (a já sám jsem toho zakusil), že mladý zpovědník bývá přísný při užití zákonů svědomí, s pokročilejším věkem pak že se stává shovívavějším. To lze vysvětliti tím, že na počátku svého úřadování nevidí než zákon, jehož

theorii byl právě prostudoval, a jehož přísná strohost těžce mu utkvěla v paměti, kdežto později, poučen jsa zkušeností, obeznámen se srdcem lidským, více přihlédne k slabosti provinilcově než k požadavkům samého zákona. Člověk nebývá již tolik ohromen pádem, když jich tolik viděl, bývá nakloněn k prominutí, když se byl tolikrát přesvědčil o křehkosti naší přirozenosti.

Kolik poučení čerpá tu kněz při tak důvěrném styku s dušemi! Všecky úvahy filosofa nedovedly by mu poskytnouti tak hluboké znalosti srdce lidského, jako toto prosté zpovídaní. Vždyť filosof vidí člověka pouze ze vnějšku, pod rouškou, jíž mu dodává vzdělanost či barbarství, předsudky a mravy, nevědomost či věda, přednosti nebo chyby, a to všecko jsou jakési překážky, které vždy více méně padělají pravou přirozenost lidskou.

Také je známo, jak až pobloudila filosofie za dlouhé věky. Tu máme největšího myslitele starověkého, Platona, jenž rozlišuje dvojí přirozenost lidskou, totiž u člověka svobodného a u otroka. A což Epikur, jenž ho nazývá výronem náhody a otrokem smyslů! Tu podrobuje ho Zeno osudu a běře mu svobodu, tam i Cicero pochybuje o jeho původu a určení.

A neviděli jsme i za našich dnů ohřívati všechny ty bludy v naukách mudrců? Hned nám ukazovali člověka jako věc, osudem podřízenou působení příčin zevních, hned se pokoušeli vštípit nám názor, že je částicí Boha samého. A nepodává nám posléze socialismus theorii o hovění smyslům, jako by to byl poslední stupeň lidské dokonalosti?

Ano, spíše bychom se dopočítali mořských vln, než vratkých, střídavých názorů o otázce nejpřednější: Co je člověk? jaký jest jeho původ? jaký cíl?

Nuže, tato otázka jest rozřešena tím, kdo v tajné zpovědi pronikl až na dno lidské bytosti. „Člověk (pravil veliký mudrc sv. Augustin) je hluboká propast. Jeho duch je příliš úzký, aby sama sebe obsáhl.“

Tomu, kdo přijal z úst vinníka samého doznání jeho slabosti, to je, kdo přijal z tisícerych úst doznání tisícerych křehkostí, tak rozličných okolnostmi, tak stejných základem, tomu, trvám, jest nemožno nepoznati přirozenost lidskou v rysech, jaké mu podává víra, totiž velikou co do původu, politování hodnou v poklesnutí: Zpovědník nemůže přisvědčiti Platonovi, že jsou dva druhy lidí, neboť svobodný hřeší jako otrok. Ba často nalézá pod zevnějškem štěstí, pod přepychem stolu a oděvu, pod zdánlivou mocí, velikostí nebo vědou mdlobu, nízkost mnohem větší, než se mu jeví v chudých cárech nebo v nízkém postavení společenském.

Nejsou-li všichni lidé bratřími statky nebo velikostí, věru, jsou jimi nepravostmi a křehkostmi! Ať nádoby cti či nádoby pohany, všecky jsou uhněteny z téže hlíny. Ba, někdy se i pořádek obrátí: starší v očích lidí stává se mladším v očích svědomí a zákona.

Zpovědníku jest nemožno, aby věřil s Lukrécem, že člověk nemá svobody, neboť tu, v tajném přelíčení zpovědním je člověk sám svým ža-

lobcem, svým svědkem i soudcem. Tu vůle lidská vede vlastní svou při: obviňuje se, že tolikrát váhala mezi dobrem a zlem, tolikrát volila zlo místo dobra. Tu jí nenapadá, aby rozhodnutí své sváděla na cizí příčinu; tu přikládá vinu samé sobě; jest si vědoma, že jednala svobodně, neboť dobro, které učinila, jí těší, zlo spáchané jí mučí. Ne že by nepřičítala část svého skutku zevní nějaké příčině: prudkost pokušení mohla zmenšiti arci dobrovolné rozhodnutí, ale přes to byla jen pokoušena, nikoliv donucena, sváděna, nikoliv znásilněna: tak musí sama sobě přiznati. A nad to i toto prudké pokušení, nebo chceme-li, spadnost pádu, čerpává důvody svého bytí ve vůli samé, která uhnuvši zlému, dala se tím více opakovati, to je pozbavovala se znenáhla svých sil ve prospěch nepřítele, jako třeba voják, jenž odevzdává kus po kuse svou zbraň a ztrácí tolikéž prostředků, aby mohl účinně čeliti útoku.

Zpovědníku je naprosto nemožno viděti v člověku částici Boha, jak o tom snili staří i noví pantheisté. Čiň co čiň, pojem Boha vždycky ti uvede na mysl svatost, dokonalou čistotu, neochvějnou pevnost, neobmezenou blaženost... Kterak najíti tento vzor dokonalosti v bytosti nestálé, vratké, poskvrněné, obmezené, jež sluje člověk? Totě nemožno. Kdo prohlédne tuto stoku neřestí a běd? Ústa otvírají se k jedinému výkřiku: Člověk, toť smíšenina zkaženosti a pýchy, nebo, jak dí sv. Augustin: „Člověk — hrdá hniloba.“

Zpovědníku jest rovněž nemožno rozpoznávati v člověku Epikurovo prasátko, otroka poddaného

smyslům. Neboť pod ničemnou pýchou a tělesností, pod vrozenou křehkostí a potřísněností shledává posvátnou jiskru, božský oheň, vdechnutý na počátku stvoření volnému a rozumnému. Potřeby tělesné neudusily potřeb duševních, šlechetné pudy, vznešené snahy pronikají z trosek nakupených hříchem. Je to sesazený král, ale přece král, jenž vzpomíná své prvotní velikosti a prahne po znovunabytí jejích práv. Není duše tolik zkažené, tak v nepravosti pohřbené, aby v ní nebylo ještě znatelné stopy původní velikosti. Jsou to padlí andělé, nesoucí však na čele známku po blesku, jenž je zasáhl.

Zpovědník posléze nemůže nepoznati původu a cíle člověka. Ne, ani by nedovedl uvéstí vážné pochybnosti o povaze našich osudů. Viděť příliš z blízka hlubokou nedostatečnost všech dober pozemských, aby mu připadlo, že by v nich člověk hledal cíl svého bytí. Patří až příliš dobře na neukojitelné a nikdy nedosažené touhy, na všecek ten neklid svědomí, na hovění vášním, za nímž jdou výčitky, na vyznání doprovázené pokojem a uklidněním, na lítost po zlých, na dychtění po lepších činech, na víru nikdy neumožňenou a stále ukazující vyššímu cíli na vlnách zmítaného moře, jež sluje život, na dorážení v posledním boji a na hrůzy smrti.

Ano, vídal to vše, až příliš dobře, než aby nezvratně nevěřil, že člověk není tu než poutníkem, že pozemské jeho živobytí jest pouze dobou zkoušky a že člověk přišed od Boha, musí se vrátiti k Bohu.

Nedovedl bych říci, kolikrát jsem poznával sebe sama ve smutných obrazech malovaných před mýma očima, kolikrát, lituje zuboženého stavu duše bratrovy, zpytoval jsem vážně svůj vlastní stav duševní. Právě v této příčině jest konání úřadu zpovědního s prospěchem zpovědníka. Již staří uhodli, jak užitečno jest znáti sebe sama, vždyť jest známo běžné přísloví moudrosti pohanské: „Poznej sebe sama!“ A je-li pravda, že studiem vlastního Já učíme se poznávati i jiné, neméně pravda jest, že přihlížejíce k jiným, prohlubujeme také sebepoznání.

Ach, dobře jest, cítí-li tak člověk, že jsme všichni bratřími svou křehkostí a neřestmi, dle stejných rysů poznáváme se jako příslušníci jedné rodiny. Možná, že zpovědník byl z bož'ho milosrdenství uchován nejednoho poblouzení, z něhož se před ním kajicník viní, ale zpytuje-li se, pozná brzy, že je schopen podobných slabostí, že má v sobě osudný jejich zárodek, a tu volá jako prorok Jeremiáš: „Misericordiae Domini, quia non sumus consumpti.“ — Jen milosrdenství Páně děkuji, že jsem neutonul v podobné propasti.

Ukazuje-li, jak již řečeno, lidstvo před soudem zpovědním tyto stránky truchlé a ponižující, zjevuje také vše, co v něm zbylo dobrého a svatého. Žasnul jsem často nad čistotou některých duší, nad jejich prostomyslností, nenávistí hříchu, přímostí, s jakou hledaly Boha. Nejednou jsem byl také dojat namáháním hříšníků, jejich slzami a zkroušeností. Vídal jsem ubohé duše, jak se s hrdinskou odhodlaností vrhaly na cesty pokání a jak se

hleděly vyšinouti, abych tak řekl jedním rázem, z nehlubší propasti až k vrcholům ctnosti. Tato nápadná obrácení byla druhdy obvyklejší, než dnes, po vzteklém pustošení revoluce. Znal jsem lidi, kteří mohli závoditi se vším, co nám středověk podává nejneobvyklejšího v té příčině. Uvedu jenom jeden takový rys: čtenář mi zajisté odpustí tuto vzpomínku kmetovu.

Jeden muž, jehož jméno zůstaniž neznámo, narodil se asi r. 1760, a měl tedy kolem třicítky, když propukla revoluce. Jeho otec měl pěkné jmění a zajištěné postavení, matka byla jen chudá venkovanka kterou si muž bral jen pro krásu. Ale byla zbožná a počestná, jak tehdy na vsích vůbec bývalo. Její manžel měl však sestru, oddanou světu, vzdělanou, duchaplnou, velikou ctitelku školy filosofické, která si dopisovala i s nevěrci Voltairem a Raynalem. Bydlela v Paříži a vrhala se s celým zápalem do víru zhoubných nauk, jichž ovoce záhy se mělo ukázati. Dítěti bylo však popřáno, aby mohlo načerpati zásad víry křesťanské z učení a příkladu matčina; ani otec nejednal nikterak na úkor šťastné té výchovy.

Ale jako mnoho otců, měl i on na zřeteli především časné zajištění budoucnosti svého syna a hodlaje mu zanechatí znamenité jméno i jmění, přál si jen, aby se jich dědici skutečně dostalo. Cítě blízkou smrtí, ustanovil k tomu cíli ve své závěti, že hned po jeho smrti má býti syn vydán výhradně v ruce sestřiny; znalť její duchaplnost a literární nadání, ale neznal zhoubných jejích zásad, nebo

na ně příliš zapomínal, ježto žil drahnou dobu daleko od ní a jen velmi zřídka ji vídal.

Vůli jeho bylo vyhověno: syn tehdy dvanáctiletý, jenž byl právě vykonal po výborné přípravě své první přijímání, byl odvezen do hlavního města s požehnáním a za objímání a slz ubohé matky. Byl dán do koleje oratoriánské a dobře studoval; za svědomitého dozoru a vedení výtečných kněží nepozbyl ničeho z křesťanského vzdělání, jehož se mu bylo doma dostalo, ba ještě byl v něm utvrzen.

Ale na neštěstí proti naučení z domu a z koleje počala brojiti teta a v tomto zápase nebylo věru nesnadno předvídati výsledek. Z jinocha stal se mudrák. Byl u věku, kdy se vášně probouzejí, a přilnul ovšem k nauce, která mu dovoľovala hověti vášním, zavrhl a odhodil uzdu, jíž ho poutalo evangelium. Několik literárních úspěchů nafouklo jeho pýchu, tak že byl posléze přesvědčen, že jest mu osudem určeno hráti vynikající úlohu ve světě.

Zatím jeho teta umřela. Ani v poslední chvíli se nezapřela: uchovala si až do konce své hrdé, vším povrhující rozumářství, odmítla útěchu náboženskou a žádala býti pohřbena ve své zahradě na místě, které si již byla sama připravila. Postavili jí podle jejího nařízení pomník, kamž dal bratrovec vyrýti nápis, který byla dávno před smrtí sama složila.

Jinoch potom jen pokračoval na cestě, již byl nastoupil; bylo by zbytečno šířiti se o všech jeho nepřístojnostech: jeho duše, zdraví, víra, čest, vše bylo hozeno o překot do proudu, nepodržel, nezáchránil ničeho: ztroskotání bylo úplné.

Jeho víra? Mýlím se: to bylo právě, čeho se zbavoval nejtíže, čeho nedovedl zničit úplně. V oněch dobách nebylo tak pohodlné žít ve lhostejnosti náboženské, jako dnes; na stará kolena vidím s bolestí, jak přemnoho lidí nadobro zapomíná na své vychování křesťanské a žije v takové netečnosti, že lze u nich předpokládati víru za uhaslou. Tehdy to nebylo vůbec možno: společnost byla prosycena katolicismem, mravy i zákony byly ho plny, náboženství mělo společenskou oprávněnost, to bylo jisto a patrné: s ním setkával se každý všude a za všech okolností, takže bylo nemožno vyhnouti se úplně jeho vlivu. Pakli nehovořilo již hlasem víry, mluvilo hlasem výčitek.

Muž, o kterého tu jde, měl krom toho ještě jednoho karatele, jenž nedopustil, aby jeho svědomí upadlo v nehybnost: byla to jeho matka. Z povzdálí sledovala ubohá ta žena svého syna; nedovedouc sama, dala mu časem psávat jinými.

Nejednou se přihodilo, že se přes vzdálenost dala sama na cestu, aby osobně donesla milému dítěti své napomenutí a svůj náhled. Ale zkažená a nedůvěřivá ta duše se tím jitřila. Místo, aby to obracel k svému dobru, zahořel syn tím úpornější nenávistí proti bídě té „pověře“, jež tak jeho radosti kazila. Matka byla hostem nevítaným, s nímž se dobře nejednalo, leč proto nepozbývala odvahy: kdy pak jí pozbude láska mateřská? Když nezmohla ničeho svými prosbami, utekla se k modlitbám, k slzám, svěřujíc Bohu samému péči, aby přivedl zpět ovečku zbloudilou, která pohrdala domluvami matčinými.

Přišla revoluce a milý filosof byl z počátku jejím nejohnivějším stoupencem. U něho bylo, jak lze si domyslit, vše připraveno. Jeho majetek měl již značné díry a bylo nutno mezery nějak vyplnit. Vyvrácení chrámů a oltářů dalo mu nad to tušiti hodinu, kdy duše jeho, zbavivší se nepohodlných vzpomínek, bude moci konečně volně hověti svým náruživostem. S nadšením vždy rostoucím sledoval postupující vichřici; horlil, podněcoval, bouřil, navštěvoval kluby a osobil si posléze význačné místo v davu neznámých štváčů, kteří bývají za revoluce nejmnocnějšími a nejobávanějšími průkopníky. Nechyběl při žádném osudném podniku, o nichž se zmiňují dějiny pode jmény dat 14. července, 5. a 6. října, 20. června, 10. srpna atd.

Když došlo k volbě Národního konventu, přihlásil se za kandidáta ve svém kraji i v Paříži, leč tam nebyl dosti znám, tu dosti podporován; propadl tam i tu, což ho rozvzteklilo ještě ohnivější nenávisť proti všemu, co zbývalo ještě z řádu společenského. Byla to zuřivost hladového tygra, jemuž kořist uklouzla a jenž trhá potom vše, nač padne. Pomiňme mlčením jeho účast na výstřednostech hrůzovlády, počet obětí, které na jeho udání byly uvězněny a popraveny, pozdržme se pouze u jediné okolnosti, která nám poslouží za měřítko všech jiných.

Jednou v klubu Jakobínů obdržel dopis, jehož písmo zdá se mu známo; datován jest z jeho rodné vsi, z místa, kde bydlí jeho matka, a psán jest jejím jménem. Zatrne, ale čte. Bylo to opětování napomenutí a výčitek již stokrát učiněných, ale

jedna okolnost zvyšuje značně jejich závažnost, přiostruje jim hrot: bylť právě proslovil potleskem přijatou řeč a navrhl pověstnou „očistu“, která byla odhlasována v tomto smutně proslulém brlohu zločinců; jest zachvácen revolučním třeštěním. Ke konci listu mizí všechny jeho pochybnosti: pisatel totiž prohlašuje, že jest knězem, jenž kdysi bděl nad jeho vzděláním, jenž ho připravoval k prvnímu přijímání, a jenž nyní přidává se k prosbě matčině a zapřísahá jej, aby se poznal, aby se zastavil na žalostné cestě, kterou se běře. Uchvácen jsa zlostí, odchází klubovník té chvíle do výboru „všeobecného blaha“, a vymáhá si tajné poslání, aby mohl jíti, jak praví, očistit vlastní svou domovinu od kněží a šlechticů, kteří tam prý chystají proti-revoluci.

Přijda na zapřenou do své osady v doprovodu několika svých přívrženců, pozoruje dům, kde bydlí jeho matka a jedné noci je tak šťasten, že vidí vcházeti osobu, již hledá. Ihned jsou náhončí tajně rozestaveni a když tuší, že kněz koná bohoslužbu, vnikají náhle do domu a zmocňují se ho.

Nesmírná byla bolest několika věrných shromážděných kolem oltáře, pokusili se i o odpor. Na povzbuzování šlechetné ženy, která poskytla psanci útulku, hájí ostatní sedláci kněze proti útoku zlosynů. Upozorňují vůdce výpravy, jenž dlí poněkud opodál, pozoruje všecko, ale neodvažuje se přistoupiti blíž. I běží hned pro místní úřady, to je pro všechny zvrhlíky a stoupence hrůzovlády, kteří v osadě byli. Povstává vzbouření, obyvatelstvo se probouzí ze spánku, tvoří se dva tá-

bory hotové utkati se v boji. Tolik je jisto, co do počtu hlav bylo poctivců daleko více, ale za revoluce bývá to menšina, jež poroučí. Hrůza ovládá brzy hodné ty lidi, násilí stává se zákonem... A že hlavně matka jeho projevila odvahu nad své pohlaví, že se ukázala duší tohoto odporu, tázali se syna, co s ní. Odpověděl chladně: Zatkněte ji!

Zatknout ji!... jeho vlastní matku!... Rozkaz byl vykonán, leč syn neměl tolik odvahy, aby byl svědkem úkonu. Slyšel jenom z daleka zvuky hlasu mateřského a hlas ten, — to mi doznal později, — rozechvěl zmatkem celou jeho bytost. Příroda, snad i víra, volala po svých právech, jisté vzpomínky z dětství vyvstávaly před ním jako svědkové, jako němí žalobcové.

Ach, člověk nikdy nedovede nadobro udusiti tyto první dojmy své duše, tato posvátná práva svědomí. Jediná věc ho potom aspoň poněkud utěšovala. že totiž matka jeho nevěděla, která že ruka nakázala její zatčení a smrt. Ve vnitřním rozrušení, v němž osudné té chvíle tonul, slyšel zřetelně několikrát hlas: Vrahu, vrahu své matky!

Nebylo pochybnosti, i k tomu se doznal, kdyby byl popřál trochu pokdy tomuto obviňujícímu výkřiku, trochu uklidnění sobě samému, že by mu byl posléze podlehl tak, že by byl právě daný ukrutný svůj rozkaz odvolal. Ale brzy nabyl opět vrchu živel revoluční: lomoz přívrženců, jejich vítězné zpívání, odpor, který zůstal marným pokusem, a ještě víc hluboká zášť proti náboženství přehlušila tak mocně hlas přírody, že rozkaz

nebyl odvolán. Kněz i matka byli odvedeni do vězení.

Za několik dní se dověděl, že byli oba odsouzeni k tak zv. „republikánskému sňatku“, totiž svázání spolu a z rozkazu netvora Carrierera vrženi do Loiry. Tak to činíval hanebný tento prokonsul v Nantes, jenž ve své zběsilosti vymyslel mnoho jiných způsobů poprav, ale posléze sám byl popraven.

Syn se při té zprávě zachvěl, strach jím zalomcoval.. Hrůzovláda dostoupila tehdy vrcholu, i pocítil potřebu vrhnouti se takorča do plného proudu, aby novými zločiny vymazal tento zvrhlý čin, jenž se mu bez ustání vtíral do paměti. Ale ať činil cokoliv, truchlého toho obrazu zahladiti nemohl: zdálo se mu, že všude vidí psáno krvavým písmem: Matkovrahu!

Potom pominula doba hrůz a s ní toto krvavé, toto zločinné rozptýlení, kterého v ní nešťastník hledal. Brzy upadl v zapomenutí; byl ještě šťasten, jak mi často říkával, že mohl zmizeti s jeviště za dnů, kdy jméno terorista bylo heslem smrti, když bylo dříve značilo takovou moc. Neboť kdyby sekera katova byla tehdy žádala jeho hlavu, bylo veta po jeho duši na věky. Ale Bůh mu popřál milosti, že vyvázl bez pohromy při reakci.

Tak uplynulo deset let, v nichž zanikl tak úplně, že nikdo naň již nepomyslel. Bylo mu ovšem dva-, třikrát změněno i bydliště. Potom když byl církvi vrácen klid, opustil hlavní město a usídlil se nedaleko své rodné vsi. Ale tam na-

padaly ho znova výčitky svědomí; bylo mu opět změnití byt, ba i kraj; stín matčin zvedal se ustavičně z vln, bledý zkrvavený a pronásledoval ho jako mstitel nemilosrdně. Tehdy ho nejednou napadalo, aby tomu učinil konec sebevraždou; mínil, že jest to jediný prostředek, aby unikl své trýzni. Ale nebe se nad ním smílovalo a nepochybně i ubohá jeho matka, nezapomínajíc naň v oblastech slávy věčné, nedopustila, aby splnil osudné své rozhodnutí.

Jednoho dne dostal jsem list od neznámého člověka, který prosil, abych přišel až do městečka X.... Odebral jsem se tam a našel jsem ho; ležel v silné horečce. Ptal jsem se, čeho žádá. „Otevřít vám své srdce,“ odpověděl. „Tíží mne ohromné hříchy, třeba je složit.“ „Jsem příliš mlád,“ řekl k němu (byl jsem ještě kaplanem), a snad byste učinil dobře, kdybyste se obrátil na některého kněze ve službě boží sešedivělého.“ „Ne,“ odtušil. „Většina kněží, o nichž mluvíte, je v odštěpení. Byl jsem revolucionářem, stokrát větším vinníkem než oni; ježto pak chci bludů nechat, musím tak učiniti úplně. Vyslechněte mou zpověď.“ Přisvědčil jsem. „Ale jsem sláb,“ počal po chvíli ticha, „osm dní jsem nespal, nejedl, neodpočinul, a těchto osm dní muk, málo asi menších, než muka pekelná, zničilo mne tak, že bych neměl sil všechno vysloviti. A přece chci, musím říci vše. Raďte vzít tento klíč a otevřítí tuhle zásuvku...“ Učinil jsem, jak mi naznačoval; v zásuvce byl popsáný sešit. „Vezměte a čtěte,“ řekl mi; „je to historie mého života. Pracoval jsem

Paměti venkovského faráře 5.

bedlivě, abych nakreslil hrozný ten obraz; neděste se, důstojný otče, neděste se; dočtete srdnatě až do konce. Pokládejte vše tak, jako bych to mluvil vlastními ústy, a . . . moje zpověď bude vykonána.

Odešel jsem na jeho žádost do vedlejšího pokoje a přečetl zběžně objemný sešit. Čtenář se domyslí, že nezjevím ničeho z toho, co obsahoval, třeba mi pisatel dovolil, ano zrovna doporučoval, abych všude zvěstoval jeho hanbu. Když jsem se vrátil k nemocnému, upřel na mne své horečně planoucí oči, v nichž se zračil neklid, stud, výčitky, ale i naděje. „Nuže, velebný pane, myslíte, že mi Bůh může odpustiti?“ „Ano, ano, a i kdyby toho bylo stokrát víc.“ „Stokrát víc? Žádná bytost lidská nemohla by předstihnouti, snad ani dostihnouti té spousty zločinů! Ale pospěšte, mám peklo v nitru . . .“

Vykonal zpověď s upřímností, citlivostí, ano mohu říci s úzkostlivou přesností svědomí opravdu podivuhodnou. Slzy skrápěly jeho rozpálené tváře a nejednou byl jsem nucen zastavit se, a povolit vzlykání, jež ho dusilo. Když jsme byli hotovi, uklidnil se tak náhle, že to bylo v příkrém odporu se zmatkem, který ho před chvilkou ovládal. Tiskl mi pohnutě ruku: „To je ona, jenom ona, jež mi vyprosila tuto vzácnou milost! Vidím ji, usmívá se na mne, podává mi ruku . . . Půjdu k ní!“

Ve čtvrthodince vyšinul se člověk ten z nejhlubší propasti k radostem nejutěšenější ctnosti. Opouštěl jsem ho uklidněna a potěšena. Navštívil jsem ho pak ještě několikrát: ani blahý klid, ani

svaté jeho smýšlení se nezměnilo. Prosil mne znova, bych všude vyprávěl o jeho osudech, abych lidem ukázal, jak hluboko zločin může duši pohřbíti, a jak Boží milosrdenství může ji povznést. „Ó, zázračná moci zpovědi!“ pravíval; „jak bych si přál, aby o ní zvěděli nešťastníci, kteří se jí vyhýbají, jak by se jim ulevilo v jejich útrapách! Ano, kdybych ani neměl jiných důkazů o božském jejím původu kromě líbezného míru, jímž duši mou zaplavila, osvědčoval bych před nebem i zemí, že je to dar s hora.“

Když jsem přišel po nějakém čase opět na návštěvu, našel jsem byt jeho prázdný. Majitel domu mi sdělil, že mu zaplatil celoroční nájemné, třeba byl povinnen zapraviti jenom část, že rozdělil chudým dosti značné almužny i své šaty, a že učinil pořízení, jako kdo odchází na dlouho nebo na vždy. Nepátral jsem dále po vysvětlení té záhady a vrátil jsem se domů.

Za patnáct let — zmiňuji se o tom již na tomto místě — obdržel jsem prostřednictvím biskupského úřadu list, datovaný z ciziny. Zněl takto:

Důstojný pane faráři,

plním zvláštní úkol, píše Vám tyto řádky. Především potkal nás žal a zároveň útěcha, když jsme zatlačili oči jednomu z nejpříkladnějších členů naší družiny. Patnáct let cvičil se tu ve ctnostech řeholních bratr Dorotheus s opravdu povznášejícím, horlivým nadšením. Přišel k nám z dálné Francie, jsa zdrcen — jak pravil — břemenem

života ztráveného nezřízeně, a prosil o místočko v chudém našem klášteře. Přes své zdráhání byli jsme nuceni povolití naléhavému jeho ždání. Brzy jsme také poznali, že přivedl nám ho Bůh sám, aby v nás povznesl touhu po dokonalosti. Bratr Dorotheus vyšinul se rázem na takovou výši ctností, že by si jiný pokládal štěstím, kdyby k ní dospěl po dlouhých letech života klášterního. Jeho tichost, pokora, věrné zachovávání řehole, zbožnost, obliba v modlitbě, všechny ty ctnosti dosáhly takového stupně, že toho nelze vystihnouti. Zvláště jeho sebedrtvení bylo hrozné. Kající šat, posetý ostrými bodlinami, opasoval téměř ustavičně jeho bedra; nejednou pozorovali jsme, jak z pod šatů stéká mu krev. Jako ohnivý obdivovatel velikých poustevníků z prvních století, vzal si je ve všem za vzor, a nevím, netvrdím-li příliš mnoho, díím-li, že nezůstal za nimi. Často jsem byl nucen zakročiti svou autoritou abych ukrotil horlivost, jež byla posléze až nemírná; ale tato vroucí a vynalézavá láska našla si vždy cestičku, jak nahraditi jiným sebezáporem umrtvování, jehož přepínání jsem já hodlal zameziti. Zkrátka byla to duše seraфа v těle kajcníka. Mám za sebou padesát let života řeholního, ale mohu říci, že jsem neviděl, kdo by se jen blížil tomuto vzoru poustevníka.

Jsa upracován sebedrtvením, modlitbou a slzami, nemohl než podlehnouti předčasně. Neznali jsme až do poslední chvíle trýzně, která ho mučila. Když cítil, že blíží se poslední hodinka, žádal, abychom jej položili na popelem posypané lože.

Tam sebral ještě poslední své síly, aby zmrskal plece a zbodal je bodlinami, jimiž byly tolikráte rozdrásány. Poslední jeho chvíle působily na nás dojemným příkladem v nejvyšší míře; duše jeho nemohla se již ani dočkati, kdy roztrhnou se slabá pouta, která ho ještě vázala k zemi. V radostném rozechvění opakoval často: „Ona, ona! Vidím ji... to je maminka... moje matka... čeká mne v nebi...“ Dvě hodiny před smrtí přál si semnou mluvíti soukromně; chtěl mne požádati, abych Vám psal a sdělil Vám tato prostá slova od něho: „Odpustila mi! čeká na mne v nebi!“

Tato slova vztahují se nepochybně na nějaké tajemství, k němuž Vy, pane faráři, máte klíč. Nejsem pověřen sdělití Vám víc, ale pokládal jsem za svoji povinnost, připojití předchozí vysvětlení za dvojím účelem, abych Vás potěšil a svému srdci ulevil.

Každým způsobem máte v nebi o přítele víc a naše řádová rodina doufá, že má tam i přímluvce tím mocnějšího, čím pokornějším byl na zemi.

Račte přijati, důstojný pane faráři, uctivé pozdravy nejpokornějšího sluhy

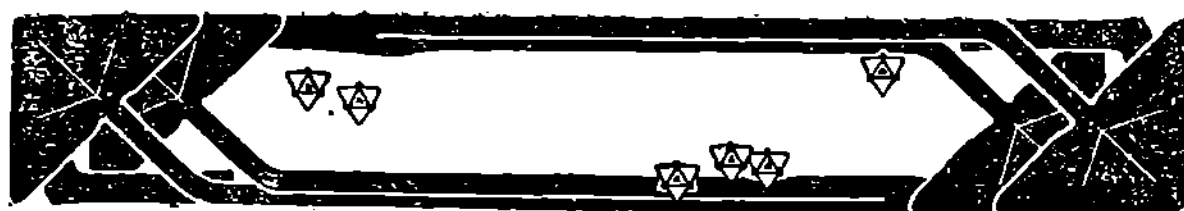
P. Pacome,

představeného kláštera trapistů v X...

Tato zpráva mne velmi potěšila; byla to jedna z radostí hlubokých, jakých může poskytnouti pouze služba církevní. Dobrořečím z hloubi srdce Bohu, že mne použil jako nástroje v tomto díle svého milosrdenství.

Uvedl jsem tuto událost na doklad, co zmůže zpověď i v nejzkaženější duši, vyhoví-li předepsaným podmínkám. Oh, kolik jiných případů bych mohl uvést, kde se ruka Boží rovněž patrně ukázala zraku mému, třeba ne tolik nápadně! Kdyby nezrušitelné tajemství nehalilo tajuplné působení milosti v této veliké svátosti, na jak utěšující a povzbuzující věci mohl by poukázati kněz bezbožcům, kteří jedny od zpovědi vzdalují a lhostejníkům, kteří k ní jiné doprovázejí!

KAPITOLA SEDMÁ. *KATECHISMUS.*

Ježíš Kristus projevoval zvláštní lásku k malíčkým. Stavěl je za vzor svým učeníkům a v jejich osobě i všem křesťanům. Jisto, že dobrý kněz, následovník Ježíše Krista, sdílí jeho něžnou péči o mladý věk.

Jakožto kaplan měl jsem zvlášť uloženo vyučovati katechismu, a mohu říci, že toto zaměstnání bylo mi úplně po chuti. Měl jsem přirozenou náklonnost k dětem; byl to ostatně v mých očích nejvzácnější díl dědictví, které jsem měl pěstiti. Máť mladý člověk a dítě ještě jakési společné sklony a zájmy, které je sbližují, aniž sami tuší. Cítil jsem, doznávám, že těchto zájmů s věkem ubývá. Jak jsem míval dříve rád dětské hry, jejich živost, ba i rozvernost, jak jsem býval shovívavý k jejich chybám, tak se mi později tato mrštnost nepodobala a bylo mi třeba skutečné odvahy, abych nepozbyl trpělivosti při nepozornosti žáčků. Postřehl jsem také, že dnešní mládež je rozptýlenější, lehkomyšlnější než bývala mlá-

dež před padesáti lety. Komu dávatí vinu, jí nebo mi? Oběma.

Tehdy byl jsem mlád; nebyl jsem tak příliš daleko od věku mladistvého, abych nevzpomínal, co se mu líbí, co ho láká, i také, co jej nudí, co se mu protiví. Takto jsem nalézal snadno a zcela přirozeně cestu k jeho srdci. Má řeč, můj hlas, mé posunky byly přiměřenější těmto bouřlivým, mladým rozoumkům. Nalézal jsem případná slova i chování, mluvíval jsem v jistém smyslu jako matka nebo chůva.

A potom, v mládí jest jakási míza, jíž vše ožije a zakvitne, cenná to výhoda, která tolik věcí nahradí, jíž však nic nenahradí! Když jsem sestárnul, cítil jsem, jak vše ve mně těžkne. Třeba se řádně namáhati, aby člověk sestoupil v oblasti věku mladého, třeba se skrčiti a snížití jako Eli-seus k postavičce malých dětí. Poslouchají mne, je to povinnost, ale s nevelkou chutí; starý člověk mne rád vyslechne, protože jsme vrstevníci, ale dítě nutno přidržovati násilím, řekl bych hubováním, aby zachovalo chvilku pozornost.

Vzpomínám, jak jsem jednou měl vyučovati katechismu. Jsa uchvácen ohnivostí svého věku, touhou, státí se zajímavým, jež je vrozena mladému člověku, dal jsem se do vypravování. Jisto, že jsem si umínil podati vše několika větami, ale předmět i pozornost, s jakou byl sledován, mne zavedly tak, že jsem věnoval vypravování všech čas určený katechismu. Byl to úryvek z dějin křesťanství v Japonsku. Co jsem živ, neměl jsem

posluchačstva tolik pozorného, ba viděl jsem, jak několikery oči zamlžily se slzami. Ukončiv, byl jsem překvapen a téměř jať studen, že jsem tak užil času vyměřeného. Přes to však jsem přesvědčen, že jsem nikdy líp nevyučoval katechismu.

Je tedy poněkud mou chybou, nebo lépe řečeno chybou mého věku, že dnes nejsem již zajímavým vypravovatelem. Přežil, dosti na tom, je-li starý člověk pouze sobě, a ne ještě jiným na obtíž. Jistá věc ovšem, jsem pevnější, jadrnější nežli tehdy, ale kam se poděla břitkost, zajímavost, vroucnost, již jsem tehdy uměl do svého výkladu vložit?

To by byly moje nedostatky, ale nynější věk má své rovněž. Ano, mládež jest roztržitější, lehkomyslnější, než bývala před padesáti lety. Snad ona okolnost, že se dlouho zavřené brány opět otvíraly, dodávala tehdy vyučování kněze ceny, již dnes nemá. Bylo to pro veliký počet lidí něco z brusu nového poslouchat výklad učení křesťanského. Mnozí neměli o něm nejmenší potuchy.

Hnutí, které táhlo lid k oltářům tak dlouho opuštěným, strhlo i mládež. Kněz byl v očích všech a především dětí člověkem vzácným, darem s hora, jehož se každému nedostalo. To dodávalo našim slovům váhy, kterou později ztratila. Mluvili jsme tehdy právě to, co mluvíme dnes, a mluvili jsme to mnohem hůř, ježto se nám nedostávalo času k přípravě, a přece jak uctivě, jak pozorně nás všichni poslouchali! Slovo Boží jest nade vší pochybnost drahocenným semenem;

· má v sobě zúrodňující sílu, která jest vždy stejná, ale jest půda rovně připravena?

Nehledě ani k této zhola výjimečné okolnosti, jest po mém zdání ještě jiný velmi znatelný rozdíl mezi tehdejší a dnešní mládeží. Nejednen z mých spolubratří jest se mnou v té věci stejného názoru. Jest patrnó, že i nadbytek pomůcek duchovních umenšil zdánlivě jejich ceny. Smutno hleděti, jak víra mizí, srdce chladnou, čím větší jest úsilí, směřující k jejich povzbuzení. Kdy bylo více náboženských cvičení, slavných bohoslužeb, zbožných spolků, kázání, obřadů všeho druhu? A opakem, kdy byla zbožnost slabší, kdy ovládala srdce lidské větší smyslnost a zájmy hmotářské?

Mládež pak má podíl na této všeobecné předpravě duchů: jako tenkrát sdílela nadšení náboženské, tak jest oddána dnes obecné lhostejnosti. Dítě učí se záhy milovati hmotné rozkoše, všímáti si věcí, které k nim dopomáhají, bývá kolébáno na klíně mateřském ve sny a naděje zhola světské; před ním nehovoří se o útěše, strasti nebo lítosti, leč o té, která se týká časnosti; jakmile dospěje rozumu, vidí rodiče zabrány výlučně starostmi pozemskými, ba přechoasto je slyší mluvíti o knězi nebo náboženství s pohrdáním. Kterak si má tedy k vyučování náboženskému přinéstí velikou úctu a hlavně živé přesvědčení o jeho důležitosti? Bah, týž kněz, jenž bude mu mluvíti jménem Božím, jest snad již v jeho očích bytostí směšnou, nebo něčím ještě horším. Boha, o němž má slyšeti nauku, slyšelo již tolikráte popíratí,

jemu se rouhati, o něm pochybovati. Svátosti, úkony veřejné bohocny, velebné obřady, jichžto vznešený význam katecheta mu má znázorniti, o tom všem slýchalo výsměch, jako o bídných pověrách nebo nesmyslném pokrytectví. A když mladá jeho hlava najde souvislost dvou myšlenek, rozpozná brzy, že co se káže v kostele, jinde bývá obráceno ve smích, že náboženství je dobré pouze pro věk dětský, když věk zralý se bez něho obejde. Což potom divu, že jeho pozornost věnuje se jen na polo učení tak vážnému a že příliš nehoří naučit se dobře tomu, co rodiče jeho tak rychle zapomněli?

K tomu ještě přidejme předčasnou zkaženost, již tato mladá srdce přechoasto propadla. Třeba bohužel doznati a se studem v líci doznati, že nejsou u mládeže nikterak vzácností. Jest jistý druh zchátralých bytostí, které se nestydí šířiti s pekelnou zlobou jed vlastního srdce. Málo míst je ušetřeno tohoto hrozného moru.

Za našich dnů pozbyli namnoze lidé svaté úcty k dítěti, již starověký básník Juvenal v dobách zkaženosti římské hlásal ještě jako povinnost. Sami rodičové — a to jest hnusno — nebojí se poskvřňovati uši a obrazotvornost svých dětí kluzkými šprýmy, necudnými obrazy, které se až příliš lehce vtiskují do duší tak vnímavých. Jakéhož tu lze očekávati ovoce od mladých štěpů kažených tak od kořene? Pouze kněz je s to, aby posoudil osudné účinky nečisté neřesti na věk dětský a mladický. Ona snižuje úroveň rozumu,

mate srdce, oslabuje vůli, brzdí rozmach duše, dusí její ušlechtilé popudy, loupí radost ze zbožnosti, pustoší celou bytost člověka.

Za své duchovní správy viděl iseni hrozné věci v tomto oboru. A nepochybuji ani dost málo, že tato ochablost rozumová, nedostatek mužnosti, který je příznačnou známkou naší doby, vzal odamtud svůj vznik. Nic velikého, nic silného nemůže se sloučiti s hanebnou tou nepravostí, která vždy byla a na vždy zůstane neřestí zbabělých. I pohanských starověk to vycítil: odsuzoval k pohřbení za živa vestálku, která své panenství potřísnila. Teprv našemu věku bylo dáno, že slýchá vychvalovati jako ctnost tuto ošklivou neřest a že vidí, jak cíl a štěstí člověka klade se v ukájení ponižujících pudů.

Pozoroval jsem v tomto směru značný rozdíl mezi počátkem a středem tohoto století. Podivno! Po revoluci, kdy všechny zásady náboženské byly napadeny, všecka veřejná bohoslužba odstraněna, bylo svobodářství řidší a ostýchavější nežli dnes. Tehdy byla arci veliká poblouzení, ale odehrávala se spíše v říši myšlenek než skutků. Nepopírám, že mravnost utrpěla tehdy mnoho ran, ale tvrdím, že nemohou se ani přirovnati k ranám, kterých nyní želíme. Ať se dalo cokoliv, massy lidu zůstaly ještě zdravé, tak hluboko zapustil v nich katolicismus kořeny. Zvlášť venkov uchránil se velmi dobře zkázy mravní: rozluka manželská, třeba zákonem dovolená, byla tam řídká; nechápalo se tehdy, co potom učení Fourierovo a Saint-Simo-

novu učinilo tak známým. A ještě více: klubů byl bys sotva našel tolik a tak ohromných skandálů, jakých poskytl a ještě poskytuje jistý sbor zákonodárný, jenž představuje veřejnou moc.

Příčinu lehkomyšlnosti mládeže nutno také hledati v následujících revolucích, jichž se nám před oči nakupilo tolik v posledních letech. Ano, hned počátek mé duchovní činnosti spadá do revoluce dokonávající, a jaké revoluce! U přirovnání s ní zasluhují však jiné revoluce sotva toho jména. A přece byly jejich následky v jistém smyslu osudnější. Upadne-li člověk znova do nemoci, třeba nikoliv smrtelné, bývá to pro něho mnohdy zhoubnější co do následků, nežli nemoc, která by přivedla až k branám hrobovým.

V prvním rozbouření byl náraz násilný, i rozpoutal ostrý zápas mezi dobrem a zlem, ježto probudil rázem pudy dobré i zlé. Avšak jak bývá u každého násilí, otřásl spíše než zničil: mnoho lidí zůstalo v přesvědčení pevně a oclota, s jakou bylo po bouři přijato jak náboženství, tak monarchie, dosvědčuje, že lid neztratil úctu ani k Bohu, ani ke královské moci. U mnohých se víra křesťanská udržela, u mnohých se obrodila, u všech se vrátila svobodně, čistě a cele: chci říci, že ji nerozkouskovali, že se o ní nemudrovalo, že si nevybírali, co věřiti a nevěřiti, co zachovávat a co zanechat. Rovněž tak bylo s autoritou státní, již přijali ve formě nejúplnější a nejtvrdší, totiž despotismu.

Poslední naše revoluce byly opakem toho re-

voluce chabosti. Třicet let pokoje zhýčkalo duše. Svoboda tisku, hledíc povaliti všecka dogmata, to je všecky určité a pevné idee, uvrhla duchy v rozštěpení a důsledně i mravy v nevázanost. Lidé pochybovali o všem kromě toho, co se dalo rukama hmatati. Rozkoš stala se všeobecnou modlou. Na jedné straně byla ještě nedůtklivost, na druhé však energie, byla slabá vůle k obratu, ale bylo víc silné vůle k převratu, byli sic poslanci, liberálové, ale nebylo pravých revolucionářů. Důkazem toho: ti, kdož byli příčinou těchto revolucí, měli z nich strach; žádný z nich prý nechtěl tomu, co přišlo, a když byli učinili vše, čeho třeba k podvrácení budovy, hrozili se a želeli jejího zničení.

Všecka tato pozdější hnutí třeba studovati jako příznaky duševního rozpoložení. Povstala bezmyšlenkovitě, ježto v nich není nějaké vůdčí myšlenky, bez přesvědčení, neboť v nich není stopy po přesvědčení. Lidé se nebili již o dogmata, nýbrž o zisk, nešlof o zásady, nýbrž o úřady a měšce. Povrchnost myšlení, lačnost požitků, úzké obzory: toť doprovázelo tyto revoluce, nebo spíše, to byly jejich příčiny a zároveň výsledky.

Člověk by na první pohled ani nepostřehl, jak mocně působilo toto rozpoložení myslí na duši dětskou. Kdo v revolucích nejvíc trátí, — nechť se to nikomu nezdá protismyslným! — jest dítě, mládež, jest ono zcela svěží pokolení, dojmům přístupné, na něž vždy tak mohutně působí události, které se sotva dotknou člověka dospělého.

Vzpomínám tu, jak neobyčejným dojmem působila červencová revoluce na naše děti: všechny ty mladé hlavy třestily; učení náboženské bylo chabě navštěvováno, kostely byly opuštěny; potrhle názory svobodářství šlehaly mladou obrazností; zdálo se, že jeho autority stalo se dětem nesnesitelným. Nemí pochybnosti, kdyby ten proud byl trval déle, že by byl strhl celou tehdejší generaci. Jestliť jakýsi vztah, a tu užší než by kdo myslil, mezi poddanstvím řádu občanského a podřízeností v řádu náboženském. Ať se o tom soudilo tak či onak, jisto, že každý trůn opírá se více méně o oltář a nelze otrásti vůbec tímto, aby se onen neshroutil. Od neodvislosti v oboru politickém není než krok k neodvislosti v řádu náboženském. Neboť posléze je církev velikou mocí právě jako stát, každá ovšem ve svém vlastním směru. Ten pak, jenž nemůže snést pána nad svou hlavou, nebude ho chtít ani nad svým srdcem. A tak lze pozorovati, že bezbožnost a demokracie podávají si všudy ruku, nebo lépe, netvoří obyčejně než jedinou a tutéž věc.

Vracím se k svému předmětu. Vyučování náboženství zdálo se mi jedním z nejdůležitějších úkolů kněžských a umínil jsem si hned zpočátku věnovati se mu dobře. Četné příklady mne poučovaly, jak velikou cenu přikládali katechismu znamenití svatí mužové, a zvláště jsem vzpomínal na proslulého dominikána Barthélemyho, jenž ve své hodnosti jako arcibiskup z Bragy přece se rád snižoval až k vyučování maličkých. Přesnost stanoviska theologického, jasnost, prostota, zají-

mavost zdály se mi vlastnostmi dobrého katechety, i hleděl jsem si je osvojiti co možná nejdříve. Nevím, zda se mi podařilo, ale mohu ujistiti, že jsem v té příčině nezanedbal ničeho.

Věda jak nesnadno jest mluvití bez přípravy přesně a dokonale, uložil jsem si, že nepromluvím ani před maličkými nikdy nepřipraven, ba psal jsem si všecko, otázky, odpovědi, vysvětlivky. Ke každému bodu ať věro- či mravouky přidával jsem příklad, zajímavý příběh; to dodává pravdám větší přitažlivosti a přispívá často víc než učené výklady k tomu, aby se pravda, již chceme malým posluchačům vpraviti, vryla přímo do paměti. Takovým způsobem sestavil jsem si pro děti jakousi úplnou soustavu všeho, co věriti, činiti, jak se chovati. Tak jsem byl jist, že se nevzdalují od přesnosti bohovědy, a že také nepomíjím ničeho důležitého. Tak bylo také plně využito určeného času, že jsem v rozsahu arci omezeném, prošel celé širé pole učení křesťanského.

Tuto metodu doporučoval bych každému mladému knězi: zkušenost mi dokázala její výbornost. Netřeba ani podotýkati, že jest vlastně i nejkratší, ježto nejméně času zabírá. Na počátku zdála se tato práce ovšem zdlouhavou: všecko psáti! A to ještě pro děti! I ano, všecko psát, ale jakmile jest napsáno, je to pro život, vyjma tu a tam nějakou opravu nebo přídavek. I ano, pro děti! Což to nestojí za námahu? Mohu se mýlit, ale po celý svůj život pokládal jsem katechismus důležitějším než kázání, a byl jsem přesvědčen, že na dvacet

dobrých kazatelů najde se sotva jeden dobrý katecheta.

Kázání způsobí jistě víc vzrušení, ale katechismus přináší víc ovoce, ono je skvělejší, tento užitečnější. Přirovnal bych kázání vybrané hostině, kde se může blýskati umění kuchařské, katechismus pak chlebu, pokrmu prostému, nežádajícímu velikých příprav, ale živnému a přizpůsobenému každé chuti. Prosím své mladé spolu-bratry, aby o tom přemýšleli.

KAPITOLA OSMÁ. *STATEČNÝ ČIN.*

Mé styky s farářem byly vždy přímé a zdvořilé. Byl to kmet, měl tedy ustálené smýšlení a zvyklosti. Pomyslel jsem, že mohu kdysi také sestárnouti a potřebovati shovívavosti; proto jsem se snažil chovati se vůči jiným tak, jak bych si později přál, aby jiní jednali se mnou. Kritické postavení, v němž jsem se co do víry vůči němu octnul, bylo trvalým nebezpečím, ustavičnou příležitostí k roztržce. Dovedl jsem jí vždy čeliti. Nesnáz vězela pro mne v nutnosti udržeti se v pravém prostředí, to je, abych se nezdál přikyvovati k odštěpenosti státních kněží a přece abych také nezavadil o lehce nedůtklivého starce. Bylo to tím nesnadnější, ježto měl pro sebe autoritu svého biskupa a rád se o tom zmiňoval.

Jen jednou (jak jsem svrchu podotkl) rozpřel se mezi námi vážný rozhovor o té věci. Měl při jídle spolubratra, ovšem z těch, kteří odpřisáhli státní nařízení. Několikrát prohodili ke mně oba věty, jichž věrohodnost byla nade vší pochybnost

trochu pošramocena, jimiž však má sebeláska tím více trpěla.

Nechal jsem nejednu zhola nepovšimnutu, posléze však mi trpělivost došla: odpověděl jsem, odpověď vyvolala protidůvod a tak se zápas rozpoutal. Byla to dosti ostrá šarvátka, v níž jsem sice zachoval jakž takž ohledy povinné dvěma kněžími starším sebe, nicméně však také s jakousi břitkostí hájil právo pravdy. Byli obratnější a zběhlejší než já a přispěla jim ještě nová pomocnice, Anka, ze tří borců nejstrašnější. Nevím, komu připadlo vítězství, což se to kdy ví při slovní půtce? Ale byl to útočník ženský, jenž měl slovo poslední; její plíce ode dávna pocvičované mohly snést i námahu celého dne. Opustil jsem bojiště.

Nejednou prosil jsem Boha za odpuštění za tento při nejmenším neužitečný čin. Přihlížel asi k čistému mému úmyslu, neboť nedopustil, aby věc ta měla mrzutých následků. Jakmile pohasl oheň diskuse, byli jsme k sobě zase v poměru dřívějším. Pouze večer a v následující dny přišla Anka, usedla tři kroky od stolu a počínala znova hádku: vítězství její bylo dokonalé, neboť nikdo jí neodpovídal. Netřeba podotýkat, že bojovná její nálada neobmezila se na okruh domácí; celá čtvrť věděla, co se přihodilo.

Snadno si představíme, jak věrně byly podány důkazy: theologie měla tu zápach připáleniny. Já jsem byl ovšem vylíčen jako bych si byl tropil smích ze dvou starých kněží; to dohřálo stranu státu oddanou a strana katolického přesvědčení byla umlčena...

Myslím ostatně, že z toho nepošlo veliké zlo. Ale poznal jsem opět, jak může ukřivdit knězi žvastavost služebné. Ne, nevěřím, že by mohlo býti moroviny horší nad ni.

Vy, kteří jste nuceni svěřiti svůj dům rukám cizím, prostě, aby vám Bůh popřál daru nesmírného, mlčenlivých lidí domácích!

Byl jsem sotva rok v duchovní správě, když byl můj farář postižen náhlým záchvatem mrtvice. Byl ihned zavolán lékař, zkoušel všecky prostředky svého umění bez patrného úspěchu. Mínil, že nemocný se nezotaví. Chvátal jsem udělit mu poslední pomazání, prose při tom Boha z hloubi srdce, aby se nad ním slitoval nebo mu vrátil zdraví, bylo-li by s prospěchem k jeho spaseání.

Kolem půlnoci pozoroval jsem s radostí, že přichází k sobě: pevná jeho tělesná soustava zvítězila na nemoci. Za nemnoho dní byl úplně zotaven a mohl zastávati svou službu duchovní. Ale zůstala mu značná skleslost a starostlivost: obava před novým záchvatem, žel, až příliš odůvodněná, tížila jeho hlavu jako meč Damoklův.

Každý pozoroval, a já víc než kdo jiný, že se po zdání ustavičně obírá věcmi vážnými, nebo že ho starosti sužují. Jeho střídmost stala se přehnanou, sotva se odvážil okusiti vína. Zvláště posvátné úkony, zpověď, sloužení mše sv. stály ho nesmírné oběti: vyhýbal se jim, pokud jen bylo možno, nebo se k nim jen stěží odhodlával. Přátelské listy biskupa, ba i jeho návštěva polichotila arci jeho sebelásce, leč smutku jeho přece nerozptýlila. Pozoroval jsem, že změnil zpovědníka.

Nejednou vídal jsem také na jeho stole otevřená jistá díla, vydaná pro „Civilní konstituci kléru“ nebo proti ní. Snad hleděl upevniti nebo vyvrátiti svou víru v toto tak pověstné dílo revoluce. Také jsem postřehl, že se stal zamlklým a že se vyhýbal všelikým narážkám na minulost.

Tak uplynuly tři měsíce bez význačnější příhody až na to, že když vytušili jeho úmysl odpřisáhnouti blud, dostávalo se mu ostrých výtek od některých spolubratří, zvláště pak od bývalého jeho zpovědníka. Jednou po takové slovní pútce viděl jsem, jak mu vyhrkly slzy.

Jindy pravil mi s přízvukem smutku: „Velebný pane, modlete se za mne.“ Nebylo až dotud potřebí toho upozornění, ale nyní jsem zdvojnásobil svou horlivost a vroucnost. Konečně jednou v neděli večer dal mne zavolati do své světnice a řekl mi: „Už je rozhodnuto, chci se obrátiti.“

„A jak to, pane faráři?“

„Odvolám svou přísahu. Přemýšlel jsem o tom, představil jsem si, že ležím na lůžku smrtelném a když vše dobře uvážím, nemohu se odhodlati, abych se objevil před Bohem se svědomím tolik obtíženým. Víím, dostane se mi důtky za mé jednání, ale na úsudku lidském pramálo mi záleží, soudu Božího se strachuji.“

Přisvědčoval jsem horlivě tomuto rozhodnutí, jak lze si domysleti. Dobrý farář mne prosil, abych mu zopakoval, co jsme slyšeli o tom v theologii; učinil jsem tak pokud jsem dovedl nejzřetelněji a nejpádněji. Poslouchal mne s patrným uspokojením, učinil některou námitku, veden jsa ne ani

duchem odporu, jako spíše touhou po objasnění a zdál se mými odpověďmi přesvědčen.

Za několik dní potom zaslal svému biskupu odvolání a žádost za propuštění z úřadu. Příští neděli sám vystoupil na kazatelnu oznámit svým farníkům, co byl právě podnikl. Veliký rozruch v obecnstvu. Strana konstituční spustila veliký povyk. Netřeba podotýkati, že se vše složilo na můj vrub: já jsem byl tou prašivou ovčí, příčinou všeho zla. Zvláště Anka přímo sršela, nebyl jsem k ničemu, než aby mne ukamenovali. Každodenně byl to příval potup a trpkých výčitek, který se mi shrnul na hlavu a dobrý kmet byl neméně vystaven tomu krupobití. Zůstal pevný a v tom jsem obdivoval jeho srdnatost. Přátelé, spolu-bratři, známí přicházeli odevšad, aby ho přiměli k rozvaze, ke zrušení načatého; poukazovali na křivdu, již si sám způsobí, na potupu, která se naň shrne. Odpovídal jim, že jeho bezpráví, pravé a jediné bezpráví bylo složení přísahy rozkolnické, protivící se svatým zákonům, a co se týká hanby, lépe jí býti postiženu před lidmi, než před Bohem. Celé jeho chování za takových okolností dokazovalo, že jeho přesvědčení je hluboké a jeho rozhodnutí neodvolatelné.

Na biskupství měli hluché uši. Rádi by byli pochybovali, ale bylo to nesnadno, neboť prohlášení dobrého faráře bylo zřetelné a určité. Bylo rozhodnuto posečkati s odpovědí delší dobu a pod rukou bylo uloženo několika duchovním, aby hleděli přivésti starého faráře opět na „dobrou cestu“. Tyto pokusy skončily tím, že ho v předsevzetí

jenom utvrdily. „Mám tam,“ říkával, pozdvihna ruku k nebi, „dvacet spolubratří, kteří mne očekávají; jsou to někdejší druhové z kláštera, s nimiž jsem kdys býval jedno srdce a jedna duše; ti na mne patřili s nesmírným zármutkem, že jsem sám jediný vlezl do pasti nastražené našim krokům, a ti by se jistě ke mně nehlásili při posledním soudu, kdybych se objevil před nimi poskvrněn tímto počínáním. Ne, ne, nemohu se oddělit ve smrti od těch, které jsem tak dlouho za živa následoval. Čekají mne a já musím za nimi.“

Když nabyli konečně na biskupství jistoty, že statečný farář svého „odvolání neodvolá“, bylo mu suchým, krátkým listem odpovězeno, že se jeho žádost přijímá, ani slova víc. Anka a celá strana protivná byla plna zoufalství, farář však však zůstal neoblomný. „Smrt kvapí,“ říkával, „a já nesmím poslechnout jiného upozornění než jejího. Až budu s ní zápasiti, nebudou to marné prosby lidské, které by mne vysvobodily z jejího objetí a hlavně od hrozných následků, které musí přinést s sebou.“

Za několik dní potom mne jednou před večerem objal a dvě hodiny po té zmizel. Připravil si vše již napřed, aby mohl opustiti osadu bez hluku. Odebral se do své rodné vsi, kde žil jako prostý kněz způsobem velmi příkladným. Pán popřál mu ještě několik let života, jichž používal k napravení toho, co sám nazýval pohoršením. Vleklá nemoc poskytla mu času, aby se na smrt co nejlépe mohl připravit. Cítě, že se blíží poslední hodinka, vzkázal si pro mne a vyjádřil mi

svou živou vděčnost... ulodnete zač? za mou prozřetelnost, že jsem se s ním nedohadoval, nýbrž pokoušel se o jeho obrácení pouze — modlitbou.

Dodal: „Možná, kdybyste mne byl nějak urputně přesvědčoval o mém pochybení, že bych byl do bludu zabředl ještě víc. Vaše trpělivost a zdrženlivost mne dojímala, důvody by mne byly podráždily; čím pádnější by byly bývaly, tím víc by byla trpěla má sebeláska a rána má byla by se stala snad nezhojitelnou.“

Zmiňuji-li se o tom, není to proto, abych z toho pro sebe vytloukal, nýbrž chci jen ukázat, že obrácení duše nedocílí se dohadováním, ale mnohem spíše trpělivostí a modlitbou. Vy všichni, kteří se setkáte s duší pobloudilou, po jejímž návratu toužíte, modlete se, ó, modlete se, ale nedohadujte se!

Ženy, jichž manžel bere se po cestě srážné, dítky, jichž rodiče jsou bez víry, kněží, jimž někteří bezbožníci rmoutí srdce, modlete se, modlete se bez ustání, bez únavy, nepozbývajíce mysli: toť jediný důvod, jímž vládnete.

Viděl jsem na stokrát za své duchovní správy, jak lidé na lůžku smrtelném bez nejmenšího váhání uznávali pravdy, proti nimž po celý svůj život brojili, o nichž prohlašovali, že jich nikdy uznati nemohou. Ach, jak rychle obrátí duši milost, jak mocná je smrt, aby rozptýlila temnoty a pochybnosti!

KAPITOLA DEVÁTÁ. *DOBA NEÚRODY.*

Ježto bylo tehdy kněží pořídku, bylo mi uloženo spravovati farnost až do příchodu nástupce, jenž nemohl dlouho otálet, protože to bylo místo důležité.

Tenkrát jsem měl pokdy přesvědčiti se, jak mocně působí předsudky na obyvatelstvo i křesťanské. Veřejné mínění přičítalo farářovo jednání mně a ovšem i jeho propuštění, které z toho následovalo. Utvořila se proti mně ihned strašná oposice.

Nejen ti, kdož se více méně klonili k ideám konstitučním, lněvali se na mě, že jsem je připravil o hlavní osobu, ale i ti, kteří zavrhovali odštěpení, byli nespokojeni a podrážděni, protože jim bylo starce líto pro jeho dobré vlastnosti. Následek toho byl, že jsem neměl téměř nikoho v celé farnosti krom několika duší, které se mi nevyhýbaly právě proto, že se mne kde kdo stranil, a které by byly přede mnou jistě utíkaly, kdyby mi lid byl přál. Z toho nutně následovalo, že mi

bylo dobré působení znesnadněno, ne-li úplně znemožněno. Tak jsem byl odsouzen k jakési neplodné nečinnosti, jejíž příčina mi nesměla býti kladena za vinu.

Trápilo mne to, nikoliv pro mne samého, neboť jsem si ničeho nemusil vytýkati a můj zájem mizel před zájmy vyššími, ale bylo mi líto ubohých lidí, jichž zaslepenost uváděla tak vlastní jejich prospěch duchovní v nebezpečí. Když na-
dešla doba velikonoční, viděl jsem skutečně s bolestí Stůl Páně téměř opuštěný. A nad to většina těch, kteří přistoupili, byla si pro rozhřešení jinde, ježto by je bylo asi stálo nemalého přemáhání, přijat je z ruky mojí.

Neznám nic trapnějšího pro něž nad takové postavení. Nemíti jiného poslání, než konati dobro, a nemoci je konati; býti nutkán k činnosti a nemíti k tomu příležitosti; viděti, jak duše bloudí a nemoci jim podati ruky: ano, totě víc než utrpení, toť mučednictví. Každé mé slovo bylo zkoumáno, každý skutek pozorován, nejmenší můj počín zavdával podnět k nesprávným výkladům a posléze dospělo to tak daleko, že si ze mne tropili smích a vyhrožovali veřejnou potupou. Čtenář ví, kterak jsem si toho zasloužil. Ba mohu doložiti, že jsem si nevedl nikdy opatrněji než za takových okolností; přihlížel jsem pozorně k tomu, abych ničeho neřekl, ani neučinil, co by mohlo býti vítaným soustem kritice, ale možno-li se vůbec brániti proti duchům zaujatým?

Je to bolestné poznání, jež jsem nejednou učinil: veškeren lid křesťanský obětuje nejdražší

zájmy svým předsudkům. Nic není lehkomyšlnějšího, nic přístupnějšího než houf lidu: dechnutí je pobouří.

Často jsem jej přirovnával lánům pokrytým osením, na němž nejmenší vánek zanechá stopy. Kolikrát se mi naskytlo viděti celé davy, jak se podřizovaly okolnostem, měnily lásku v zášť, horlivost ve chlad a to v okamžiku! Kolik spolubratří bylo a jest doposud obětováno těmto choutkám lidu, které se řídí nejnepatrnějšími příčinami! Kolik to kněží nadaných nejkrásnějšími vlohami, nejosvědčenějšími ctnostmi, zakusilo takové neúrody ve správě duchovní, a to pro nic, pro bezvýznamné nahodilosti, pro bezdůvodná obvinění! Ubohé lidstvo!

A kdyby se ještě při tom všem jednalo pouze o čest lidskou, nebylo by třeba proto se vzrušovati. Ale tu jde o čest Boží a o spásu duší! Pro hloupost, pro přesudek zprotiví se služebník náboženství! A křesťané se Boha vzdalují pro zášť proti jeho služebníkovi! A svátosti se opouštějí, to jest prameny života se ucpávají! A duše hynou!

Zástup lidí poctivých přikyvuje bezbožníkům, ani se nenamáhaje přesvědčiti se, zda-li se obžaloba zakládá na pravdě, nebo nemaje odvahy ji odmítnouti. Dle toho je asi víra málo pevná, když se prodává tak lacino! Duše lidská je asi nadobro převrácena, když náboženství u ní tkví pouze na povrchu, přirozené pudy však zaujaly hlubiny! I rozum je as příliš chabý a nemohoucí, když ho vrtoch zatemní a přivede z míry! Ještě

jednou, ubohé lidstvo! Čím se ještě můžeš chlubit, nač jsi pyšno?

Jako Jonáš byl jsem příčinou bouře, jako Jonáš měl jsem býti vržen do moře. Bylo to vlastně mé vroucí přání, neboť jsem pocítoval nesmírnou trýzeň, vida svá slova vyznívati na prázdno a práce své téměř bez užitku. Byla proti mně poslána skutečná denunciace na biskupství a na prefekturu a s žalem jsem zvěděl, že dosti značný počet farníků, které bych byl pokládal věrnými ovečkami, poctili udání svým podpisem.

Ano, nechybili, leč ze slabosti, ale, žel, jak rozšířena je taková slabost! Jakou moc má ve farnosti několik zlomyslných rýpalů! Kdyby se přihlédlo ke zřídlu, vidělo by se, že při takových štvanicích, zosnovaných proti služebníku Páně, bývá téměř vždycky ohniskem zášť několika lidí, snad i jediného, obratně šířená. Ta zachvacuje pomalu jako požár příbuzné, sousedy, přátele, všechny; všudy zanechá stopy, začerní jako oheň, třeba by nespálila, a koho nedovede strhnouti jako protivníka, toho aspoň jako obhájce ochromí. Tak tomu bude i zde: urazil jsem nevěda a nechtě několik lidí, kteří byli ještě přívrženci myšlenky revoluční, a to stačilo, aby mi odpřisáhli pomstu a zkázu.

Když zaletím myšlenkou v tuto dobu svého života, pocítím vždy nutkání, abych Bohu za ni vzdal díky. Tento můj začátek byl nade vší pochybnost smutný i srdci bolestný, ale jak cenný byl, hledíme-li naň okem víry! Poučil mne, jak maličko je třeba k utvoření veřejného mínění a

jak nutno je knězi odtrhnout se ode všeho, co není Bůh.

Než, byl jsem člověkem jako jiný, měl jsem svou dávku samolásky, chvála a úspěch byly by pro mne bývaly jedem tím nebezpečnějším, který bych byl požil bez tušení. Ale tento prudký náraz hned při prvním kroku, tento druhý ztroskotání hned v přístavě mne rázem upozornil na mou bezmocnost a všecka nebezpečí. Mínil jsem, že čistý úmysl, upřímná obětavost, nezištná horlivost nalezne vždy milost před lidmi a úspěchu před Bohem, leč byl mi dokázán pravý opak: zakusil jsem, že mi podkládají zlé úmysly, byl jsem tvrdě odbýván se svou obětavostí a neviděl jsem užitku své horlivosti; jak si tu uchovati ještě ilusi? Ach, bylo mi nanejvýš třeba, abych se vrhl úplně v náruč Boží a ponechal mu péči o svou věc, která byla i jeho věcí.

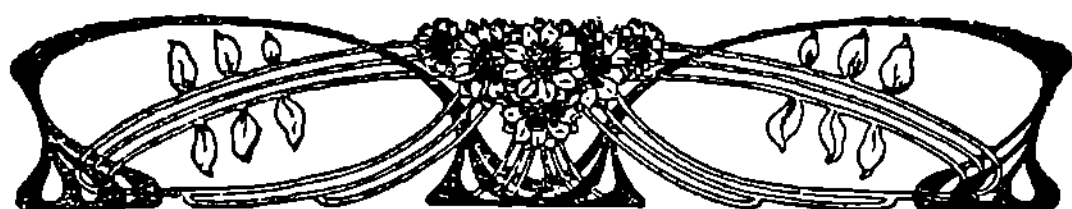
A konečně, pomyslí jsem, kdyby šlo pouze o mne, málo to znamená; nikdy nemohu býti dosti ponížen, dosti bouří zasažen; jde-li však o věc Boží, postará se sám o svou obranu: jestli k tomu dosti moudrý i mocný. Nikdo by nevěřil, jak tato prostá myšlenka blaze na mne působila.

Kněží, jimž jest jako mi zápasiti proti vichřicím, kteří jste, jakkoliv nevinní, terčem lidské zloby, neoddávajte se malomyslnosti. Máte tam nahoře Mistra, jenž odvažuje vše na váze své spravedlnosti, jenž odhaduje do podrobná ústrky, jimiž vás lidé častují. On jediný zná vaše úmysly a cení je dle pravé hodnoty. Vzpomeňte, že Ježíš byl rovněž zneuznáván, pomlouván, pronásledo-

ván od těch, jünž byl právě prokázal dobrodiní. Možno-li tedy, aby byl učedník nad mistra?

Než bouře se uklidnila aspoň v tom smyslu, že se ustalo proti mně tak hlasitě křičeti. Obojí udání zůstalo bez patrného účinku: ježto neuváděla proti mně nic než neurčité klepy, podezření bez důvodů, nepopřála jí žádná z obou vrchností sluchu. Ale má duchovní správa tím nezískala a zůstala stejně neúrodnou. Nehledím-li k malému hloučku duší, které se ke mně vrátily dílem z přesvědčení, dílem z útrpnosti, většina obyvatel farnosti mi odpírala své důvěry i na dále. Bylo zřejmo, že tam již dobře působiti nemohu, i odhodlal jsem se zpravití o tom své představené. Vyložil jsem jim celé své počínání i důvody, proč toužím vyvážnouti z postavení, v němž jsem se až potud nalezal. Za několik dní obdržel jsem zvěst, že na mé místo jmenován jest farář a já že jsem povolán na filiálku do X.....

KAPITOLA DESÁTÁ.

MOJE FARA.

Měl jsem počítí v jistém smyslu nový život, neboť kněz pomocný nemá ve farnosti jiné odpovědnosti, než ze svých činů vlastních, veškerá duchovní správa spočívá na faráři. A již to tvoří veliký rozdíl mezi oběma úřady. Od nynějška měl jsem tedy na bedra svá vzítí břímě, abych byl pravým pastýřem lidu svého. Doznávám, že mi tato myšlenka působila jakousi úzkost: zkouška, kterou jsem byl právě přestál jako zatímní samostatný správce fary, nebyla příliš znamenitá, aby rozptýlila mé obavy.

Nejdříve pocítil jsem nutnost, abych složil své břímě u nohou Ježíšových a Mariiných. Bůh volal mne na to místo, jemu tedy přináleželo dáti mi sílu, abych dostál svým povinnostem.

Odebral jsem se také na několik dní ke zbožnému knězi, jemuž jsem vděčil dobrodiní své výchovy. Povzbuzoval mne, dal mi výtečné rady a především zmenšil obavy, které zmítaly mou duši. Právil: „S Bohem netřeba se bát ničeho; ať

se člověku daří či nedaří, před Bohem je vše jedno, pakli kdo vykonal, co bylo jeho úkolem. Střeží-li Bůh žárlivě slávu svou před každým člověkem, tím více před knězem: neboť kněz (promiňte mi to slovo) obchoduje s dušemi a cena jediné duše jest v očích Božích daleko větší, než cena všech statků pozemských. Když byly naše snahy korunovány úspěchem, býváme v pokušení blahopřáti si ke zdaru; bez veliké ctnosti je n snadno neuzmouti něco maličko při oběti. Avšak nedaří-li se nám dle přání, tu vidíme jasně svou malomoc a to nás udržuje ve stavu ponížení velmi cenném u nejvyššího Mistra. Tak jest zásadou moudrého jednati jakby dovedl vše a smýšleti pokorně, jako by nedovedl ničeho.“

S takovými pocity přišel jsem do své farnosti. Byla to osada, čítající osm set duší, jichž pověst nebyla ani dobrá, ani zlá. Její poloha byla velmi krásná: rovina, obklopená pahorky, lesy v nepatrné vzdálenosti, půda úrodná, malá říčka, louky a lány, několik vinic, toť zhruba popis krajiny.

V osadě nebylo ani velikých boháčů, ani velikých chudáků. Kromě rodiny, která obývala jakýsi zámček a svým jménem i bohatstvím vévodila kraji, krom několika měšťanských domů, byli obyvatelé rolníky a řemeslníky. Místo nebylo obsazeno od znovvuzavedení bohoslužby, tak že jsem se octnul na půdě zcela nové, kde zavládala jednak nedočkavost toužících po knězi, jednak osudná setba revoluční.

Novina o mém jmenování způsobila tam jistou radost, kalenou však pověstí, která mne předcházela. Již hlas lidu, rychlý jako vítr, přinesl zvěst o všem, co se bylo událo za mého kaplanování a vzbudil v duších pocity velmi smíšené, ale nedůvěřivost převládala. Než povděčnost z toho, že dostali kněze, na okamžik zvítězila a bylo rozhodnuto, že mi půjdou v průvodu vstříc.

Příchod můj byl tedy opravdu slavnostní. Připomínal jsem si za těch okolností vjezd Páně do Jerusalema a pomyslíl jsem: triumf milého Spasitele předcházela jeho utrpení jen o málo dní: povede se podobně i mně? Leč bylo mi, jako bych četl ve tvářích výraz upřímné spokojenosti a zdálo se mi, že učiním dobře, přidržím-li se, dokud se nepřesvědčím o opaku, mínění: Tito lidé mne vidí rádi.

První pohled na můj kostel mi ukázal politováníhodné zpuštění, právě jak tomu bylo u chrámu dřívějšího. Tenkrát minuly se mé dobré úmysly výsledku, i doufal jsem, že u tohoto, svého kostela budu šťastnější. Ó, čím oplývalo srdce mé v té chvíli, když jsem se Bohu obětoval! S jak živým vzrušením kladl jsem Spasiteli k nohám celé své bytí, osud svůj a zájmy všeho lidu! Srdce mé znova se šířilo, aby objalo dítky, které mi Prozřetelnost svěřovala. Sliboval jsem, že jim posvěťím bez výhrady své starosti, své úsilí, své práce, lásku, zdraví, ba život svůj, kdyby bylo třeba; umiňoval jsem si, že jim prominu všecky zármutky, které by mi mohly způsobiti. Byl jsem Paměti venkovského faráře 7.

odhodlán, že budu jim otcem, pastýřem v celém rozsahu slova a třeba-li i obětí.

Hned po příchodu vystoupil jsem na kazatelnu a učinil jsem svému lidu výklad, v němž jsem nastínil povinnosti pastýře k ovečkám a povinnosti oveček vůči jejich pastýři. Byl jsem vyslechnut s velikou pozorností a zdálo se mi, že slova má pronikají do duší; zmocnil se mne svatý zápal, byl jsem unešen pohnutím, které nutně přešlo i v má slova. Po řeči byl jsem slavně uveden do fary; tam mne vlídně oslovilo děvčátko jménem farnosti a starosta jménem obce a v uvítání tom byla shrnuta všechna přání, vyjádřena radost, projevena úcta, vysloveny nejkrásnější naděje. Odpověděl jsem na laskavé ty projevy jak nejlépe jsem uměl. Zkrátka, všechno bylo velmi pěkné a rozešli jsme se oboustranně nanejvýš spokojeni.

Fara byla jako chrám ve stavu ubohém. Těžko si dnes představit, jak vypadaly po revolučních bouřích kostely, fary, semináře a vůbec budovy církevní. Nevím, zda Atilla, metla Boží, natropil větších spoust. Dům, v němž jsem měl bydlet, býval dříve místností klubovní, potom strážnicí, potom vězením, potom vojenským skladištěm, potom sídlem obecního představenstva a každá z těchto změn zanechala v něm své stopy. Stěny byly ještě počmárány republikánskými nápisy, kluzkými verši a politickými hesly: vše to mělo známky postupného úpadku.

Okny táhlo, děravou střechou pršelo, štěrbinami v deskách dral se prach, zkrátka, byla to spíše kolna než obytné stavení. Starosta se mi

netajil, že se stydí, ano, že je mu trapno, když má mne uvést do příbytku tak bídneho. Ujišťoval, že přes nejlepší vůli bylo nemožno podniknouti potřebné opravy, ale že při troše trpělivosti všecko se brzy dá do pořádku.

Tajil jsem se nemilým překvapením, vždyť jsem věru nepřišel hledat pohodlného příbytku a příjemnosti života, nýbrž činiti dobře a spasiti duše. Neměl jsem skutečně chuti rozliti si ocet s obecní radou, s veškerým obyvatelstvem pro několik kousků dřeva a puten malty. Nicméně nemohu odsouditi přísnost, s jakou si vedli někteří svatí biskupové vůči některým předákům obcí, jichž zlovůle jest na tomto místě patrna. Viděl jsem v té příčině strašlivé věci, viděl jsem fary ve stavu tak zuboženém, tak otrhané a nezdravé, že bylo hrůza na ně patřiti. A bylo to tím víc odsouzení hodno, kdyžť obce měly dostatek prostředků na opravu těch budov, a když úřady, vysoké či nízké, se vymlouvaly, že třeba peněz na pilnější věci, ale rozhodně méně důležité nežli jest zdraví a život kněze. Jest úžasno, kam až může zaběhnouti v takových záležitostech zloba a nespravedlnost zlomyslné hlavy a rady obce. Hlavně za doby, kdy liberalismus byl v modě, dospěl tento druh pronásledování nejvyššího stupně. Třeba doznati, že dnes věci polevily: všude, snad jenom s nepatrnými výjimkami, jsou fary dosti zdravé i pohodlné.

Nebyl jsem, jak již zmíněno dotčen nepříjemně, byla to však u mne spíše věc vkusu než zásluha. Ale když jsem se jednou k ránu probudil, pocítil jsem, že mi na postel dopadají studené

kapky, byloť to v říjnu. Také trocha prádla, již jsem měl, hrozila ve skříních rozpadnutím. Spuchřelou střechou teklo, takže za dlouhou dobu prosáklo vlhko do zdiva, které bylo tak mokré, že bývalo vodou doslovně pokryto.

Prostý rozum rozpoznal, že v takovém příbytku mé zdraví záhy se podryje. Bylo nezbytně třeba opravit střechu ještě před zimou, neměl-li jsem uloviti pořádný revmatismus nebo plicní chorobu. Nuže, pokoj mi byl tolik drahý, že bera doslova ujišťování starostovo, že obec nemůže té chvíle učiniti nejmenšího vydání, věnoval jsem sám trochu peněz, které jsem měl, na opravu, aby mne voda nezatopila. Uvidíme, jakou jsem později sklídl odplatu za svou velkodušnost.

Ne, ne, páni vládcové a správcové obcí, radové, továrníci, a vůbec předáci, kněz není povinen pozbývati svého zdraví, kdy se vám uráčí. Ježto přišel, aby přinesl spásu vašim duším, nemáte práva zabíjet jeho těla. „Hoden jest dělník mzdy své,“ děl Pán Ježíš. „Kdo oltáři slouží, z oltáře ať žije,“ pravil velký apoštol. Račte tedy nechat svého planého mudrování o nezištnosti, o odříkání, jimiž má kněz vynikati. Než ho počnete poučovati, hleďte si svých nejprostších povinností! Jest velmi knězi umrtvovati se, pokud mu svědčí, vám však nenáleží, předpisovati mu pokání a přidávati mu činu!

První mé dny ve farnosti byly věnovány studiu okolí. Chtěl jsem býti hned od počátku, čím jsem měl zůstatí vždycky. Po mém názoru jest velmi

neopatrně, hledí-li kněz rázem získati přízeň lidu, jež potrvati nemůže. Lépe růsti, než poklesati.

Jest zjevem dosti obyčejným, že nadšení prvních dnů pro nového faráře brzy se mění v chladnost, ano v zášť. Nejeden vkročil za jásoť, a odcházel za reptavého povykování. Netoužil jsem tedy po tom, abych upoutal pozornost nebo náklonnost svého lidu; bylo mi mnohem víc po chuti platiti zprvu za chladného nebo aspoň odměřeného, než vyvolávaní náhle jakési všeobecné vzrušení. Především jest knězi třeba úcty, příchyllost přijde potom.

Zůstával jsem tedy první týdny zavřen doma, přestávaje na plnění denních svých povinností, jako bych tam byl žil již dvacet let. Dosti nedočkavců přicházelo za mnou do kostela, do fary, všude: jejich kvapu bez kvapu jsem odpovídal. V každé farnosti naskytá se vždy jistý druh lidí, kteří by rádi o všem všudy věděli první. Věděl jsem ze zkušenosti, že takovým lidem nelze důvěřovati, neboť nezřídka se stává, že taková lehce vzplanuvší náklonnost bývá velmi kratičkého trvání, ba často se nepěkně vybarví. Kolik to kněží zažilo později útrap, které zavinili sami neprozřetelným počínáním při nastoupení! A kolik jich později litovalo, že poslechli více srdce než rozumu!

Jest zajisté třeba, abychom byli laskavi k duším, jež jsou nám svěřeny. Láska jest první povinností, jako první potřebou kněze. Ale, aby jí bylo dobře rozuměno, má býti tato láska řízená opatrností. V dobách, kdy žijeme, na neschůdné a horké

půdě, po níž jest nám kráčet, nemůže sluha Boží jednati nikdy dosti obezřetně. Má si bez ustání opakovati se sv. Tomášem (hymnus o Božím Těle):

Decet ergo presbyteros
honore tanto praeditos,
seipsos circumspicere,
fideliter attendere.

Vždy tedy kněžím slušno jest,
když taková jim dána čest,
Obezřetnosti při všem dbát,
bedlivý pozor na se dát.

Moje farnost dělila se, jak jsem se již zmínil, na tři dosti různé třídy, které by se daly naznačiti třemi slovy: *jeden, několik, všichni ostatní*.

Tenhle *jeden* zaslouží zvláštní kapitoly, promluvím o něm brzy.

Těch *několik* lze označiti obvyklým názvem tak zvané „lepší třídy“! Slovem tím nemíním ani tak onačejší výchovu, nadprůměrné vzdělání, jako spíše větší požehnání majetkové. Takoví lidé žijí ze svých kapitálů, nebo aspoň ze svého obchodu, svých statků nebo své továrny, aniž jsou nuceni přiložiti vlastní ruky k dílu.

V mé farnosti bylo jich asi tucet. Byli to: pensionovaný důstojník, berní správce, nadlesní, dva statkáři, kontrolor, notář a pět či šest velkoobchodníků. Něco níže byli jiní, kteří měli ještě tolik, aby mohli býti více méně „pohodlně“ živi. Pak přišla celá stupnice lidí pracujících: maloročníci,

nájeníci, řemeslníci, nádeníci atd., až včetně po žebráky. Vlastně nebylo víc než tři rodiny opravdu a trvale nuzné; několik jiných vyhledávalo veřejnou dobročinnost pouze v zimě.

Mnozí z mých spolubratří mají ve zvyku ohlásiti svůj příchod do farnosti všeobecnou návštěvou oveček; já jsem si to odpustil. Nečinil jsem návštěv, vyjma tenkrát, kdy úřad vyžadoval mé přítomnosti. Mně záleželo především na tom, abych lidem vpravil přesvědčení, že nejsem člověkem společnosti, nýbrž povinnosti, že to nebude ani prospěch, ani styk společenský, jímž se budu ve svém chování řídit, nýbrž výhradně pravidla evangelia. Chtěl jsem jednati s každým stejně a nedávati přednost ani chudému, ani bohatému, vysoko či nízko postavenému. Mé rozhodnutí bylo v té věci stanoveno již předem. Umiňoval jsem si, že budu se chrániti jakéhokoliv podezření stranickosti vůči komukoliv. Neboť kdybych tak každého z úřední zvyklosti navštívil, byl bych snad nucen činiti jakési rozdíly, které by mohly býti pozorovány. A nad to bych snad musel přijati některé návštěvy oplátkou a tak navázati zvláštní styky a tím již zavést rozdíly. Zůstanu-li doma, nedávaje přednost nikomu, budu všem stejným člověkem a to je věc, již se zásadně držím. Chudí nebudou moci vytknouti: Přišel k nám jednou pro formu, ale nyní chodívá jen k bohatým.

To zavedlo příčinu k malým klípkům. „Náš farář,“ počali nejpovídavější, „je hrubec.“ „Je to nemotora,“ dokládali druzí. „Ba ne, je to chytrák, jenž pozoruje a slídí,“ pravili poněkud lépe smý-

šlející. Tyto řeči, které jsem zaslechl, nepomátly mne ani dost málo, ba měl jsem je raději než všemožné poklony. Chtěl jsem raději stoupati vzhůru, než sestupovati.

Tak uběhly tři měsíce a můj úřad sblížil mne již se všemi rodinami farnosti. Znal jsem všechny své ovečky jménem. Dosud jsem nežádal, nepodnikl, nepochválil, nepokáral ničeho: šlo mi o to, abych prozkoumal půdu, nežli se do něčeho dám. Veřejné mínění, které mi zprvu valně nepřálo, odkládalo již své předsudky, ba bylo mi již i příznivo. Chcete věděti proč? Byl jsem přesný, což jest věc po mém náhledu nanejvýš důležitá, a nadto nebyl jsem zdlouhavý, věc ještě důležitější, nebo aspoň venkovskému obyvatelstvu velmi vhod. Okolnosti mně v té příčině velmi posloužily, neboť jsem nastoupil po duchovním ze sousedstva, který byl velmi málo dochvilný a nadto konal vše náramně zdlouhavě, přes to, že spravoval dvě farnosti.

Přesnost a krátkost, vzácné to vlastnosti! Kolikrát jsem v duchu děkoval výbornému svému učiteli, že mi vštípil k nim lásku! „Synu,“ často mi říkával, „jsou dvě věci, které nejčastěji přispívají ke ztrátě víry: dlouhé řeči a špatné knihy. Tyto dělají z lidí bezbožníky ony dělají vlažné; jedny víru ubíjejí, druhé oslabují.“

Co do přesnosti, vyslovil jinou formou myšlenku Ludvíka XVIII., který pravil: „Přesnost je zdvořilost králů. Zajisté! Je-li přesnost zdvořilostí úředníků světských, čím více přísluší služebníkům oltáře? Horlivosti není, bohužel, tak veliká, aby lidé brzy nepodlehli netrpělivosti, mají-li čekati

na kněze, který pořád nepřichází. A k tomu taková nepřesnost kněze nezbytně láká k podobné chybě farníky. Čím více kněz čeká věřící, tím později chodívají.

Ježto takový zlozvyk ve farnosti převládal, nedivno, že jsem byl ponejprv u oltáře sám při prázdném kostele; ale znenáhla si uvědomili, že v té kapitole jsem neoblomný, a každý se dle toho budoucně zařídil. Jednou jsem řádně kostelníka vyhuboval, že se o pět minut opozdil se zvoněním na služby Boží. Omlouval se, že prý čekal, až budu hotov. „Když hodina udeří,“ odvětil jsem, „musím býti vždycky hotov.“ Potom již nikdy té chyby se nedopustil.

Zkušenost, již jsem nabyl u svého faráře, upozornila mne na jinou věc ještě důležitější, na volbu služebné osoby. „Příteli,“ často mi říkával vzácný můj vůdce a učitel, „zevní útrapy kněží mají tři mocné prameny: služebnou či hospodyní, učitele, starostu. Prosím Boha, aby vám dal osobu zbožnou a mlčelivou, učitele smýšlení opravdu křesťanského, starostu poctivce a muže opatrného, a bude-li tomu tak, už se o vás nebojím.“

Jsou to slova zlatá, po výtce pravdivá, jichž správnost potvrdila mi zkušenost padesáti let. Za svého dlouhého úřadování mnoho jsem viděl, mnoho pozoroval a poznal jsem skutečně, že ze dvaceti trampot kněžských devatenáct mělo vznik z těchto příčin, které jsem shora uvedl. Volba starosty nezáležela na mně, takéna ustanovení učitele neměl jsem naprosto žádného vlivu, ale aspoň ta

možnost mi zbyla, abych si vybral hospodyně podle své vůle.

Na dobrou hospodyně na faře bylo téměř třeba mocného „fiat“ Stvořitelova. Je to zvláštní druh člověka, povaha výsadná. Každý člověk odkázaný na cizí obsluhu má zajisté zájem na tom, aby měl dobré sluhy nebo služky, pro kněze je nutností prvního řádu. Dívka může výborně vyhovovati lidem světským, ale ani dost málo se nehodí pro kněze, neboť kromě vlastností, jaké se všude požadují, jako je šetrnost, čistota, pracovitost, poctivost atd., jest ještě třeba jemnocitu, ustraněnosti, skromnosti, opatrnosti, zbožnosti, mlčelivosti a to vše bývá zřídka u jedné osoby. Kromě toho je nutno, aby taková hospodyně na faře vůbec neměla ducha panovačnosti, který je u ženy tak přirozený, když vládne v domácnosti bez sokyně. V tom právě vězí pro kněze veliká nepřístojnost, stane-li se v jistém smyslu otrokem vůle své služebné. Co se týká vlastního domácího hospodářství, není možná zlo tak veliké, ačkoliv už to je málo přiměřeno, nedovede-li pán spravovati sám záležitosti svého domu. Ale obyčejně už se stává, že hospodyně osvojuje si vládu i v jiných oborech kromě své říše v kuchyni toto vydobyté království nestačívá vždy její ctižádosti. Znal jsem kněze, zvláště staré kněze, kteří se neodvažovali jednati bez rady své služebné, nebo se aspoň báli, když nejednali po její chuti, a tak vykupovali si pokoj v domě ponižujícími ústupky. Tyto případy jsou řídky, připouštím, ale kde zastaví se jisté slabé povahy na cestě ústupků?

I rozhodl jsem se, že budu u volbě té velmi neústupný. A přece: tu vizte výsledky lidské opatrnosti! Nedovedl jsem, nebo nepodařilo se, abych dostal, po čem jsem toužil. Byl jsem obsluhován, byl bych raději řekl trýzněn čtyřmi osobami postupně. Všecky mi způsobily mnoho nepříjemností jak doma, tak venku.

První pila. A přece byla mi velmi doporučena osobami hodnými. Měla opravdu některé vlastnosti výborné: byla šetrná, pracovitá, opatrná, rozumná, podnikavá a počestná, i zdálo se, že jí nic podstatného nechybí; ale nesmírně ráda pila víno a také si ho nikdy zavdati neodepřela, byla-li jista, že na to nikdo nepřijde. Již několikrát se mi zdálo, že láhve jsou poněkud méně plny, než jsem je byl nechal, a to vzbudilo mé podezření. Nové, bezpečné, nepopíratelné známky potvrdily mé obavy. Konečně přihodilo se jednoho dne, když jsem vyšel z domu, že jsem byl nucen po čtvrt hodině se vrátit pro nějakou zapomenutou věc; překvapilo mne, že hospodyně nevidím. Zajdu potichoučku do sklepa a tam ji vidím, ana pije... na mé zdraví.

To se stalo šest měsíců po mém příchodu na faru. Osoba ta měla na veliké štěstí velmi nepatrné styky s lidmi, tak že zůstala téměř neznáma. Proto mohl jsem také ono zlo taně vyléčiti. Potichu jsem ji vypravil z domu a o mé nehodě nikdo nezvěděl. Stálo mne to pouze jistý díl mého nejlepšího vína, neboť zmíněná osoba měla, jak jsem zpozoroval, velmi jemnou chuť.

Za takového nenadálého překvapení napsal jsem jedné své příbuzné, aby mi laskavě nějakou

počestnou osobu našla a vypsál jsem dopodrobna vlastnosti, jakých si u ní přeji. Zlomyslná teta mi odpověděla, že by zašla až do ráje, aby mi našla osobu hodnou doporučení; zatím však že mi pošle, co najde na světě nejpořádnějšího. A poslala skutečně. Byla to osoba tlustá, poctivá jako zlato, zbožná, zkušená, ale málo hospodárná a špinavá až hanba. Co se týká čistotnosti v domě, byl bych konečně také přimhouřil oko. Není sice nic příjemného viděti na každém kuse nábytku na prst prachu nebo objevovati slimáky v salátu, nicméně cítil jsem se s trochou sebezáporu přece dosti silen, abych snesl drobné ty nepřístojnosti, ba dělal jsem si dokonce i naději, že ji z té chyby znenáhla vyléčím.

Hůře bylo s druhým nešvarem. Není-li šetrnosti, nikomu to nesvědčí, tím méně knězi, který mívá obyčejně málo majetku a k tomu je povinen chudé podporovati. Ale že nebylo lehké nalézt něco lepšího, byl jsem nucen trápit se ještě dlouho s touto hospodyní. Moje napomínání nenapravilo sice docela obou jejích chyb, ale přece jsem docílil značného polepšení, zvláště co do šetrnosti. Jiné důvody mě přinutily, abych ji propustil.

Třetí skrývala pod zdánlivě velmi skromným zevnějškem povahu nesmírně lehkou. Zapředla v mé farnosti jakési milostné pletky, o nichž jsem se dověděl bohužel příliš pozdě, takže způsobily už mnoho pohoršení, když jsem ji propustil. Tento druh je věru nejhorší, zvláště když se k mrzkým sklonům k nepravosti přidá zevní maska ctnosti.

Čtvrtá konečně neměla žádné z uvedených chyb, za to však byla svéhlavá, zlobivá, nakvašená. Ale protože její zlost vylévala se jenom doma, kdežto venku byla vždy veselá a laskavá, usoudil jsem, že bude lépe podržet ji a trpět, aby nepřišlo něco horšího.

Kéž dá nebe každému knězi najíti onen „druh“ lidí, jehož je mu třeba.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ. *DŮM NAD JINÉ DOMY.*

Jsou někdy v životě prapodivná tušení. Když jsem poprvé „objevil“ osadu, kde jsem měl konati úřad svůj, proč jenom trčel ten dům přede mnou jako příšerné strašidlo? Když jsem očima sledoval jeho smavé okolí, jeho háje, park, dvory, jeho rozsáhlou zahradu, jeho lakované žaluzie, elegantní balkony, jeho půvabné průčelí, proč že jsem sám u sebe řekl: Tu je to, kde bývá tvůj nepřítel?

Zvláštní věc! Kněz (a on jediný na světě) má nepřátele ještě dřív, než jej poznali. U každého jiného je to osoba, již lidé milují nebo nenávidí, jsou to přednosti nebo chyby, jež sleduje náklonnost nebo pronásleduje odpor, u kněze je stav, je to šat, který se líbí neb zavrhuje.

Ano, zamrazilo mne v zádech, když jsem viděl tento příbytek, nádherný ve své prostotě, jenž jako král tyčil se nad doškovými střechami. Pud mi pravil: Hle, toť překážka, která se ti bude stavěti v cestu. Majitele znal jsem pouze neurčitě; nikdy jsem ho neviděl. Pověst hovořila o něm

pěkně, ale ovšem, co svět pěkným zove a čeho si velmi váží, co však Bůh často zamítá: velebili jej jako lidumila. Celý ten kraj prý mu vděčil mnoho: mosty, cesty, velikou silnici a kdož ví co ještě. Chudině věnoval značné obnosy, nuzný našel u něho vždycky pomoci, nemocný silné polévky nebo léku. Aristokratická jeho hrdost snižovala se k nízkým, ale je všecky připoutala. Byl by se chránil zastávati veřejné úřady, ale na ty, kteří je zastávali, rád působil svým vlivem, nebo lépe řečeno tlakem. V celém kraji nemohlo se státi nic, pakli on nezasáhl.

Tak usoudil jsem, že hned od počátku budeme státi proti sobě jako úhlavní nepřátelé. Nevěděl jsem ovšem, jaký dojem učiní na mne jako člověka, tento venkovský potentát, ale jako kněz nemohl jsem si tajiti, že střetnutí bude nevyhnutelné.

Vždyť pak jsem měl hlásati učení o pokání, tam pak zavládala rozmařilost, měl jsem dokazovati nutnost víry ke spáse, tam pak si vedli, jako by víry neměli, měl jsem kázati mravouku křesťanskou, a tam si libovali v jejím přestupování, měl jsem zdůrazňovati obyčeje i práva církve a tam se po nich šlapalo. Jak bylo lze doufati, že budu žíti v pokoji? I to by bylo bývalo možno, ale s podmínkou, kdybych se byl píazil otrocky před tou modlou, kdybych ze sebe byl učinil poníženého služebníka nebo spíše přímo lokaje, ke kteréž úloze neměl jsem odvahy. Oh, ne, přišel jsem tam s plným vědomím své slabosti, ale také s ušlechtilou hrdostí svého kněžství. Když minul první okamžik vzrušení, vztyčil jsem se s celou svou kněž-

skou hodností a řekl u sebe: Je-li možno, boji se vyhnu, ale nutno-li se utkati, chci boj vybojovati až do konce.

Majitel tohoto domu nebyl šlechticem, jak by se mohlo snad předpokládati z výše užitého slova o aristokratické hrdosti, ale byl to bohatý a mocný povýšenec. Dům, v němž se nafukoval, jeho ruce nestavěly, ta stromořadí věkovitých jilmů on nesázal. Narodil se v poměrech skromných, stal se dle jedněch advokátem, dle jiných prostým kancelistou, a ve chvíli, kdy revoluce vypukla, dovedl obratně využítkovati okolností.

Jeho postavení u soudu umožnilo mu poznati, co se na účet národa a na útraty vystěhovalců prodávalo a on příležitosti využíval. Tak přišel s hrstkou asignatů k pěknému zámečku, který obýval a k půvabnému jeho okolí. Starý majitel byl z rodu dosti znamenitého, třeba se snažil z pýchy dosti obyčejné pověsiti svůj erb o několik kroužků v minulosti výše.

Ale při nejmenším aspoň pět, šest pokolení jeho předků mělo první místo v onom kraji, a u lidu, kde stará, kde pravá šlechta vymizela, zasluhovala tato rodina téměř samojediná ještě toho jména. K zámku náležely nějaké pozemky a hlavně lesy, které zásobovaly také železárny a vysokou pec. Nový vlastník nezanedbával tohoto pramene příjmů, a že okolnosti byly velmi příznivy, nashromáždil v několika letech značného jmění, tak že úplně ovládl celý kraj.

A tento muž byl bez víry a mravů. Revoluční zásady mu pomohly svědomí podvrátiti a bohat-

ství postaviti, dvojí to důvod, aby se mu staly drahými. A jak se obyčejně stává, nebyl to revolucionář v plném slova smyslu, to je, když sám příležitosti využil, byl velmi rád, že se jí nedostalo jiným, když si nakradl, chtěl užívat a užívat v pokoji. To bylo příčinou, proč se stal tak horlivým přívržencem nového pořádku, onoho mocného ramene, jež tehdy vládlo ve Francii.

Byl to přítel svobody ústy, ve skutečnosti však stoupenec despotismu; Napoleon byl jeho modlou, třeba se dopustil proviny, že opatkem své boty rozdrtil jak republiku, tak milou svobodu.

A tento náš muž byl skutečně také despotou, baže vždy po tom, aby vládl, aby dal jiným cítit svou převahu. Každý to zná: takoví povýšenci jsou ze všech pánů nejzpuštěnější a nejtvrdší. Šalomoun poznamenal, dí sv. František Saleský, že není tvora domýšlivějšího nad panskou, která se stala náhle paní.

Zmiňuji-li se o panské, poznamenávám, že nynější domácí paní byla skutečně panskou nebo čínsi podobným. Ježto lidé neznali úplně její minulosti, (tehdy nešířily se novinky tak rychle jako dnes), nebylo možno říci zcela přesně, v jakém postavení, sloužila u jedné vznešené paní, když zmíněný advokát nebo kancelista se jí dvořil. Ostatně se všeobecně soudilo, že ona dáma nebyla provázena svou panskou do vyhnanství do Ženevy, kdež byla nucena vydělávat si chleba šitím košil, zatím co její někdejší služka nosila bohatý šat a dokonce i šperky pochybného původu. Lidé dokládali, že sňatek těchto manželů uzavřen byl

pouze před státním úředníkem jménem zákona, a že tomuto obřadu předcházelo několik měsíců dříve narození nestaršího syna...

Málo jest žalostí kněžím určených, které by byly větší než protějšek takové rodiny. A jest mnoho mezi námi, kteří by nebyli měli v různých rozměrech takového trápení, nebo kteří jím dosud netrpí? Ubývá takových, vím; státní úpadek celkem pohltit takovéto jmění, jehož základem byla krádež.

Ale zda jsme neviděli a nevidíme ještě dosti často, jak toho druhu lidé, ovšem poněkud níže stojící, tu a tam staví se knězi v cestu? Jsou to jakési hlídky, rozestavené satanem na šíření království zla, na svádění slabých, zstrašování bázlivců a na zdolání, pokud jen možno, rozmachu království Božího.

Ať se jmenují vlastníci rent či velkostatků, průmyslníci, státní úředníci, lékaři, měšťáci, na tom nesejde; na jméně nezáleží, ale věc je tu. Já sám viděl jsem takových počet veliký. Znal jsem ctihodné bratry, jichž duchovní správa byla stlačena tak řečeno až k nemožnosti působením takových nenávistníků, jichž náboženství bylo jako nepřítel, kterého třeba krajně pronásledovati. A pakli toto období násilnictví minulo, nepatří-li zášť už k dobrému mravu, zda nezůstává ještě přechasto zlý příklad, lhostejnost, ba i pohoršení, které jsouc zosobněno v člověku bohatém a mocném, šíří kolem tak strašlivý vliv?

Protivníka, jemuž jsem stál tváří v tvář, bylo se obávati tím více, ježto neměl žádné z chyb, kte-

ré člověka činí venkovanům zvlášť nenáviděným. Tak nevedl si vůči nim pyšně, uchovával si svou povýšenost jenom pro svou čeládku a pro lidi, kteří přímo na něm záviseli; nejevil ani podezíravost, ani škrtilství, ani lakotu; ba naopak byl dobročinný, štědrý, vždy ochotný přispěti radou i penězi.

Nikdy se o něm nemluvílo, že by byl komu zavázal jako soused. Hlavně neodmítl nikdy posloužiti, kde šlo o zájmy obce. Maje nesmírný vliv u všemožných úřadů, klidil od nich skutečné výhody. Z toho lze usouditi, jakou vážností slynul pro tyto vlastnosti u lidu.

Pravda ovšem, žil, nazveme-li to tak, v konkubinátě, zákony Boží a církevní byly u něho zřejmě šlapány nohama, nikdo ani nepamatoval, že by ho byl kdy viděl v kostele, veřejné mínění viniło jej z jistých spolků zločinných atd. Ale co to všecko bylo u srovnání s dobrem, které učinil s tím krásným kamenným mostem, pnoucím se nad řekou a postaveným na okresní náklad, — pravda, také trochu k jeho pohodlí!

Co je to vše dále u srovnání s tou nádhernou silnicí, vinoucí se z části jeho pozemky, jež k tomu cíli zdarma věnoval s takovými a onakými výhodami, jichž se mu dostalo od správy veřejných cest, od úřadů lesních, tabákových, poštovních, atd. V tom vězelo pro veřejnost všecko: ostatek byly jenom chybičky, prohřešky; lidé přestávali na tom, že o nich potichoučku klevetili, drobet se jimi pchoršovali, ale jinak je pečlivě přikrývali vše rozhodujícím slovem: Je to člověk dobrák!

Nekonal jsem nižádné návštěvy nástupní, a přiznávám, bylo to trochu skrz něho, jinak také nebylo příležitosti, abych byl volán do jeho příbytku za jakýmkoli úkonem svého úřadu. Tak se stalo, že se mi dosti dlouho nedostalo cti s ním se seznámiti. Někteří spolubratři mi to zazlívali, to musím říci, ba pokládali mé chování nevčasným a neopatrným.

„Nejste zajisté,“ pravili, „nikomu ničím povinen, ale jste tím povinnen sám sobě, úspěšnému svému působení, abyste nezdvořilostí neurážel člověka, který vám může leckdy prospěti. V tomto úsudku bylo snad zrnko pravdy, později jsem to uznal. Ale nebylo mne tajno, že mé počínání nevedlo by k ničemu prospěšnému, že bych byl musil nanejvýš vyslechnouti několik zpupných slov pohrdavých úštěpků, snad i několik hrdě pronešených rozkazů pode jménem rad. Nic by se mezi námi nebylo změnilo: on by byl zůstal, čím byl, a já rovněž, čím jsem měl býti.

Ano, nějaké trpké, ostré slovo mohlo vyvolati jiné, a místo pokojného rozhovoru mohli jsme počítati — šarvátkou. Toho jsem se obával a proto jsem se zdržoval. Ostatně měl jsem varovný příklad ve svém předchůdci. Chtěl býti zdvořilým, chtěl se zavděčiti, a přece byl dobrák farář nucen znenáhla se vzdalovati, ba vyhýbati se nadobro domu, kde přítomnost kněze musila se státi jen překážkou.

Ostatně jsem zvěděl, že hrdost tohoto revolučního aristokrata byla mým chováním uražena. Čekal několik dní mou návštěvu; ale vida, že se

nic na obzoru neobjevuje, dotazoval se vesničanů, zda ten pop už vystrčil nos z chalupy. Bylo mu řečeno, že nikoliv, a to poněkud urážku zmenšilo, ježto bylo tak prokázáno, že nikomu nebyla dána přednost před ním. Přece však uvízla v něm živá nelibost, která se vybíjela těmito nebo podobnými slovy: „Ten pop, ten kněžour si na to ještě vzpomene!

Můj Bože, nevím ani, prohřešil-li jsem se tím proti pravidlům svaté opatrnosti, doporučované v evangeliu. Vyšli jsme právě tehdy z epochy kritické, kdy všecky věci byly neobyčejně zmateny a rozvráceny. Zdálo se důležité rozpléztí oba prvky, katolický a revolucionářský, provést, abychom tak řekli, třídění mezi tím, co zůstalo věrným Kristu, a co bylo jeho nepřítelem. Dnes, kdy stav věcí nadobro se změnil, nelze ani přesně chápat, jak pohoršlivo tehdy bylo, chtěl-li někdo zdánlivě učiniti první krok ke člověku, který dal zlý příklad bezbožnosti a nyní sám od sebe ani prstem nehnu, aby se vrátil ku pravdě.

Věřící byli by se tím rozechvěli a byli by nás kněze hned obvinili ze slabosti nebo ze shovívavosti vůči nepřátelům Boha a církve. A pak, což je dokázáno, že sv. Petr učinil po svém příchodu do Říma několik obřadních neb jiných návštěv dvořanům či úředníkům Neronovým? Neslyšel jsem o tom ničeho. Přišel do Říma, aby zdolal moc satanovu; nevděčil pranic těmto nástrojům knížete temnosti.

Já přišel jsem do své osady za stejným cílem; měl jsem se snad zavázati náhončím pekla? Ah,

člověk jest povinnen míti naprostou lásku k bližnímu, ale rovněž je potřebí, aby měl aspoň jiskru naděje v úspěch. Jsou případy kdy apoštol má vyraziti prach z obuvi své a prchatí ze zákoutí morových zápachů.

Střežím se zajisté udíleti rady v té příčině i nejmenšímu ze svých bratří, ačkoliv není snad asi ani jednoho mezi nimi, jenž by se nemohl octnouti více či méně ve zrovna takových okolnostech jako já. Nemohu však přece nepoznamenati tu výsledek zkušeností života padesáti let: neviděl jsem jaktěživ bezbožníka toho druhu, jako byl ten, o němž mluvím, který by se dal získati zdvořilostí kněze, ale viděl jsem opakem mnoho kněží, kteří ničili ovoce svého úřadu právě stykem s lidmi toho rázu.

KAPITOLA DVANÁCTÁ. *SPOLKY A BRATRSTVA.*

První léta v mé duchovní správě uplynula klidně. Nemohl jsem si ve své farnosti ani příliš stěžovati, ani se tuze radovati. Nepořádky nebyly v ní nijak neobyčejné, ale také zbožnost nějak zvlášť nekvetla. Pokud opatrnost dovolovala, hleděl jsem znova vybudovati zbožné spolky, jež byla revoluce násilně roztrhala a jež můj předchůdce neměl pokdy zase zřídit, aspoň ne na pevném základě. Snažil jsem se zachytiti, co zbylo ještě starého, navázati na někdejší tradice tak, aby staří lidé mohli říci: Takhle to bylo před padesáti lety.

Věděl jsem dobře, že taková bratrstva mohou býti zároveň prostředky na udržení zbožnosti, i také pramenem velikých mrzutostí pro kněze. Duch rozštěpenosti, pletichářství, vždy se více méně zahnuzdí, najmě ve spolcích ženských, a vyskytnou-li se v nich nějaký zárodek nespokojenosti s knězem, vyklíčí a vzroste s lehkostí až podivuhodnou. I učinil jsem vše, co jsem mohl, abych takové záminky odstranil, a to tím, že jsem ze stanov vymýtil všech-

ny body, které mohly zavdati příležitost ke zlému. Ale při tomto nesnadném podniku měl jsem úspěch jenom chabý, ba právě starosti, s jakými jsem se hleděl vojny uvarovati, byly hned od počátku příčinou, že pokoj byl porušen. To se stalo takto:

Věděl jsem, jak nesnadny a bouřlivy bývají v ženském světě volby. Věděl jsem, jak dychtivě jsou hledány úřady i od těch, které se po zdání o ně ani vůbec nestarají, jak bolestně bývají dotčeny nezvolením právě ty, které zprvu prosily, aby se na ně ani nemyslílo. Také mne nebylo tajno, že všechny stížnosti padnou vždy na hlavu farářovu, o němž se soudí, že volbu předem určil, třeba byl toho naprosto dalek. Proto jsem se rozhodl, vzíti na se prostě veškeru zodpovědnost tak, že jsem s á m jmenoval, aspoň na poprvé všechny spolkové vykonavatelky. Později mínil jsem pokračovati, kdyby se pokus byl povedl nebo utvořiti volební radu, kdyby mne k tomu přinutily nevýhody systému prvnějšího.

Zdrženlivost, již jsem dával na jevo ve svých stycích s farností musila mne, jak se mi zdálo, uchrániti všeliké výtky stranickosti. Bylo téměř nemožno, aby mne kdo důvodně vinil, že se kloním k té či oné. Moje fara byla v pravém smyslu observatoří, odkud jsem sledoval pohyby ne sice světých těles kroužících po nebi, nýbrž temných těles, pohybujících se po zemi.

Studoval jsem osoby a věci. Rozlišoval jsem, pokud lze oku lidskému, pozlátko od zlata, zbožnost od pokrytectví, skutečnost od zdání. Když jsem usoudil, že jsem věc dostatečně prozkoumal, a hlav-

ně, že jsem nabyl nároků, abych byl pokládán za nestranného, ohlásil jsem s kazatelny svůj úmysl, že míním na starých základech opět zříditi náboženský spolek s malými změnami ve věcech podružných.

Hlavní úprava záležela v tom, že oba spolky žen a dívek měly se spojití v jeden. Nikdy jsem také nemohl pochopiti, proč rozštěpuje se ve dví mariánská úcta žen i v malých farnostech, jako by křesťanská dívka a křesťanská matka po svatbě nebyly touž bytostí, nebo jako by se jejich povinnosti vůči královně nebeské byly pojednou změnily. Je-li Maria pannou a matkou zároveň, proč by nemohla sjednotiti v jednom sdružení a za týmž cílem všechny panny a všechny matky?

V malých osadách jest při nejmenším velmi nevhodno rozdělovati tak oba spolky a to proto, že ani jeden ani druhý nemají dosti členů, aby nabyly aspoň trochu významu. Místo jednoho početného, horlivého, svatým nadšením oživeného sdružení, zbývají jenom dvě slabé skupiny čítající stěží aspoň tolik členů, aby kostel nezel prázdnotou. To přivodí nezbytně vlažnost, uvolnění, neboť jestli v četném shromáždění zbožností jednoho roste zbožnost druhého člena, upadá ve sboru slabém, nevalně obsazeném nadšení, ježto není příkladů nabádavých, není ozvěny, která by odpovídala.

Další úprava, již jsem ohlásil, byla, že jsem si na poprvé sám vymínil jmenování činovníků s výhradou, že by se později přešlo k jinému způsobu, pakli by to bylo záhodno. Při zavedení voleb s vše-

obecným právem volebním obával jsem se, že by se dostalo do výboru několik údů nehodných, ba že by se vzbudil rozdíl, nebo spíše rozdělení na část katolickou a část vládní; byltě zárodek takového rozštěpení tehdy v každé farnosti.

Posluchačstvo přijalo můj návrh více méně ochotně. Jak lze pomyslit, vyvolal mnoho rokování. Každý posuzoval jej dle svého. Hlavně obě novoty živě byly přetřásány. Jedni schvalovali, druzí haněli. Ozvěna těch řečí doléhala mi více méně k uchu; pozdávalo se mi, že nejrozumnější hlavy byly pro mne. To mi dodávalo odvahy. Po jiných mi mnoho není, myslil jsem si. Rozum a rozmysl posléze vždy vítězí.

Tato záležitost zajímala kde koho tak dalece, že vítězství u Jeny, o němž zatím přišla zpráva, nezpůsobilo téměř žádného ruchu. Ba i mužové byly strženi do proudu; zapomínali na triumf armády, na nové vavříny, jichž Francie dobyla, a zajímali se jen o vážnou, důležitou otázku: Kdo bude zvolen předsedkyní nebo jednatelekou v budoucím spolku?

K zahanbení poctivých těch lidiček, kteří ještě tak málo prohlédli povahu svého faráře, nutno podotknouti: měřili mě svým loktem a domnívali se, že jako oni obrátím své zraky tam, kam se jejich oči již tak dávno upíraly. Většina totiž mínila, že postavím v čelo jejich žen a dcer, aby je vedla cestou ctnosti, právě dámu ze zámku, panskou, která se stala paní, před zákonem ovšem, ale nezákonnitou choť mého milého revolucionáře...

Ano, tak smýšleli, a nebyli by v tom viděli pranic neobyčejného. Vždyť pak to byla tak veliká dáma a činila tolik dobrého!

Oh, když tato novina přišla ke mně, červeň studu vstoupila mi v tvář. Téhož večera klekl jsem v hluboké pokoře před oltářem a prosil Boha za odpuštění, že služebník jeho byl pokládán tak málo hodným úřadu, jejž zastával. Pátral jsem, zdali snad něco v mém chování nezavdalo příčiny k předpokladu tak málo čestnému, ale neshledal jsem ničeho, praničeho, co by mi svědomí mohlo vytýkat. Myslil jsem již mnoho na zámek, ale neřekl o něm ničeho, ani dobrého, ani zlého. Dobrého jsem nic říci nemohl, a zlého? Tu bych byl bezúčelně vyvolal bouři. Jak mohlo tedy koho napadnouti, že svěřím ženě řekněme „nezvedené“ péči, aby vedla jiné po cestách dobra?

Předpokládali, žel, zcela prostě, že budu jednati z pohnutek lidských. Jestli až příliš obecně, podkládati knězi domněnky úmysly a sklony jiných lidí. „Ta dáma je příliš dobrá,“ pravili jedni; „je příliš bohata,“ mínili druzí; „může způsobiti mnoho zla,“ říkali třetí, aby farář nezvolil ji... Tehdy jsem pochopil, jak šťastná to byla myšlenka, že jsem si volbu ponechal sám; nemohl jsem již o tom pochybovati, že by „zámecká paní“ byla dostala přechetných hlasů, pravděpodobně velikou většinu. Ba ještě by mne byli asi obvinili, že jsem jí ostatní odloudil.

Ale nejpodivnější při tom všem bylo, že když se tento „hlas lidu“ donesl i do zámku, byla mu

věnována veliká pozornost. Ba co dím? Oni tomu věřili, projevíli ochotu, ukolébávat se lahodnou myšlenkou, že co se povídá, spočívá na pravdivém podkladě. Vznešená dáma, někdejší komorná, která místo všech náboženských úkonů přišla jednou či dvakrát do roka na mši, nadýmala se sladkou pýchou při pomyšlení, že bude co nevidět zvolena za vzor křesťanské mravnosti. Bylo jí to zcela vhod a to tím více, když si umínila, že aspoň vše povede po své chuti. Dala si pod rukou objednat růženec a požádala jednu ze svých služek, aby jí připomněla, jak se jej modlití. Slíbila, že dá opravit oltář Pany Marie, že jej obdaruje obrazem, plachtou a čtyřmi svícny. Popadl ji záchvat zbožnosti: byly obavy, že se stane pobožnou.

A co ještě divnějšího: revolucionář, z něhož se stal zámecký pán, také si tu myšlenku oblíbil. Shledával úplně spravedlivým, že b e z z á m k u nelze ničeho podniknouti, že jeho žena povede modlilky, jako on vedl sedláky. A pojednou, bez příprav a nesnází byl poněkud smířen s náboženstvím, s bohoslužbou. V přesvědčení, že asi mohu takovou čest jeho ženě prokázati, přizpůsobovala se již také jeho řeč, když mluvil o mně: z p o p a stal se už f a r á ř. Povšimnul si ženina růžence, ba zmínil se i o tom, že mě kdysi pozve k obědu.

Býti v jinakém rozpoložení mysli, byl bych se podobným věcem zasmál, v tomto případě neměl jsem k tomu však síly. Co mne nejvíce rmoutilo bylo, že můj lid mohl se o mně domýšleti, že mám tak málo stavovského ducha, abych takovou volbu provedl.

Příští neděli, byla to neděle předcházející hlavnímu svátku budoucího spolku, podal jsem s kazatelny malé vysvětlení podmínek; jež třeba vyplniti osobám, chtějícím vstoupiti do sdružení. První byla ovšem, aby každý člen plnil aspoň nejhlavnější povinnosti křesťanské. Při tomto prohlášení pohlédli posluchači jeden na druhého; každý šeptal se sousedem: to zřejmě pochopili, že panička ze zámku byla vyloučena nejen z úřadu předsedkyně, nýbrž i z prostého členství. A každý mi dával za pravdu: nevysvětlitelná věc tomu, kdo nezná ohromnou vrtkavost veřejného mínění! Nikdo by se nebyl podivil, kdybych byl dámu zvolil hlavou sdružení, ale nikdo neviděl nic neobyčejného také v tom, že nebyla přijata ani za poslední členku. To byl líc a rub peníze.

A ten rub poznali i v zámku. Můj návod byl tam věrně donešen. Dáma pochopila a kousla se do rtů: růženec stal se zbytečným. Mluvil jsem pouze všeobecně, ale tam si vnucovali přesvědčení, že jsem měl někoho určitého na mušce. Lidumilný revolucionář ptal se ženy, jak se mohla jen jedinou minutu domnívati, že jsem myslel na ni, na ni, tak hodnou, tak moudrou, tak ochotnou činiti dobře a hlavně prodchnutou zbožností tak osvícenou! Ne, on tomu fanatiku nevěřil, že by mohl učiniti takovou volbu. Kněz je v základě nesnášenlivý, ba on žízni po vládě, nemůže snést, aby nějaká moc vyvstala vedle jeho moci. Je mu třeba nástrojů, totiž lidí zbožných, t. j. hlupáků uhnětených dle jeho formy, hlav slabých a prázdných, poslušných jeho vůle. Bylo by prý velmi překvapilo, kdybych byl vybral

za předsedkyni ženského spolku osobu, již postavení, bohatství, dále její vlastnosti a ctnosti i veřejné mínění tak zřejmě k té hodnosti volalo...

Takovými slovy hovořil manžel ke své polovici a také ji to poněkud potěšilo. Cítila opravdu, že bude pro ni lépe, uchová-li si své nezávislé postavení, než aby se pouštěla do potyček s kněžourem, a těm by se nebyla vyhnula v případě svého zvolení.

O slavnosti oznámil jsem svou listinu volební. Předsedkyní byla skromná vdova, ne okatě zbožná, bezvadného chování, osvědčené ctnosti; její muž býval chudým tkalcem. Svě čtyři děti vychovávala v bázni Boží. Její skryté postavení bylo zajisté málo vhodné, aby nabyla vlivu, ale já jsem potřeboval dobrých příkladů a nikoli vlivu, a ostatně jsem věděl, že čestná i pokojná její povaha uchrání mne toho, čeho jsem se nejvíc obával: pletichářství. Jiné činitelky byly skoro téhož zrna; vybral jsem je z polovice z pannen a z polovice ze vdaných žen. Klepalo se o tom, reptalo se, to bylo nevyhnutelné, ale dlouho ta bouře nepotrvala. Brzy jsem viděl, jak staví se každý pod svůj prapor. Ještě téhož večera bylo valné shromáždění. Všecko se vyvíjelo způsobem přiměřeným. Žádal jsem, aby každý, kdo míní vstoupiti za člena, přistoupil ke svátostem, a měl jsem potěšení z krásného generálního přijímání. Krom několika hašteřilek, nadšení bylo všeobecné. Co mi způsobilo velkou radost, bylo to, že všecky, jež jejich chování činilo zřejmě nehodnými, jsouce vedeny jakýmsi pudem, samy se odsoudily tím, že se vůbec nedostavily. Pochopily výborně

můj rozklad o tom, kdo smí a kdo nemůže býti členem. Jinak jsem však byl ochoten přijati později ty, jichž patrná náprava by odčinila dané pohoršení. Každý hřích zaslouží milosrdenství.

Co se týká paní ze zámku, ta odcestovala na kterýsi ze svých statků. Ale než odešla, rozhorleně spočinula okem na faře a pravila, kousajíc se do rtů: „Však to ten pop ucítí!“

KAPITOLA TŘINÁCTÁ.

CENA DUŠE.

Ach, kolikrát jsem o tom přemýšlel! Kolikrát jsem v tichých svých rozjímáních uvažoval, co stojí duše! Zalétaje myšlenkou až na poslední pomezí věků, hrouže zrak do nezměrných hlubin, které slují věčnost, v oceán velebnosti, jež sluje Bůh, pravil jsem si: hle, toť cena duše! Všecky ty veliké věci jsou její, jsou pro ni. Je zrozena, aby je vzala v majetek, aby jich užívala navždy. Odtamtud přišla, tam se vrátí: jen tam bude míti plnou cenu svou.

Co znamenají z tohoto stanoviska vzhledem k času a prostoru marné ty věci, po nichž duše až příliš často vzdychá? Jaké váhy jsou vůči tak velikému určení všecky ty stíny, ty vidiny, k nimž se přimykáme? Ach, může-li co sevřít srdce knězovo bolestí, je to vědomí, že tolik duší tak málo se oceňuje, tak zapomíná na svou cenu, na svůj původ a cíl!

Ano, kdyby tento život zkoušek měl začít znovu! Kdyby člověk směl se vrátiti k počátku, prožívat opět, co minulo, když už smrt dala, blíže

se, vážná svá naučení, když už věčnost vrhla svůj svit na bytí ztracené, nenávratně uprchlé: tu by si nikdo nevšímal pohledu na tolik nerozumů, kteří v temnu běhají za mýdlovými bublinami, kteří na povel svých choutek nebo náhody zabíjejí tu špetku času, jenž je každému přán, aby si vyzískal štěstí bez konce. Ale ne, nutno vykročiti jednou pro vždy z této země vyhnanství, není prostředku, aby se člověk vrátil na jedinký krok, a budoucnost, jež se otvírá, sluje věčnost.

Ale se stanoviska ještě vyššího lze oceniti duši lidskou. Bytost nekonečná, jejíž velikost úděsem plní i nejsmělejší představy, původce nezměrných těch dálav, přepodivných těch světů, Ten, před nímž nejrozsáhlejší rozměry jsou jako bod neviditelný, Věčný a Nezměnitelný ráčil stvořiti člověka, obdařiti jej tělem jeho rukou utvořeným a duší k obrazu jeho stvořenou. A nejen stvořit chtěl jej Bůh, on ráčil i na zemi sestoupit, aby jej pozvedl z jeho pádu, překonal nekonečnou vzdálenost, která jej dělila od díla rukou jeho, aby mohl přijmouti přirozenost, jeho přirozenosti rovnou, státi se člověkem, a to člověkem slabým, podrobeným bolesti a smrti. A tak se stal Bůh výkupnou cenou člověka, tak že právem lze říci, že cena duše rovná se Bohu, nebo lépe, že Bůh je tou cenou.

Ach, kolikrát jsem přemítal o věcech tak velikých, tak pravdivých a přece tak málo chápaných! Když vkročí dítě do života, oč se lidé v první řadě starají? Či o spásu jeho duše, o cíl nadpřirozený, k němuž má dospěti? Ne, mnohem víc myslívá se na to, co dobrého či zlého má je potkati v tomto Paměti venkovského faráře 9.

životě. Když člověk umírá, oč se pečuje? Snad o spásu jeho duše, o větší či menší pravděpodobnost, bude-li spasen či zavržen navždy? Ne, lidé zpytují, co asi zanechá dědicům, vypočítávají jeho dobré či zlé vlastnosti, byl-li úředníkem, dohadují se, kdo asi bude jeho nástupcem. A po celý dlouhý život, čím zaměstnává se mysl, jde-li o kteréhokoliv člověka? Zda ji napadne starost, aby zvéděla, jde-li člověk ten pravou cestou vedoucí k nebi? Ne; lidé pátrají, jak se mu vede, je-li šťasten či nešťasten v obchodě, a je-li proto vážen či znevažován.

A tak se tu na světě všecko přesně oceňuje, mimo duši. Vše je zevrubně spočítáno a dle sazby určeno; není zboží, není předmětu, který by neměl své ceny, jenom duše jí nemá. Je to zboží, jež nestojí ani za námahu, aby se na ně myslilo. Hřích, jenž ji zabíjí, ctnost, která jí dodává zásluh, svátost, jež ji probouzí k životu, milost, která ji ozdobuje, to jsou věci bezcenné, těch se vůbec na světě nedbá.

Takové jsou všeobecné společenské názory a netroufám, že by kdo tvrdil opak. Sotva nejlepší lidé vzpomenou si čas od času na své nitro, denně snad jen malý okamžik. Vráť-li se jednou za týden domů, t. . vzpomenou-li si na svou duši, svého Stvořitele, svůj věčný cíl, své vyšší povinnosti, jež jsou jim uloženy, zkrátka na věc nejdůležitější, na svou spásu, po všecek čas ostatní jest jim duše na světě nejlhostejnější, je v nejúplnějším zapomenutí.

Často v čas prací, když procházel jsem se našimi poli, obdivoval jsem ohromnou činnost, jež tam všude zavládala. Bože, jaká ochota a jak vy-

trvalá práce! Jaká to čilost paží, kolik vzrušených myslí! Hrozil-li nečas, jak zdvojnásobovala se píle i neklid! Ale mohu-li říci, že mne to jímalo blahým úžasem? Nikoli: trpká myšlenka svírala mi srdce; vzpomínal jsem, že velký počet těchto tak pracovitých, tak činých dělníků necení svou duši ani jako snop obilí nebo koš hroznů. Po celý rok vzdělávali svá pole a přemnoho z nich po celý rok zanedbávalo svou duši. Nebylo koukole na jejich polích, nebylo plevelů v jejich vinicích, ale duše jejich byla úhorem. Tu ptal jsem se u sebe, k čemu jim bude kdys tato činnost, ty práce, ten pot tak ustavičně vylévány? K ničemu, ne-li k tomu, aby to vše svědčilo proti nim o dni soudném.

Vykládá se, že slavný ministr jednoho z největších králů francouzských, Colbert. umíraje řekl: „Ach, kdybych byl pro Boha činil, co jsem činil pro toho člověka, byl bych dvakrát spasen, a tak nevím, co ze mne bude.“ Kolik obyvatelů venkova mohlo by říci smrti: Ach, kdybych byl věnoval svému spasení jen desátý díl práce a starostí, jež jsem zasvětil zemi často nevděčné, věru klidně bych mohl stanouti před soudcem svým. Ale žel, většina z nich nikdy vážně nepřemýšlela o ceně duše. Ve kratičkém tom životě vězní ji v žaláři celé řady prací a potřeb hmotných, onu duši, která je určena žítí věčně.

Nač jsou, ptám se, pole, luka, domy, vinice tak pečlivě získané, pěstěné, zdobené, nač jsou nešťastníku, jenž sténá dnes v plamenech věčných? Dávno bude veta po celé té zemi a věčnost bude ho ještě

pořád tížiti svými mukami bez konce. Smrtelníci, zda na to myslíme?

Kněz, jenž má opravdu kněžského ducha, nedovede se zvyknouti těmto bolestným myšlenkám. Ať činí cokoliv, jeho víra i kněžství samo přivádí jej ustavičně k podobným úvahám. Často se ptává u sebe, nač je prostřed obyvatelstva hluchého k jeho hlasu nebo se vzpírajícího se jeho napomínání? Vidí-li třeba, jak zákony Boží a církevní bývají nohama šlapány a to před jeho očima, a jeho přítomnost ani hrozby, jimiž hrozí ve jménu Pána nejvyššího, nedovedou zabrániti zlému: jakou trpkostí bývá srdce jeho naplněno? Svatí misio- náři vydávají se na daleké cesty toužíce zachrániti duše, obrátiti národy. Je to horlivost hodná obdivu a prosím, by jí Pán žehnal. Ale často jsou divoši na dosah ruky a nesnadněji je obrátit než divoké národy zaoceánské neb africké.

Snad nikdy neproniknou trpké ty pocity duší kněze živěji, než když zastihne náhlá smrt některého farníka. Ten případ stal se mi hned v prvním roce mého farářování. Člověk, dle úsudku světa poctivec, ale nedbalý ve svých náboženských povinnostech, raněn byl mrtvicí. Lékař včasné zavolaný dovedl jej zachrániti; za nedlouho věnoval se nemocný opět svému zaměstnání. Já jsem byl upozorněn trochu pozdě, tak že jsem přišel, když už nebezpečí minulo. Přece však jsem pokládal za svou povinnost připomenouti muži tomu, jak nutno jest, aby pamatoval na svou duši. Privil jsem mu, že nebezpečí, v němž vězel, mělo by vzbuditi jeho obavy a býti mu výstrahou. Vyslechl mne,

učinil neurčité sliby, ale svého chování v nejmenším nezměnil. Za necelé tři měsíce potom přišel nový záchvat a tenkrát byl lékař bezmocný: muž umřel, nenabyv už vědomí. Když jsem přišel, bylo již po něm. Oh, jakým žalem byl jsem jat, vida tu mrtvolu již zsinanou a rozkladu propadající! „Kde jest,“ pravil jsem u sebe, „kde jest ubohá jeho duše? Měla-li pokdy k sebepoznání? Mohla-li se vzchopiti ke vzbuzení lítosti? Či byla snad prudce stržena v boji posledním, překvapena smrtí a rázem pohlcena peklem? K čemu je jí potom chvála poctivce, již jej na zemi poctívají? Co jí prospívají práce s tolika útrapami podstoupené, celé to jmění tak pracně získané? Oh, toho nepochopitelného zaslepení! Oh, té nevýslovné pošetilosti!

Víme, že světu je cizí takový soubor názorů. Nic jej nezaměstnává méně, než to, co jest jediným zaměstnáním kněze. Chápeme úplně slzy, jež bývají prolévány nad ztrátou otce, matky, manžela, dítěte, přítele, zda by pochopil slzy, které by se vyřinuly nad ztrátou duše? A přece táži se, nad čím nutno naříkati, ne-li nad tímto: bytost nesmrtelná propadlá neštěstí bez konce...

Ano, opakujeme: lidé znají cenu kde které věci na světě, kromě ceny duše.

Kolikrát, Bože můj, proléval jsem před tebou takové hořké slzy, jež vyvěrají jen z pramenů uvedných! Ty víš, Pane, jak bylo mi trudno patřiti na ubohé ty ovečky, vykoupené krví Syna tvého, jak bloudí, jak vrhají se, a to se srdcem veselým, do propasti! Co bych byl za to dal, abych jim mohl otevřiti oči a zachrániti je z ne-

šťěstí tak strašlivého. Ale žel, zřídka kdy dostalo se mi takové útěchy. Přece však cítil jsem vždy, jak pravdivo je slovo našeho božského Spasitele. (Luk. 15, 7.): Pravím pak vám, že větší jest radost v nebi nad obrácením jednoho hříšníka, činícího pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. I já, kdykoliv jsem byl tak šťasten, že jsem mohl posloužiti za nástroj milosrdenství Božího, abych některého hříšníka vytrhl z jeho zatvrzelosti, i já cítil jsem v nitru svém jásot, v srdci překypující radost, hlavně když tyto známky zvláštního pokání nebyly v budoucnosti zmařeny, když byly ovocem hlubokého přesvědčení a nikoliv dílem prchavého dojetí nebo ústupkem smrti vynuceným a brzy pak zapomenutým. Také jsem nabýval uklidnění vzhledem k sobě samému a s radostí jsem vzpomínal slov velikého světce, bl. Petra Fouriera: Aj, kdo by se bál pekla, je-li jist, že jedinou duši zachránil?

Ó, kněží, když my sami ještě chápeme ty věci, uchovejme si vždy, ale vždy vysoké mínění o duši. Když Bůh bude od nás kdys žádati počet, duši za duši, ze stádce nám svěřeného, chraňme se osudného ducha světa, jenž oceňuje vše pouze s hlediska časnosti!

Ó, probouzejme, co na nás jest, vzácné tyto duchovní myšlenky, které bývají bohužel, téměř všudy obětovány názorům hmotářským! V den, kdy kněžstvo křesťanské (a je to vůbec možno?) přestane duši ceniti dle spravedlivé její hodnoty, shroutí se celý mravní svět a čas přestane se po-

čítati dle hodin. Ale kdož ví, jak mocně dovede působiti pohled na smyslný a zkažený věk na lidi, kteří se z hlubokého přesvědčení zřekli všeho, kteří jsou umrtveni a nadšeni láskou a horlivostí?

Jako kdys v dobách Říma ještě pohanského přísné příklady z pouště thebaiské otvíraly oči otrokům smyslnosti a dávaly prokmitati obzorům lepším a hodnějším: tak pohled na vznešené ctnosti povznese u světa opět zpohanštělého smysl pro strohé pravdy, na něž, jak se zdá, touží zapomenouti. Kříž nabude své dřívější vlády a křesťanství počne působiti novými divy.

Kapitola čtrnáctá.

Hlava obce.

Čtenáři snad nezapomněli, že můj představený obce přijal mne s nevšední poctou. Jeho uvítací řeč byla až na tři, čtyři chybné obraty a asi pět nebo šest mluvnických poklesků snesitelná. Umínil si také podati mi ji písemně, čímž přibylo k malým těmto nedostatkům ještě asi tucet chyb pravopisných. Ale celkem to bylo dobré: forma pokulhávala poněkud za obsahem a dobrý ten muž chtěl vyjádřiti, jak se zdálo, city ušlechtilé, upřímnou radost z mého příchodu a hlavně opravdové přání, že by rád společně se mnou všechno dobře spravoval.

Nevím, zda tyto projevy byly upřímný, ale já jsem byl ochoten věřiti v jejich upřímnost. Byloť po mém mínění v nejvlastnějším zájmu starostově, aby pracoval ve shodě se svým farářem, podporoval úsilí, ež směřovalo jenom k obecnému dobru, ba úřad mu i usnadňoval. V tomto přesvědčení děkoval jsem Bohu, že mne uchoval aspoň jedné ze tří velikých ran pro kněze: zlého starosty.

Vy, dobří venkovští faráři, nebuďte jen tak důvěřiví jako já. Nevěřte hned od prvního počátku takovému převládajícímu zřízení, který k vám často přichází v rouše beránčím a může býti vlastně jen kručným vlkem. Nejúlisnější zvíře mívá také vždy drápy na tlapě.

A zajisté, měl-li který starosta příčinu vítati příchod farářův blahovonně, byl to starosta mé farnosti. Neprojevilo jsem pražádné náročnosti, jako svůj program prohlásil jsem mu, že mne na své cestě nikdy nenajde, abych mu překážel nebo činil nesnáze, že mu nikdy ani v nejmenším do jeho oboru nezasáhnou, že budu ze všech, jež spravuje, nejklidnějším a nejpovolnějším.

Také skromnost, s jakou jsem přejímal přibytí zpustlý a nezdravý, jistě mu dokázala, že jsem povahy dosti přizpůsobivé. Směl jsem se tedy nadíti, že také on, (a to bylo vše, co jsem po něm žádal), ponechá mi volnost u vykonávání mého úřadu, a tak že oba, každý ve svém oboru, budeme plniti úkol sobě svěřený.

Starosta obce! Je to věru předmět zajímavý ke studiu a dobře jest jej znáti! Ať je původu jakéhokoliv, ať je to výtvar jakékoli vlády nebo výplod práva volebního, je to vždycky bytost zvláštní, druh lidí, označený vlastním rázem. Vězí v něm jakási směs panovačnosti a marnivosti, nevědomosti a velikářství, jakých jinde nesehnáš. Uchovej Bůh, abych řekl slovo, jež by zavánělo kyselostí a tím méně pomluvou. Ba hned zpočátku prohlašuji, že je přemnoho výjimek zcela jinakých, než je tuto načrtnuto. Rád

bych doložil, že nikdo nechová u větší účtě stuhu představitele obce než já, ať ji nosí kdokoliv.

Proto však neméně zvláštním zůstává tento zjev maličké autority v noční čepici, takového paši v haleně, takového vesnického kohouta vypínajícího se na smetišti. Nevím, kdo stvořil tento originální typ, polovážný, polosměšný, neznámý v Řecku a v Římě, a odkoukaný nepochybně indiánskému kazikovi s tetovaným obličejem a korunou z per.

Zařízení to je v základě dobré, ba bylo i potřebným. Ježto Bůh stvořil dva světy, svět vnitřní a svět zevní, je přirozeno, aby každý měl svou zvláštní správu. Bylo by jen spravedливо, aby mezi oběma světy zavládala dobrá harmonie a aby se vždy dorozuměli ti, kdož jsou pověřeni úkolem oba světy vésti. Dlouho bylo tomu tak. Část duchovní dlouho ovládala, nebo spíše řídila světskou část společnosti; bylo to pravidlo, bylo to potřebí a všecko šlo nejlépe. Na to protestantismus, potom filosofie a pak dcera jejich, revoluce, vrhla se v cestu lidstva a způsobila roztržku mezi tělem a duchem společnosti, a od té doby ubohá rozluka přivodila následky, které vidíme. Autorita světská učinila se neodvislou od autority duchovní, ba co víc, usilovala ovládnouti jí a až příliš dobře se jí to povedlo. Tu viděl svět, jak králové znásilňují papeže, prefekti biskupy, představení obcí faráře. Zvláště doba, o níž mluvím, vyvolala tyto zjevy. Zatím co vítěz u Slavkova se lopotil, aby dostal papeže pod svou moc, přičiňovali se úředníci všech druhů, aby se také kněz

sklonil pod jejich bičíkem. Byla by to asi zajímavá studie, kdyby někdo chtěl vymalovati některého z takových nižších despotů, jak se snaží nápodobiti v malém měřítku tento příklad shora. Na štěstí vyvážilo zpětné hnutí náboženské poněkud tyto protináboženské snahy. Ba možno říci, že za císařství nemělo toto úsilí ani zdaleka tak význačného rázu jako později. Ale zárodek byl položen: revoluce uskutečnila hlubokou tu trhlinu a tím vzbudila rozpor mezi tělem a duší společnosti a rozpor ten usiloval stále se prohloubiti. Příklad Napoleonův nebyl zajisté ani dost málo s to, aby směr ten zarazil. Téměř neobmezená autorita, jíž se prefekti těšili, byla prudkým pokušením strhujícím k despotismu. Po tolik věků duše ovládala tělo, takže tělo cítilo se šťastno, mohlo-li trochu potýrati duši. Nadešlo shroucení starého světa a opakují, nebyti nutnosti náboženství, jaká se po revoluci pocítovala, bylo by se na mnohých místech opakovalo drama fontainebleauské, t. j. úřady byly by s biskupy a kněžími jednali zrovna tak, jako Napoleon si počínal s papežem.

Můj pan starosta byl tedy také takovým malým pašou přes pěkné své poklony a laskavý zevnějšek. Ne že by byl býval skutečně zlomyslné povahy nebo nepřítelem náboženství, toho byl dalek; sám byl nejolinnivějším zastancem znovuzřízení bohoslužby a nikdo svým přičiněním, svým naléháním nepřispěl tolik k tomu, aby se farnosti dostalo faráře v dobách, kdy bylo tak nepadno domoci se kněze. Ale tehdy byl prostým soukromým člověkem; neokusil ještě moci, toho

opojného nápoje, který splete i nejrozumnější hlavu. Tehdy chodil v dřevácích, v haleně a neměl stuhý starostenský; vládl pluhem a nikoli perem; spravoval si svůj dvůr a svá pole, ne však obec; jeho poddanými byli volci, a ne spoluobčané.

Je to přepodivno a nelze ani vysloviti, jak úřad nesmírně člověka změní. On, který by byl býval jako prostý občan nejpokornějším z mých farníků, stal se jako starosta nejpaličatějším. Není to řídký zjev: znal jsem na sto svých spolubratří, kteří si museli rozliti ocet se starosty, jižto bývali dřív jejich nejlepšími přáteli a bohužel, vlastním přičiněním faráře dostali se v čelo obce.

Vy dobří faráři venkovští, nežádejte sami a nepozývejte nikoho k tomuto osudnému úřadu. Proste jen Boha, aby vám sám starostu dal, neboť s dobrým starostou je to zrovna jako s dobrou služebnou: oba jsou od Boha.

Jakou to neblahou proměnou stal se tedy náš starosta nepřítelem onoho, jehož sám vší mocí žádal a k němuž si vedl zpočátku tak laskavě? Nejprve je to založeno už ve věci samé; jakmile člověk okusí autority, zamiluje se do ní, a je-li jí cele zaujat, hledí ji rozšířiti. Ptejte se dobývatele, proč radí provincii na provincii, království na království? Je to žízeň po moci. Je v přirozenosti moci, aby se nekonečně rozšiřovala a tedy se i rozhorlovala proti každé překážce, která se jí namane v cestu. Proto také čím užší je kruh, jenž ji omezuje, tím více moc ta je nutkána k činnosti, aby dokázala, že tu je. Kterémus filosofovi upírali volnost pohybu: aby ji prokázal, dal se do chůze.

Upíráte starostovi autority? Aby ji dokázal, sužuje vás.

Takovým způsobem stanete se, ani nevědouce, protivníkem, a proto i obětí takového starosty. Žádáte o něco, je to vaše povinnost; on odmítne, je to jeho právo. Jak by se vědělo, že je na světě „kaprál“, kdyby nebylo „arestů“, aby se to dokázalo? Kaprál odsuzuje do vazby tam, kde by se plukovník jenom zasmál. Starosta odmlouvá, odporuje, odmítá, zakazuje, aby bylo patrné, že je starostou.

Tak i já. Po několika letech trpělivosti, když mě hostec k tomu donutil a když jsem neměl ničeho v kapse vyprázdněné chudými, hodlaje popraviti trochu děravou střechu, poprosil jsem starostu, aby ráčil laskavě přijíti až do fary a předsvědčiti se vlastníma očima, že ta a ta oprava je opravdu naléhavá. Ráčil přijíti, přisvědčil a řekl mi, že jest nutno podati písemnou žádost na obecní radu a slíbil, že ji bude vší silou podporovati. Poslechl jsem jeho rady; podání mé bylo sepsáno slohem co nejklidnějším a nejprostším a posláno v čas příhodný. Ale milý starosta místo aby žádost podporoval, postavil se silně proti a dokazoval svým kolegům, že to není tak zlé, jak doličuji, a ostatně, že jsou důležitější věci, které čekají na odpomoc z obecních prostředků, beztak dosti omezených. Hlasovalo se svorně proti a žádost má byla zamítnuta. Dostal jsem velmi pečlivý opis celého jednání; nescházel ani jediný podpis.

Na to štěstí byli tehdy prefekti, jak jsem již pravil, praví samovládcové. Odhodlal jsem se na-

vštitiviti přednostu svého okresu: byl to hodný člověk, nevalné moudrości, nevalné uhlazenosti, nevalného vzdělání, ale přímý a upřímný a hlavně rychle jednal. Postěžoval jsem si mu, vyslechl mne a druhého dne poslal stavitele, aby vše prohlédl. Za týden dostal starosta nařízení, aby vyplatil dvě stě franků na opravu střechy na farní budově.

Čeho jsem tím získal? Pozbyl jsem revmatismu, ale nabyl jsem mnoho mrzutostí. Neboť taková je, povšechně řečeno, povaha osoby, které tu líčím: nic není dobrého, v čem ona nemá prstů. Kolikrát jsem viděl, jak byly nejrozumnější žádosti zamítnuty, a to proto, že byly navrženy jinde, než v obecním pašalíku. Ba stává se, že se vyskytne oposice i proti návrhům, podaným samými členy obecní rady, ale návrhy ty stanou se ihned nepřijatelný, jakmile dožadují se provedení jich už jiní pánové, než jsou podavatelé. Tak slýchal jsem často náрек starostův i obecního výboru, jak nezdravý je hřbitov, kde mrtvoly často se pohřbívaly přímo do vody. Tu jsem myslił, že si mohu dovoliti žádost, aby hřbitov byl přeložen na místo jiné, příhodnější. A stalo se, že starosta sám dokazoval, že podle jeho názoru hřbitov docela vyhovuje. Tak byl můj návrh odstaven. Za deset let potom ovšem byla změna provedena, ale tenkrát už se farář do toho nemíchal. Tehdy bylo prokázáno, že by bylo nanejvýš nepřiměřeno nechat vše při starém a mrtvé místo pohřbívání do země topiti ve vodě.

Když jsem tedy důkladně poznal líc a rub těchto vedoucích hlav obce, umínil jsem si, že budu

vždy žádati bílé, abych dosáhl černého, že budu odporovati, abych se něčeho domohl.

Vy dobří venkovští faráři, držte se trochu tohoto plánu. Hrozí váš kostel sesutím? Dokazujte, že je pevný, aby věky přetrval. Je příliš těsný, že se v něm lidé dusí? Dotvrzujte, že je pohodlný pro každého. Teří a plesniví vám vše v sakristii? Pochvalujte si, že se tam výborně vše uchovává. Tak se snad domůžete, čeho jste si přáli. S chutí dají se do odporování, aby vám dokázali, že nemáte pravdy. Toť právě veliké heslo obecních rad: „Nikdo nemá dobrých nápadů kromě nás a našich přátel.“ A zlo se, bohužel, ještě zhoršilo od té doby, co volba obecních zastupitelstvech ponechána všeobecnému hlasování. Kolikrát jsem za osudného toho období želel časů, kdy starosta přišel sám sebou, jako svěží, vylíhlé ptáče, bez trapného „habictví“ voleb! Býval to paša, zajisté, ustanovený pašou; nikdo se neptal, má-li trochu víry a mravů, je-li ženat či jenom zákonem sezdáný souložník. Ale někdy se věc podařila; ruka prefektova se vždy nezmýlila. A potom to chodilo zrovna tak lehce v dobrém, jako mohl býti snadný pokrok ve zlém špatnou volbou. Po volbě i nejlepší za mnoho nestojí, nebo aspoň pozbudou mnoho ze své ceny. Pletichy stávají se zvykem, ano téměř nutností. Všecko bylo vzbouřeno až v nejhlubších útrobách lidu. Množství vášní, záští, ctižádosti se probouzí. I nejpočestnější muž je přes všeliký odpor nucen míti podíl na nějakých piklech, přidati se k některé skupině či straně; nejneodvislejší povaha je nucena ohýbati se, slibovati, zavazovati se tomu či onomu.

Již není možno trvati na svobodě svědomí; člověk je chtěj nechtěj nucen postavit se, nebo dáti se postavit pod takový či onaký prapor. Neboť není to jen jméno, pro které se hlasuje, nýbrž je to už názor, strana, systém, zájem, pravidlo, výluka atd.... Odtud povstávají s jedné strany hluboké rozpory u voličů a s druhé politováníhodná odvislost u volených. Člověk nemá už volnosti při svém jednání, protože se k něčemu zavázal. A odvážíš-li se jednati dle svého svědomí, rázem zahučí ti do uší hrozby pro příští volby. Je to jakés upozornění, vůči němuž je málokdo necitlivým. A potom, je-li starosta pro, je výbor proti; odvaha nebo svědomí jednoho nic nezmůže oproti zatvrzelé vůli většiny. Není lehké změřiti zlo, jakého natropil tento volební zákon ve Francii.

Jiná ještě příčina vysvětlovala zevrubněji potouchlou oposici našeho starosty vůči mně: to byl vítr ze zámku. Aristokrat, který tam vládl, měl duši příliš hrdou a byl rodu příliš vznešeného (bylť přece synem slévače!), aby se tak snížil a uchopil sám otěže vlády v obci. Díval se na to příliš s vysoka. Hrdost jeho projevovala se tím, že pohrdal tak bídým úřadem, ba že se ani nezajímal o to, co se dělo v oblastech tak nízkých. Joviš bývá v oblacích, třímá své blesky, ale nestará se o hmyz. Jen jedenkrát schýlil autokrat hlavu, aby přihlédl blíže: bylo to u příležitosti jakéhosi správního opatření, kde šlo také o nějaké zákoutí jeho pozemností. Návrh se mu nelíbil, i chopil se tedy svého kyje, t. j. uráčil se napsati slovíčko vyšším úřadům, a starosta i se svým opatřením byl na hromadě. Z toho

pak následovalo, že milý starosta pozbyl u „milostpána“ dobré oko, ba nějaký čásek jednalo se i o jeho sesazení. Přes to však přestali jenom na hrozbě: to Joviš se jenom zamračil, ale blesků svých nemetal.

Pudová nechuf, již v zámku přítomnost knězova vyvolávala, změnila brzy tento napiatý poměr ke starostovi. Revoluční aristokrat rozmýšlel se jistou dobu, zda by neměl sám vzít do ruky rychtářskou hůl, aby mohl do vůle švihati kněžoura, který se opovážil nepostaviti jeho ženu za vzor ctnosti a dobrých mravů křesťanských. Ale rozmyslel se jinak, pokládaje snažším a jednodušším použití starosty za účelivý nástroj svých záměrů. Tak se i stalo. Jediný pohled, slovo, pokyn stačil, aby cti-hodná úřední osoba zapomněla na políček, který si utržila, a k tomu se už pán ze zámku snížil. Starosta byl požádán, aby přišel do zámku, ba zdrželi jej i na oběd. Obratem ruky bylo provedeno obrácení: víno, tento veliký činitel v záležitostech obecních, volebních, obchodních, stalo se prostředníkem i v této věci. Nebylo nesnadno obrátiti v nechuf tu trochu dobré vůle, nebo spíše ten drobet zdvořilosti, již starosta ke mně si zachoval. Dali mu na srozuměnou, že kněz, přirozeně ctižádostivý, bezděky usiluje rozšiřovati stále víc a víc okruh své vlády, a nedá-li si prý on, starosta' pozor, brzy uvidí, že jeho autoritu strhne na sebe „flandák“. Takovéto učení od pradávna lahodilo uším obecních správců a vládců.

Tak se stalo, že jsem byl dlouhá léta terčem zlovůle obecní správy ve své osadě. Bylo by roz-
Paměti venkovského faráře 10.

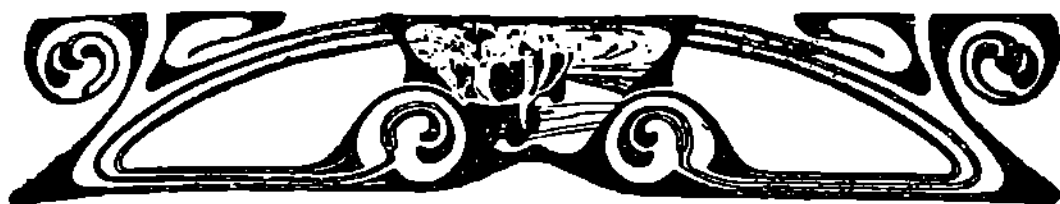
vláčno a zbytečno; kdybych chtěl dopodrobna vyličovati všemožné nepříjemnosti, jichž jsem zakusil: bylo to bodání jehlami. A je to už historie. I nyní ještě, kdy to píši, přemnoho kněží vidí, jak se jejich horlivosti podobné překážky valí v cestu.

Kostel, sakristie, zvonice, zvon, hřbitov, fara, bohoslužba: ve všem a při všem lází se mi zúmyslně klacky v cestu. Oh, kolikrát jsem cítil, jak srdce mé se kormoutí, jak mi rozhořčením krev v žilách vře! Zloba byla zřejma. A je tak protivno, zřít jak nespravedlnost se rozmáhá, pozorovat všudy jenom trosky a rozvaliny, a nemoci nijak přispěti!

Nezbylo, než snášeti dlouhé to mučednictví. Nevím vlastně, prohřešil-li jsem se velmi proti svatě ctnosti lásky, ale ujišťuji, že jsem se musel často velmi přemáhati, aby nevybuchly city, které mne naplňovaly. Mlčeti bylo opravdu ještě nejrozumější. K čemu by mi bylo všeliké ohražování nebo stěžování si? Lidé byli by s tím větším potěšením viděli, jak jsem zklamán ve svých snahách, nebo jak jsem pokořen svými neúspěchy. Učinil jsem si dobré předsevzetí, že se omezím na opatrné a odůvodněné ohražení, že budu stát na svém, pokud obezřetnost dovolí a ostatek že odevzdám do vůle Boží.

Ubozí pronásledování kněží, to byla tehdy, a to byla dlouho jediná věc, jež nám zbývala.

Kapitola patnáctá.

Horlivost.

Ta je knězi pramenem vnitřní útěchy, o niž ho nic nemůže připravit. Bůh, předvídaje pronásledování, jimž bude vydán pro slávu jména jeho, stvořil proň jakýs jinaký obzor, jakési zvláštní ovzduší, kde jej odškodňuje za trudy vyhnanství proudy své něhy.

Ne, nic není rovno čistým radostem knězovým. Těch radostí svět nechápe: zakládaje své naděje na životě přítomném, na ukojení smyslů, neví, co rozkoší chová život nadpřirozený: *Animalis homo autem non percipit ea, quae sunt spiritus Dei* — člověk tělesný nepřijímá těch věcí, které jsou ducha Božího. (I. Kor. 2, 14.)

Vy svaté oltáře Páně, jaké potěchy dostává se mnohdy knězi před vámi! Není to arci vždycky, aby mu bylo přáno tušiti sladkou přítomnost jeho Boha, okoušeti smysly many nebeské, chleba vyvolených a vína, jež dává vznik pannám. Žel, roztržitý jeho duch, vyprahlé srdce jsou příliš často jako půda vysušená a bez vody. Ale aspoň časem

prodere se paprsek mračny, rosa nebeská skane a vrací život jeho sklíčené duši. Ó, jak chvěje se tu všechno v něm, jak srdce i tělo jeho jásá, když nadejde přeblažená ta hodina, kdy nazvedne Bůh cíp závoje halícího krásy jeho!

I já jsem okusil těchto radostí, jež nejsou z tohoto světa a jež nebe uchovává lidem dobré vůle. Díky tobě za to, Pane! V nich byla jako mana, jež mi pomáhala projít pouští života. Kolikrát vyřinuly se mi svaté slzy z očí! Tu překypoval jsem radostí, vida, jak všechny mé tužby zcela se plní a zdálo se mi, že pranic nechybí k úplnému štěstí. Dávaje mi tak předokoušeti blaženosti nebeské, chtěl si mi, Pane, dodati myslí, abych nepopustil v plnění svých povinností, abych vytrval proti piklům zlovolných. Pozoroval jsem to: zvláště když nějaká patrnější nespravedlnost zkormoutila srdce mé, bývaly mi popřány takové chvíle rozkošné. Dobrý Mistr, jemuž sloužím, vida mne slabého už už klesati pod břemenem, ráčil mi vždycky podati ruku a vlíti mi v duši kapku horlivosti, jež jí vrací sílu a zabraňuje, aby brány pekelné ji nepřemohly. Okamžiky blaha, hodiny posvátné, kdy po svaté oběti Spasitel odpočíval v srdci mém a já jsel mu směl zcela otevřeně vykládati o svých potřebách, tužbách a bolestech, nebo když jsem na sklonku dne přicházel navštívit tohoto Krále vlídného, abych vyprošoval odpuštění za to, že bývá tak opuštěn, tak nesmírně urážen nevďěčnými dětmi svými, nebo když jsem se podával v obět, jsa hotov vše strpěti, pakli mu mé chabé utrpení aspoň poněkud nahradí mnohé ty urážky.

Ano, vy hodiny posvátné, vy chvílky příliš prchavé, vy jste mi byly náhradou za mnohou trpkost; cítil jsem se posilněn a ochoten snášeti všecko z lásky k onomu jenž ráčil se tak snižovati až ke mně.

Kromě této čistě vnitřní útěchy nalézá věrný kněz také leckdy radost při zevních úkonech svého úřadu. To bývalo arci dříve častěji nežli dnes. Revoluce odloudila tolik duší s pravé cesty, že potom počet obrácených býval značný. Obrácení duše: v tom jest ona veliká radost, veliké štěstí kněze! Rozkoš, jakou pociťuje rybář, pozoruje, jak veliká ryba háže se mu v síti, toť obraz útěchy kněze, již má tento rybář lidí, vida, jak starý po-bloudilec podává se vítěznému působení milosti. Dnes tato protiva zmizela. V duších vládne obyčejně chladná lhostejnost, jakási zploštělost pokrývá všecko; zřídka, velmi zřídka vidí ještě člověk takové nápadné zasáhnutí milosti, takové poražení k zemi na cestě do Damašku, kdy provinilec, jenž sklesl jako veliký hříšník, povstává jako veliký světec. Žel, víra ochabla. Jsouc mocně otřeseno krvavým dramatem revoluce, napojeno krví mučedníků, ujal se náboženství znova své vlády, sklálo své nepřátele k svým nohám, jako nedávno zřelo své oltáře i své dítky zdeptány bezbožectvím. Tehdy se věřilo; výčitky svědomí, které jsou na konec jenom projevem víry, měly nezdolnou moc; vzpomínky z dětství, jež bylo u všech dětstvím křesťanským, živě, bodavě se proboužely, když se opět počaly konati bohoslužebné obřady, když bylo viděti, jak chrámy po-

vstávají z trosek. A málo bylo těch, kteří odolali tomuto vnitřnímu nutkání, jež bylo ještě podporováno vábivým pozýváním zevnějším.

Ale i za přítomného stavu věcí není dobrý kněz bez nějaké útěchy. Jeho vlivu sice ubylo, ale přece ještě se uplatňuje. Čas od času přece jest mu ještě popráno objeviti v hloubi duší leckterou, arci pokornou, skrytou ctnost, jež je však v záznamech nebeských zanešena. Prostická upřímnost, čistá oddanost, šlechetná obětavost dotkne se leckdy přímo jeho srdce a vynutí mu obdiv nebo i slzy. Při prvním přijímání, o velikých svátcích, za mimořádných okolností, jako o missiích, o jubileu atd., bývá také mile dojat, vida, jak lid jeho tísní se kolem oltářů a značný počet věřících přistupuje ke stolu Páně. Také na houfu obléhajícím zpovědnici spočívá oko jeho s radostí: pravda ovšem, je to proň námaha, ale námaha, jíž se rád podvoluje a jež je srdci jeho útěchou.

Zakusil jsem mnohokrát těchto radostí kněžských. Budiž pochválen Pán, který rozesíl tyto růže v mé trny. Hlavně jedna myšlenka byla mi v mých pracích oporou, že jsem totiž dostal své povinnosti. Člověk by ani nevěřil, co balzámu skrývá se v pocitu: Učinil jsem, co bylo mou povinností, a třeba počínání mé nedocílilo úspěchu, Bůh mi započítává mé přičinění.

V tom je opravdu opora pro kněze, nehybná skála, na níž odpočine. Ah, kolikrát jsem musel se utéci k této potěšující myšlence, když jsem se z okna světnice nebo z blízkých vrchů rozhlížel

po své farnosti a čítal všecky, kdož zůstávali hluši k mému volání! Jinak bych byl často upadl v pokušení pozbyti odvahy. Zvláště za dnešní doby pozoruji, že mé usilí je téměř bezvýsledno a že hlas můj zaléhá bez ozvěny. Kdyby měl člověk jako onen císař římský počítati dny dle dobra vykonaného, kolik by tu bylo prázdných, ztracených dní! Ale v očích našeho dobrého Mistra platí dobrá vůle tolik jako dobro vykonané.

Vypravuje se o svatém knězi (bl. Petru Fourierovi), jenž byl zároveň i velikým, znamenitým člověkem, že jako farář nepatrné farnosti, kde bylo však velmi mnoho práce, kdo chtěl dobře činiti, stával i za chladných dnů zimních na prahu svých dveří, pozýváje tak farníky, aby použili jeho služeb, nebo jim aspoň ukazuje, že je stále ochoten jim posloužiti. Ah, býti jen toho třeba, abych přivábil duše svěšené k Bohu, k přijímání svátostí! Nebe je mi svědkem, že bych nebyl želel žádného počinu, žádné oběti, abych byl dosáhl splnění tohoto svého jediného přání! Výborný Fourier pracoval na půdě velmi zkažené, toť pravda, ale na půdě, kam zapustila víra hluboko kořeny, které ještě neodumřely. Dnes však se pochybuje o všem; i o Bohu, jehož se třeba báti, i o jeho služebníkovi, jeho věro- a mravouce, o napomínání, která dává i o trestech, jimiž hrozí, tak že kněz pokládán jest velmi často za člověka, jenž koná svůj úřad jako řemeslo, káže odumřelé slovo mrtvého kultu.

Ale opakují, duše knězova jest odškodněna

za chlad lidí hřejivou dobrotou Boží. Přesnou věrností u plnění povinností zůstává nebi stále otevřena, takže rosa shora může chvílemi vždy skanouti do ní a může ji občerstviti a utěšiti. Ano, pravím to ruku na srdci: přes trpkosti, jež ji zahrnují, přes urážky, jež ji pobuřují, náleží duše kněze přece k duším, jimž dostává se nejčistších vzruchů, nejhojnějších i nejhlubších radostí. A kdyby bylo možno oddělití tento život od onoho, ještě bych tvrdil, že právě knězi určen jest největší podíl radostí vezdejších. Ale kolika oběťmi musí si vykoupiti tyto radosti!

Jednu z největších nesnází hlavně z mládí chovala pro mne otázka, kde je určitá meze, na níž by se horlivost měla zastaviti. Čítávaje životopisy svatých kněží, pozoroval jsem, že mnozí z nich zacházeli daleko v ušlechtilé smělosti evangelia. Na tisíce zjevů, jeden druhého nápadnějších, ukazovalo mi, kterak Bůh jejich horlivost odměnil, horlivost to, již by věk náš nazval jistě slepou, ne-li pošetilou. Měl jsem ji následovati? Časy se změnily, pravilo se mi: co druhdý platilo za rozmach horlivosti, to bylo dnes pokládáno za výron šílenství. Jiná doba, jiný mrav. Na to odpovídalo mé mladé srdce: má-li dnes duše menší cenu než tehdy? Nebo má-li na ni Bůh menší právo? Nikoliv, ale kněz má menší vážnost, protože víra má méně vlády. Toť příčina, proč není už možno s naším nevěřícím a zkaženým pokolením, co bývalo kdys možno s lidmi prostými a věřícími. Ale na konec nezbyvá než jednati, neboť „je-li upřímná víra, která nejeví činnosti“?

Ale Bůh odsuzuje dělníka líného a zbabělého, jenž neodvažuje se přiložit ruky k dílu, zrovna tak, jako nevěrného správce, jenž rozhazuje poklad sobě svěřený. Ale také nejsme nadarmo vyzbrojení mocí, abychom vytrhovali i sázeli, svazovali i rozvazovali, hrozili i těšili. Kdybychom však zavázali do šatu peníz, který jsme měli užitečně uložit, co bychom ukázali Pánu, až přijde a požádá účet z našeho vladaření?

Tak rozvažoval jsem, když vážné ty věci stávaly se před ducha mého. A ohnivá chuť k činům se mne zmocňovala, tak že jsem nemohl ovládnouti nadšení své horlivosti. Tak jsem jednoho dne vesnicí kolem domu, kde v čas nešporní znešvécován byl den patrona chrámu tancem; vstoupil jsem mezi tančící a vytýkal jsem důrazně rozehřátému davu neslušné jeho počínání. Jindy vešel jsem do hostince, kde se bez ostychu přestupoval půst, a odvážil jsem se pozdvihnouti hlasu svého, abych odsoudil takové nedbání příkázání církevního. Tak jda jednou kolem dílny ve své farnosti, kde v neděli bez potřeby pracovali, vešel jsem, pln svatého rozhorlení a důtklivě jsem mistra napomenul. A rovněž, znaje občana, jenžto žil v pohoršlivém spojení, neváhal jsem k němu zajíti a vytknouti mu jeho poměr. Tak jsem posléze napomenul jednoho povozníka, slyše, kterak surově rouhá se svatému jménu Božímu, a upozornil jej, jak těžkým a bezúčelným jest jeho hřích... Svatí, pomysliť jsem si za různých těchto okolností, nebyli by zadržovali roznícené své horlivosti; nedbajíce opatrnosti lidské, byli by jako sv. Jan

Křtitel volali: *Non licet* — nesluší, nesmí se! Neměl jsem pravdy, když jsem se řídil podle nich?

Ale věru, přesvědčil jsem se, žel, že svatí žili v době naprosto jiné, nežli je naše. Pravda ovšem, zlo je dnes zrovna takým zlem, jako kdy jindy, pravda také, práva Boží na jeho tvorstvo jsou zrovna tak zaručena jako kdysi... Ale což, když lid už nevěří, když kněz není mu než člověkem jako každý jiný? K neprospěšnému počínání přece nikdo není zavázán. A kdyby to počínání bylo pouze neprospěšným. Ale ono může mít i zhoubné následky, tak že místo, aby přispělo ke slávě Boží, kněz jím ještě zapříčiní největší jeho urážky. A to se mi také stalo ve většině zmíněných případů: nejen, že lidé mých rad neposlechli, nýbrž pokračovali v počaté nepřístojnosti se zlobou ještě větší. K tomu ztropili si ještě posměch z mého úřadu kněžského, ba rouhali se i Bohu samému. Tak jsem nejen cíle vytčeného nedosáhl, ale dospěl jsem k výsledku, jež se stal příčinou nového pro mne žalu.

Při první návštěvě, již jsem u svého ctihodného rádce vykonal, vypravoval jsem mu, co mne za těchto různých okolností bylo potkalo. Mírně se na mne rozmrzel a pravil mi: „Tu máme člověka, který je ještě pln ducha zákonů, ale nezná ještě dostatečně srdce lidského. Jednou vás, příteli, zkušenost poučí a tu poznáte, že kněz je velmi zhusta jenom stráží, která vidí, jak nepřítel přichází, která však nemůže ani zavolati: Kdo to?“

To to tak pravdivé, tak trpké slovo zůstalo

potom vryto v duši mé. Viděl jsem mnoho nepřístojností, mnoho pohoršení; stál jsem jako stráž; vlk hltavý pustošil můj ovčinec... a já neměl jsem volnosti, abych se pustil do něho. Musel jsem mlčky přihlížeti a polykati slzy. Nebo když horlivost nabyla vrchu nad mými nejlepšími předsevzetími a já jsem příští neděli dal vyklouznouti nějakému zahořekování nebo sem učinil nějakou narážku na pohoršlivé počínání, jež se mne trpce dotklo, tu podráždil jsem jenom ještě víc ty, jichž se týkalo, nebo jsem se od nich dočkal ještě výhružek, ano i udání. A k tomu bylo bezúčelno mluvit o tom ve chrámě, neboť jsem rozmrzel i těch několik věřících, kteří mne poslouchali, kdežto těch, jimž slova má patřila, v kostele nebylo...

Ano, stráž, která vidí blížiti se nepříteli a nemůže ani zakřiknouti: Kdo tam!...

Tak lze až příliš často definovati slovo — kněz.

Ó křesťané, jichž oči budou čísti tyto řádky, že nemáte pochopení pro muku, jakou chystá takové postavení vašemu pastýři! Mnozí z vás si myslí: co pak schází našemu faráři? Má slušný byt, zahradu, pohodlí, času dost, klid, ba i úctu.. čeho si může ještě přát?

Čeho si přeje, co mu schází, to jsou vaše duše. Čeho se mu nedostává, to je svatá volnost pro jeho horlivé působení, to je možnost, aby mohl jíti k tomu, onomu hříšníku a přiměti jej, by slyšel slovo jeho nebo hrozbu, by mu mohl přímo

řící: *Tu es ille vir!* — Tys ten, jenž toho a onoho se dopustil. Co schází vašemu knězi, je svatá autorita soudce, jež rozechvívá vinníka i obrácence. Jinak marně pochvalujete jeho pohodlí a jeho svobodu: kdyby měl ještě příjemnější příbytek, sebe větší zahradu a dvůr, nebude jiným, nežli otrokem a nešťastníkem uprostřed vás.

Kapitola šestnáctá.

Ctnost oběti.

Milost vybírá si někdy oběti. Všichni svatí (a já tím rozumím takové, kteří dospěli ve svatosti až k heroismu), všichni svatí, pravím, nejsou zaznamenáni v kalendáři církevním. Jsou i takoví, které Bůh nechal pro sebe v tichosti, které sám pěstuje bez hluku, kteří žijí a umírají lidem nenápadní, ale život a smrt jejich je tím dražší před oním, jenž sám sebe nazývá Bohem žárlivým. Kněz je tak šťasten, že se někdy setká s těmito tvory omilostněnými; pohled na takový květ, vyvolený odškodní jejbogatě za trní a bodláčí, které bují leckde na poli jeho péči svěřeném. Takového štěstí dostalo se mi několikrát a doznávám, že mi vždycky přineslo hojné útechy a že nemálo přispělo k upevnění mé odvahy pronásledováním zviklané nebo ochablé důkazy o nepatrných výsledcích mého úřadu. Na doklad toho uvedu tento případ.

Koncem císařství byl povolán jeden důstojník z mé farnosti ke službě. Byl již stár a co více,

byl ženat a otcem několika dětí. Mezi nimi bylo asi dvanáctileté děvče, které bylo po zevnějšku zcela obyčejné, ale v nitru byla to jedna z nádob vyvolených, v nichž Pán rád své dary ukládá. Neznám příčiny, ale u přítomnosti tohoto dítěte bývalo mi, jako bych vdechoval vůni kvítka nebeského. Její mladá duše byla tak prostinká, tak milá a klidná, že se člověku poblíž ní zdálo, jak by požíval Božího míru. Jakmile dívenka počala nabývatí rozumu, hledala jen pravé dobro; zdálo se, že při svých nejmenších zábavkách uchovává nejlepší část svou čemusi jinému, nežli co na smysly působilo. V kostele byla mi její zbožnost, její skromná prostomyslnost poučením; viděl jsem v ní anděla v těle lidském. Ale opakuji, v chování jejím nebylo jinak pranic neobyčejného; nemodlila se víc, než jiné děti, bavila se, pracovala, hrála si jako jiná; nebyla to mnohost, kvantita, ale jakost, kvalita, čím se mi zdála lišiti se od mladých svých družek. Ostatně si jí člověk sotva povšiml, právě proto, že na ní nebylo nic nápadného. Jenom matka říkala o ní: velmi hodná... To bylo vše.

Po rozkladu na Rusi r. 1813 dostal její otec rozkaz, aby se dostavil k armádě. Víme, že za těch okolností povolával Napoleon k praporům vojíny, a hlavně důstojníky, jimž po zdání jejich rány nebo služby zabezpečovaly právo na odpočinek. Kapitán měl k tomu obojí důvod, neboť byl vojínem od počátku republiky a utržil si několik ran, mezi jiným byly mu odňaty dva prsty levé ruky. Byl to udatný voják, ale slabý křesťan. Dopustil se revolučních výstředností a jsa zbabělejší nebo

zlomyslnější než jiní, nenapravil ani daných pohoršení, ani se nevzdal svých bludů. Nikdo ani nepamatoval, že by byl ukázal jakého náboženského smýšlení. Ne že by byl slovem nebo jinak potíral víru, jež vládla kol něho; žena i děti směly volně konati povinnosti katolického náboženství, jemu to nevadilo; on sám však byl všeliké víře načisto cizí a prázden života křesťanského.

Měl jsem příležitost několikrát jej viděti. Vůči mně vedl si čestně a zdvořile, ale to bylo vše. Jednou jsem se pokusil zavésti hovor na otázku náboženskou; pohnul sebou s nakvašenou netrpělivostí, čímž mi rázem zavřel ústa. „Chcete-li, abychom žili v pokoji,“ řekl mi, „prosím vás, abyste přede mnou o náboženství nikdy ani nehlesl.“ To bylo jisto: nezbývalo, než mlčeti.

Téhož roku měla malá Augustina přistoupiti k prvnímu přijímání. Jen Bůh ví, jak pečlivě se k tomu připravovala. Proto však nikdy nevyšla ze své obyčejné, klidné míry. Chování její o krásném tom dni bylo na divy prostinké, plné sladké vroucnosti. Neplaka jako některé její družky buď při promluvě nebo v okamžiku velebné hostiny, ale její skromnost, její sebranost, její pokorně sklopené oči, výraz tváře, to vše naznačovalo, že celá její bytost byla ovládána nebo spíše venkoncem zaujata myšlenkou na to, co podnikala. Jako důvěrník mladé její duše věděl, chápal jsem samojediný z celého davu, co se asi v ní děje té chvíle. Otec její nechtěl se vůbec obřadu účastniti. Jakoliv jej o to prosila s dojemnou prostomyslností, kdy málokterý otec za podobné příležitosti odolá,

on přece odepřel. Duše jeho bezbožností churavá churavěla ještě k tomu hořem, že má brzy opustiti rodinu a milou prázdeň, jaké mu pense poskytovala.

Za několik dní potom skutečně odcestoval. Jednou z rána se vidělo, že v noci zmizel, aniž se s kým slovíčkem rozloučil. Žena jeho plakala, děti, přátelé jeho plakali, jenom jediná Augustina neplakala. Pokládal jsem za povinnost, abych rodinu navštívil a soustrast svou ji vyslovil: tu se slzy řinuly znovu, ale oči nevinného děvčátka zůstaly suchy. To se mohlo zdáti podivným každému, kdo neznal klíče k tomu tajemství. Co se mne, týká, jenž jsem o všem věděl, doznávám, že jsem měl slzy na kraji. Zeptal jsem se jí, zdali je tomu ráda, že tatínek odcestoval, když přece nepláče. „Ach ano, velebný pane faráři,“ odvětila. „Tohle je přece zvláštní,“ namítal jsem. „A kdyby ti její smrt vzala?“ Kývla hlavou s úsměvem, ale neodpověděla. Matka, oba bratři a druhá sestra se na ni přímo rozhněvali, zvouce ji dítětem bez srdce, dítětem zvrhlým. Ona ještě jednou přikývla a neřekla slovíčka.

Od toho dne byla vydána zlému rozmaru celé rodiny, ba i sousedů a ostatních příbuzných, neboť brzy se rozneslo, že malá Augustina, tak hodná, nemá ráda otce, protože bez lítosti přihlížela, jak odchází do daleké války, odkudž se mohl snadno nevrátiti. Nedovedu říci, kolik ji takováto doměnka připravila krutých výčitek, tvrdých slov, výsměchu a úštěpků od družek. Ale ona se z toho nehoršila a jenom odpovídala, že se opravdu nezlobí, že otec odešel, protože prý jí cosi praví, že

je to k jeho dobru. Tu je také pozoruhodno, že pravým zkušebním kamenem svatých bývá trpělivost. A malá Augustina přivedla to v ní věru úžasně daleko v celém tom přívalu křivd a zlého nakládání, jehož se jí dostávalo. Ona však činila vše, poslouchala, modlila se, jakoby se nic nedělo, ale také nevybočila z obvyklé koleje svého života, t. j. nikdo ji neviděl, že by se byla pídila po nějakých zvláštních pobožnostech, tělesném sebe-mrtvení a také se nemodlívala jindy nebo déle než jiní: byla to ctnost prostinká a po zdání nejobyčejnější, po pravdě však nejvzácnější a nejřidší, jakou jsem kdy za svého dlouhého úřadu viděl. Pravil jsem výše: u dívky té vynikala jakost, nikoli mnohost ctnosti, a tato jakost byla den ze dne lepší.

Augustina chodívala k přijímání asi za měsíc jednou, což bylo vzácným úkazem v době a v diecesi, kde duch jansenistický zanechal hluboké stopy. Přece však nebylo nikdy pozorovati v blahých těch chvílích, že by byla prolévala slzy nebo dávala známky nějaké zvláštní zbožnosti; ovšem sebranosti byla hluboké a nic nedovedlo ji vytrhnouti z přítomnosti Boží. Ale krom této andělské skromnosti, jež celou její bytost obestírala, nic nedávalo tušiti, že by byl nějaký zvláštní styk mezi ní a Kristem.

A přece slyšela milá ta dívka v nitru svém jakýsi sladký hlas, jenž jí sděloval vůli Boží. Chcete věděti, co jí činilo starosti téměř ustavičně? Již od sedmého či osmého roku, kdy mladý její rozum počínal chápati božské pravdy a důležitost Paměti venkovského faráře 11.

spasení, uvědomila si smutný stav otcův. V katechismu se jí řeklo, že duše, jež odejde z toho světa ve stavu smrtelného hříchu, je na věky zavržena a nešťastna. Hoříc touhou, aby uhlédla Boha svého v nebi, chvěla se při pomýšlení, že by její otec, nešťastný ten otec mohl býti pohřben v plamenech věčných. Již strach, že by mohla býti na vždy odloučena od bytosti, již tolik milovala, působil jí nevýslovnou trýzeň. A tehdy právě, když jsem vykládal o ceně a 'moci oběti, pojala úmysl, obětovati se za svého milého otce. Prohlásila Bohu — jsou to vlastní její výrazy — že si žádá trpěti a umříti, aby vykoupila spásu drahé té duše. Když jsem dětem v katechismu uváděl některé příklady podobné obětavosti, ani mi zajisté zdaleka nepřípadlo, že zrnečko tak šťastně vzklíčí a to ještě v dušičce tak mladé. A přece tomu bylo tak. Děkuji ti, Otče, že si skryl tyto věci moudrým a opatrným a zjevil si je maličkým; ano, Otče, že tak zalíbilo se tobě. (Mat. 11,25.)

Myšlenka ta se v duši Augustinině víc a více zmáhala. Čekala netrpělivě, kdy už půjde k prvnímu přijímání. Když veliká ta chvíle již se blížila, pokládal jsem za svou povinnost připomenouti ještě dětem, že dobře bude, když obětují tento nejvýznamnější skutek života Bohu s tím úmyslem, aby dosáhly nějaké zvláštní milosti, hlavně, kde by tomu tak bylo, obrácení svých rodičů. Vyložil jsem jim tu myšlenku asketických spisovatelů, že jde-li o to, abychom získali odpustků, abychom dosáhli nějaké zvláštní milosti, lépe jest mysliti na jiné, nežli na sebe. To pak nejprve proto, že takový

skutek lásky k Bohu velmi se líbí, potom, že činíce dobře bližnímu, činíme dobře i sobě, a posléze, že duše, jimž jsme prospěli, vyprosí nám oplátku dober nebeských.

Jestliž, mimochodem řečeno, dosti obyčejnou chybou u duší zbožných, že zabývají se jen samy sebou. Takový člověk se takořka ohradí ve své vlastní říši, zapřede se ve skutky pobožnostní, zhlíží se v nich jako v zrcadle a — zapomíná na ty spousty hříšníků, kteří hynou, na houfy rozkolníků nebo pohanů, kteří jsou pohroužení v temnoty, ba, co dím, nemyslí ani na rodiče, příbuzné, přátelé a známé, které zločin spoutává vazbou přetěžkou. Tak vplíží se sobectví i do zbožnosti. Ach, jak zhola jinak počíná si pravá láska, jak jinak smýšlí! Ona se šíří na venek, je veliká jako celý svět. Hledá slávu Boží nejen v sobě, ale u jiných. Stanoví si cíl, jehož chce dosáhnouti, duši, již chce spasiti a se svatou úporností nepopustí, až Pán jí splní, co si přála. Hle toť oheň, který Ježíš Kristus přinesl na svět a o němž chce, aby se zapálil.

Vy mladí lidé, zbožné dítky, jimž tyto řádky přijdou na oči, nezapomeňte na toto základní pravidlo zbožnosti: V řádu milosti obohacuje se člověk všelikým dobrem, které činí jinému.

Vzpomínám ještě na zvláštní pozornost, s jakou Augustina sledovala mé výklady, když jsem vysvětloval krásný článek víry o *O b c o v á n í s v a t ý c h*, t. j. o zvratnosti zásluh. Bylo patrné, že učení to vstoupilo se hluboko v její duši. O tom ostatně svědčilo, co si umínala učiniti. Od té chvíle

obětovala Bohu nejen z plna srdce sv. přijímání, nýbrž přinesla v oběť i život svůj. Pravila u sebe, když Ježíš umřel pro ni, že nebude příliš velkou obětí, umře-li ona za otce. Takové pojetí oběti bylo věru příliš vznešené pro ubohé dítě z venkova, které nemělo vzdělání. Ale „Duch vane, kam chce“, dí Písmo (Jan, 3, 8.) a nečeká vždy na vyučování ani na rozvinutí rozumu, nýbrž udílí sám své učení.

Nějaký čas po svém prvním přijímání Augustina onemocněla. Zprvu si toho nevšimli a pořád ještě se k ní chovali nelaskavě. Ale stesk nikdy jí z úst nevyklouzl; trpěla s duší vždy stejnou, jak ty křivdy z venku, tak i vnitřní bolesti. Nikdy jsem nespustil s oka zajímavé to dítě. Jednou když přišla na faru s nějakým vyřízením, zeptal jsem se jí, zda není nemocna. „Ano, velebný pane,“ odvětila, „a já dobře vím, že se z toho nevyzdravím, ale jsem tomu velmi ráda, že mne milý Pán Bůh vyslyšel.“ „A v čem?“ pravím já. Zavrtěla jen hlavou a mlčela: skromnost jí nedala, aby sama prozradila, co činí dobrého. Ale po chvílce mlčení řekla: „Brzy se to dovíte.“

Za málo dní potom přišel list od kapitána, datovaný z Polska, v němž psal způsobem, jakého by se byl nikdo nenadál. Poroučel se do modliteb svých dětí a zvláště své Augustinky. Dále žádal, aby se sloužila mše na jeho úmysl o jeho svátku. Kde kdo byl překvapen kromě malé Augustinky, která jen potřásala hlavou, pravíc: „Já jsem dobře věděla, že to bude tatínkovi k dobrému, když odejde.“ Zvláště úžas

matčin dostoupil vrcholu. Za celých sedmnáct let manželství neslyšela muže ani jednou vysloviti slovo víry, neviděla, že by byl kdy učinil nějakého skutku náboženského. Jakou to zázračnou změnou dospěl zase k citům tak dávno již zapomenutým? Jeho přání ovšem ihned vyhověno: sloužil jsem mši v naznačený den; Augustina se jí, ač churava, súčastnila a byla u stolu Páně. Poprvé viděl jsem, jak slza chvěla se jí v řasách. Za díkučinění byla tvář její ozářena podivným jasnem i bylo to, jako by se radost její duše nedala již zadržeti v nitru. Milé to dítě cítilo, že nebe počíná plniti jeho přání.

Od toho času se nevolnost její stupňovala a stala se posléze dosti nápadnou, aby vzbudila pozornost ba i znepokojení příbuzných. Přestali jí křivditi. Za častých rozmluv, které jsem s ní míval, přechoasto mi opakovala, že ví, že smrt její je blízka, ale že jí to nic nemrzí, protože je to tak domluveno s milým Pánem Bohem. Doznávám: jestli mne tato prostičká zbožnost dojímala, byl jsem přece velmi nakloněn pokládati prorocké to ujišťování za sen choré obrazotvornosti. I hleděl jsem ji odvrátiti od takových příliš truchlých myšlenek; vybízel jsem ji, aby se přimkla k životu, ne-li pro sebe samu, tož pro své rodiče, ale ona právě k vůli svým rodičům přeje si ne žíti, nýbrž lpěla stále na své myšlence a odpovídala mi, že zemřítí.

Bylo by bezúčelno opakovati, s jakou trpělivostí snášela své bolesti: to byla krásná stránka, stránka v pravdě hrdinská mladé této ctnosti, neboť jinak jí po zevnějšku nic nečinilo nápadným.

Mohl bych tu vše líčiti do nejmenších podrobností, ale stačíž podotknouti, že po čtyřměsíčním asi utrpení a vadnutí viděla posléze, že se blíží poslední hodinka. Až do samého posledku snažila se využívatí svých sil ve službách rodiny; nemohouc už pomáhati v domácnosti, šila, sedíc v lenošce a když už nemohla ani seděti, pracovala na loži. Bylo to teprv až druhý den před smrtí, kdy jí bylo odložití jehlu úplně. Nazítří po sv. přijímání poprosila, abych přistoupil k ní a pošeptala mi do ucha: „Milý Pán Bůh splnil, co bylo umluveno, nyní musím i já splniti. Zítra půjdu za tatíčkem.“

Večer udělil jsem jí poslední pomazání a druhého dne zrána usnula v tichém posledním boji, který ji bez otřesu přenesl v sen smrti. To vše bylo milo a pokojno jako večer krásného dne. Téměř nikdo nepozoroval, co bylo neobyčejného v tomto životě a v této smrti po zdání tak obyčejné.

Za několik dní potom přišlo nové psaní z Polska psané latinsky. Obrátili se na mne, abych je přečetl a vyložil. Bylo od jednoho mnicha basiliána a sdělovalo, že kapitán X., jsa v čele své čety zachvácen náhlou nemocí, dopraven byl do starého kláštera, jenž sloužil za nemocnici a že tam po velmi zbožném přijetí sv. svátostí umřel smrtí spravedlivých. Snažně se dožadoval, aby se o tom podala zpráva jeho rodině a zvláště dceři Augustině. Prosil také o modlitby a mše svaté za pokoj své duše.

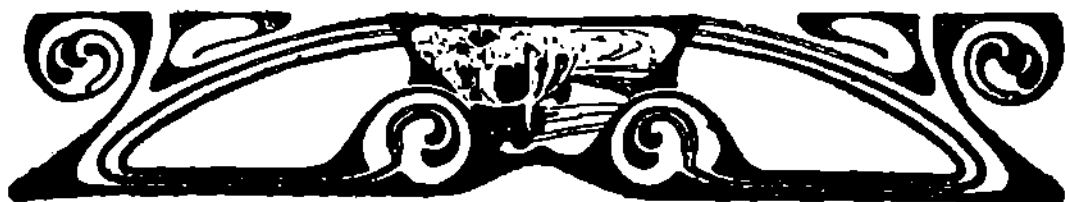
Tu jsem pochopil a všichni jsme pochopili, že to bylo vnuknutí nebeské, jež vedlo milé to dítě při plnění zmíněné oběti. Jak mi to pověděla ne-

dlouho před svou smrtí: otec a dcera odešli, aby se v nebi shledali.

Dítky křesťanské, naučte se z tohoto jednání ctnosti, jež sluje oběť. Máte také otce, matku, drahou bytost, která žije neplníc svých povinností? Následujte toto dítě ve zbožné obětavosti. Dostane se vám snad, jako jemu, obrácení možná méně nápadného, ale neméně upřímného. A jaká to radost, zachrániti jiné a sebe zároveň!

Oh, oběti, dare duší rekovných, mocný prostředku spáasy, ctnosti božská, počatá na Kalvarii, kdož pochopí plně tvých účinků?

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ. *SPIKNUTÍ A JEHO NÁSLEDKY.*

Nenávist zámku proti mně pořád ještě trvala. Aristokrat již nepřestával na svém pyšném a zamlklém pohrdání; zlý jeho rozmar vybuchal při každé příležitosti. Byl bych jej milerád odevzdaně snášel, kdyby se byl omezil na jeho dům, ale nevole ta rozšířila se brzy jako žhoucí láva a stala se velikou překážkou na mých cestách.

Člověk ten měl ovšem jako vlastník půdy a průmyslník skutečnou vládu nad obyvatelstvem. Mnoho lidí bylo na něm přímo či nepřímo závislo; málo bylo těch, kteří si ho vážili, ale všichni se ho báli a pochlebovali mu, buď aby si ho neznenáviděli nebo aby si zabezpečili jeho přízeň.

Počal sbírat kolem sebe lidi, které bych nazval vesnickými měšťáky, druh to v našem věku dosti pochybné jakosti. Nebylo nesnadno učiniti z nich, kolik jich bylo, tolik nepřátel faráře. Takový měšťák, povšechně řečeno, velmi si zakládá na svém duchu a hledí si také pečlivě těla, t. j. je hrdý a smyslný. Ve své hrdosti myslí, že není nad

něho, že jest nejen roven faráři, nýbrž že jest nad něho. Kdo pak se může, ptám se vás, kdo se může rovnati takovému pánovi co do vědomosti, rozumu a úsudku? On nemá se učit od nikoho. Jeho náboženství je náboženství počestného člověka a jiného nechce. Jestli nikoho nezabil, nikoho neokradl, aspoň okatě, myslí si, že je v pořádku s celým světem, ba i s Bohem. Kdykoliv pohlédne do zrcadla, praví si: takhle vypadá člověk poctivec a s tou potěšující myšlenkou také usíná. Jako člověk smyslný potrpí si na dobré sousto a pohodlí života: čistý stůl a mnoho na něm, klidné trávení, výborné vínečko, čerstvé pivo, měkkoučké lůžko, nerušený spánek, pohodlíčko doma, nic nepříjemného se sousedy, známými a přáteli, zkrátka život bez otřesů a nárazů, toť štěstí takových venkovských pánů. Ostatně není od přírody ani dost málo výbojný: dej mi pokoj a dám ti dva, nech mne a nechám tě také — tím pravidlem zdá se spravovati všecko své chování. Ne že by svého faráře nenáviděl, ale málo se s ním stýká; ne že by měl náboženství v nenávisti, ale nedbá ho, toť pravidlem. Přes to však jsou výjimky. Byl-li farář na neštěstí nucen již rázem svého úřadu utkati se nějak s takovým klidným a lhostejným bezbožcem, oh, tu se hned lenoch probouzí: jeho lhostejnost mění se v zášť, neboť vyrušovat se rozhodně nedá! Napadne ho třeba, aby dal bez potřeby v neděli pracovat a farář zahřmí s kazatelnou proti takovému okatému zlořádu: toho milý občan nesnese. Nebo: mravní chování u někoho je víc než podezřelé a kněz hledí od něho vzdálit nešťastné oběti; i to

je neodpustitelná smělost. Z těch nebo jinakých důvodů stává se občan, vyrušený ze svého klidu, velmi snadno nepřítelem faráře, v němž vidí buď tyrana, nebo nesnášenlivce, fanatika, jezovitu, zkrátka — kněžoura. Od té chvíle — zjevný boj.

A právě z této třídy obyvatel vybíral můj milý revolucionář, když se překabátil na šlechtice, první své náhončí. Někteří z těch občanů bývali až dosud lidmi dosti poctivými, ba dva, což je s podivem, byli toho roku dokonce u správy Boží o velikonočních. Ale toho se docílilo velmi brzy, aby se nadobro obrátili: stačilo jenom několik lahví dobrého vína. Který pak člověk, nebo lépe, který občan, jenž si myslí, že na to má, je nepřístupen kouzlu dobrého sousta? Kdo odolal kdy pohledu na kouřící skopovou kýtu, na krocana s lanýží a bluňkání z láhve? Lahodná vůně hostiny vítězí nade vším; je to jedna z velmocí světa, kraluje bez dozoru nad světem malo- i velkoměšťáků! Ano, na dno láhve se věru každý rád podívá.

A právě při takových rozkošných hostinách, plných sdílnosti, svěřoval se rád ve své hrdosti uražený zámecký pán. Na rozdíl od svých počestných soustolovníků byl apoň trochu duchaplný, kdežto oni se toho o sobě jenom, žel, domnívali. Šprýmováním, anekdotami, slovními hříčkami, zlomyslnými předpoklady, obratným podezříváním, podskočným napovídáním podařilo se mu vštípit jim přesvědčení, že jsem já nepřítel obecného blaha a hlavně nepřítel každého z nich. Uvěřili tomu. Když tak poznenáhlu nabyl půdy, dokazoval jim, že náboženství, aspoň to, jež jsem hlásal já,

je pouhá pověra, která se hodí, aby plnila hlavy slabé, ale není hodna mít nejmenšího místečka v duši silné. I tomu věřili. Když je konečně se svými názory spřátelil, neváhal déle a prohlásil jim, že se mu protiví moje osoba a že by bylo nejkrásnějším dnem jeho života, v němž bych byl z farnosti vykázán. Přichválili. Tak se stalo, že lidé, kteří mne jistě nikdy mnoho nemilovali, ale kteří mne aspoň snášeli, ba i přátelsky na mne hleděli, že tito lidé se nadobro změnili a chystali se k boji, jenž mi měl býti vyhlášen.

Zlo vězelo ještě jinde. Kdyby bylo šlo pouze o moji osobu, byl bych se s radostí do všeho vpravil. Věděl jsem už od svého posvěcení na kněze, že v osobě apoštolů mluvil k nám Spasitel: „Hle, já posílám vás jako beránky mezi vlky.“

Co mi však působilo trýzeň byla okolnost, že stranice se mne, vzdalovali se tito lidé od náboženství, vyhlašující válku mně, vyhlásili ji také Bohu — — — Především mě trápilo, že se slovu mému nedůvěřuje. Krok za krokem dobyly si špatné šprýmy, ba i pomluvy, šířené na můj vrub míst ve veřejném mínění a pošťvaly proti mně lid. V neděli jsem pozoroval, že se čelisti rozvírají k zívání: posluchači mne už — neposlouchali. Aby tomu hnutí ještě napomohl, rozhodl se revoluční průmyslník, že dá v neděli pracovat. Nadobro se takového počínání ovšem nikdy nezříkal ani dřív, ale co bylo jen čímsi nahodilým, místním, stalo se teď zvykem všeobecným. Bolelo mne, když jsem slýchal každé neděle, jak buší kladiva v dílně, když jsem vídal dělníky v šatech do práce, vozy

naložené uhlím nebo železem. Když to budilo veliké pohoršení, postaral se pán, aby se rozšířilo, že jde o naprostou nutnost, o pilné objednávky, a zprvu se tomu i věřilo. Potom již oko i ucho zvyklo poznenáhlu podobným věcem, hrůza z přestupování příkázání se pozvolna trátila, vždyť obecnstvo se tak brzy obrátí! Ano, příklad nabyl brzy půdy, člověk je od přírody veden k napodobení. I viděl jsem, jak dělníci všeho druhu ukrajují si kus po kousku bez výčitky ze dnů odpočinku, aby dokončili práci více méně pilnou. I sedláci se do toho dali: zprvu šlo jen o svežení obilí ve žních, kdy hrozilo více méně pravděpodobné nebezpečí. Z toho přešlo se i k pracím, kde takové záminky vůbec nebylo: okopávalo, sázelo, žalo se, jezdilo se s pluhem, vozil se hnůj... Dnes pak za osudným příkladem jediného člověka náleží osada ta k farnostem, kde zákon o svěcení neděle bývá nejčastěji a způsobem nepohoršlivějším přestupován.

Ano hádal správně někdejší tento přívrženec teroru, to byl prostředek, jak zarmoutiti kněze. Drobné potrázňování od úřadů, odpírání služného, zakazování obřadů, štvání a udávání, ubohý stav mé fary, podezřívání a pomluvy, to vše a mnoho, na tisíce podobných věcí mě zajisté trápilo, toho zapřítí nemohu, ale v tom jsem se přece jaksi utěšoval. Konec konců, pravil jsem si, není učedník nad mistra, a neměl-li Mistr, kam by hlavy položil, nesmím si stěžovat, když přece mám takové místo, buďsi sebe nepohodlnější. Ale vidět, jak zákon Boží se veřejně přestupuje! Vidět jak hřích

stává se zvykem! Vidět, jak jeden z nejsvětějších závazků křesťanských šlape se potupně nohama, vidět, jak posvátný odkaz trátí se mi v rukách, a nemoci, nemít prostředků, aby se to napravilo! Ano, hádal dobře: to byla krutá muka, to byla trýzeň nesnesitelná! Hřímal jsem na kazatelně, žaloval jsem nebesům i zemi veřejná ta pohoršení, ale co z toho? Slova má vyznívala na prázdno: ti, jimžto patřila, většinou nepřicházeli, a kdož byli v kostele, klidně podřimovali!

Oh, jak potřebno a přece nesnadno jest v podobných případech sebezapření! Darmo se člověk staví a nabírá odvahy: jsou chvílky, kdy je míra bolů tak nesmírná, že pod břemenem kleáme. Vzpomínám, jak jednou k večeru v neděli, když jsem šel zaopatřovat nemocného, potkal jsem cestou osm či deset vozů s nákladem litiny, uhlí, kamení, dříví a kdož ví čeho ještě, které mířily klidně k hamrům. Kousek dál viděl, jak ve svých dílnách pracují klempíři, podkováři, ba i ševci. Konečně jsem se setkal se třemi, čtyřmi sedláky, kteří vezli na vozích klestí. Srdce mi věru pukalo. Po vykonaných obřadech vrátil jsem se do kostela a tam s čelem až k zemi skloněným ronil jsem slzy rozhořčení i bolu. Ve své překypující žalosti prosil jsem Boha, aby vzal život můj nebo mně ušetřil takové podívané. Trpce jsem si stěžoval božskému Spasiteli, že, jak se mi zdálo takovou neplodností stíhá mou práci ve správě duchovní. A potom, když jsem se vzpamatoval, vážně jsem rozvažoval, není-li to moje přílišná nehodnost, jíž bych měl přičítati tyto vždy rostoucí zlořády.

A v tom případě, ždal jsem k Pánu, aby mi dal poznati, co by bylo v chování mém hodného pokárání, abych se přičinil se zdvojeným úsilím o nápravu. A tu mi bylo, jako bych slyšel v nitru svém hlas řkoucí, jako kdysi Pán řekl Samuelovi: „Ne tebe zavrhli, ale mne, bych nekraloval nad nimi“ (I. Král. VIII, 7.) A věru trpěl-li Pán shovívavě všechny ty urážky, proč bych je nestrpěl já, bídny jeho služebník? Nebyla to spíše uražená sebeláska a ne zbožnost, jež mne hnula, že jsem propukl v ty nářky a proléval ty slzy? I nejlepší kněží byli odsouzeni k patření na takové ohavnosti, mohl-liž jsem vidět něco divného v tom, že sám jsem byl postižen? Nebe to dopustilo, aby mne usvědčilo z nicoty a bezmoci. A zajisté, kdyby zbožnost, jež mizela mi pod rukama, byla v mé farnosti rostla, s těžkem bych si asi nebyl přičítal trochu zásluhy; taková svatokrádež byla by Pána snad více urážela nežli zlořády, do nichž jsem si stěžoval: tak žárliv je Bůh na svou slávu i na čistý úmysl svých služebníků!

Ze všech těchto úvah vyplývalo, že nezbývá než držet se jediné věci — totiž ustavičné modlitby za můj lid, bít se v prsa a opakovati: Jsem jenom neužitečný služebník.

KAPITOLA OSMNÁCTÁ. *STUDIUM.*

Po modlitbě jest první povinností, a měl bych hned říci, i první útěchou kněze — studium.

V každém řádu výchovy církevní stále se příštému služebníku oltáře vštěpuje, že jest nezbytno, aby ustavičně studoval, aby se udržel i zdokonalil ve znalosti posvátné vědy. Stanoví se to jako přímá povinnost a nejmenuje se to pouhou útěchou.

Ó, vy mé knihy, milé družky v mojí samotě, kolikrát jste mi ulehčily, mě posilnily a utěšily! V hodinách netečnosti, kdy úřad jalově odpočíval v rukou mých, byly jste vy sladkým a nevinným rozptýlením, jež mi dávalo zapomenout na lhostejnost lidí ke všemu, co týká se spásy jich duší. V těchto hodinách zármutku a úzkosti unášely jste mě vy do světa lepšího, kde mi s očí mizelo slzavé údolí, v němž pobyt tak velice mi ztrpčovala lidská nespravedlivost! Ano, po kříži Ježíšově vy jste mi bývaly nejvěrnějšími družkami, nejsladšími těšitelkami.

Ctihodný můj učitel, líče mi důležitost studia, seznamoval mne i s jeho účelem a načrtl mi způsob, jak si tu vésti. Jsa od mladosti nadán duchem praktickým, cítil jsem přirozenou a zcela zvláštní náklonnost k vědám exaktním. Matematika, fyzika, astronomie, geologie i přírodověda, zkrátka vše, co spočívá na výpočtu a pozorování, velmi se mi líbilo a nestálo mne mnoho námahy; zdálo se, že jest mým povoláním, abych se věnoval lákavým těm studiím. Učitel můj to velmi záhy postřehl, ale zdálo se, si toho zprvu hrubě nevšímá. Ba ne-jednou jsem i viděl, jak se pochvalně usmívá, vida, jak na obaly svých sešitů črtám nějaké obrazce měřické. Byltě sám znamenitým matematikem a přes dvacet let měl ve svém klášteře stolicí fyziky a deskriptivní geometrie. Nemohl než přichvalovati snahám, odnášejícím se ke studiu věd abstraktních, jak je na mně pozoroval.

Jednou však mě zavolal soukromí a pravil mi: Přemýšlel jsem o tobě, ba, řekl bych, žil jsem pro tebe. Není-liž uplynulý život kmeta jeho zkušeností? Ba jest i možno, že jeho neužitečně promarněný život chová jakousi zkušenost. Každou měrou na mládeži jest, aby získala z poučení, jakého udělil stáří plynoucí čas. Synu, já jsem míval rád vědy matematické: ony byly po mé chuti, byly vášní, mohl bych říci modlou mého mladého věku. Jakmile jsem se jednou oddal životu řeholnímu, a byl tak vázán zákonem poslušnosti bylo mi složiti před branou klášterní všecky zlé náklonnosti a vložit všecky dobré v ruce mých představených. Ti jali se požadovati, abych rozhodně nechal svých oblí-

bených studií, své vědy matematické. Přiznám se, bylo mi, jak by blesk vedle mne uhodil.

Chápal jsem, jak se mi vidělo, poprvé, jak mocně mne ty vědy poutaly, i cítil jsem, jako by se mi v srdci něco roztrhlo. Nikdy matka nelitovala živěji drahého dítěte, jež jí bylo z náručí vyrváno. Bylo mi do rozpaků abych před takovou obětí necouvl: tak nesmírně nemožným se mi zdálo žití mimo svět, kde mi bylo tak dobře! Ano, pravdu měl Fénélon, když děl, že studium to je jakýms kouzlem.

Ale vytrval jsem: měl jsem odvahu obětovat tyto miláčky svého srdce a stal jsem se řeholníkem. Za svého noviciátu vzdal jsem se nadobro všeho volného studia po té stránce; ale doznávám, přechasto býval jsem mimoděk zaplavován číslicemi, figurami a větami z matematiky, bzučely dotěrně jako mouchy kol mých uší a nejednou se mi přihodilo, nevím, mám-li to říci, že i ve chvíli zbožného rozjímání sledoval jsem nějaké řešení věty, jež postavila se přede mne jako nějaká čarodějka. oděna všemi kouzly a odváděla mne v nekonečné dálavy od předmětu, jímžto jsem se měl zabývat. Věru, hanbil jsem se, když zvon či dané znamení hlásilo konec cvičení, jemuž jsem byl pouze tělem přítomen. Tu jsem se pokořoval, tu jsem plakal a činil i nová předsevzetí, na něž jsem, přežl, velmi brzo zapomínal.

Ale Bůh odměnil moji dobrou vůli, když mne posléze zbavil dotěrných těch obrazů; podařilo se mi zapomenout úplně na matematiku. Už jsem na ni ani nemyslí, když tu jednoho dne přišel před-Paměti venkovského faráře 12.

stavený do mé cely oznámit, že jsem určen, abych přednášel právě — matematiku, a že jest proto nutno, abych se jí v hodinách prázdně obíral. Novina ta mě ohromila; pomysll jsem si však, když mi bylo uloženo, odloučit se od studií těch, bylo to proto, abych svou vůli obětoval, abych byl vyzkoušen, ale že se nikterak na to nepomýšlelo, nechati ležeti ladem schopnost řeholníkovu, aby se nevyužítkovala k tomu, čeho bylo lze se od ní nadíti. Dal jsem se tedy znova do matematiky, zajisté s chutí, ale bez náruživosti; cítil jsem, že mám ji rád spíše z povinnosti, než z přirozeného sklonu. Celých dvacet let jsem jí vyučoval a mohu říci, že nebyla mi už zřídlem rozptýlení jako v době, kdy mi byla zakázána.

Z toho vidíš, synu můj, že mohu o tom náležitě pohovořiti. Nuže, radím ti, abys nechal studia, aspoň na dlouhou dobu. Ne, že bych si ho nevážil, nikoliv, neboť není vědy, jež by nebyla hodna úcty sama o sobě, poněvadž konec konců, Bůh sám jest pán všelike vědy bez výjimky — *D e u s s c i e n t i a r u m D o m i n u s e s t*. (I. Král., 2, 3.) Proto považují za bláhovce a nevědomce lidi (a není jich málo ani v řadách kléru), kteří pronášejí klatbu proti matematikům a míní, že se proti nim vytasili zdrcujícím důvodem, vyjmenují-li několik slavných matematiků, byli velkými nevěrci. Pitomost! Jako by věda byla odpovědna za poblouzení těch, kdož ji pěstují! Jako by zneužívání věci svědčilo již proti ní! Ne. Matematika má jako všecky jiné vědy své výhody i svá nebezpečí. Aj, co by se dalo uvéstí proti filosofii, proti poesii, proti literatuře

vůbec, proti historií, zkrátka proti všem vědám, kdyby se jim na vrub měly počítati všechny pošestilosti, k nimž byly kdy nuceny se propůjčiti? Opakuji, holá pitomost! To člověk hřeší, nikoliv věc! To vědec, ne pak věda! V tom smyslu tedy dobře chápej mou myšlenku: vědy matematické jsou dobré, ba užitečné, nesmírně užitečné, ano, s jistého stanoviska i potřebné.

Ale věda je prostředkem, ne pak cílem. Ježto každému člověku na světě uloženo vykonat nějaký úkol, jest proň věcí nejdůležitější, aby věděl, kterak mu dostáti. Leckterému povolání stačí zručnost a Bůh ničeho nad to nežádá. Jiným, vyšším úřadům je potřebí vědy. Ale jaké vědy? Patrně takové, která se odnáší k cíli, jehož má býti dosaženo. Který však jest účel, pro nějž máš přijmout svěcení kněžské? Spása duší, rozšiřování království Božího: toť tvé poslání, jiného nemáš. Zdravý rozum ti tu dí, že pravou vědou pro tebe bude ona, jež ti umožní plnit vznešený ten úkol.

Tu vidíš, zda může matematika prospět nějakým způsobem knězi. K čemu věda číslic a figur při konání jeho úřadu? Ať byla má obliba tohoto „okouzlujícího studia“ jakákoli, pociťoval jsem přece dobře, že matematika mi v žádném oboru mého úřadu duchovního nepomáhá. Věděl jsem, že Ježíš Kristus měl u sebe apoštoly půlčtvrta roku, vyučoval je a připravoval je svými nástupci, ale z matematiky neučil je zajisté ani slova. Podobně ani z fyziky, z astronomie, geologie. Přestal na tom, že je naučil vědě kazatelů, apoštolů a mučedníků... A právě té je i tobě potřebí. Jsem toho zajisté dalek,

abych dával literatuře větší zásluhu, než skutečně má. Znam také, co prázdnoty a neužitečnosti slo-
ženo jest zejména v umění, jež sluje obyčejně re-
torikou. Nadání splétati slova u věty a věty se-
stavovati v řeč může býti zrovna jako u matema-
tiky zneužito nebo zle používáno. A Cicero i De-
mosthénés zůstanou právě tak velikými řečníky,
jako Euler nebo Newton či Leibnitz velikými mate-
matiky, třeba se některým nabubřelým rektorům
zachtělo vytasit se s leciakými výroky proti Bohu,
nebo třeba někteří soudní počtáři matematikou jali
se potírat to či ono dogma křesťanské.

Ale literatura, jakožto umění vyjadřovati my-
šlenky nebo jako výraz dobra a odlesk pravdy,
je knězi, ať se nalézá kdekoli, s jakýmsi užitkem,
ovšem pokud jí nebylo zneužito. Na kazatelně bývá
rád poslouchán, dovede-li podati pravdu s půva-
bem slova, ve zpovědnici netratí jeho domluva
vroucností, naopak získává jí isouc řízena přísluš-
nými pravidly nestrojeného vkusu. I v rozmluvách
každý rád slyší, jak dbá kněz vždycky předpisů
mluvnických a protkává svou řeč střízlivými pří-
krasami, které jí dodávají lahody, ale říznosti ni-
kterak neubírají. Možno li říci totéž o matematice?
Nač je knězi při hovoru, na kazatelně, ve zpověd-
nici? Lze si tam myslit něco nesnesitelnějšího nežli
způsob mluvy matematika?

Namítneš snad, že matematika bystří soud-
nost, dodává duchu přímosti a určitosti. Nevím;
nikdy jsem nepozoroval, že by matematik, po-
všechně řečeno měl více soudnosti nežli jiní lidé.
Viděl jsem, že někteří z nich šli správnou cestou,

někteří pobloudili; záviselo na tom, jak vykročili. Ba řekl, bych, pravda-li, že cvičení se ve vědách matematických dodává duchu ráznosti, důslednosti, jakési logičnosti, neméně pravdou jest, že že tyto vlastnosti dobré v teorii, nebývají vždy dobrými v řádu pozitivním a mravním, zkrátka, že tu nejsou směry přesně výtčeny, a že duch uvyklý nezvratnému vyvozování důsledků bývá velmi sváděn vésti si v oborech jiných se stejnou strohou důsledností a tím upadnouti v těžké bludy nebo přemrštěnosti.

Buďsi tomu jakkoliv, i ve vědách je řád hierarchický, určující jejich důležitost, a toho nikdo nesmí nedbati, kněz méně než kdo jiný. Jako by bylo směšno, kdyby ten, kdo chce býti ševcem, učil se zprvu zacházeti s — hoblíkem tak by bylo nerozumno, kdyby ten, jehož povoláním je burcovat a vésti duše, oddal se nejprve vědě číslic. Kristus Pán pravil nám kněžím v osobě apoštolů: „Jděte a učte všecky národy.“ Ale čemu měli učit? Zajisté pravdě. Z toho tedy plyne, že máme pouze dvojí věc na starosti: nejprve naučiti se pravdě a potom způsobu, kterak bychom jí zjednali pochopení a oblibu.

Tedy na prvním místě studium Písma, boho-
vědy, Otců. tradice a církevních dějin: tam zvíme pravdu; na druhém místě studium řečnictví a literatury: tam najdeme prostředky, kterak přesvědčovat.

To je po mém celý rozvrh zaměstnání knězova a jaký rozvrh! Byl kdy životní plán krásnější, užitečnější, obsáhlejší?

Tento výklad mého dobrého učitele dojal mne hluboce a zůstal pro vždy mou směrnicí. Poprosil jsem, aby připojil k tomuto všeobecnému nárysu také podrobná pravidla, t. j. aby mi načrtl způsob, kterak studia postavit na pevný základ a míti z nich užitek. To laskavě také učinil. Tu již nemíním pouštěti se do podrobností, bylo by to zbytečno, protože každý mívá už svůj způsob studia, jenž se nedá jinému vpraviti, jako nelze vštípiti vkus či návyk. Řeknu jen, že můj učitel nedovedl si představití vážného muže, aby studoval jinak než s perem v ruce. „Mívej vždycky,“ pravil mi, „otevřeny dva sešity: jeden, abys do něho vpi-soval rozbor knihy či předmětu, jímž se obíráš, druhý, aby sis poznamenal všecko, co tě zaujalo ať v tom či onom směru a řádu. Příteli, velikou chybou mládeže jest, že neumí sbírat, shromaž-ďovat a uchovávat pro budoucnost. Je povrchní a neprozíravá. S kolika vzácnými myšlenkami, city krásnými, rysy dojemnými setká se cestou života, a nevšimne si jich než na okamžik! Spo-léhá snad na svou pamět, že je v ní zachytí? Pře-lud! Pamět je pytel děravý, z něhož vypadne pře-mnoho věcí. Za to písmem věc utkví: vytratí-li se z paměti, sešit ji uchová. A kdysi, až věkem ztuhne krev v žilách, rozum se slábne, pamět se pomate, jaká to bude radost, jaká výhoda najde-me-li zásoby z dřívějška! Leckterá z takovýchto dobrých myšlenek stane se často plodným pra-menem jímavého poučení, případné promluvy ve zpovědnici nebo jinde. Tak se v člověku při nej-menším zase rozproudí míza mládí, tak zabrání,

aby se rozum jeho neotupil. Neboť, synu, nezapomínej, kněz stárne jako všichni ostatní: znenáhla upadá do chyby všem starým lidem společné, stává se povídavým; nepozoruje že posluchačstvo jeho se zmlazuje, nebo aspoň ustavičně obnovuje, a že mu není činit pouze s několika starci stejného s ním věku, nýbrž s mladými, živými a rozvernými lidmi, kteří se starými jeho řečmi unavují a při věčném jeho kárání udržují. K tomu pomysleme, že jsme ve století pokroku a že by bylo neštěstím, kdyby věda kněze sama jediná ustrnula na téměř bodu, zatím co všecko umění, všeliká věda pozvedá takořka svou úroveň. A proto přáteli: pišme, pišme a ještě jednou pišme; nechejme zběžnou četbu těm, kdož mají kdy na maření času: nám nutno času jen co nejvíce využíti. Žena čte, zahaleč čte, občan čte, ale kněz studuje. Studovat, toť jeho povinnost, jeho osud, jeho potřeba a sluší dodati, jeho zábava.“

Řídil jsem se do slova těmito naučeními a dobře jsem pochodil. Hned toho dne otevřel jsem dva sešity a neustal jsem do nich zapisovati. Nevím, jaké asi byly výsledky bedlivého mého studia vzhledem k mému lidu, ale odvažuji se tvrditi, že nemám si v tom směru čeho vytýkati. Doufám že v této věci prokáže Bůh své milosrdenství s nehodným svým služebníkem. Pakli mé vytrvalé studie málo přispěly k rozšíření království Božího v srdcích — a to kladu sobě, nikoliv jim na vrub — tož přece aspoň zvláštním způsobem přispěly k mému štěstí, ba i k mému pokroku duchovnímu. Bylyť spasnou uzdou mých náruživostí,

družkami mé prázdňě, těšitelkami v starostech: o nich mohl jsem opakovati, co kdys řekl řečník římský. Kdybych nebyl docílil jiného než té výhody, bylo to víc než dost, abych blahořečil radám svého učitele a své ochotě, s jakou jsem jich dbal.

Věda však že vážné studie bez ustání pěstěné by mě konečně unavily a že duch lidský potřebuje časem také osvěžení, ctihodný můj vzdělavatel dovolil, ano i radil, abych se také jako pro zábavu věnoval nějaké vědě méně abstraktní. S jeho úchvalou dal jsem se do botaniky. Za mou farou byla malá zahrada; značnou její část určil jsem pěstění květin. Tam jsem obyčejně dlel ve chvílích oddechu. Zálba moje rostla, čím více se šířily mé vědomosti, tak že se mi záhy podařilo vzdělati velmi hezké skupiny. Byla to má radost ošetřovat květinčky, přihlížet jak se ujímají, pěstovat křížením nové odrůdy. Podnes ještě s rozkoší vzpomínám na nevinné to zaměstnání a přese svou osmdesátku cítím se podnes mladým uprostřed svých milých květiněk. Tak střídal jsem vždy s novou zálibou věci vážné lehké, líbezné a strohé, t. j. od svých hvozdíků, tulipánů a růží přecházel jsem k bibli, ke spisům sv. Augustina, sv. Řehoře atd.... Nedovedu vysloviti kolik blaha zakoušel jsem při takovémto rozmanitém zaměstnání, které bylo od sebe, jak by se zdálo, tak nesmírně vzdáleno. Ale což není velmi úzkého spojení, jakéhosi bratrství mezi všemi vědami? Je-li vlastně tak veliká vzdálenost mezi skutečným květem, stvořením tak nevinným, tak půvabným tak vonným a mezi květy ducha, těmito výkvěty lidského genia,

zúrodněného duchem Božím? Či nevdechujeme ve společnosti velikánů, které nám nebe dalo za vůdce, rovněž sladké vůně, závany zrovna nebeské? A v četných jejich dílech zda rovněž nenalézáme různé ty formy, rozmanité barvy, všestranné odstíny, které tak líbezně třídí kvítí pozemské?

Pomyslíme-li na počet těchto spisovatelů a hlavně na řadu jejich děl, zdálo by se čímsi obrovským přečísti všecka ta díla. Kdo tak soudí, neví co znamená pracovat bedlivě a den co den. Nuže, já tu dosvědčuji, že přese všechny práce svého úřadu přes nemoci a ještě jiné překážky mohl jsem přečísti všecka díla svatých Otců dvakrát způsobem svrchu naznačeným, a určitý počet jejich spisů tři-, čtyři-, ba i pětkrát. Život člověka stačí vrchovatě té práci, věnuje-li jí dvě hodiny denně. Dokládám, že jsem jich nikdy znova nečetl abych nebyl našel vždy něco nového, při čemž mne překvapovalo, že jsem toho nepozoroval hned poprvé. Tak bych milerád řekl s duchaplným vědcem: Ať pracujete o díle jakémkoliv, ať se obíráte věcmi toho či onoho oboru, čtete Otce: v nich jistě najdete pomůcek přehojných.

A přece — budiž přiznáním tímto dán průchod pravdě — kolikrát se mi vše zmrzovalo, když jsem viděl, jak málo pečlivost pastýřova prospívala stádcí! K čemu byly bedlivé ty studie dlouho do noci protahované čtení? Moje kázání plná výroků z Písem a úryvků ze svatých Otců byla přece poslouchána s nemenší lhostejností. Ach, nikdo neprohlédne úplně, jak nesmírně pozbývá duše kně-

zova odvahy touto netečností, touto lhostejností posluchačstva! Drahý můj učitel říkával: Dobří žáci dělají dobré učitele, a já pravím podobně: Pozorní posluchači dělají dobré kazatele. Dychtí-li posluchači slyšeti slovo Boží, a hlavně řídit se jím, ó, jak dodává to knězi myslí! S jakou horlivostí, s jakým zápalem snaží se stát se hodným pozornosti, jakou jej poctívají! Je to rolník, jenž s radostí rozsévá símě v půdu úrodnou, kde je jist hojné sklizně. Ale když ve stádcí vše umdlévá když kazatel s výše své kazatelny vidí jenom mezery v řadách nebo hlavy tíží dřímot skloněné, tu šeptající děti, tam bavící se děvčata; když hluboké výroky sv. Augustina nebo výmluvné věty sv. Jana Zlatoústého odrážejí se jen od pilířů, to ochladí, znova pravím, i horlivost nejohnivější, to zmrazí i nejlepší vůli...

A tu bývá nesnadno dát se opět srdnatě do pojednání, kde jsme včera přestali, když jsme jisti, že kázání příští neděli setká se s touž lhostejností, jako neděli minulou. Jen s těžkým srdcem dává se oráč s pluhem do suché půdy, když předem ví, že setba je takořka ztracena.

Já jsem však nikdy nepozbýval myslí. Prospěly-li tyto studie málo lidu mému, mně aspoň byly s nesmírným užitkem. A potom jsem se utěšil pomyšlením, že sv. Jakub, slavný apoštol vyučený ve škole Ježíše Krista, obrátil podle podání pouze sedm lidí v celém Španělsku. Sedm osob! To bylo věru málo na apoštola! Kterak bych se neuklidnil já, jenž jsem byl tak dalek velikého toho muže?

Vy kněží venkovští, vzpomeňte na to často, abyste zase nabyli odvahy. A potom napišme si všichni nad své dveře, na své stěny, do svých srdcí tato utěšující slova sv. Bernarda: *Noli diffidere, curam exigeris, non curationem* — Nepozbývej důvěry: ošetřování, ne uzdravování žádá po tobě Bůh.

A vy, rozumáři na venkově i ve městech, filosofové každého stříhu a braku, ustaňte vinit kněze, že opouští vznešená studia, že je pod úrovní, jaké by jeho úřad vyžadoval. Není-li vám vyučování, jehož vám v hojnosti podává, po chuti, zdá-li se vám nechutným a nezáživným, to ne proto, že by nebylo dostatečně opatřeno výroky a vědou, nýbrž proto, že vy už nemáte víry, že půda kam slovo padá jest již nevěrou vyprahlá nebo hříchem zkažena. Nač je rosa nebeská tvrdé skále nebo písku pouští?

KAPITOLA DEVATENÁCTÁ. *NEZDAŘENÝ PLÁN.*

Když jsem přišel do své farnosti těšil jsem se blahou nadějí, že opravím, nebo spíše vybuduji chudičkový kostelík, vlhký, malý a zároveň na spadnutí. To byla potřeba naléhavá, tak naléhavá, že se mi nezdálo ani možno, aby kdo o tom jen chvílku pochyboval. Jakmile tedy bylo možno začít o tom předmětu, hleděl jsem ihned, aby se ta myšlenka v obecnstvu ujala. Podnik toho druhu lze provést jen tehdy, zmocní-li se ho živě veřejné mínění. které pak pohání úřady vždycky liknavé chtít a ještě liknavější, jde-li o činy. Ostatně dal jsem se, do věci velmi zvolna: měl jsem veliké obavy, abych nevyděsil obecnstvo tak citlivé a nestálé, u něhož náhledy a choutky tak náhle přecházejí z krajnosti do krajnosti. Co mé naděje hlavně posilovalo, byla ta okolnost, že obec měla dosti pěkné zdroje příjmů: byla bohata lesy a dřevo mělo tehdy cenu, protože v sousedství byly četné a činé továrny.

Mému úsilí dařilo se zprvu nade všechno oče-

kávání. Rozumná část obyvatelstva velmi záhy pochopila, že příhodnějšího chrámu je třeba. Znač-nému počtu předáků myšlenka se zamlouvala, ba i úřad obecní se starostou v čele vyjádřil nejednou touhu i naději, že sám důležitou tu věc provede. Zkrátka, za deset let — ano čtenáři, deseti let bylo třeba, aby se lid přesvědčil, že jeho kostel hrozí sesutím! — za deset, pravím, let, podařilo se mi získati pro tuto myšlenku téměř celou farnost. Myslil jsem si, že jsem pole ovládl, byl jsem na vrcholku svých tužeb.

Ale, žel, nepřihlížel jsem při tom k nenávisti svého teroristy nebo lépe, k povaze lidu.

Je trapné přesvědčení, jehož člověk časem nabude, že totiž venkovský lid, vždycky velmi vnímavý pro své hmotné zájmy, je mnohem méně zaujat svými duchovními. Vezměte sedláku drobeček země, trs trávy, kousek práva, jehož užívá, a uvidíte, jak se pozdvihne, jak se rozčílí a neustane, až mu bude vráceno, co mu patří. Viděl jsem pět-, či šestkrát, jak celá obec vzplála, že jí silniční správa chtěla zamezit přechod, že jí lesní úřad přemístil napajedlo, že obecní představenstvo zrušilo pastviště, že nějaká menší výhoda, ba i škodlivý obyčej měl býti zaměněn za něco prospěšnějšího. Ale jde-li o službu Boží, o stav kostela, výzdobu oltářů — naprostý chlad, naprostá lhostejnost. Není věci, již by venkované tak brzy uvykli, jako zvyknou pohledu na zpustlý kostel, na oltář bez ozdoby, bohoslužbu bez okázalosti. Pán jest jím jen soukromým obyvatelem místa: záviděli by mu, abych tak řekl, onačejšího domu, slušnější

služby; nezdá se jim, že by byl hoden míti něco lepšího, než kterýkoli jiný ve vsi. A blaze ještě Pánu nebe i země, je-li jeho příbytek ještě na úrovni příbytku posledního jeho stvoření. Viděl jsem, a nelhu, aspoň dvacet kostelů, kde by nikdo nebyl chtěl bydlet a kde by zdravotní úřady jistojistě byly pobyt zakázaly, kdyby si byl třeba nějaký kravák usmyslil zvolit si tam obydlí. Jaká to hanba pro křesťany!

Vůči venkovanům budu vždy spravedliv. Po mém názoru jsou to ještě nejlepší lidé naší společnosti. Měšťáctvo nad nimi dává často příklad smyslnosti a náboženské lhostejnosti, dělnictvo pak pod nimi, proletářství je příliš zhusta oddáno nemravnosti a hýřilství. Křesťanská víra a hlavně mravnost nalézá útulek ještě jen u obyvatelstva selského. Tam právě udržují se ještě posvátné tradice nebo aspoň nepatrný jejich zbytek. Rodinný život, třeba oslabený, přece se ještě udržuje. Opilství a rozmařilost jsou ještě výjimkou. Nicméně nelze si tajiti, že vady našeho věku znenáhla i tam prosakují a že zlé příklady, ať shora ať zdola, vyžadují si dosti obětí. Ale chyba, která u sedláka tkví nejhluběji, toť jeho přilnulost ke statkům vezdejšímu, toť praktický materialismus, který v něm den ze dne zabíjí šlechetné pocity a seslabuje postupně víru a její účinky. Pozoroval jsem rolnickou třídu padesát let a viděl jsem, že osudná ta náklonnost roste u ní každým dnem. Zdálo se, že po revoluci starý duch se obnovuje, jako by se království Boží stavělo na místo první a lidé čekali, že ostatek bude jim přidán. Ale tento vznět brzy

oslábl. Přispívalo k tomu na tisíc příčin, především co do časných zájmů neobmezené drobení vlastnictví, což vedlo k ochuzení rodin. Dnes dospělo se již tam, že všeliký hmotný zájem klade se v první řadu, potom teprve přijde království Boží, jak se dá...

Když takto věci křesťanské poklesly u sedláka ve vážnosti až na stupeň podružný, zaujímají v jeho chování místo poslední. Proto obětuje pro nejmenší zisk na příklad přikázání o svěcení neděle: bohoslužba nestojí mu za hrstku jetele nebo snopek ovsa. Tak zanedbá pod nejmenší záminkou svou ranní nebo večerní modlitbu. Nikdy není dosti skoro ani dosti pozdě, aby se dal do práce, ale vždycky je velmi brzy a snadno příliš pozdě., aby splatil Bohu každodenní dluh. Proto bývá také nepříznivé počasí, místo aby sklonil pokorně hlavu pod rukou, jež ho tresce, přechasto příležitostí k reptání, ano k rouhání proti Prozřetelnosti. A tak, následuje měšťáků, spěje znenáhla k dostižení svého neblahého vzoru, an staví na místo království Božího království smyslů.

Jsou četné výjimky z tohoto pravidla, rád přiznávám. Znal jsem a znám posud místa, jimž nelze něčeho takového vytýkati, ba pravý opak se u nich zpravďuje. Ale pokud se týče mé farnosti, nelze ze strohého toho úsudku sleviti ničeho. Proto také rozplývaly se v nic mé naděje, že budu mít konečně kostel, který by vyhovoval.

S počátku, když jsem otázku tu vážně nadhodil, souhlasili na oko s mým návrhem. Bylo mi dosti ochotně řečeno, že se věci budou co možná

brzy obíratí. Ale nahodila se malá, pranepatrná překážka věc odložila se na podruhé.

Příští rok učinil jsem nový pokus, bylo několik hotovostí k volnému použití, i požádal jsem, aby je věnovali mému účelu. Byl postaven most, a kostel zůstal jak byl.

Když po dvou letech bylo znova kácen les a vynesl pěkný peníz, přišel jsem opět se svou naléhavou věcí. Ale tentokrát bylo třeba opravit starou kašnu a postavit novou. Kostel byl odstaven, až prý budou opět pohotově nějaké peníze.

Po několik následujících let byly pohotově jenom nepatrné obnosy a já jsem byl nucen pohřbít v nitru svém touhy své i žaly.

Ve všem tom bylo znát ruku mého milého teroristy. Ve své ohnivé zášti proti mně přísahal, že mi bude klásti překážky na všech cestách; zvlášť pak slavnostně přísáhl, že co živ bude, nebude nového kostela ve farnosti. Aristokratická jeho pýcha nepovrhla nižádným prostředkem, aby svou hrozbu provedl: bylť on malým s malými, nevraživcem s nevraživými, mírným s mírnými, ba co dím, zbožným se zbožnými; ano, před některými ustrašenými dušemi nestyděl se na oko upřímně zahorovati pro zájmy Boží. Bylo slyšet z jeho úst i věty, jako jsou tyto: Jistá věc, kostel nestačí tak rozsáhlé farnosti... Nutno co nejdřív přihlédnouti, aby se nám dostalo slušného místa pro bohoslužbu.... Chudák farář je skutečně moc dobrý a moc horlivý; nesmí se mu dělat takový zármutek... Ale to všecko byly jenom takové příležitostné fráse, aby se neřeklo tak, onak; bylo

dobře nasypat trochu písku do očí poctivých lidí, neboť nejokatější bezbožnosti je někdy třeba se skrýt za nějakou škrabošku. Mluvil-li s usedlíky, s „velikými zvířaty“, jak se říká, zvláště se starostou nebo obecní radou, toť bylo něco zhola jiného. „Co chce ten knězour,“ pravíval, „a nač vás sužuje? Jste-li vy jeho otroky nebo sluhy? Či se mají jeho pobožnůstkářským názorům obětovati všecky příjmy obce? Když nemáte ani mostů, ani kašen, ani studen, ani napajedla, ani cest, ani silnic, ani radnice, ani školy, zkrátka ničeho v pořádku, to chcete pohřbít všecky své nynější i budoucí příjmy v kostele? Věru, jste pokládáni za hlupce. Ten fánatik spoléhá drobátko přespříliš na vaši bláhovost. Jenom se nemylte: přes všecky pěkné řeči a výmluvné fráse nehledá on tak slávy Boží jako své. Nemůže se dočkati parády v příhodnější místnosti, aby se už zaleskl v paprscích slunka nramor jeho oltářů a zlaté lemůvky jeho ornátů. Neposlouchejte jeho svůdného hlasu: chce po vás málo, aby dostal mnoho. Povolte skromným jeho požadavkům a brzo uvidíte, jak se bude domáhat obnosů stále větších, aby jeho venkovský kostelík vyrostl v nějaký dóm. A potom, až budete mít zdi a klenbu, to nebude všecko: bude třeba ještě věže se zvony, oltářů se vším leskem, obrazů, kazatelny, lavic, všeho toho čertovského haraburdí; potom přijdou řezby, zlacení, žlábkování bez konce; pak prádlo do sakristie, lavice k přijímání, potom kříže a z brusu nové korouhve... Konce se nikdy nedohlédnete. Věřte mi: nezaplétejte se do téhle litanie. Ba, nač si může ten človíček stěžovat? Celých Paměti venkovského faráře 13.

dvě či tři sta let byli s tím kostelem lidé spokojeni; proč se nespokojí i on? Synové mohou se zcela dobře modliti tam, kde se modlívali otcové. Pravda, za těch starých časů bývali lidé méně honosni než dnes, ale byla to chyba? Na moutě, jindy bývali zlatí kněží a svaté nádoby ze dřeva, a bylo líp na světě. Podíváme-li se na všechno důkladně, váš kostel je přece jenom lepší než chlév v Betlémě. Věřte mi: vyprovodte toho chvástalu z obce.“

Takové řeči vnikly, jak si každý představí, velmi snadno do duší mých sedláků, vždy taková logika je kde komu pochopitelná. Bylo mi dáno zkusiti, jak jediný člověk může pokazit nejsvětější dílo, odnáší-li se dílo to výhradně ke slávě Boží. Ostatně si toho netajme: chyba nevězela ani tak v tomto bezbožníku, jako spíše v davu hlupáků, kteří se sice zvali křesťany, a přece poslouchali jeho ponoukání. Oh, vyslovme to na věčnou hanbu člověčenstva: hmotný zájem rozvíří všechno, zájem duchovní nechává vše chladným, a vykoná-li se zlo a opomene-li se dobro, tu třeba méně vinití zlou vůli několika opovědných zlotřilců, ale spíše blbé sobectví davu, jemuž vše je lhostejno, jde-li pouze o spásu duší.

Zkrátka obec měla v pořádku mosty, silnice, napajedla studně, příkopy, machadla, chodníky, školy, obecní dům, porážku, stříkačku a hasičskou kolnu, cesty a cestičky, měla to vše... kromě kostela. Za těch dvacet let, co jsem byl ve farnosti, viděl jsem, že na podobné věci bylo vydáno na dvě stě tisíc franků, viděl jsem, jak se vše

opravovalo, vypravovalo, přepravovalo a dopravovalo, a kostelu připadlo při tomto ohromné rozdělování peněz... hádejte, kolik? Dva tisíce franků na zakoupení několika rouch a trochy prádla. A faře dostalo se schodiště.

Venkovské obyvatelstvo, nepoznáváš-li se téměř všude v tomto obrázku? Kdeže je stará tvoje víra? Kam se poděla nezištnost a zbožnost tvých předků?

KAPITOLA DVACÁTÁ. *ZMAŘENÁ TOUHA.*

Tento nezdar zabolet mě v hloubi duše, ne ani proto, že zkřížil mé úmysly, jako proto, že mi zjevil chorobu mého lidu. Bylo tedy pravdou, že náboženství bylo z nejmenších starostí mých oveček! Bylo tedy zjištěno, že všechno v jejich snažení a bažení bylo jim přednější než Bůh sám! Ano, je to trapné doznání pro kněze; je mu trpko, vidí-li tak zjevně nemoc, mravní nákazu, která tíží jeho dítky. Všeobecně se myslí, že v podobných případech krvácí to v nás rána uražené samolásky, ale je to ohromný omyl. Pravda, kněz je také člověk a není mu nijak příjemno, že se nestane po jeho. Ale zvláštní milostí ztotožňuje se se svým kněžstvím do té míry, že čerpá z něho, jako z hlavního zřídla své radosti, ale i žalosti. On koná vše a zápasí pro čest a slávu Boží; jinak by často neměl vůbec odvahy něco podniknout: tolik se mu nakupí přerozmanitých překážek, jež musí přemoci. Věřte mi, kdyby nebyl vzpružinou kněze cit pro povinnost, usnul by v klidné bezstarostnosti, pokud

by šlo o službu Boží. Jsa rád, že má jakés takés pchodlí, spokojen, že mu nikdo vlastních zájmů neruší, omezil by se na konání svého úřadu jen tak zhruba a nestaral by se, zda lze co zařídit lépe. Ale tak tomu není: kněz katolický horlí všude pro dům. Boží, žízni po kráse míst svatých jako po spáse duší, protože ví, že bohoslužba vnitřní a zevnější spiaty jsou úzkým svazkem, a že člověk, veden jsa při všem smysly, snadno se odpoutá od víry, jejíž vyjádření oka jeho už nevíže.

Není pochyby, že v tom právě tkví jedna z příčin, jež dávají katolicismu onu sílu rozpětí, jaké příkladně sekty protestantské nemají. Kněz katolický pracuje pro Boha, služebník herese pracuje příliš často pro sebe. Každý zná rozdíl, jakým se vyznačuje v misiích ten i onen co do chování. Misionář katolický chudý, umrtvený, odpoutaný od vlastního já, snaží se veškerým úsilím a věnuje nepatrný příjem, jehož se mu dostává, aby působivými obřady pozvedl víru, již hlásá, jsa na výsost spokojen s příbytkem pod střechem doškovou, přebývá-li jen Bůh ve chrámě. Služebník protestantismu pečuje však nejprve o své pohodlí a o útulný příbytek, o hojné příjmy, libuje si v honosném životě velikého pána, nestaraje se o učení, jehožto šířením nebo spíše kolportováním byl pověřen. Proto také bývají výsledky velmi rozdílny. I divoch sám to pozoruje, a nutno to říci ke cti církve a na hanbu herese: vlastní doznání těchto společností, biblických a jiných, dokazuje, že přes ohromné pomůcky peněžité a nesmírné prostředky činnost jejich podporující, všecky dohromady ne-

mohly by co do počtu na víru obrácených soupeřiti ani s jediným z našich misionářů katolických.

Trpkost, jež pro mne prýštila z neúspěchu mého snažení, zaplavila od té doby celý můj život. Postavení mé se mi znechutilo. Opakoval jsem si jistě sám u sebe, že nepatrné úspěchy třeba přičísti vlastní mé nehodnosti; dvacetkrát denně pravíval jsem, bije se v prsa: Jsem služebník nehodný. Ale někdy taková odevzdanost sotva stačila, aby mne síly neopustily a chtěj nechtěj skleslost se mne zmocňovala. Ne že bych nebyl měl ještě slušný počet duší věrných; byli takoví, kteří ne-skláněli kolena svého před Baalem. V každý zasvěcený svátek vídal jsem řadu lidí, kteří přistupovali ke stolu Páně. Ale většina farníků mi unikala. Viděl jsem, jak víry znenáhla ubývá a jak duch lhostejnosti a smyslnosti činí kvapné pokroky. Také moje autorita slábla, místo, aby rostla; odpor proti mně den ze dne mohutněl; viděl jsem, jak roste vliv mého nepřítele na úkor vlivu mého; on stal se jakýmsi střediskem ohromného spiknutí proti mně, jehož účastníci dílem ze zloby, dílem ze slabosti poslouchali na každé jeho obávané dechnutí. Zkrátka, bylo mi, jako v předvečer dne, kdy působení mé potká se s naprostým nezdarem.

Tu napadla mi myšlenka, která se mi zdála jako vnuknutí s nebe. Když jsem pomyslel, jak málo ovoce přinesly mé práce pro evangelium a na druhé straně, jak mocná jest má touha, jak živý můj zápal, tázal jsem se, zda by nebylo lepší,

kdybych přenesl svou činnost, která vlasti neprospívá, do země cizí. Cizokrajné misie neměly ještě tehdy tak pravidelné tvářnosti, jak vidíme dnes; zvláště pak nebylo ještě výborného „Spolku k rozšiřování víry“, ani vzácných „Letopisů“, které na vzdělání světa křesťanského vydává. Přece však již několik kněží znovu našlo cestu do krajů těch dalekých, a časem nějaký list, nějaké vypravování cestovatele poučilo Francii o jejich pracích, zápasech a nadějích. Šťastná náhoda mne poctila, že jsem mohl čísti něco podobného. Studoval jsem každou větu, každé slovíčko. Zvláště dotkl se mne tento výmluvný, trpký stesk: „Proč je v Evropě tolik kněží, kteří dovedou disputovat v akademiích, hovořit o politice, mařit ničemným zaměstnáním čas, který jest jim dán, aby pracovali pro slávu Boží a spásu duší? Oh, nechť jich jen přijde na tucty, na sta, a najdou tu zaměstnání, aby uplatnili svou horlivost. Žel, u vás je mnoho dělníků na málo práce, a tu hyne osení, že se nedostává dělníků...“

Tato slova hluboce mne dojala; vyloudila mi slzu žalu a svaté řevnivosti. „Ano,“ pomyslil jsem, „ano, čas, který tu trávím, prchá téměř bez užitku. Zasévám a nesklízím, zalévám bez naděje; práce má je neplodná. Jsem tu jako dělník statný sice a opatřený náčiním i dobrou vůlí, který však neví, kam se vrhnout se svou chutí k práci tak nenasytanou. Nebylo by lépe jít do těch končin dalekých a pracovat o obrácení některých modlářů? Aj, kdybych nedělal jiného, než křtil děti, zalidnil bych nebe svatými, tu pak se zdá, že všecko mé úsilí

míří jen k tomu, abych nadělal nevěrců a odbojníků...“

Ach, kolik mých bratří kněží hovořilo k sobě podobně! Kolik se jich táže ještě dnes, co pohledávají v této zkažené Evropě, v této Francii otupělé vůči pravdě a bludu, zatím co ohromné kraje sedící ve stínu čekají jenom na člověka, aby se ze spánku probudily!

Ale tak vznešené povolání nezávisí na nás. Bůh nevnuká všem pružného vzletu, který dává vznik velikým obětem. Jsme-li všichni povoláni, abychom se stali svatými, není tomu tak, abychom se stali reky. Prozřetelnost má patrně své lidi, jako má své dny a hodiny. Jakmile přijde chvíle určená v nevyzpytatelných jeho úradcích, kdy slunce spravedlnosti má úplně vzejítí nad těmi kraji ve tmě ponořenými, tu padnou všechny obtíže a povstane apoštolů na tisíce.

Než dlouho jsem přemýšlel o tom předmětu. V hloubi srdce cítil jsem dosti odhodlanosti, abych to zkusil se svatým úřadem misionáře. Ježto můj dobrý učitel ještě žil — umřel za dva měsíce potom — napsal jsem mu dlouhý list, abych s ním sdělil svůj úmysl. Třesoucí se rukou odpověděl mi několika řádky, z nichž vanula moudrost jemu vlastní. Tu jsou se strohou stručností:

„Příteli, nevěřte každému duchu, ale zkoušejte, zda jest od Boha. (I. Jan, 4, 1.) Člověk bývá zrovna tak často šálen dobrými tužbami jako zlými, neboť kouzlo dobra může zlákat jako kouzlo zla. Vzpomeňte, že skutečně dobře činíme jen tam, kde chce Bůh, abychom je činili; vše

ostatní je mámení. Divoši nejsou pouze v Americe nebo v Asii, jsou i kolem vás. Kdož ví, zda nebude lákán někdy nějaký kněz čínský, aby šel a obrátil Evropu. Neodsuzuji ani neschvaluji vašeho úmyslu: nejprv se modlete, potom se opět modlete a naposledy se zase modlete a složte věc tu v ruce představených. Jejich rozhodnutí bude pro vás vůlí Boží.“

Slova ta byla slova moudrá. Bylo možno, že touha, již jsem cítil, ač se mi viděla čistou ve svém vzniku, byla přece jen spíše výsledkem mrzutého mého postavení, nežli vnuknutím s nebe. Držel jsem se jí však přece ještě nějaký čas v tom směru, že jsem se vroucně modlil, aby mě Pán ráčil osvětit a posilnit mého dobrého odhodlání, pakli přišlo od něho. Po zralém přemýšlení jsem usoudil, že jest mou povinností napsat o tom představeným podle názoru mého ctihodného rádce. Na odpověď bylo mi nějakou dobu počkati a v tu dobu jsem onemocněl.

Zlá horečka rázu nakažlivého rozšířila se ve farnosti. Veliký počet lidí byl zachvácen a mnozí také podlehlí. Hlavně za takových okolností probouzí se horlivost knězova, stává se, abych tak řekl, všestrannou. Nemoc propukala velmi náhle a člověk byl obyčejně zachvácen blouzněním. Ta věc znesnadňovala mi úřad nesmírně, neboť bylo nutno dávatí ustavičně pozor na nemocného, číhat, kdy nabude na chvíli rozumu, a proto i bdít ve dne, v noci. Mohu říci, že jsem po celý měsíc neměl ani hodiny oddechu.

Bylo mi útěchou, když jsem viděl, že víra u mého lidu se za tohoto navštívení probouzí: všudy mne volali, všude nalézal jsem duše ochotné slyšet můj hlas. Z toho mi přibylo tolik zaměstnání, že jsem byl nucen pozvat ku pomoci spolubratra ze sousedství. Díky Bohu, nikdo neumřel bez přispění církve kromě dvou, kteří upadli v blouznění před mým příchodem a již se z něho neprobrali. O jednoho z nich nemusel jsem mít strachu, ale druhý... Bůh sám ví, kam dospěl.

Tyto rozmnožené práce, nevyspání a ustavičné úzkosti působily také na mě: byl jsem skláněn také nákazou. Hned při prvních záchvatech rychle jsem žádal za náboženskou útěchu. Za úplného vědomí přijal jsem Tělo Páně a poslední pomazání, neboť nemoc nabývala rázu hrozného, a já jsem se domluvil s jedním svým spolubratrem, že druh druhu ihned upozorníme, jakmile by se objevilo nebezpečí. I byly tedy na mně vykonány vážné, smutné, ale utěšující obřady, které jsem sám na jiných tolikrát konával. Je to věru myšlenka zvlášť pro kněze ohromující: Umru! Vydam počet Bohu z vladařství svého! Bylo mi, jako bych stále slyšel hlas, hrozné slovo soudce: *Redd rationem* — vydej počet, a jiné ještě: *Sanguinem ejus de manu tua requiram* — krve jeho požádám z ruky tvé. (Ezech. III, 18.) Tu zalétala mysl má v minulost; zpytoval jsem své svědomí; viděl jsem spoustu duší, kterak se řadí před trůn Boží, očekávající mne, aby proti mně vypovídaly; viděl jsem, jak i dobrý můj anděl a satan berou se k soudné stoličce, tento, aby

na mě žaloval, onen pak, aby mě hájil, bude-li možno. A nebývalá hrůza roztrásala celou mou bytost.... Ve dne, v noci vířily mi tyto myšlenky hlavou, často i slzy smáčely mé lože. Svědomí nevyčítalo mi sice nic těžkého v konání mého úřadu kněžského, nicméně obával jsem se, abych se nestal hříčkou nějakého přeludu. Pojednou mohl se závoj roztrhnouti a ukázat mi vlastní hanbu a nahotu. Zdálo se mi, jako bych slyšel anděla žalobce, kterak mi opakuje slova, jež pronesl bratr jeho k biskupu v Sardech, jak psáno ve Zjevení sv. Jana (III, 2.): *Non invenio opera tua plena coram Deo meo* — neshledávám skutků tvých dokonalými před Bohem mým.

Oh. je-li soud poslední strašlivý pro každého člověka, což teprve pro kněze! Je to již hrozný úkol, který má každý sám se sebou, což teprv, když třeba ještě odpovídat za jiné! Jak necítit dvojnásobnou hrůzu, když bude vydávat počet i za bližního? Nejednou ve chvílkách odpočinku, kterých mi nemoc popřála, byl jsem tak v duchu přenešen přede trůn mého soudce. Tu byl mi rozsudek nepřízniv, tu zase pozvedalo mou odvahu, posilovalo naději milosrdenství Boží, zásluhy Spasitelovy, ochrana Panny Marie, již jsem vždycky vroucně ctil, ba i vědomí, že jsem býval od narození churav. Zvláště pak přijetí sv. svátostí mocně přispělo, aby se mé obavy umenšily, ačkoliv jich zcela neodstranilo. Konečně všecko to střídání bázně a naděje zanikalo znenáhla v ochabnutí smyslů: upadl jsem ve stav naprostého třetění. Lékaři prohlásili, že jejich umění je bez-

mocno; po jejich soudu byl jsem odsouzen jíti za příliš četným davem obětí metly Boží.

Tato zvěst působila na duši mých farníků dojmem bolestným. Tehdy se ukázalo, že byli vůči mé osobě nad pomyšlení méně smýšlení nepřátelského nebo lhostejného. U většiny byl to opravdový zármutek. Tak byla znova dokázána pravda, že nikdo nemá vyššího místa co do vážnosti a lásky u lidu nad kněze. Já nemohl jsem věru býti pokládán za faráře, který by byl od svých farníků milován, ale aspoň úctu jejich dovedl jsem si uchovati. A není pochybnosti, že úcta zavírá v sobě vždycky více méně i lásky, neboť každý podal mi v těchto kritických hodinách nějaký důkaz náklonnosti. Ani ti, kteří mě nejvíc pronásledovali, nemohli se zdržeti, aby mi nevyjádřili svou soustrast. „Konec konců,“ pravili, „smýšlel s námi dobře, vždyť pracoval pro nás.“

Jediný terorista nesklonil se okolností tou; zůstal, čím byl, totiž mým zapřísahlým nepřítelem, Boha mého. Vypravuje se, že při zprávě o mé blízké smrti nedal známky ani radosti, ani nelibosti a přestal na slovech: „Po něm přijde jiný. S kněžími je to jako s rakovinou čím víc se řeže, tím víc se rozlézá...“ Toť jistá známka, že ve mně pronásledoval ne tak člověka, jako spíše kněze, a méně ještě kněze, jako Boha, jehož kněz hlásá.

Uzdravil jsem se. Bůh ve svém milosrdenství nebo ve své spravedlnosti nepotvrdil rozsudku umění lidského. Mé zotavování bylo trapné a pozvolné, ale pravidelné. Ježto jsem po dva měsíce nemohl vykonávati svého úřadu, poslán mi pomoc-

ník, mladý to muž značných zásluh i ctností. Ten dosloužil nemocným nákazou postiženým.

Síly se mi znenáhla vracely, ale čím více jsem se blížil úplnému uzdravení, tím více jsem pozoroval, že mizí zájem, který mi projevovali. A když jsem se ujal opět svého úřadu, viděl jsem, že farnost má je právě taková, jak jsem ji byl zanechal: dojem, jímž nemoc působila, pomalu zanikal, a já jsem měl opět jednou příležitost, abych se přesvědčil, jak nesmírně nestálá jest náklonnost lidu.

Viděl jsem před sebou otevřený hrob; smrt se svými následky objevila se mi ve své strašlivé skutečnosti. Ó, jak vážny byly úvahy, jaké mi tato vzpomínka vštěpovala! „Dřív či později,“ pravil jsem u sebe, „bude přece nutno brát se hroznou cestou, kterou jsem nyní zahlédl. Bůh chtěl mi ve svém milosrdenství ukázat předem, co chová pro mne budoucnost, chtěl, abych při svitu věčnosti pochopil marnost věcí pozemských, jak důležitá jest jemu služiti, jak pošetilí jsou, kdož povrhují skutečností a běží za mátohami. Budu tedy knězem, a to víc než kdy dříve.

Od té chvíle zmocnila se mé vůle nová horlivost Vnořil jsem se až do nejzazších záhybů svého svědomí, pátraje, co by tam ještě zbývalo z nedovolených náklonností nebo snaže se vykořenit vše, co bylo na překážku úspěchům mého úřadu. Činil jsem si předsevzetí, ba napsal jsem si je, abych je lépe vryl do paměti a ukládal jsem si, že je budu časem pročítati a sebe zpytovat, zda jsem jim věrně dostál. Díky buďtež vzdány Pánu: nemoc má byla mi důležitým a účinným naučením;

dojem, jakým na mě působila, nikdy nevymizel a mohu říci, že můj život byl od té doby jenom ustavičnou přípravou na smrt.

Ó smrti, je-li po soudu Písma hořká tvoje památka pro člověka, který žije v nepravostech, jak užitečná, ano utěšující jest vzpomínka na tebe pravému křesťanu, tomu, kdo jednou pochopil vážná tvá a strohá naučení! Ah, jakým světlem byl mi tento paprsek vyslaný ze záhrobí! Díky, Bože můj, že jsi mě naučil žítí právě tím, že jsi mě učil umírat!

Ale tehdy napadaly mě mé plány misionářské v cizích krajích a zdály se mi svůdnější než kdy. „Musím-li umřít,“ pomyslal jsem, „a je-li mi přána kratičká doba, dělíci mne od smrti, abych si uchytil korunu slávy, přičiním se, ať je aspoň bohatá a slavná. V křesťanství není dokonalejších logiků nad trapisty a misionáře: jeden obětuje se celou svou bytostí Bohu v pusté samotě, druhý oddává se rovněž Bohu pro spásu svých bratří. A tento zjest ve svém odevzdání ještě dokonalejší, ježto dokonává, co prvnější svými modlitbami a umrtvováním pouze připravoval. Proč bych tedy nešel jinam získat některé duše Bohu, místo abych zde mařil čas? Proč bych nešel jinam sbírat žatvu plnými rukama, místo abych tu pracně paběrkoval?

S takovými myšlenkami napsal jsem znovu svému starému řediteli v semináři, aby se mu dostalo odpovědi, již jsem čekal od svých představených. Svatý ten muž podjal se toho a byl sám pověřen, aby mi odpověděl. Jeho list ani zdaleka

se nesrovnával s mými tužbami. Pochválil mou horlivost, která by byla, jak děl, Bohu příjemna, i kdyby neměla úspěchů, a oznamoval mi, že věc byla předložena oprávněným činitelům, kteří rozhodli — záporně. Počet kněží jeprý příliš nepatrný, aby se jeho řady ještě nechávaly prořádnouti. Ostatně, dokládal jménem představených, jest pochybno, zda byste našel více příležitosti ke konání dobrého v zemi cizí nežli ve své vlasti. Misie nedostaly se ještě do svých pravidelných kolejí. Nedostatečné prostředky hmotné, ba někdy i nedostatek dopravních prostředků pokazí i nejlepší vůli. Zdá se tedy rozumnější hleděti si raději dobra istého, třeba nepatrného před dobrem zajisté větším, ale nahodilým. Proto bylo vám také odepřeno dovolení, abyste odcestoval.

Tyto důvody platné v oné době, dnes už by neplatily, a i tehdy byl jejich dosah přepínán. Než nezbylo jiného nežli se podati. Z povinnosti ustal jsem se v duchu obíráti těmi svatými myšlenkami. Ale kolikrát jsem potom ještě vzdychal po dálných těch krajích, které se mi jevily ve zcela zvláštním lesku! Kolikrát ještě bloudila má obraznost po těch mořích, horách a pustinách, kde jsem viděl bratry šťastnější nežli jsem já, kterak odnášejí plné snopy u srovnání s hubenými klásky, jež mi padly do rukou! Šlechtní misionáři, jak jsem vám závidíval vašeho osudu! Vítězná palmo apoštolátu a mučednictví, ty předměte, o který se tolik snažila mladá moje horlivost, proč jsi mi unikla? Možno-li, aby povolání vytvořilo tak veliký rozdíl mezi dvěma lidmi, kteří jsou kněžstvím rovně poctěni

a týmž duchem nadšení, aby jeden z nich umdlával v neplodné a nucené nečinnosti, kdežto druhý úkolu svému ani stačit nemůže? Za dlouhých letních dnů, kdy jsem nevěděl, čemu věnovat celé hodiny, za nekonečný večerů zimních, kdy duše smutkem přírody zkormoucená uchyluje se v prázdné nitro. Kolikrát, ano, kolikrát jsem tu mlčky a mrzut se nudil a želel rozhodnutí, jež mě připoutalo k životu nečinnému! Vy dojemné letopisy misionářské, nesmrtelný ty památníku zápasů a triumfů víry, kolik to slzí jste mi vyloudily, slzí smutku, touhy, lítosti, hluboké sympatie, trudné zádumčivosti!... Kolikrát jsem vyskočil na své židly jako ohnivý bojovník odsouzený k odpočinku, kdy zdáli zaslechl polnici!... Ale nezbylo než vpraviti se ve skutečnost, a Bůh sám ví, co mně to stálo námahy.

Pane, v jehož očích dobrá vůle má tak velikou cenu, račiž vzpomenouti vůle mé! Je-li chválen Daniel, že byl mužem touhy — *vir desideriorum* (Dan. 9, 23), je-li touha, jak tvrdí jedna svatá duše,*) tak veliká, jakou by si ji člověk přál, doufám, že ve strašlivý den pomsty naleznou z toho důvodu milost tvou. Víím to, žel, že nebudu mít ničeho, co bych tobě podal. Mých padesáte let kněžských zanikne jako potůček v písku, aniž přinesla květů a ovoce. Ale v tom zakládám, Bože můj, svou naději, má práva na tvou shovívavost tkví v jediné myšlence: byl jsem mužem veliké touhy.

*) Když sv. Gertruda naříkala, že touha její po spojení s Bohem jest chabá, bylo jí zjeveno, že touha jest u Boha vždy tak velikou, jak člověk by ji míti chtěl.

KAPITOLA DVACÁTÁ PRVNÍ. *JAKÝ ŽIVOT, TAKOVÁ SMRT.*

Život faráře na venkově je už svým rázem jednotvárný a smutný. Stezka, kterou se ubírá, je obmezená; všeliké jeho zaměstnání jest vážné a zábavy, které by mohly přetrhnouti jednotvárnost jeho prací, jsou řídky a nepotrvají dlouho. Hledíme-li k věcem se stanoviska přirozeného, není života méně příjemného nad život jeho. Lidé posuzující vše dle výhod hmotných mýlí se tedy nesmírně, pokládají-li život ten za blaho a slast. Kdyby uvažovali, zdravý jejich rozum by jim do-
svědčil, že co svět nazývá rozkoší, to je knězi ze tří a půl čvrti odepřeno. Slušnost a vážnost jeho stavu, i veřejné mínění, nemluví ani o církevních opatřeních, zapovídá zábav po pravdě mu hromadu nevinných, které by však mohly snadno porušiti úctu povinnou šatu kněžskému buď vzhledem k místu, kde se konají, nebo k osobám, s nimiž by kněz byl nucen zábavu sdíleti. Kněz je ustavičným předmětem na který jako na divadlo patří svět, andělé a lidé (I. Kor. 4, 9). Je to úkol zajisté vzne-
Paměti venkovského faráře 14.

šený, který však tím, že ukládá smyslům strohou ustraněnost, stává se přirozenosti lidské jenom jhem, jež nésti jest obtížno.

Nikoliv, Pane, že bych byl kdy želel těchto domnělých rozkoší, nebo záviděl těm, kdož si jich mohou popřáti. Beru tě sama za svědka, že to vše mě nestálo ani stínu oběti. Ale mluvím tak pro světáky, kteří se snaží líčiti život kněze jako něco příjemného ve smyslu, který oni slovu tomu přikládají, ba také pro dobré ty venkovany, kteří se zdají pokládati svého faráře za nejšťastnějšího smrtelníka. Znova pravím, ti všichni jsou na omylu. Přirozenost lidská je tu ve svých pudech a choutkách příliš utlačována, aby v kněžství nalezla, co pokládá za štěstí. Nemluvím tu o trpkostech, jimiž úřad kněžský neustále je přeplněn, o odporu, jehož zakouší, o bolesti, již cítí vida, jak slovem jeho se pohrdá jak počínání jeho je až příliš často bez úspěchu: to jsou trny, kterých necítí ani netuší ti, jichžto vrcholné blaho záleží v jídle, pití a spaní. A kdybychom posléze chtěli o věcech těch souditi dle zdravého rozumu, je zrovna příjemno žít uprostřed lidí, kteří se na vás dívají jako na svého odpůrce? Je příjemno být ustavičně v půtkách a býti téměř vždy jen v nepravu? Nechme kněze, ani člověkovu jako takovému nebyl by asi po chuti podobný život.

A takový život měl jsem já ve své farnosti celých dvacet let. Chápal jsem, je-li podle výroku svatého trpitele Joba „život člověka na zemi ustavičným zápasem“ (Job, 7, 1.), že jest život kněze trvalou porážkou. Nebudu zabíhati do všech okol-

ností a podrobností, jaké mě potkaly a čtenáři by se omrzelo dívat se na takový obraz. Boj, který mi byl opovězen, neustal nikdy, až když jsem byl ubit, t. j. nepřestali se mnou se zabývati, až když jsem přestal dávat známky života. Na dovršenou nehod měl jsem ještě i souseda, který byl miláčkem svého lidu. Byl to stařec, někdejší řeholník, kněz, který vykonal přísahu státní, jinak dobrý člověk bez všeliké zlovůle, ale také bez vůle a ráznosti. Jeho shovívavost byla nesmírná; sahala až k mezím, k nimž dospěti nebylo by mi dovolilo ani svědomí, ani řád církevní. Zvlášť příslovečno bylo, jak lehce dával rozhřešení. Vykládalo se o něm na sta věcí, které dosvědčovaly jeho velikou nevědomost v pravidlech nebo povolnost, jež byla velmi blízká zbabělosti. Všichni zajisté nepřejeme si nic více, než shovívavost! Vímeť, že Bůh je nekonečně milosrdný a že jest lépe odpovídati před ním z přílišné povolnosti nežli z přemrštěné strohosti. Ale všechno má přece meze, a je-li Bůh dobrý, je také spravedlivý. My pak jsme služebníky, ne však mistry a pány zákona, obdrželi jsme moc zadržeti zrovna jako moc odpouštětí, a bylo by nesmyslné předpokládati, že nás Bůh vyzbrojil právem nepotřebným.

Sousedství tohoto kněze a srovnávání jeho chování s mým — a jako já vedla si také většina mých spolubratří — stalo se nám všem osudným. Pater N.... byl stavěn jako vzor služebníků evangelia. Lidé pravili že je to člověk samá přívětivost a dobrota, který knotu ještě kouřícího nezhasíná, pastýř podle srdce Božího, nový Mojžíš

v době zákona milosti a kdož ví, co ještě. Zkrátka nebylo dosti lichotivého názvu k poctě dobráka faráře v R..... Netřeba ani podotýkat, že my ostatní byli jsme za to jen sami nesnášenlivci, fanatikové, dodavatelé pekla, odsuzující při každé příležitosti, zabíjející, kde co tučného: řeč neměla ani dosti tvrdých výrazů, aby nás charakterisovala. A tyto urážlivé řeči dostaly se k našim uším: trápili jsme se pro ně, méně z nepříjemnosti, kterou nám působily, jako spíše pro nesnáze, které z nich plynuly pro náš úřad. Neboť je-li knězi trudno, vidí-li, jak se hroutí jeho snahy pro nějakou překážku, je mu trapno dvojnásob, namane-li se mu taková překážka se strany, odkudž by byl měl očekávat podporu.

Nepřísluší mi, abych soudil chování spolubratrovo, neboť k posouzení, zda člověk jest hoden pohany, bylo by nutno znát jeho srdce, vědět, jaká pohnutka vede ho k jeho počínání. Přece však bylo by bývalo těžko omluvit chování kněze, o němž tu mluvím. Volné názory, k nimž se znal, ať už pochodily z nevědomosti nebo ze zlé vůle, byly nešvarem, jehož nebylo lze zapřít a omluvit. Hanba oblibě u lidu, která je za takovou cenu koupena! Nebyl bych si jí přál ani za všecko zlato světa. Bezděky vzpomněl jsem si na spravedlivý, ale strašný výrok zbožného biskupa minulého století: „Armáda nepřátelská je bystřina, která přeletí, ale zlý pastýř je proud, který se zastaví jehož zahnívající vody kazí půdu i plodiny, jimž bylo třeba jen zalití.“ (Mongin, biskup v Bazasu.) Později se ukázalo, kolik stálo námahy nástupce to-

hoto mého souseda, aby napravil zlo, způsobené takovým uvolněním kázně křesťanské.

Ostatně je nesnadno, aby chování kněží bylo ve všech podrobnostech naprosto stejné a neprávem by se věřící pohoršovali nějakým rozdílem. Spočívá li odchylné mínění či chování na pouhých nahodilostech a nedotýká se základů víry, není nijakou skvrnou na čele církve. Bůh, jenž dává služebníkům svým potřebných milostí i světla, aby je vedl, nesetřel nikterak s povah jejich rozmanitosti, která patří k lidské přirozenosti. Je spousta věcí, které ten tak, onen jinak oceňuje. Soudnost není u každého stejně jistá, ani není u každého stejných předpokladů k výcviku. Jeden je už od přírody nakloněn ke shovívavosti, kdežto jiný má sklon k přísnosti. Ten vidí dostatečný důvod, aby jednal, kdežto jinému zdá se pohnutka slabou; jeden strpí, co se jinému zdá hodno zavržení, a to vše při téměř Bohu, téměř zákonu, s téměř cílem a stejnou bohovědou. Či se tříští jednota zákona, nazírají-li dva soudcové různě na týž článek zákoníku? Ba ne. Ano je dovoleno rozhodnouti se pro ten či onen názor, aniž se kdo zpronevěřil vědě či poctivosti.

Dnes je neděle: pozdává se mi, že by se mohlo dáti do deště, protože mi to naznačují jisté známky, jimž věřím; můj soused je naopak přesvědčen, že bude pěkně, protože mu to jiné známky předpovídají. Z toho důvodu já práci dovolím, on zapoví. Co z toho? Pranic: naše tlakoměry se nesrovnávají, toť vše; proto však je víra naše i kázeň totožna.

Přece však slyšel jsem už, jak se dobré duše pozastavovaly nad touto věcí o sobě tak prostou. Ba viděl jsem povstávat i jakési pohoršení z něpolika různých opatření ve dvou diecesích, hlavně pokud jde o půst a poplaky za prominutí manželská. Hlasitě se domáhali odpovědi, zdali prý se mravnost křesťanská mění podle pásem a krajín. Ne; ale to nevadí, aby se nezavedla nějaká odlišnost v zemích křesťanských, čímž pravda přece netrpí. Postní příkázání může se zcela dobře různiti, buď že byla některému území povolena úleva, snad náhradou za něco, nebo že od nepaměti zavládl takový obyčej, jenž nabyl práva zákona; a tyto příčiny byly by působily stejně i všude jinde, ale výjimka neruší zákona, nýbrž opakem jej potvrzuje. Co se týká poplatků za manželské dispense, to závisí buď na značnějších správních výlohách té které diecese nebo na větších potřebách tam či onde, vždyť jest konečně dovoleno představenému, aby ustanovil poplatek těm, kdož si žádají výjimky ze zákona a dávka ta není cena za dispens samu, což by bylo skutečnou simonií, nýbrž prostou náhradou za přízeň, jež není povinností. Všecky takové různosti zakládají se tedy na místních důvodech, netýkají se vůbec víry a mohou býti úrazem pouze osobám, které nepřemýšlejí nebo jsou hotovy ukouti zbraň proti náboženství z každého železa To jen mimochodem, nyní k předmětu.

Smířil jsem se s tím, že mám žít neužitečně v této své farnosti; mou kotvicí byla úplná odevzdanost do vůle Boží. Myslil jsem si se znamení-

tým filosofem (J. de Maistrem), že povinností křesťana jest jednat, jako by mohl vše a poddat se, jako by nemohl ničeho. A kdybych tam byl měl prožít celý svůj život, nebylo by mě to nijak rmoutilo. V den soudný bude člověku právě útěchou, že vytrval tam, kde Bůh jej míti chtěl. Ale jedna událost porušila postup věcí a zapříčinila mou změnu.

Dvacet let mého pobytu ve farnosti nesblížilo mě s mužem, který v ní tak osudně vládl. Za všech okolností, kdy jsme se octli nuceně tváří v tvář, byly naše styky sice zdvořilé, ale chladné. Měltě on vysoké mínění o své moci a svých zásluhách, já pak měl jsem neméněší úctu ke své hodnosti a svému kněžství. On se nesklonil, ale já jsem se zrovna tak nepoddal. Když měl můj biskup, zbožný a horlivý nástupce odštěpeného preláta, zavítati do okresu na biřmování, dopsal jsem mu, zda by nebylo záhodno pozvat tohoto mocného pána k obědu. Jeho Milost odpověděla kladně, i pospíšil jsem do jeho příbytku, abych mu osobně učinil pozvání. Byl jsem přijat chladně, ale zdvořile, a dostalo se mi jenom podmíněčného přijetí: bylo mi totiž řečeno, že možná nebude toho dne doma. Je to výsada mocných, že mohou ohlásit svou nepřítomnost, kdykoliv jim napadne.

Když nadešel onen den, odjížděl milostpán a milostpaní hned z rána velmi okázale a toho dne jich nikdo neviděl. Ale druhého dne, kdy došlo na souseda, aby uvítal biskupskou Milost, měl jsem čest a potěšení vidět tam svého pána, pozvaného na včerejšek, v největším lesku, an se rozplývá

uhlazeností a všelikými zdvořilostmi. Měl jsem příležitost obdivovat aspoň desetkrát ohebnost jeho páteře, mluvy i ducha. Zvláště jsem se podivil jeho obratnosti, s jakou hovořil o náboženství, morálce, povinnosti; jednu chvíli jsem se domníval, že spustí o bohovědě a kanonickém právu. Kdo by ho nebyl znal tak, jako jsem jej znal já, byl mu sedl na lep: tak choval se jemně, tak ochotně naslouchal, tak slova odměřoval! Myslím, že dobrý můj biskup dal se tím poněkud svést: stává se nezřídka, že biskupové setkávají se na svých apoštolských cestách s lidmi toho druhu a mívají potěšení nalézt rouno beránčí na osobách, které jim byly líčeny jako — vlci. Usoudil jsem, že můj velepastýř byl při této příležitosti jen maličko jinaký, neboť odcházeje mi řekl do ucha: „Nezoufejte, u toho člověka jest ještě odpomoc.“

Události uvedly za kratičko předpověď biskupovu na pravou míru.

Asi za měsíc potom onemocněl mocný můj pán. Věděl jsem dávno, že je stížen chorobou, o jejímž postupu a konci hleděli ho lékaři klamati, ačkoliv sami se neklamali. Z toho, jak tito synové Hippokratovi přicházeli a odcházeli, jak se scházeli, uhodl jsem že nebezpečí je značně bližší a počal jsem se hroziti úkolu, který mi nastával. Úkol ten, — věřiž mi to čtenář! — nezáležel v tom, abych probádal poblouzené to svědomí, vyzpovídal a rozhřešil toho rázu hříšníka. Nikoliv, podobná úloha je vždy snadná a milá, je-li u kajicníka jen ždíbec dobré vůle.

Ale nesnáz byla v tom, kterak se dát do této

vznětlivé a nenávistné povahy, do bezbožníka systematicky proti Bohu zaujatého, který kromě své nechuti ke všem věcem svatým měl zrovna tak velikou nechuť proti tomu, jehož úkolem bylo svaté ty věci rozdělet. Bylo tu opravdu něco k obléhání a dobytí... ale jak? Násilím či lstí? Ani toto, ani ono nezdálo se mi možno. Neukázat se tam, to by znamenalo zpronevěřit se své povinnosti, své víře, která mi zapovídá zoufat nad hříšníkem, pokud je živ, to by bylo pochybovat, že milosrdenství Boží může i zázrak učinit. Zajít tam zase znamenalo vydat se odmítnutí, a kdybych naléhal, vyvolat rouhání, což mohlo venku vzbudit rozruch a způsobit mi nové nesnáze. Neboť po smrti bude pohřeb, a zákony církevní mi výslovně zapovídají pohřbít církevně hříšníka života tak pohoršlivého, veřejného cizoložníka.

Ve svých rozpacích napsal jsem své církevní vrchnosti. Odpověď byla, jaká bývá vždy a musí býti vždy: Jděte tam, užijte všech prostředků, které vám poskytne opatrnost a mírnost dle evangelia a využijte nejmenší záminky, jíž byste mohl zastříti nekajicnost nemocného, pakli v ní setrvá, abyste mu jenom nemusil odepřít pohřbu. Jenom okaté odmítnutí musilo by rozhodnout, abyste odepřel. Ale je nezbytno, pakli vás nemocný k sobě pustí, aby slíbil přede svědky, že se dá církevně oddati, jakmile mu to bude možno.

Jsa vyzbrojen tímto návodem, zvědál jsem, čekal, modlil se. Ježto se ve farnosti rozšířila zvěst o hrozícím nebezpečí, vyžádal jsem si pomoci i několika zbožných duší, které tam byly, abych

u nich vzbudil zájem o nešťastníka. On, první ze všech za svého života, byl bohužel posledním ze všech v hodině smrti. Nebylo řemeslníka, nebylo dělníka, jehož osud by byl méně závisti hoden, nežli osud tohoto pána. Abych utajil svůj úmysl, využil jsem pečlivě ztráty, která měla jeho úmrtím nadejiti, neboť byl skutečně jaksi otcem všech, neboť poskytoval práci dělnickému lidu a měl zájem o věci obecní. Lidé se modlili, několik dobrých duší obětovalo na ten úmysl i svaté přijímání, ale příznivý okamžik, abych vnikl do pevnosti, pořád ještě nenadcházel.

Mezi domácími lidmi v zámku bylo také dítě asi patnáctileté, jež veřejné mínění označovalo jako plod nedovoleného poměru zámeckého pána. Byla to krásná a dobrá duše, již nebe hojně odškodnilo svými dary za nešťastný zrod. Jak se uchovala čistou ve zkaženém ovzduší, bylo by nesnadno vysvětliti: bylo to asi působením Boží moci, jež dává vykvést růži prostřed trní. Dítě to dalo se záhy jako pudově cestou zbožnosti a přese skutky špatné, jichž svědkem byl jeho zrak, přese špatné řeči, jež bez ustání dorážely k jeho uším, zůstávalo věrno všem povinnostem náboženským přesně až do úzkostlivosti. Velmi často přistupovalo ke svátostem. Její příkladná horlivost v čase prvního přijímání mne nepřekvapovala, obával jsem se však, aby blahé to rozpoložení brzy nepohaslo uprostřed okolí tak žalostného. Mýlil jsem se: její zbožnost, místo aby se umenšila, jen ještě rostla. Zvláštním řízením Prozřetelnosti měl pán úctu před prostičkou tou ctností, ba, věnoval jí pozornost, jaké

neměl nikdo na světě. Tak nedovolil si nikdy před ní slova nebo skutku volnějšího, strpěl, aby navštěvovala kostel, náboženské vyučování, chtěl, aby měla úplnou volnost co do zpovědi, svěcení neděle, zachovávání postu atd.; byl by jistě vyplísnil každého, kdo by se byl opovážil ji pohoršit nebo ji odporovat v čemkoliv, co se týkalo služby Boží. Kdo můžeš, vylož si zvláštní ten úkaz. Cítil snad potřebu aspoň nějaké podívané ušlechtilé, aby osvěžil oko? Či snad moc nadpřirozená poutala v tom směru zlou jeho vůli? Nevím, ale bylo tomu tak, jak jsem pravil, a míval jsem nejednou příležitost pozorovat tuto tak nápadnou protivu, svobodaře či bezbožce, jak úzkostlivě si váží víry a mravů dítěte.

Ve svém neklidu spoléhal jsem poněkud, přiznávám, na mladičkou tu ctnost; nemohl jsem si pomyslit, aby ji Bůh byl nechal tak vyrůstat prostřed tolikerých překážek, neměla-li mít jakýs vliv na své okolí. Zdálo se mi jednak, že čisté a nevinné ty její prosby stoupaly až do nebe, jednak též, že Pán odplatí tomu nešťasníku úctu, jakouž útlou tu květinku obestřel. A brzy měl jsem důkazy, že ubohé to dítě věnovalo zvláštní zájem tomu, jehož pokládalo pouze za svého dobrodince a pána, v němž však zároveň prostá, osvícená jeho zbožnost viděla i velikého hříšníka. Neboť jednou večer, velmi již pozdě, přišla dívka na faru a pravila mi, že by ráda šla ke zpovědi. Když jsem ji upozornil, že čas již velmi pokročil, že dveře chrámu jsou pozavírány, postřehl jsem, jak obličej zalil se jí nevýslovným žalem. I zeptal jsem se, proč ji má

odpověď tak zkormoutila. Tu se mi svěřila, že započala devítidenní pobožnost, aby vyprosila na přimluvu Panny Marie a sv. Pavla milost, na které jí velmi záleželo, a že pobožnost ta měla se zítra ukončit sv. přijímáním; ježto však měla bdít celou noc, bála se, že nebude moci přede mší svatou ke zpovědi. Jméno Pavel ukázalo mi okamžitě cestu: bylo to křestní jméno nemocného. „Vsadil bych se, že jste konala tuto pobožnost za pána,“ řku jí. Slza lítosti vskočila jí do očí a přiznala se mi, že jsem hádal správně. Tu jsem ji šel vyzpovídat a napomenul ji důtklivě, aby neustala ve svatém svém podnikání a ničeho nezanedbala, by docílila úspěchu. Naznačil jsem jí, kterak by se měla chovati, přimlouvaje jí, aby se chopila každé vhodné příležitosti, kdy by se dalo promluvit o zpovědi.

„Bohužel, pane faráři,“ odvětila, „začala jsem již ovšem o té věci, totiž vyslovila jsem to slovo; neboť to je téměř vše, co lze dělat, povážím-li, v jaký stav jediné to slovo „zpověď“ pána přivede. Onehdy rozčílil se tak nesmírně, když jsem mu pravila, že bude nutno se vyzpovídat, že dostal velmi prudký záchvat. Bylo známo proč a paní prohlásila, že mne vyhodí ven, pronesu-li ještě jediné slovo, které by se vztahovalo na náboženství. Lékaři spustili ještě další křik, a bylo stanoveno, že se k nemocnému nesmím už přiblížit. Ale to je lhostejno, modlit se zaň budu přece z plna srdce a stále trochu doufám, že dobrý Bůh se nad ním slituje. Jeho milosrdenství jest přece tak veliké a stačí mu čas tak neparný!...“

Druhého dne skutečně velmi vroucně přijímala.

Ze slov těch jsem usoudil a ostatně jsem to i tušil dřív, že překážka byla spíš zvenčí než v nitru nemocného. Není snad nemocného, který by se nevrátil v poslední své chvíli k Bohu, byl-li obklopen osobami opravdu zbožnými. Mohu to tvrdit ze své dlouhé zkušenosti, že jsem neviděl nikoho umírat bez svátosti, leda když z nedbalosti nebo zlé vůle byla domácím opomenuta povinnost uložená každému křesťanu, aby totiž připomněli umírajícímu závazek, jaký mu okolnosti ukládají. Vyjímám samozřejmě případy náhlé smrti. Změkčilé naše století zachvátil bídný zvyk, t. j. obava, že by se nemocní polekali nebo že by se jim přitížilo, kdyby byli upozorněni na nebezpečí, v němž vězí a na nutnost připravit se na cestu do věčnosti. Jaká to šetrnost hodná politování! Jak barský to soucit! Vydat duši věčnému soužení, aby se uspořilo drobet většího utrpení tělu, jež propadá již rozkladu. Přidat, přikoupit hodinu, nebo chcete-li den, týden života časného za cenu věčných trestů! Jaká to hrozná šílenost! Mohli by nám ublížiti víc naši největší nepřátelé? A přece je to něco velmi obyčejného. Viděli jsme ženy jinak úctyhodné, ano věřící, které v této věci přeháněly šetrnost až na stupeň hodný všeho odsouzení. Viděli jsme takové, které se nikdy neodvážily promluvit, a nedovolily nikomu promluvit o zpovědi manželům, kteří se zřejmě rychlými kroky blížili ke hrobu. Znali jsme ženy, které bránily knězi vkročit do pokoje nemocného ze samého strachu, aby pohled na tohoto „posla smrti“ nezpůsobil

u nemocného pobouření. Ano znali jsme lidi, kteří si hleděli neslýchané opatrnosti, aby vzdálili z dohledu nebo z myšlenky umírajících všeliké věci, které by je mohly zarmoutit, t. j. připomenout jim smrt, lidi, kteří s nesmírným důmyslem ukolébávali v naděje a ve vysněnou budoucnost nešťastníky, jimž hrdlo již se zadržovalo chropotem smrtelným. Opakujeme, jaká to trestuhodná slabost!

Hiavně lékaře možno a nutno tu vinit z osudného soucitu vzhledem k nemocným. Ó, jaká strašlivá odpovědnost bude tížiti v den pomsty tyto lidi jinak často tak ctihodné a tak obětavé, ale také tak zapomínavé na jednu z nejvážnějších a nejnaléhavějších povinností! Kolik je takových, kteří jsou si vědomi, že Bůh požádá jednou počet z duše jejich bratra? Bratra, jehož viděli nakloněna v rakev a neměli odvahy říci mu: „Poříd o svém (svědomí), neboť zítra umřeš.“ (IV. Král., 20, 1.) Kolik je lékařů, kteří jsou toho daleci, aby otevřeli oči svým svěřencům, ale uspávají je opakem v osudnou bezpečnost, dávají jim naději v blízké uzdravení, ba i rodiče udržují v takových hříšných a bezúčelných preludech! Ano, jest známo, že někteří zašli v bezbožné snaze tak daleko, že odkázali kněze od lože umírajícího, že prohlásili, pustí-li se k němu „černý kabát“, že té chvíle nechají dalšího ošetřování. Za svého kněžského působení znal jsem sotva jednoho či dva, kteří by byli aspoň rodiče upozornili, že jest na čase postarat se také o duchovní potřeby nemocného.

Snadno lze pochopiti, jakého druhu byli lékaři, v jejichž ruce vložen byl osud zámeckého pána.

Jeden z nich, žák slavného Bartheza, byl hrd, že se zná k témuž materialismu, jako mistr. Octna se jednou s ním ve společnosti, slyšel jsem jeho rozmluvu, která směřovala přímo k tomu, že srovnával člověka se zvířetem. Vyslovil jsem své rozhořčení a rozpředla se mezi námi diskuse, v níž rozvinul s úporným cynismem bídnou svou theorii. Vida posléze, že je zbytečno podávati důkazy člověku, jenž se systematicky držel bludu, řekl jsem mu pouze tolik: „Jsem tomu, pane, povděčen, že jsem vám podal příležitost, abyste nepokrytě projevili své názory v tomto směru, neboť příští neděli mohu své farníky varovat, aby se chránili vyhledávat vaší pomoci.“ „A proč, pane?“ zeptal se nakvašeně. „Protože jest nemožno, aby lékař, jenž vidí v člověku pouze zvíře, ošetřoval jej s náležitou pečlivostí. Vy jste na to, abyste léčil psy a koně, ne však lidi; můžete být lékařem zvířat, ale nejste lékařem lidí.“ Toto slovo mu zafalo. Potom jsem se dověděl, že byl mnohem zdrželivější, aspoň v řeči. Bylo tím přece cosi získáno.

Zatím se blížila poslední chvíle. Se všech stran bylo mi sdělováno, že nemocný upadá často ve mdloby a že byla nejednou obava, že se již neprobere. Podařilo se mi povolat k sobě dívku a vyvzdědětí přesnějších podrobností. Zvěstovala mi, že smrt již již nastává, že sama od lékařů slyšela, že by se velmi klamali, kdyby jej udrželi ještě dva dny. Doložila, že se jí jednou naskytla příležitost přiblížiti se k nemocnému a že od té doby, co mne neviděla, pokládala za svou povinnost říci mu

tolik: Nalezl byste většího ulevení u Boha než u lékařů; dobrá zpověď a dobré přijímání bylo by jistě nejlepším lékem. Na to upozornění jenom na ni pohlédl a usmál se, ale byl to spíše úsměv pohrdání než souhlasu. Nicméně děvče neodvažovalo se tvrditi, že úsudek jeho je správný.

Po těchto zprávách jsem již neváhal. Poručil jsem své kroky Bohu krátkou modlitbou a zamířil jsem, když se svečeřelo, k zámecké bráně. Žádal jsem mluvit s paní: bylo mi řečeno, že jsouc unavena bděním po čtrnáct či dvacet nocí, právě usnula v lenošce a že není možno ji vzbudit. Prosil jsem tedy aby mě pustili k nemocnému: komorník mi odvětil, že je to té chvíle nemožno, že pán právě vrhl, (zmíral totiž rakovinou žaludeční,) a že po takovém otřesu je mu vždy třeba naprostého klidu. Prosil jsem, aby mi řekli, jak dlouho asi trvá takový odpočinek, neboť jsem byl odhodlán počkati. Odpovědi zněly vyhyčbavě: pleskali mi věci nicotné nebo spíše neomalené, a konečně prohlásili, že pán si kněze nežádal, a jakmile projeví přání, aby ho kněz navštívil, že pro mne přijdou. Z tónu, jakým vše to bylo pronešeno, pochopil jsem, že má přítomnost je té chvíle při nejmenším neužitečná, a odešel jsem. O půlnoci pozoroval jsem pohyby světél jako bludičky na chodbách zámeckých; pomyslil jsem, že tam nastal nový zmatek a že snad zámecký pán už dokonat. I odebral jsem se znovu, kam mě povinnost volala a ujišťuji, že je třeba sebrat veškeru sílu, již vnuká cit pro povinnost, aby člověk podjal se něčeho takového. Tentokrát bylo vše převráceno: dveře

byly pozotvírány, nikdo nebyl na svém místě, všichni běhali semo tamo, strkali do sebe, plakali; slyšel jsem tlumený vzlyk a výkřiky: pán umírá, je snad už mrtev. Tak jsem mohl bez překážky dostat se až do pokoje, ba až k loži nemocného. V tom obrátil se jeden z lékařů a zahlédl mne: byl to stoupenec Barthezův. Kynul, aby mne vzdálil, ba sám mne dosti hrubě odstrčil. Hlasitě jsem prohlásil, že musím svou povinnost splnit, t. j. vidět nemocného, slyšet slovo z jeho úst, a že tuto povinnost splním, ať je to komu vhod či nevhod. Zdá se, že slova má pronikla i k uším nemocného: dal znamení, aby mne k němu pustili. Ztrhaný výraz jeho tváře byl hrozný; dýchal jen velmi těžce, ale oči jeho nabyly přece drobet zbylé síly, aby utkvěly na mně. Zeptal jsem se ho tiše, jak se mu vede; odpovědi jeho, dal-li vůbec jakou, jsem slyšet nemohl. Jal jsem se tedy mluvit, připomněl jsem mu, že stav jeho je tak vážný, že budí obavy, a že jsem přišel nabídnout mu služeb svého úřadu. Prosil jsem, aby mi řekl, chce-li přijat mé pomoci nebo přispění kteréhokoli jiného kněze, jehož si určí. Zatím co v mysli své, jak se zdálo, shledával odpověď, nebo snad čekal, až se mu vrátí trochu sil, aby mohl promluvit, zpozoroval jsem podle lože skupinu sošek krajně necudných. Sklopil jsem zrak a zastyděl se. Bývala to vždycky vašeň tohoto svobodáře, rozestavovat podél zdí zahrady, na stezkách a u fontán, na chodbách i v pokojích zámeckých domnělá umělecká díla Řeků více méně obnovená nebo dle starých soch napodobená, jež uzpůsobila z jeho pří-

Paměti venkovského faráře 15.

bytku a celého okolí opravdové pohanské museum. Víím, že tato opovrhlivá vášeň není, bohužel, ani dnes řídkým zjevem; znám i dnes ne jeden dům, kde zrak bývá urážen takovými obludnými necudnostmi, třeba si pán domu zakládal na jakési přísnosti mravů a paní na jakémsi náboženství.

Konečně mi nemocný odpověděl, že necítil potřeby kněze ani za svého života, že mu ho nebude třeba ani při smrti. Tvářil jsem se, jako bych nebyl dobře rozuměl a opakoval jsem svůj návrh jinými slovy. S novou námahou promluvil, řka, že jej přece dobře znám, abych věděl, že on a já nemáme spolu co jednat. Odpověděl jsem, že tomu tak sice bylo až doposud, ale že při smrti se názory často měnívali. Tu prohlásil zrovna, že jeho názory se nijak nezměnily a že nechce ani slyšet o mém Bohu ani o jeho služebnících. „Tedy odmítáte, pane, naprosto útěchy náboženské?“ „Naprosto.“

Bylo to slovo rozhodné. Zmocnilo se mne, doznávám, silné vzrušení, když jsem slyšel slova ta, vycházející z úst téměř mrtvolných, když jsem viděl muže stojícího již oběma nohama v hrobě, kterak se tak odhodlaně vrhá v propast, jež se před ním otvírala. Založil jsem ruce a stanul jsem na okamžik v němém ohromení. Nikdo nerušil chvilkového toho ticha přerývaného pouze slabým, dusivým oddychováním nešťastníka. Zdálo se, že kde kdo chápe důležitost chvíle, nutnost, aby se nechala ubohému zarytci minutka na rozmyšlenou, aby rozhodl o svém věčném osudu. On pak sám přivřel oči únavou nebo mrzutostí, že vidí mne.

Co nyní nastalo, učinilo konec trapné té pomlce: dítěti se podařilo vklouznout až k umírajícímu a uchopit jeho ruku. „Ach, pane,“ děla dívka hlasem jímavým, „já jsem tolik prosila svatou Pannu a svatého Pavla za vás! Chtěl byste učinit mé modlitby bezúspěšnými?“

Otevřel oči, pousmál se trudně a zadíval se na tu, která k němu tak promluvila a slzami jeho ruce skrápěla. Potom pravil, vida mne: „Vzdalte toho kněze odveďte jej, pohled naň mne unavuje!“ V jeho hlase třásla se opět netrpělivost. A tehdy mě žák Barthezův odstrčil zdvořile dále od lože a komorník dokonal rozkaz, když mne zdvořile vypravil ze dveří.

Byla asi jedna z půlnoci. Když jsem byl vyprovozen způsobem tak neslušným, nemohl jsem čekati, že budu zase zavolán; ale má touha, abych nedal zlomyslnosti nejmenší záminky, abych nedal ujíti žádné možnosti, kdyby se k Bohu obrátil, byla tak veliká, že jsem pokládal za nezbytno pozdržet se poblíž, abych byl ihned viděn. Upozornil jsem jednoho sluhu, že se nevzdálím ze stromořadí zámeckého, a procházel jsem se skutečně zbytek noci mezi Venušemi a Fauny, kteří svou přítomností místa ta zneuctívali. Když svítalo, slyšel jsem ženský výkřik a viděl, jak lékaři sedali do vozu: nekající násilník odešel na onen svět.

Vše, co jsem mohl zvěděti od zbožné dívky, která se odvážila posledního pokusu, bylo to, že po mém odchodu řekl jí umírající: „Tvůj Bůh, dítě, není mým Bohem; nech mne umřít bez slabosti...“ Potom prý zavřel oči a upadl v jakési blouznění,

v němž několikrát opakoval: „Pryč s tím černým šatem... vyžeňte toho flandáka..., nenechte mne uchvátit tím fanatikem...“ Můj stín jej pronásledoval, jak se zdálo až po rakev. Praví se, že poslední jeho slova byla výrok Cromwellův: „V duši mé velmi se stmívá! Zavržení! Toť vše, co vidím!“

Ach, kéž mu Pán odpustí, jako jsem mu odpustil já! Toť nejkrásnější povzdech, jaký mu mohu věnovat i nejupřímnější přání, jaké jsem kdy v životě měl.

Po smrti bylo nutno myslet na pohřeb. A to byla právě choulostivá věc: byl jsem připraven na všechno, co mělo následovati, nebyl jsem tedy nijak překvapen. Sotva jsem uslyšel zvony hlásat smutné to úmrtí, poklel jsem a pomodlil se *De profundis* za duši nebožáka, bylo-li jí lze poskytnout úlevy na věčnosti. Potom jsem rozvažoval před Bohem, jak se zařídit. Přemýšlení bylo krátké: všechny důvody mluvily proti pohřbu církevnímu, žádný pro pohřeb.

Jsou lidé, i hodní lidé kteří se pohoršují stanovením od církve přijatým vůči těm, kdož umírají povrhující zřejmě jejími zákony. Táží se, proč prý se zuří proti mrtvole, proč prý se předbílá Boží spravedlnosti. Církev nikoho nepronásleduje, nikoho neodsuzuje. Je to společnost a každá společnost má své zákony, svá pravidla, svou kázeň jimiž tvoří jedno tělo, bez nichž by neobstála. Kdo zůstává údem této společnosti, má právo na ohledy, na dobrodiní a pocty jak za živa, tak po

smrti. Ba, žil-li kdo mimo její lůno, jakmile projeví lítost, jakmile upřímně zatouží vrátit se k ní, přijímá jako něžná matka, obraz dobroty Boha samého, laskavě odbojníka, jenž se kaje, a jako podělo se kdysi synu marnotratnému, podává mu opět šat rodinný a dává prsten na prst jeho. V tom případě nebude ji zajisté nikdo vinit ze strohosti, spíše byli bychom pokoušeni kárat její shovívavost.

Ale když člověk, zneužívaje své svobody, postaví se ve svém životě mimo církev, s radostí její zákony přestupuje, její dogmata napadá, mravouku uráží, úkony znevažuje, učení potírá, když s bezbožnou okázalostí staví na odiv svou nechuf k ní, tu jest jasno, že člověk ten dí a prohlašuje všemi možnými způsoby: Já nepatřím k tvým a nechci patřiti. A když, trvaje v takovém smýšlení, nedá se ani blízkou smrtí pohnouti, aby učinil krok zpět, když úporně odmítá útěchu, již mu kněz nabízí a již přijati Bůh sám poroučí, když posléze umíraje dí církvi v osobě jejího služebníka: tvůj Bůh není mým Bohem: tu ještě zřejměji tím vyjadřuje: Nevládla jsi mnou za živa, nebudeš proto mít vlády ani nad zemřelým. Zda by proto nebylo svrchovaně nerozumno domáhat se, aby táž církev povolila poctu, již vyhrazuje svým dětem, také člověku, jenžto žil a umírá jako její nepřítel? Nebyla-li by to křiklavá nespravedlnost nutit kněze, aby vzdal poctu svou přítomností a doprovodem tomu, jenž mu ustavičně metal ve tvář urážky, poroučet knězi, aby žehnal tomu, kdo mu zlořečil, aby stejně měřil drzému a zatvrzelému bezbožníku jako pokornému a poslušnému věřícímu? To

by volalo o pomstu jako hřích proti zdravému rozumu a proti nebi.

Jinak bylo by to i jakousi křivdou proti zesnulému, kdyby byl po smrti takřka nucen vrátit se do společnosti, z níž se za živa sám dobrovolně a paličatě vylučoval. Rozum i zákon svorně praví, že jest šetřiti poslední vůle umírajícího. V případě však, o nějž tu jde, jest poslední vůle umírajícího, aby k církvi nenáležel. Nechme jej tedy mimo církev.

Podivná věc! Jsou to z pravidla největší nepřátelé náboženství, kteří se násilím domáhají pro bezbožníka pocty, již církev má pro mrtvé. Zdálo by se, že jest na údech té které společnosti, aby navrhli přijetí jiných ve své řady; ale tu jsou to právě přeběhlíci, kteří si sobují právo vykládat nebo spíše znásilňovat její stanovky. Jsou-li pak to lidé věřící, kdož se domáhají pro bezbožního zarytce křesťanského pohřbu, t. j. odpuštění a prominutí? Nikoliv. A přece výhradně ti by k tomu byli oprávněni. Ale bylo by jim stydno, kdyby měli býti srovnáváni s opovážlivým pohrdačem víry, již vyznávají. Rděli by se, vidouce, jak se plýtvá pro nehodné poctami, jež jsou tak vzácný jejich srdcím, jež jim dávají posily a útěchy. Tedy opakujeme: ti, kdož si přejí obřadů církevních pro neznaboha, jenž umřel mimo církev, jsou jen lidé podobni mrtvým, jichž se zastávají, totiž takoví, kteří se zálibou tuto Bohem založenou společnost urážejí a touží ještě i takovým počínáním dáti jí políček, pozývajíce k přestoupení jejích zákonů.

Ve dne potom dostavil se komorník se vzkazem od paní, že hodlá vystrojiti pohřeb zesnulého o desáté hodině, při čemž mám já sloužiti mši a dáti kostel černě vyzdobit. Odpověděl jsem, že nelze nic takového učiniti, že pán, jenž umřel mimo církev, musí býti také pohřben bez církevní účasti. Odpověď ta sloužícího překvapila. Zamumlal mezi zuby: „Však oni vás už naučí...“ K večeru dostal jsem list od paní, již bolest nebránila počastovat mne kanonickým právem. Odpověděl jsem jí listem, jehož každé slovo jsem rozvážil, jako by měl býti dán na veřejnost; věděl jsem, že využije se proti mně nejmenšího výrazu, který by překročil meze zdvořilosti. Proto jsem uvedl jen, čeho bylo třeba, vykládaje prostě, že chování pánovo bylo, pokud jsem jej znal, co do náboženství jenom jeho zapíráním a že způsob, jak mě přijal v hodinu své smrti, dokázal mi, že city jeho se u věci té nezměnily a že proto, třeba nerad, jsem nucen odepřítí jakoukoliv účast při obřadech pohřebních. Posléze jsem vyslovil, jak je mi líto, že jsem byl dohnán k této krajnosti a prohlásil jsem, že by mi nebylo bývalo nic milejšího, než míti nějakou záminku sebe chatrnější, abych mohl jednati jinak, ale že zřejmé odmítnutí svátostí bylo příliš veliké, aby umožnilo utajení před veřejností.

Tato zdvořilá, ale rázná odpověď vyvolala v zámku veliký rozruch. Přátelé a známí zesnulého, čelné osoby z kraje s podprefektem v čele dostavily se, aby dodaly pohřbu všemožného lesku. Obsah mého listu byl brzy znám, jak jsem předvídal. Rozčilení ovládlo ochotný ten houf: hubovalo

se hlasitě na intoleranci, fanatism, bigotism, tmářství, papismus, jezovitství a všemožné jiné — ismy. Podprefekt, jenž jako úředník přece konečně na byl názoru že by o té věci mohly býti nějak zákony, přišel mne navštívit, aby o věci promluvil. Dokázal jsem mu nad slunce jasněji, že tak zní rozhodné nařízení katolicismu, a když o tom, jak se zdálo pochyboval, ukázal jsem mu list svých představených, o němž jsem spíše mluvil. Uklonil se, podal zdvořile své námitky, zeptal se, zda by se nedalo docílit nějaké dohody se zákonem, zda můj biskup nežádá příliš mnoho, aby docílil menšího úspěchu, a pod. Na to jsem odpověděl, že v podobných případech naše zákony jsou nezvratny že u nás není dvojakého způsobu jednání, jednoho o zásadu, druhého pro formu, že jsem rozhodnut podrobit se ve všem předpisům svého biskupa, leč by snad došlo nové nařízení, jemuž bych se ochotně podvolil. Tím bylo domluveno a já nebyl jsem tou věcí déle oběžován.

Když se však mé rozhodnutí rozneslo mezi lid, způsobilo veliké pobouření. Tehdy jsem poznal, jak lidé, i po zevnějšku nábožní přemalo dbají nařízení víry. Vídali přece ustavičně, jak hledím si bedlivě svého úřadu; leckdy jsem skutkem dokázal, že povinnost je vždy mým nejprvnějším důvodem, že ani časný prospěch, ani ohledy na osobu nedovedly mne pohnouti, abych se uchýlil od cesty, jež se mi viděla cestou pravou. I mohli si pomyslit, že v této jako v každé jiné okolnosti budu se řídit svědomím. A přece tomu nebylo tak, povstal nesmírný povyk proti mně. A tu jako vždy smělejší

křičeli a bázlivci přichvalovali. Duchaplný jeden muž se ptá: „Kolik je třeba hlupáků, aby utvořili veřejnost?“ A tu by se mohl člověk zeptati podobně: Kolik je třeba zlovolníků, aby utvořili veřejné mínění? Věru málo. Jisto je při tom tolik, že schvalovalo-li několik dobrých duší mé chování, staraly se přepečlivě, aby své smýšlení utajily. Ostatně nebylo mi třeba úchvaly lidské: stačila mi pochvala svědomí.

Bylo arci pravda, že zesnulý prokázal důležitých materiálních služeb, že průmysl jím v kraji pěstovaný zaměstnával mnoho paží a přiváděl v oběh mnoho peněz, dále že jeho lidumilnost posloužila opravdu přemnohým lidem, a dala-li si jeho hrdost poněkud draze zaplácat, čeho poskytovala, že dobro jakési přece zbylo. Bylo také pravda, že jeho odchodem povstala veliká mezera a to tím více, když neměl „přípustného“ dědice, tak že jeho jmění dostane se pravděpodobně v cizí ruce, od nichž bylo lze dle všeho očekávati mnohem méně. Uvažoval, chápal jsem to všecko a proto jsem si i vysvětlil podrážděnost lidu, kdy šlo o člověka, jemuž dle měřítka všeobecného mínění ani nebylo možno prokázati dosti velikých poct. Ale jak nesmírně liší se soudy Boží od soudů lidských! Všecka ta náklonnost byla založena výhradně na hmotných zájmech. Nebyl to člověk, jehož litovali, ale jeho dary, jeho měšec. Každý počítal, co ztratil jeho ztrátou. Téměř u nikoho nebyla víra směrnicí úsudku. Trudno vysloviti: muž, kterého želeli jako dobrodince okolí, byl jeho hanbou a metlou, a zatím co lid vypočítával dobro,

které učinil, dobro, které mohl učinit a dobro, jehož už neučiní, vážil Bůh na váze své valné zlo, které způsobil v celém kraji za svého života a které měl, bohužel, ještě způsobiti dlouho po smrti.

Pohřební průvod byl četný a slavný. Ale dělej co dělej, na davy trapně působilo, že nebylo náboženských obřadů. Zkusili to u souseda, neboť doufali, že jeho snášelivost povolí, co moje nesnášelivost odmítla. Měl tolik důvtipu, aby odolal všemu ponoukání, neboť odvětil, že správu kostela vede farář každé farnosti a že nikdo není oprávněn zasahovati proti jeho vůli. Nad hrobem bylo proneseno několik řečí. Mluvil podprefekt, mluvil správce, snažil se promluvit i starosta obce i několik jiných. Nikdo nešetřil chválou zesnulého; v některé řeči bylo chvástavě tlacháno proti fanatismu náboženství, které ze svého lůna vylučovalo vlídného ctitele humanity. Dobré publikum přichvalovalo. Jeden z řečníků neváhal dokonce otevřít nebe a poukázat na Bytost nevyšší, jak pozývá, aby se po pravici její posadil ten, jehož hříšný sluha Boží odsuzoval na zemi. Výmluvné to podobenství našlo všeobecný souhlas a vynutilo hojně slz. Nikdy se mi nepodařilo vyloudit jich tolik, když jsem velebil ctnosti svatých, ba ani když jsem popisoval bolestné výjevy na Kalvarii. Jak málo místa zaujímá v duši lidu náboženství a jak záhy limotné zájmy dusí svaté učení víry a varování svědomí!

Po skončení „obřadů“ pozdálo se několika lidem, že by bylo záhodno spustit mi pod okny řev, z něhož jsem zaslechl několik sprostých výkřiků, které byly ozvěnou řečnických výkonů na

hřbitově. Zkrátka, toho dne byl jsem poražen a později měl jsem býti toho dne obětí.

A skutečně, sotva vychladly tělesné pozůstatky neznaboha, ihned bylo vše podniknuto, abych z farnosti zmizel. Udavačské listy na prefekturu a na biskupství jen se sypaly. Nenamluvy, aby se zdála příliš neomalenou a nebyla připsána na můj vrub. Můj biskup mi dopsal a přiložil jednu z takových petic, v níž jsem snadno rozpoznal písmo i sloh starostův. Podepsali ji všichni členové obecní rady a také většina obyvatel. Nevím, zda bych mohl vyjmout asi dvacet z nich. Ježto smrt onoho velkopřůmyslníka náhle zarazila všecek obchod a načaté práce, stávala se mezera, již svým odchodem zanechal, vždy citelnější. A to způsobilo sklíčenost a rozmrzelost, která se především vybíjela na mně. Ne, opakuji to, nescházel až asi na dvacet ani jeden podpis těch, jimž jsem cele věnoval svou péči, své práce, ba svůj život. Podobná petice byla také poslána prefektovi a podprefekt, jehož rukama ovšem šla, neopomenul přičiniti vhodnou poznámku. Dosvědčil jako očitý svědek správnost několika uvedených údajů. Nebylo, jak se zdálo, vůbec možno, abych odolal takové bouři.

Nebylo mi neznámo, jakým způsobem doléhává se v podobných případech na vrchnost církevní. Ve své odpovědi biskupovi vylíčil jsem prostě, co se stalo a ukázal jsem mu, že ve věci, která tvořila podstatu obžaloby, řídil jsem se doslovně jeho předpisy. Co se týkalo spousty jiných stížností, které mi farníci ráčili shrnout na hlavu, probral

jsem je bod za bodem a dokázal jsem, že přese své nedokonalosti, chyby a bědy neuchýlil jsem se nijak od cesty vytčené věrnému knězi. Výklad můj, domnívám se, přesvědčil mé představené úplně. Ale přijali-li jej co do podstaty, měli snad pochybnosti co do formy: mysleli snad, že i když jsem jednal důvodně, mohl jsem pochybiti buď slovem, nebo rázností postupu. Každým způsobem vyznívaly výrazy, jichž prefekt užíval vůči biskupovi, téměř výhružně. V oněch dobách sloužilo samovládci, jenž opanoval Francii, přemnoho menších autokratů, s nimiž se potýkati nebylo radno. Ostatně dlužno doznati, a já jsem to svým představeným přiznal, že mohou nadejítí okolnosti, kdy i člověk nejnevinnejší, kdy i kněz nejlepších úmyslů nemůže už působiti dobře. A to byl můj případ. Ať jsem dělal co dělal, nikdy mi už nebylo lze získati důvěry lidu, jenž ve mně viděl nepřítele svého největšího dobrodince.

Bylo tedy na mně, abych sám zažádal o přeložení. Jenom že muka se trochu prodlužovala. Zavládl protivný obyčej, že lidé si chodili čas od času zatančit a zahulákat pod má okna. Komorník ze zámku byl duší toho spiknutí. V neděli bedlivě shromažďoval v hospodě nejbojovnější chasu a když se řádně napili a nadešla noc, poctívali mne kočičinou. Počestné tyto zábavy bývaly prý placeny penězi zámecké „paní“. Milá ta žena mi nemohla odpustit, že jsem před ní nesklonil kolena a hlavně že jsem ji neudělal předsedkyní spolku.

Tento stav trval asi šest měsíců.

Konečně přišla mi zpráva o mém přeložení,

umínal jsem si pomlčet o ní. Měl sem v úmyslu odcestovat jedné krásné noci bez hluku a povyku. Ale z prefektury se o tom lidé dověděli. Prefekt usiloval totiž s chvályhodnou úporností o mé sesazení a konečně se dočkal, že mohl o tom podati radostnou zprávu starostovi mé obce. V okamžiku věděla to celá osada. Konečně budou tedy pozbaveni toho fanatika, nesnášelivce, flandáka, tmáře atd.... Vydrážděný duch mrtvého, jak se také podprefekt vyjádřil, měl býti pomstěn, nebožtík mohl se zachvět ve hrobě radostí

Veliká ta novina (musím to říci ke cti lidí) nevyvolala však přímých výbuchů radosti, jak se očekávalo. Bylo ovšem malé zastaveníčko, jež řídil a oživoval komorník, v hospodě u Orla vypilo se snad o sklenici víc, ba paní ze zámku prý samým potěšením sešpulila rty, ale to bylo vše. Obecenstvo bylo lhostejno; vítězství pojednou srazilo bojechtivost. Ba dokládám, že většina byla tím spíše zarmoucena než rozradována: lidé počali uvažovat a ptali se u sebe, jaké tak veliké křivdy jsem se konečně dopustil, když jsem odepřel náboženský pohřeb člověku, který vůbec neměl náboženství. Nějaký počet Nikodémů přišel mě navštívit, aby se pozeptali, zda je novina pravdivá. Viděl jsem mezi nimi i takové, kteří podepsali petici. Někteří byli tak upřímní, že se mi přiznali, že tak učinili ze slabosti, ze strachu, aby se neznělili těm, kdož je lákali; jiní připouštěli, že měli obavu, aby jejich syni, nebo bratři a otcové i bratranci nebyli vykázáni z továrny. Zkrátka, všichni mi svědčili, že vlastně pochopili mé cho-

vání a že je rmoutí můj odchod. A já myslím, že ty výroky byly upřímny. Nehledě tu k mé osobě, není pochybnosti, že kněz je mužem, jehož působení zapustí u lidu nejhlubší kořeny, o něhož jeví se největší zájem, jemuž se věnuje nejvíc náklonnosti a jehož nepřítomnost způsobuje největší otřesy. Není jediného čtenáře, jenž by se nemohl na vlastní oči přesvědčiti o přesné pravdě tohoto tvrzení.

Odešel jsem tedy ze své farnosti jednou v neděli, když se stmívalo. Ale stalo se, že buď neopatrným slovem prozradilo se to obecenstvu, nebo že lidé uhodli mé úmysly, tolik je jisto, že kde kdo to věděl. Tak jsem měl na velké plničky kostel. Nebylo posluchačstva pozornějšího a pobožnějšího. Kdybych nebyl ve svědomí svém cítil dostatečného ospravedlnění při všem, co se mi vytýkalo, myslím, že bych byl mohl čísti odpuštění v těch sesmutnělých očích, zarmoucených tvářích mých farníků. Nezmínil jsem se úmyslně ani slovem o své záležitosti; předmět mé řeči byl naopak vybrán tak, že pojednával o něčem zhola jiném, než co nás všechny zaměstnávalo; a přece viděl jsem jak mnohé oko zvlhlo slzami, že jich nikdy tolik nebyvalo ani za mých nejkrásnějších dnů. Když pak jsem za zpěvu preface, Pater noster, pomyslí, že sloužím na posled mši svatou na místě tom, u toho oltáře, za lid, který jsem miloval, jemuž jsem se obětoval a který mi zůstával přes všecek névděk přece drahým... oh, přiznávám se, srdce mé se sevřelo, hlas se chvěl a nescházelo mnoho, nebyl mohl ani dokončiti obřady. Tu se mi zazdalo, že slyším v posluchačstvu štkání, vzlykání stěží tlumené.

A tak jsem přece neodcházel bez jakési útěchy, ba řekl bych, bez jakéhosi čestného prohlášení, neboť prolité slzy zdály se mi jako hlasem lítosti, jenž s pozvedal jménem celé farnosti. Kéž mohly smazati až do nejposlednější stopy chyby, které se staly pro mne!

Padla poznámka (a byl to tuším komorník ze zámku, jenž ji učinil), že prý když jsem se do farnosti stěhoval, čtyři vozy lehce sebraly můj nábytek, kdežto při mém odjezdu sotva patnáct jich stačilo. Nelze ani vysloviti, jak veliké pohoršení způsobil výrok ten mezi lidem. „Vidíte,“ pravili, „jak se u nás obohatil a to jistě na naše útraty! Přišel sem chudý jako Job, a hle, vrací se bohat jako Kroesus! A což teprv peníze! Kdo ví, kolik těch si odváží! Kdož pak se mu podíval do tobolky? Oh, dobře se to káže o chudobě, když mu ničeho neschází! A zatím muž, kterému on tolik zlořečil, kterého nechtěl ani doprovodit k poslednímu odpočinku, ten muž se ochuzoval, ustavičně dáváje, kdežto tento se obohacoval, bera ustavičně. Mluvte potom ještě o kněžské chudobě!“

Zatím pak je skutečnost, neboť jsem povinen říci čtenáři pravdu, že jsem měl při svém odchodu třicet franků dluhu a v tobolce ani halíře. Co pak se týká oněch patnácti povozů: 1. bylo jich pouze deset; 2. většinou byly naloženy dřevem, jímž jsem se byl právě nedávno zásobil; 3. zakoupil jsem si jako farář ovšem několik kusů nábytku, jehož jsem jako kaplan nepotřeboval...

To bylo tedy celé bohatství, jehož jsem na útraty farnosti získal! A člověk, s nímžto mě na

mou hanbu srovnávali, přišel tam, když mu bylo prisouzeno několik set hektarů půdy se zámkem, což bylo sebráno šlechtici vystěhovalému, a nového pána nestálo nic, než hrstku bezcenných asignátů; obohatil se tam tak, že se stal dvojnásobným milionářem. Ale to nic: on se stal chudákem, já pak boháčem — tak lehce a ochotně může poblouditi úsudek lidu!

Ale poznámka ta řála do živého: zdánlivá sympatie, která se po zdání probouzela v můj prospěch, rázem pohasla. Bylo jisto, že jsem své stádce ne-li zrovna okrádal, tož jistě vykořisťoval. Podnes ještě, po třiceti letech, říkává se ve vsi, když se mluví o mně: „Ah, ten se tu hezky opeřil: přijel na dvou vozech a odjížděl na třiceti.

Bůh žehnej ubohým těm lidem! Ale opakují, co je přízeň lidská a kolik je třeba hlupáků, aby utvořili farnost?

KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ. OPORY.

V četných trudech, které kříží knězův život, zůstává mu kotvice, opora, jíž je kříž. Ó, kříži svatý, tys neochvějnou skálou, o niž opírá, tys balsámem jeho ran, útěchou jeho bolů, odškodněním za pohrdání, náhradou za ztráty, tys jeho pokladem, jeho nadějí, ano vším!

Co by bylo z kněze, kdyby tě neměl, kdyby nemohl každé chvíle upřít svůj sesmutnělý zrak na tebe, odpočinout u tebe svým chorým srdcem? Tys jediným důvěrníkem jeho trpkých starostí, ty jediný ho pochopíš, jemu ulevíš!

Díky tobě, přesvatý nástroji spásy, díky za odvahu jíž jsi mne přechořasto nadchl. Bez tebe, to doznávám, bylo by mne břímě stokrát rozdrtilo. Když nespravedlnost lidská nakapávala mi v duši jedu, když zmocňovala se mne malomyslnost vzhledem k marným snahám mým, tu jsem se obracel k tobě a děl u sebe: „I jemu, laskavému Spasiteli bylo odpíráno; ani zákoníci, ani fariseové neopomenuli slídit, jak si počíná, očerňovat jeho úmysly, Paměti venkovského faráře 16.

zle vykládat jeho skutky, ano, nescházelo ani takových, kteří mu zlořečili, když mu byli dříve žehnali. Viděl takové, které byl zahrnoval dobrodiním, jak se vrhají na posvátnou jeho osobu a zasypávají ho urážkami.... Oh, vy mé nepatrné bolesti, vy mé chabé zásluhy, zmlkněte před těmito nesrovnatelnými boly!

„Kdybych neměl svých kněžských hodinek,“ říkával mi často můj drahý učitel, „byl bych ze všech lidí nejvíc hodným politování.“ Smysl toho slova mohl jsem sám oceniti. Poznal jsem, jakou jest pomůckou knězi věrnému tato vzácná potřeba, aby se utekl k Bohu v dobách přesně stanovených, tak aby nebylo nikdy dovoleno pracím, starostem a trudům ovládati trvale a příliš dlouho jeho duši. Ať jest břímě, jež ho tíží, práce, která jej zaměstnává jakákoliv, musí vše na chvíli odložit, aby vstoupil v oblasti vyšší a rozmlouval se svým Bohem. Je to, abych tak řekl, nebeská pohostinka, do níž je nucen se uchýlit, aby trochu odpočinul a se občerstvil. Někdy, uznejme, stojí ho to přemáhání. Bývá mu leckdy při zaměstnání, úřední práci, na cestě, při zábavě tak dobře, že jeho lidská přirozenost mileráda by si odpustila takové vytrhování. Ale nastala povinnost nutno poslechnout. Nicméně je třeba nějaké chvíle, aby se odtrhl od společnosti, aby nechal, co ho vábí, nechal odpočinku, zábavy, a šel načerpat z jiného pramene jinakých sil. Kolikrát je zemdlen a spánek tíží mu víčka, že by se raději odebral na lože odpočinout! Ale svatá povinnost není ještě zcela vykonána, onus diei (břímě dne) není ještě ukončeno:

chtěj nechtěj musí přemoci únavu a spánek a dát Bohu, nebo spíše duši vše, co jí náleží. Jindy je kněz umdlen dlouhým zpovídáním, hlava by se rozskočila, údy brní, ale nepomůže: při tom všem staral se o jiné, a to mu není omluvou, aby dbal také o sebe. Nutno, aby sáhl po brevíři a vykonal uloženou část modliteb toho dne. Vzácný to zá- vazek, jemuž kněz z veliké části jistě vděčí své štěstí, že se drží nad vášněmi a slabostmi u lidí obyčejnými. Kolik lidí ve světě by se snad zachrá- nilo, kdyby měli uloženo něco takového!

Nicméně ještě jisto, že stálé opakování téměř stejně složených modliteb je s to, aby způsobilo jednotvárnost. Bylo by třeba vroucnosti andělské, aby je člověk odříkával vždy pozorně a zbožně, a žel, že přecasto je kněz jen člověkem plným nedokonalostí a běd. Zrovna jako jiný neovládá vždy svou obraznost jak by chtěl, je připoután toliko nitkami k zemi a k světu, který jej obklopuje, že mu není vždy dáno, aby se podle své vůle od- trhl, aby se cele oddal svatým vnuknutím. Oh, jak mnohokrát, na svou hanbu doznávám, bývalo modlení hodinek přerýváno tisícerými myšlenkami cizími; nevyhledával jsem jich, neměl jsem jich rád ba naopak, byl bych se rád vyzul z jejich tyranie, ale ony přicházely stále, bzučíce jako ne- odbytné mouchy v mých uších. Jeden svatý pou- stevník nazval takové roztržitosti zlodějkami na- šich myšlenek, a to právem, jak jsem příliš často sám zakusil. Někdy byla by se mne zmocnila hned malomyslnost, když jsem pomyslí, jak lehce uniká mi pozornost, a jak dílo, jehož konání pokládají

v nebi andělé a svatí za své štěstí, stává se mně, chabému a nehodnému služebníkovi břemenem anebo bídňým mechanismem. Ale zase jsem nabýval odvahy, vzpomínaje, že člověk je svou přirozeností nicotou a slabostí, že obraznost je splašený kůň, jemuž Bůh odpouští mnohé poblouznění, že tyto roztržitosti nejsou nikterak výronem mé vůle. Zvláště jsem si u sebe s důvěrou opakoval pěknou myšlenku náboženského spisovatele Lombeza: „S pozorností je to asi jako s dobrým úmyslem; obé trvá potud, pokud není dobrovolně odvoláno. Nějaká úchylka, již učinil duch, nezrušila ještě pozornosti, když člověk nestal se s rozvahou roztržitým.“

Podobně pravím o modlitbě, toť duše života kněžského, jeho míza, jeho denní chléb. Pravdou-li, že nižádný křesťan nemůže pokročit na cestách duchovních bez přispění modlitby, kterak by to nebylo pravdou u kněze v míře ještě větší?

V semináři mluvili nám o potřebě modlitby tak důrazně, že jsem nad tím až užasl: později jsem pochopil, z jakých důvodů to činili. Ano, modlitba je naprosto nutná člověku, kterého jeho vznešený úřad staví jak prostředníka mezi nebe a zemí. A vizme, jakou důležitost jí přikládají sami apoštolové, ani ve svých zvýšených starostech a v nesčetných potřebách rodící se církve vkládají část svého úkolu na své učeníky jen aby ničeho nezanedbali z modlitby! Celý můj život mě přesvědčil, že úkon ten je pro kněze hlavní a přední povinností, ba neváhám říci, že co do osobní užitečnosti je modlitba u kněze ještě nad obět mše svaté. Bylo

dosti svatých, kteří jen zřídka přijímali, ale ani jeden se nestal svatým bez modlitby. Svatý poustevník Pavel nepřijímal leč dvakrát za celý svůj tak dlouhý a tak kající život, a přece byl nesmírně velikým v očích Božích. Sloužení mše svaté, zvlášt nepředchází-li modlitba, může snadno sevšedněti až na pouhý obřad a státi se proto jen nepatrně prospěšným pro vlastní posvěcení knězovo. Modlitba je naopak vždycky návratem duše k sobě, jakousi nucenou prací na vlastním poli, zpytováním, poznáváním, osvětlováním vlastního nitra, bojováním se sebou, přemáháním sebe, ustavičným plněním bejlí, které se na poli duše vyskytlo a proto mu zjevuje náruživosti, slabosti i potřeby, učí ho poznávat velikost Boží a nepatrnost člověka, ukazuje mu stále cíl, k němuž má směřovati a nedovoluje, aby se od něho příliš uchýlil. „Naše podstata,“ dí sv. Bernard, „zdá se býti utvořena z bláta a lepkavé hlíny a srdce lidské snadno přilne k věcem, jimž uvykne denním užíváním.“ Nuže, jediná modlitba má sílu, aby člověka od těchto zevnějších věcí odpoutala, s nimiž ho život vezdejší přechasto přivádí do styku. Ona jediná může mu ukázat léčky, které se mu v životě namanou a zabránit, aby do nich nepadl. Z toho následuje, že kněz, jenž opouští modlitbu, je ve velikém nebezpečí zkázy, nebo aspoň musí čekati, že úřad jeho nepřinese žádného ovoce.

I v modlitbě tedy hledal jsem opory. Bůh mi odpust, zdá-li se to někomu chlubením, ale nedal jsem za svého kněžství uplynout ani jedinému dni, abych se nebyl oddal svatému tomu cvičení. Aj,

nalezl-li slavný král Karel V. při svém zaměstnání, jaké mu ukládala správa nejhromnější říše, jaká kdy byla, chvíli, aby vykonal své denní modlitby, jak by si mohl kněz promíjeti tak vážnou povinnost? Zdává se ovšem čas určený rozjímání leckdy dlouhý lidské přirozenosti, která se vždycky brání jhu, vždy mívá na spěch hnát se za svými choutkami; přechasto také bezúčtější suchopárnost trýzní ubohou duší, již bývá tolik potřebí rosy nebeské při trudech života a zmatcích způsobených zlobou lidskou. Ale tyto rmutné zjevy nečinily mě nikdy malomyslným. Vzpomínal jsem, že svatá Teresie při svých suchopárnostech říkávala: „Není-li to modlitba, je to aspoň pokání.“ Také jsem si připomínal, co jsem četl kdysi: „Knížata vidí v tom čest mají-li ve svých galeriích sochy. Nuže, chce-li Pán, abychom byli jako sochy v jeho přítomnosti, ctěme jej tak a postačí, řekneme-li mu: Pane, tu jsem: přišel jsem, abych tě poslechl a tobě se líbil.“

Posléze jsem si také vryl v duši tento výrok Klimenta z Alexandrie: „Lépe je se modlit a ničeho neobdržet, čeho žádáme bez modlitby.“ Veden jsa těmito zásadami, nevynechal jsem nikdy tohoto svatého cvičení. Ale může-li si člověk doporučit, aby se modlil vroucně? Může-li okoušet, kdy by chtěl, darů Božích? Nikoliv, a ne bez příčiny nazývá se Pán Bohem žárlivým. Velebná jeho moudrost ví, v jaké míře má býti rozdělen zemi sluneční jas či déšť, zima nebo léto. Víra sama nás učí, že sladkost, jež někdy modlitbu provází, není jej podstatou, že chová často více nebezpečí než prospěchu, tak že bývá hledán spíše dar než pů-

vodce daru. Jestliť to pravda, již sv. František Saleský a jiní asketičtí spisovatelé vyjádřili všemožnými způsoby, řkouce, že je třeba slabým mléka a silným chleba, že maso živí lépe než sladkosti, ačkoliv tyto jsou chuti mnohem příjemnější, atd.... Proto jsem nikdy neželal přízně, již mě Pán někdy ráčil poctíti za dnů mladosti, kdy bývalo mé tehdy jemnější srdce živěji proniknuto city zbožnosti, že leckdy hojné slzy lily se mi z očí. Byly to blahé chvíle, pravda, ale chvíle uštědřené mé slabosti. Byl to med na okraji nádoby, sladké vnadidlo, jímž mě Pán táhl k sobě.

Dobrý Mistr budiž pochválen za to, že tak se mnou si vedl!

Takové byly prameny, k nimž jsem chodíval, k nimž každý dobrý kněz půjde jako já načerpat potřebné odvahy ve zkouškách života.

KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ. *MOJE DRUHÁ FARA.*

Nastaly politické události nesmírné důležitosti v době, kdy jsem nasoupil svou novou faru. Napoleon padl po druhé: bitva u Waterloo vydala jej nejúhlavnějším nepřátelům. Bourboni opět zasedli na trůn svých otců, znalci předpovídali státu i církvi období klidu a blaha. Nemám co mluvit o politice, zažil jsem jako všichni střídavého jejího působení. Politika tehdy duchy hluboko dělila. Císařství se svým despotismem představovalo ještě myšlenku revoluční; tak bylo viděti, jak se téměř všecky zbytky z roků 1789 1793 kupí kol muže, jenž v jejich očích zůstal vždycky výplodem hnutí revolučního, jehož i oni se účastnili: tak se stali z demokratů přívrženci císaře. A opakem strana royalistů či královská sestávala z lidí, kteří zavrhovali nebo potírali revoluci a kteří všichni byli měrou více méně význačnou jejími oběťmi. Se stanoviska křesťanského nelze upříti, že k této poslední straně čítaly se téměř všecky rodiny, které lnuly k pořádku a náboženství. Strana císařská

opakem shromáždila pod svůj prapor — a to bylo její neštěstí — všechny někdejší bořitele chrámů, uchvatitele klášterů, zámků, far, národního majetku, všechny bývalé křiklouny v klubech, všechny zaryté nepřátele „bývalého“ náboženství, jak se říkalo; bylo také jen výjimkou, bylo-li mezi všemi přívrženci Napoleona několik upřímných křesťanů, kteří dbali náboženství.

Já jsem by royalistou, stoupencem krále; opak nebyl ani možný. Výchova měla zajisté velký vliv na mě zvlášť autoritou matčinou, již si dovedla nad námi vždy uchovati. Ale hlavně studium a přemýšlení rozvinulo ve mně toto politické vyznání. Nemohl jsem pozorovati postupné a trvalé působení království na mou vlast, abych nebyl v hloubi duše přesvědčen, že je to pravá vláda v ní. Viděl jsem, jak myšlenka královská takořka napojila půdu otčiny, utvořila její mrav a obyčej, vyhovovala jejím potřebám, rozšířila její území, rozhojnila příjmy, zkrátka, přivedla vlast na vrchol lesku a blahobytu. Zdálo se mi nemožno, aby se tak bylo stalo pouhou náhodou, nýbrž viděl jsem v tom povahu Francie a jakýsi nástroj Prozřetelnosti. Když jsem povážil, co všechno se podnikalo, když jsem pomyslel na lidi a události, jimž po odstranění království padla vlast za obět, utvrdil jsem se ještě víc ve svém přesvědčení. Kolik to bylo zmatku, despotismu, pronásledování, kolik krve, kolik zničených statků a životů ve dvaceti pěti letech! Zdálo se mi, že odcházející zákonné království vyhloubilo propast, již vyplniti mohly pouze ssutiny. Tu jsem také cítil, jak moudří

byli naši praotcové, když stavěli své osoby, svůj majetek, celý svůj život pod ochranu knížete, postaveného výše než byli sami, nezávislého na choutce lidu a zajišťujícího právem dědickým u nich řád i moc. Tyto úvahy mi daly pochopit, že ne pro krále, nýbrž k dobru národů byl zaveden tento sociální útvar. A tak byli to méně naši králové, jichžto jsem želel — nehledě k výborným vlastnostem některých — jako spíše princip, který představovali; oplákal jsem nikoli sesazenou dynastii nebo muže zbaveného koruny, nýbrž vlast vydanou despotismu nebo anarchii, Francii, již sražena koruna. Pokud císařství trvalo, stále mě tyto myšlenky zaměstnávaly, neboť zdálo se mi nemožno, aby se Napoleon dlouho udržel ve skvělém svém postavení, postavení to vytvořeném násilně geniálním jeho duchem.

Můj tehdejší názor byl a podnes zůstal, že kněz má býti pokud jen možno dalek všeho, co se děje v politice. Již povahou svého úřadu náleží všem stranám, všem praporům, t. j. kněz je povolán přispěti svou pomocí všem, kteří si jí žádají. Proto jest mu třeba důvěry všeobecné. Kdož by nevěděl, jak nesmírně rozštěpily někdy lidi názory politické? To bylo pravdou zvláště tehdy, když vzkříšený řád zápasil se starými prvky nepořádku s rázností, jež potom značně ochabla. Tehdy byl, jak svrchu podotčeno, prapor politický téměř i praporem náboženským, t. j. buď znakem víry, nebo známkou bezbožectví. Proto právě byli jsme nuceni býti co možná nejvíce stranou, zvláště pak stříci se hořného nadšení, které zachvacovalo všechny stra-

ny. Či nebylo by to bývalo neštěstím, kdyby lidé byli náš úřad odmítali ze záště pro naše politické přesvědčení? A někteří přemrštěnci byli by zašli ve svém odporu až tak daleko, že by byli z nechuti ke králi odmítli i přispě ní Boží!

I byl jsem přesvědčen, že musím dbát veliké opatrnosti, abych zachoval naprostou umírněnost. Přece však nemohl jsem se úplně uvarovat, čeho jsem se obával. Právě když nastoupil jsem na své druhé faře, byli lidé velmi pobouřeni pro události politické. Přívrženci královští jásali, císařští zuřili. Ale byly to ještě chvíle nerozhodnosti, kdy se teprv počala šířit zpráva o porážce u Waterloo a kdy jedni ji popírali, jsouce o ní přesvědčeni, druzí pak pochybovali, třeba ji tvrdili. Nejlépe bych věc znázornil, dím-li, že první lidé, s nimiž jsem se ve farnosti setkal, pozdravili mě smeknutím klobouku zdobeného bílou kokardou, jiní pak smekali klobouk s páskou trojbarevnou. Lidé po sobě pásli, číhali na sebe, nadávali si, vyhrožovali a ukazovali pěsti: byli by se do sebe dali pro sebestmenší příčinu.

Nad to mě už předešla pověst nebo lépe zlověst, než jsem přišel sám. Ve farnosti bylo již rozhlášeno, co se přihodilo v prvním mém působišti, zvláště pak událost, která zapříčinila můj odchod. Zpráva dokládala, že jsem „královský“, zarytý nepřítel všeho, co souviselo moc či málo s revolucí nebo císařstvím. Byl sem royalista, ale nebyl jsem nepřítelem nikoho. Ba naopak, do své nové farnosti jsem přinášel ducha umírněnosti a smířlivosti tím většího, čím těžší byly zkoušky, jímž jsem byl

spíše vydán. Ale kdo může znemožniti takové povídání lidu, které čím je bezdůvodnější, tím ochotněji bývá často přijímáno?

Přišel jsem tedy mezi lid většinou proti mně zaujatý, ježto právě větší díl obyvatelstva ve farnosti byl horlivým stoupencem Napoleonovým, to proto, že byli to kdys ohniví revolucionáři.

Věděl jsem to a zařídil jsem se dle toho. Opakuji, když člověk složil svou naději v Boha, bývá proti zjevům lidským silným dosti. Dal jsem se do díla s námahou. Má nová farnost byla v základě lepší než předešlá. Můj předchůdce byl dobrý kněz, který dovedl utvořit jádro zbožných duší. Má veliká obezřetnost, abych nedal proniknouti nižádnému politickému projevu, přivodila značné zmenšení předpojatosti: lidé konečně uvěřili, že měl-li jsem nějaké politické přesvědčení, nebylo příliš ohnivé. A potom, čím vzdálenější byl starý řád a nový se vžíval, tím více uklidňovaly se vášně politické. Ostatně zaujala mysli jiná událost; míním neblahou dobu hladu roku 1817. Ba věru, v tomto společném nebezpečí byly jiné starosti, než hádat se o království a císařství.

Bože, jak smutný byl pohled na všecku tu bídu, jež v té době nastala! Nevím, co by bylo trpčího srdci duchovního pastýře. Vidět, jak ovečky trpí, umírají hladem a nemoci jim přispět, leč chabou almužnou, toť něco tak dojmavého, že cítím bolest podnes při pouhé vzpomínce. V devatenáctém století vídal jsem celé rodiny, které žily denně jenom několika zemáky. Znal jsem lidi, kteří přes měsíc neokusili ani chleba, ani masa. Viděl jsem

ubožáky, kteří byli nuceni požívat trávu nejinak nežli zvířata. Viděl jsem matky, které se chladně ptaly, zda by nebylo lepší zabít děti, než nechávat je umírat hladem.

Přes bohatství, které jsem sebou vzal z první fary, byl jsem brzy na dně. Trocha obilí, kterou měl jsem pro sebe, byla rozdělena, trocha peněz, již jsem zval svým majetkem byla rozdána. Rozdělil jsem se s chudáky i o kus chleba, který jsem měl k obědu. Ale, žel, což to bylo při potřebě vždy rostoucí? Obrátil jsem se na všecky, kteří by nám mohli pomoci, chodil jsem sám dům od domu, žádaje, prose, žebraje: ten mi dal trochu peněz, onen několik bramborů, jeden maličko mouky, druhý něco šatstva. Na dovršení neštěstí přidala se ke všemu i, jakási úplavice, následek to hladu. Nebylo mi tedy jenom živiti chudé, ale bylo i ošetřovati nemocné, a když sem ztrávil den pečováním o časné potřeby jedněch, bylo mi často věnovati noc, abych poskytl duchovní pomoci druhým. Klesal jsem v pravém slova smyslu vyčerpáním a únavou.

Tyto útrapy nebyly však přece bez útěchy. Dvacet pět z mých nebohých farníků podlehl nemocí vyvolané hladem, ale ani jeden neodešel beze smíření s Pánem Bohem. Nalezl jsem všecky nejlépe připraveny. Kromě toho působila obětavost, již jsem osvědčoval, velmi blaze na veřejné mínění. Mnoho předsudků padlo; s radostí jsem viděl, jak jménu mému žehnají ti, kteří by byli zprvu nejraději zlořečili. Lidé chápali, že ten, kterého měli, je skutečně otec a ne nájemník nebo nepřítel.

Dostávalo se mi ode všech důkazů úcty, vděčnosti, lásky, což mě bohatě odškodnilo za mé oběti. „On se pro nás olupuje,“ pravili; „byli bychom velmi nevďeční, kdybychom ho nemilovali...“ A já jsem se těšil z blahé té změny, ne tak pro čest, jaká mi z toho plynula, jako spíše pro naději, že dočkám se přece nějakého ovoce svého působení.

Otázka chudinská náleží k nejdůležitějším a málo jich, jež by za nynějšího stavu společnosti zasluhovaly vážnějšího povšimnutí. Rána ta se patrně šíří a hrozí oslabiti, snad i zabítí společenské těleso. Mnoho knih bylo již o věci té napsáno, mnohé již řešení navrhováno, nehledíme-li ani ke strašlivému socialismu, který by byl rozřešením všech nesnází asi tak, jako je smrt vyhojením všech bolestí. Ale nevím, zda je které řešení uskutečnitelné nebo postačitelé kromě upřímného návratu ke všem zákonům náboženství katolického. Četl jsem většinu knih a vážných článků napsaných o tom předmětu.

Nechci se chlubit, že bych byl znamenitým národohospodářem, ale zdá se mi, že přece správně vidím základní chybu všech těchto systémů: pisatelé pokládají pokolení lidské za jakousi poddajnou hmotu, jež se dá použít ke všelikým pokusům. Přihlíží se pouze ke hmotným potřebám lidu, k výrobě a spotřebě, nákupu, záměně, odbytu, rovnováze, kapitálu, úvěru. Celý slovník řeči odnáší se k těmto a jim podobným výrazům. Ale o mravní potřeby člověka, o cíl jeho nadpřirozený se vůbec nedbá. A přece, jak nesmírně místa zabírají jeho vášně i ctnosti i s hlediska časného! Či

jsme pouhými stroji k počítání nebo k prostému uvádění v pohyb? Jsme zvířaty na krmení a tučnění? Zdálo by se, že tak myslí mnozí činitelé: tak málo přihlížejí k chybám a ctnostem člověka!

Když Prozřetelnost utvořila nám duši a tělo, měla v úmyslu podřídit toto oné. U ní jest rozum nad hmotou, věčnost nad časem, ctnost nad časným blahobytem. U každého, kdo si zachoval jen ždíbec víry, je člověk na zemi jen pouze poutníkem a směřuje k cíli nadpřirozenému, jenž jediný může vyplnit jeho budoucnost a zjednat mu štěstí. Nuže, věci podřadné nutno vyložit z věci hlavní; proto třeba hledat v mravní stránce života vezdejšího. S nevystihlou moudrostí pravil Syn člověka (Mat. VI, 33): Hledejte nejprve království Boží a spravedlnosti jeho a ostatní bude vám přidáno.

Ostatní? To znamená: vašim potřebám časným bude vyhověno, jakmile budou splněny vaše povinnosti mravní a náboženské, t. j. nebude se vám nedostávat ani pokrmu ani oděvu, pakli sami budete věrni Onomu, jenž to vše rozdílí, nebo jinak: Bůh postará se o všecko, budete-li věrni jeho zákonu.

Ať se lidé rozčilují jakkoli: rozřešení, pravé rozřešení vězí tam a ne jinde. Všecko sociální, národohospodářské vyrovnání zavírá se v těchto několika slovech, a tolik filosofů či „lidumilů“ pobloudilo jenom proto, že slovy těmi pohrdali, je neuznávali. Rozřešení hádanky nepokročilo ani o krok, ba naopak, lidstvo se od něho vzdálilo v té míře, v jaké se odvracelo od evangelia. I tu lze opakovati krásný výrok Tertullianův: „Sol u-

tio totius difficultatis est Christus“ — rozřešení všeliké potíže je Kristus.

Mé postavení takto uzpůsobené v nové farnosti umožnilo mi, že jsem důkladně prostudoval chudinskou otázku. Půda byla tam chudá, obyvatelstva na husto, řemesla pořádku, průmyslu žádného, a proto byla bída veliká. Dím-li, že tam nebylo průmyslu, třeba to vysvětliti. Kdysi byla tam zavedena výroba slaměnných klobouků a výšivek; ale obojí toto zaměstnání nepřineslo tam blahobytu ani na krátkou dobu, nýbrž uvrhlo lid ještě v chudobu. Za našich dnů přikládala se průmyslu nesmírná důležitost, ale tento domnělý universální lék mohl by se časem státi jen jedem. Při silném vychvalování tohoto dítěte moderní doby dbalo se pramálo mravní stránky člověka. Nepomyslílo se na vliv, jímž průmysl působí na všechny, kdož se jím zaměstnávají, hlavně ve velikých továrnách a společnostech, kam docházejí lidé obého pohlaví. Ba nepřihlázelo se ani dosti k náklonnostem přirozenosti lidské, užívat statků přítomných a nemyslit na budoucnost. Zkušenost dokazuje, že třída dělnická vyhazuje peníze zrovna tak snadno, jako jich nabyla, že spořivost je u ní ctností téměř neznámou, že je řídký příklad dělníka továrního, který by své příjmy uložil, nebo je spíše upevnil koupí pozemků, že ohromná většina jí, pije, hraje, nestarajíc se o zítřek, a že, jakož přirozeně průmysl stojí, se mění, upadá a se přemísťuje, nezbytně také opouští ty, jež dříve zaměstnával a vydává je na pospas bídě, ovoci to jejich rozmařilosti a neprozíravosti.

To je všeobecné pravidlo, které má výjimek po řídku. Jednou jsem byl zvědav, co asi bylo na penězích vyděláno v padesáti letech v jediném údolí, dlouhém tři hodiny cesty, kde šest hutí zaměstnává asi čtyři sta dělníků, a dopočítal jsem se báječné sumy osmnácti až dvaceti milionů! Nu, a jmění nezanechal ani jediný. Kdykoli práce stála, zápasil všichni s nouzí. A kdyby někdy tento průmysl z kraje zmizel, zbyly by jenom trosky. A přece vydělá většina těchto dělníků tisíc až dvanáct set ročně, někteří i dva tisíce, ba tři tisíce a nad ně.

Něco podobného bylo také v mé nové farnosti. Obojí svrchu zmíněná výroba přinesla z počátku jakýsi blahobyt, a to tím více, že i děti se jí mohly věnovat. Ale s penězi přišel přepych, požívačnost, neopatrnost i lenost. Pravím-li lenost, míním změkčilost, málo pohybu, nezbytné vysedávání. Těla, zvyklá nenamáhavé práci, nemohla už snést větší činnosti, pohyb je unavoval, slunce zmalátněvalo. Lidé kteří se málo pohybovali, zřídka pobývali na čerstvém vzduchu, chřadli co do zdatnosti tělesné, údy často krněly, prsa a žaludek propadala chorobám i nebezpečným nemocem. Tak se mohlo říci o penězích: jak jich kdo nabyt, tak jich i pozbyl, mladí lidé chodili po hospodách, děvčata se strojila. Spolubytí obého pohlaví v těchže dílnách přivodilo nepořádky, smutnou zkázu mravů. A posléze, když jednoho krásného dne obojí výroba přestala, t. j. když čapka zabila slaměné klobouky a práce stroje ruční práci vyšívaček, zbyly jenom prázdné kapsy, zanedbaná hospodářství, seslabená Paměti venkovského faráře 17.

těla, zvrácené choutky a neblahé zvyky. Tak přivedl průmysl do kraje bídu a od té nebude dlouho pomoci.

Tak jsem byl přirozeně veden k tomu, abych se o věc zajímal a mohu říci, že to bylo ustavičně předmětem mého přemítání. Závěr pak mého dlouholetého pozorování zněl takto: **n e m r a v n o s t** je hlavní příčinou bíd y a n o u z e.

Ano, znemravnělost, t. j. opuštění zákonů náboženských je hlavní příčinou, která vrhá v bídu tolik jednotlivců i celých rodin. Viděl a zpytoval jsem kolem sebe nešťastné a přesvědčil jsem se, že na čtyři osoby, jimž se potřebného nedostává, připadá sotva jedna, která by mohla složit vinu na nezaviněné neštěstí, míním nehodu, požár, nezhojitelnou nemoc, blbost, slepotu, ochromení atd. Tři další čtvrtiny nemohou naříkati na nic jiného, než na své výstřednosti, opilství, lenost, mlsnost, marnivost sudilství, zadlužování se, nerozmyšlené podnikání, zkrátka na chybu kotvící v srdci nebo na převrácenosti rozumu. To proto, že průmysl dává vznik nebo rozvíjí nešťastné sklony srdce lidského, čímž stává se tak mocným pramenem pauperismu.

Všecky tyto nedostatky nalezly by odpomoc v náboženství. Není jediné nectnosti, jíž by neodsuzovalo a nedodávalo síly k jejímu přemožení. Nadarmo budou národohospodáři sepisovati knihy a řečniti, nadarmo sestavovati číslice a výpočty: jejich věda nesahá tak daleko, aby vytrhla ze srdce lidského převrácené pud y, jež hubí tělo zároveň s duší.

Na neštěstí hmotné potřeby, jsou-li výronem chudoby duševní, působí zase na ducha, t. j. musí-li člověk zápasiti, aby uhájil nejnnutnějších potřeb životních, udrží si pranesnadno cít pro povinnost. Duše strhovaná ustavičně k zemi, ztrácí smysl pro věci nebeské; hrubne, hmotaří, nechápe už svého určení nadpřirozeného. Je jisto, že krajní chudoba je blízka nepravosti. Ten, kdo hned od kolébky je vydán bídě, nemívá obyčejně vzdělání, neboť navštěvuje málo nebo nedbale školu a ještě méně kostel. Stěží se naučí, má-li se dostati k prvnímu přijímání, hlavním článkům víry, nej důležitějším pravidlům křesťanské mravouky, ale to vše brzy vyprchá, vymizí z paměti, ježto se toho nehledí, a tlustá vrstva nevědomosti pokrývá tyto chabé základy vzdělání. Od té doby vymyká se ubožák všelikému působení víry. Jeho zhola hmotařské myšlenky nepozvednou se nikdy k nebi; tento svět stává se mu příbytkem bez východiska, nad jehož obzorem není čeho hledati. Tak se stává, že naň slovo knězovo nijak nepůsobí, neboť nenalézá v jeho srdci nijaké ozvěny.

Ve smutném tom stavu našel jsem značný počet svých farníků. Můj předchůdce snažil se již, jak by tomu odpomohl, ale jeho úsilí nemělo velikých úspěchů. Nemohu říci, že by moje působení bylo bývalo účinnější. Bídě u jednotlivce dá se odpomoci: nadání, okolnosti, rázná vůle, někdy náhoda způsobí, že se podaří vytrhnouti člověka z nejhlubší nouze. U všeho obyvatelstva je to těžko: obyčeje, které provázívají velikou bídu, zakořenily se jednou u celého pokolení, udržují se,

opakuji, a zmocňují se v něm a nelze jich leč velmi nesnadno vyplniti. Drží se zvyk zvykem: lenost podporuje lenost, špína omlouvá špínu, soused si vede jako soused, krade se společně nebo s tichým souhlasem; příklad odvážnějšího povzbuzuje i největšího bázlivce. Brzy také mizí troška svědomí, ostychu, studu, která ještě některým zbyla, a druh strhuje tak druhu do propasti.

Nebylo mi nesnadno rozpoznat tuto vzájemnou solidaritu nepravosti. Hned jak jsem měl pokdy prohlédnout ohavnou tu ránu, zhrozil jsem se. Zároveň se mne zmocnila nesmírná lítost nad tímto sníženým lidem, který přidával ke všem svým útrapám tělesným tolik bídy mravní. Býti vydán tolika bědám a míti tak málo útěchy! Být zavržen od tohoto světa a být v tak velikém nebezpečí, že nadejde vyloučení z účasti na štěstí v onom světě! Jak žalostný to stav! Ne, že by klid těchto ubohých byl nějak porušen; ba nikoliv: spali pokojně na svých ložích zteřelé slámy. Viděl jsem zřejmě, že jejich zhrublé duše vpravily se úplně do takového stavu. Člověk může, jak se zdá, dospěti k jistému stupni netečnosti, zvlášť pokud jde o čest a mravnost i radosti duchovní, takže už ani nezatouží, abych jich okusil, ani nepocítí lítosti, že jich pozbyl.

Většina těchto nešťastníků, o nichž mluvím, nebyla ani v pokušení závidět komu cti a vážnosti i skvělého postavení, tím méně pak radosti ze zbožnosti nebo útěchu ze ctnosti plynoucí, již mohli u jiných pozorovati, ale oč se snažili, po čem bažili

bylo to, aby se mohli s chutí do syta najísti a vypít, co hrdlo ráčí, ale tak, aby je to nestálo kouska práce. Oh, to byl pro ně vrchol štěstí! Jak blaze těm, říkávali, kteří se mohou najíst dobrého chleba, dobrého masa, napít dobrého vína, a při tom nemají nic na práci! ... Nad tu radost nebylo pro ně jiné radosti ...

Když jsem přemýšlel o svém postavení mezi tímto opuštěným lidem, želel jsem zprvu náramně, že nemám jmění. Jak by mně utěšovalo, pravil jsem u sebe, kdybych mohl rozset do jejich života trochu dobrého bydla a dostat se tak almužnou tělesnou k almužně duchovní! Ale názory mé v té věci brzy se změnily; zkušenost mě poučila, že těší-li, když může člověk přispěti komu v potřebách tělesných, nedosáhne, bohužel, vždycky vytčeného cíle v ohledu duchovním, a že chudý si zvykne přijímat almužnu tělesnou, ale tím se nestane zrovna větším nepřitelem neřesti. Ba upozoroval jsem, že naděje na snadno dosažitelnou podporu udržuje u jednoho zahálku, u jiného vzbuzuje pokrytectví; bylo mi popřáno zkusit, jak málo pevné bývá obrácení, k němuž kněz míní pohnouti dobročinností. Nezbyvá, než znova přiznati, že obyčejně se nehledal ani Bůh, ani povinnost, nýbrž ohled na kněze a jeho dobré oko, že se méně žíznilo po zpovědi než po penězích, a že, jakmile zanikla naděje na podporu, také nábožnost, nebo spíše nátěr zbožnosti vymizel s ní. Tato zbožnost mých chudáků byla zkrátka jakýmsi druhem obchodu; moje důvěřivost a má horlivost pro spásu duší byla prostě — vykořisťována.

Kněz, můj předchůdce v úřadě, měl z domá-
dosti pěkné dědictví a mohl tedy snadno udílet
almužny. Jsa povahy dobré a šlechetné, rozdával
hojně. Svědectví velmi věrohodná mi dosvědčo-
vala, jaké asi obnosy udílel svým nuzným farní-
kům, a byly to obnosy opravdu značné. Chléb,
víno, maso, polévka, léky, prádlo, postele, i peníze,
nešetřil ničím, a čím ještě méně šetřil, to byly rady
duchovní, ba i návod ke spořivosti a hospodaření.
A přece nedocílil velikých úspěchů; zanechal mi
farnost skoro zrovna tak chudou, hmotně i mravně,
jak ji byl shledal při svém nastoupení. Vzhledem
k tomu, že jsem neměl takového jmění, mohu říci,
že jsem přijal z rukou jeho dědictví dosti smutné,
to jest obyvatelstvo vyhladovělé a zvyklé podpo-
rám, jichž jsem já poskytnouti nemohl. Ježto byla
tedy žebrota, ovoce průmyslu, jednou úředně za-
vedena, vídal jsem, jak bývá můj dům obléhán
houfem žebráků, kteří nepochybně čekali, že se jim
dostane jako od mého předchůdce nejprve dvakrát
v týdně almužny u dveří a potom četných jinakých
výpomocí doma. Ale že mi nebylo možno dáti se
tou cestou, ozývalo se záhy reptání z tohoto rovně
hrubého jako nesoudného davu: byl jsem srovná-
ván s předchůdcem, a to dopadlo pro mne pramálo
lichotivě; co bylo výsledkem mé nemohoucnosti,
bylo přičítáno na vrub zlé vůle. Tak byla moje
vážnost hned z počátku ztracena u třídy lidí, kde
bylo právě nejvíc řeba ji uplaňovati. Žil jsem víc
než dvacet let ve své druhé farnosti a musím na
svou bolest a k svému studu říci, že mé působení
zanechalo málo stop, získalo málo ovoce u této nei-

nešťastnější části mého stáde. Dostalo se mi břemena a břímě zanechal jsem opět svému nástupci: kéž on je šťastnější nežli já!

Oh, jak hluboká propast je srdce lidské, jak nesnadno bývá někdy dostat se k duši lidské! Nikdo by nevěřil, jak trudno je knězi, má-li žít po celý život při obtížích, jichž nemůže zmoci, má-li hledět na bídu, již nemůže uleviti! Bože můj, kolikrát jsem si pravil, zpytuje se: Světec Petr Fourier, Vincenc z Pauly byl by otřásl těmito chudáky, dvojnásob nešťastnými, byl by je od základu obrátil... a já jsem žil dvacet let s nimi, jedl u nich svůj chléb, spával i bděl uprostřed nich, a přece nenabyl trochy vlivu u nich! Zasloužím-li si jména kněze?

Přece však mě otázka ta často zaměstnávala. Četl jsem v životopise prvního z těchto světců, že pomýšlel odstranit ne chudobu (ta je sloučena s lidskou přirozeností), nýbrž aspoň žebravost, již pokládal za zneužívání chudoby. Veliká jeho duše neměla pokdy dokončit tuto reformu, jako mnoho jež měl v úmyslu. Ve svých prázdných, osamělých chvílkách obíral jsem se také tímto předmětem, hledaje v ubohém svém mozku prostředky, které by byly nejprůhodnější, aby přispěly skutečným potřebám chudého aniž ho nutily stavět u dveří na odiv bídu a nouzi. Čítával jsem rád věci vážné a tak jsem po několik let obracel svůj zřetel k sociálnímu hospodářství, studoval jsem do podrobnosti otázku chudinskou, četl jsem bedlivě vše, co bylo o věci té uveřejněno a čeho jsem se mohl dopídit a snažil jsem se vybrati, co se mi zdálo uskutečni-

telno. Patrně, že by byla potřeba velikých studií, ani ne tak z knih jako ze života, aby se celá tato látka obsáhla. A přece by asi nebylo ani možno problému toho rozřešiti. Co se mi zdá trdným a zároveň pro lidskou hrdost ponížujícím, je to, nový systém, každý návrh, každé nové zařízení že zároveň s pokrokem řečené vědy sociální, ještě víc pokračuje pauperismus. Zdálo by se, že každý plodí nové nuzáky. Nikdy se tolik nepsalo o žebrání a nikdy se tolik nežebrale. Ještě krok ve vědě a počet prosících převyší počet těch, kteří budou moci něčeho udělit.

Mé studie, nebo spíše mé úvahy podaly mi záhy důvod tohoto smutného zjevu.

Zeptal jsem se: Která jest příčina tohoto vždy více se rozlézajícího pauperismu?

Odpověď: Příčin je hromada. Tři hlavní jsou: nemravnost, sobectví boháčů, pokrok v průmyslu.

Nemravnost vede k bídě, to je zcela zřejmo. Tři čtvrtiny chudých stali se chudými vlastní vinou, t. j. svými nepravostmi.

Průmysl pak vyvolává bídu zdokonačováním strojů. I to je zřejmo, neboť stroji vytlačuje poznenáhlu práci rukou.

Sobectví boháčů netvoří bídy, ale nestaví se proti ní, nechává ji bytovati.

A kde je prostředek proti tomu všemu?

Odpověď: V náboženství. Pouze náboženství potlačuje nemravnost. Pouze ono napravuje sobce. Jenom ono může udržet pokrok průmyslový v náležitých mezích.

Taková je pravda v této věci. Co se mluví nebo píše kromě tohoto vymezení, může být velmi výmluvné nebo i velmi moudré, ale spočívá na nesprávných předpokladech a jistě zla nevyléčí.

Zlo je tu, ale prostředku naznačeného nelze užítí bezprostředně. Není možno vzdělati náhle znova společnost tak nesmírně pobloudilou, dát jí víru, již pozbyla a skutky, které z ní plynou. Chudí pozbyli namnoze mravních zásad, boháči jsou sobci, průmysl pak je ohromně činný a hrabivý: taková je skutečnost. Ale je třeba zoufatí? A není vůbec prostředku, aby se zlo aspoň umenšilo, není-li možno je nadobro vyléčiti?

Tuto otázku přechoasto jsem si položil. Neboť konec konců, svět nutno brát takový, jaký je, a je-li velmi žádoucí, aby víra opět nabyla své vlády a tak ránu úplně zacementila, je zrovna tak jisto, že se vlády té domůže ihned a neméně je pravděpodobno, že jí nenabude už nikdy v té míře, jako druhdy. I nezbyvá, než zabývatí se situací, jaká se naskytá a vyhledatí nějaké ulevení.

KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ. *SEN O CHARITĚ.*

Napíši, jak jsem snil o uskutečnění křesťanské charity.

Studuje různé systémy, které se pokoušely až po naše dny vyléčit nebo aspoň utlumit vřed pauperismu, přesvědčil jsem se, že všechny mají něco dobrého, čeho lze použít, ale že mají také své vady, jak už bývá u všelikého díla lidského.

Sledoval jsem činnost tří hlavních, totiž Díla sv. Vincence de Paul, Vzájemného sdružení a spolku k odstranění žebroty. Všecky tři mají své nedostatky.

Předně dílo sv. Vincence, k němuž nikdo nechová větší úcty a vážnosti jako já, působí zajisté velmi mnoho dobrého, ale je možno toliko ve městech a to ještě ve městech určitého, většího počtu obyvatelstva. Tím také nechává bídu na venkově bídou. Vyžadujíc dále od každého činného člena věrné plnění povinností křesťanských, prospívá ovšem nesmírně těm, kteří se dají do spolku za-

psati, ale tím už vylučují innožství lidí dle mínění světa poctivých, ba i dobročinných a zbožných, jichž přispívání a šlechetnost stává se tak téměř neužitečnou. Kromě toho dílo to nepříčiní se dosti, aby napravilo pochybení chudého, aby u něho vykořenilo lenost, nezřízené počínání, opilství: vidí v něm totiž jenom nešťastníka, ne pak vinníka.

Používajíc konečně jenom nahodile, nepřímo pomoci knězovy, pozbavuje se dílo vincenciánské mocného, působivého prostředku hlavně ve příčině duchovní. Ostatně jest známo, že společnost sv. Vincence byla založena k doplnění činnosti kněžské, jež nestačila pro předsudky, jichž se při znovuzřízení království a při počátku vlády Ludvíka Filipa ve Francii nakupilo. Bylať zřízena v Paříži v době, kdy kněz nesměl se nikde v kněžském oděvu ani objeviti, aby nebyl vydán pokřikům a týrání lidu ve velikém tom městě.

S d r u ž e n í v z á j e m n o s t i má velikou přednost tím, že probouzí u chudého potřebu šetrnosti. Měsíční příspěvek 50, 75 halířů, nebo snad celého franku je jistě o sobě maličkost, ale přihlédneme-li k postavení velikého počtu dělnictva, je to mnoho. Je velmi záslužno, uspoří-li se u chudého řemeslníka nebo dělníka z jejich denního výdělku 10 nebo i jen 5 haléřů, když je tolik a tak naléhavých potřeb v domácnosti. Stojí také za něco, spojí-li se tak členové třídy dělnické svazkem vzájemnosti nebo lépe bratrství. A je také dobře zastříti jaksi almužnu tím, že chudý dělník, kterého nemoc nebo stávka přinutila odpočívat, sáhne do svého a dostane-li se mu nezbytné výpomoci od

Sdružení, nemusí myslit, že dostává milodar, t. j. že si vyžebbral kus chleba, který pojídá. Ale na druhé straně nestará se toto sdružení o duchovní potřeby dělníka; nestojí nepřátelsky proti víře, ale neopírá se také o ni. Je to spolek zajisté užitečný, ba velmi užitečný, ale čistě lidumilný, což v očích kněze, ba ani pravého křesťana stačiti nemůže. Jinak také všímá si jenom třídy dělnické a nedbá proto opravdového žebráka, totiž člověka, který si ničeho nevydělává.

Spolek k odstranění žebroty má výhodu, že se může věnovati menšímu počtu obyvatelstva, malým městům a městysům. Zachraňuje z nejhorší bídy člověka pozbaveného všeho a zároveň odstraňuje vždy smutnou podívanou na pouliční žebrotu. Působí-li opatrně a laskavě, může se dodělati výborných úspěchů, jako jsou mezi jinými: potlačení tuláctví, přinucení chudých dětí, aby navštěvovaly školu a katechismus, odhalení řemeslné žebroty, potírání nemravnosti u nuzné třídy atd.... Ale s těmito výhodami jsou spojeny také nevýhody: předně nepatrné prostředky, takže odstraněním žebroty vezme se často chudému víc, než se mu podalo a tak se zlo spíše jen vytlačuje, místo aby se zcela potlačilo. Potom rozděluje spolek pouze chléb, a chléb sotva stačí, aby člověk hladem neumřel. Také je to zařízení svou povahou náramně nejisté, neboť záleží v dobrovolných příspěvcích vybíraných od třídy zámožnější pro třídu chudou, z čehož plyne, že příspěvků ubývá právě tak, jako přibývá potřeb; příkladně v letech drahoty, kdy by bylo chudému záhodno nejvíc přispěti,

je darů poskrovnu, protože i blahobyť zámožnějších se umenšil.

A podíváme-li se na věc zblízka, obsahuje zařízení to i jakousi nespravedlnost, zvlášť není-li hojně příspěvků: nespravedlnost proti chudému, jemuž se zakazuje žebrání, z něhož by měl větší prospěch, i také nespravedlnost vůči obyvatelstvu sousedních míst, kde není zřízení to zavedeno; tam se totiž valí houfy žebráků z osad, kde je spolek proti žebrotě. Nemluví tu ani o cizích vlivech, které působí, že nebývá to vždy nejpotřebnější, jemuž se dostává největší podpory, nýbrž ten, kdo je chráněncem čelného člena výboru. Z toho bývá reptání u podporovaných, trpkost a posléze zlá vůle vůči těm, kdož podpory rozdělují....

To asi byly nejnápadnější nedostatky, jež po mém zdání tkvěly v těchto dobročinných spolcích, jinak tak hodných chvály. Jest ještě mnoho jiných zvláštních ústavů, které mají nějaký určitý cíl, podporu jen jistých tříd chudiny a pod. O těch tu nemluví, ježto obor jejich působnosti je více omezen, nebo se také více méně přimykají ke třem hlavním již vyjmenovaným spolkům.

Nuže ve svém uvažování tak o samotě sníl jsem o tom, že by nebylo snad nemožno založit něco, co by se varovalo největších nedokonalostí zmíněných spolků a spojilo jejich výhody. Tento můj sen nabyl tvarů takových:

Za základ vzal jsem okres a to z prajednoduchého důvodu. Jde tu hlavně o venkov. Jsou však osady a městečka, kde je příliš mnoho chu-

diny, že ani stačit nemohou s podporami, kdežto jinde je málo chudých, nebo jich vůbec není, což bývá ovšem zřídka. Tak by byla jedna část přetížena, druhá pak by ani téměř necítila povinnosti křesťanské charity. Okres viděl se mi proto obvodem dosti širokým, aby se zachovalo co možná nejspravedlivější měřítko: dosti rukou, které by dávaly a nepříliš chudáků, kteří by podpory potřebovali. Zdálo se mi to také dostatečnou zárukou proti nezřízeným vlivům a stranictví.

Věc tu myslil jsem si takto:

1. Ve hlavním místě okresu zřídí se nemocnice spravovaná Milosrdnými sestrami, aby se ušetřilo administrativních výloh, a místním lékařem, jemuž by se určila odměna dle prostředků, ač-li by se nenabídl, že zdarma poslouží chudým nemocným. Do této nemocnice by se přijímali chudí lidé stížení dlouhými nebo nezhojitelnými chorobami. Také by se mohl přijati takoví, kteří pro kratší nemoc nemohou nějaký čas do práce. Každá obec měla by právo na určitý počet lůžek dle obyvatelstva a zdanění.

2. Ústřední výbor se volí. Každá obec má právo zastoupení určitým počtem členů v poměru k obyvatelstvu. Tento výbor volí si předsedu, je pověřen správou peněz, rozdělování a určováním příspěvků, zkrátka celým vedením dle pravidel, která si sám ustanoví. Je to vlastní ředitel celého díla. Členové mohou býti z třetiny nahrazeni jinými každého druhého nebo třetího roku, mohou nebo nemohou býti znova voleni, jak se uzdá výhodnějším. Jejich stáří budiž nejméně 25, nejvýše 70 let.

3. Výbor si zvolí placeného sekretáře nebo jednatele, jenž je povinen opatrovat, přijímat a rozdílet příspěvky. Konati to smí jen z rozkazu výboru, jež předseda sděluje. Určí se místnost, kde se ukládají požívatiný pro nuzné. Za vše odpovídá a dohlíží jednatel. Vede účty, které se v určité době předkládají výboru k revisi.

4. Okresní komitét schází se aspoň čtvrtletně na radnici okresního města. Na vyzvání předsedovo může se sejít i častěji. V takové schůzi přijímá zprávy svých členů, uvažuje o nutných opatřeních, odstraňuje nepořádky, kde se zahnízdily, dovídá se o vedení podniku, překážkách, příjmech, prohlíží účty sekretáře, opravuje, určuje práce na příští čtvrtletí atd. . . . Vedou se také zápisy (protokoly) o jednání, jež podpisují všichni přítomní členové.

5. Nad to je v každé obci místní výbor sestávající aspoň ze tří, nanejvýš z pěti údů. Jeho úkolem je sestavovat seznam místních chudých, přibírat podle potřeby jiné aneb odkazovat, zasílat seznamy okresnímu výboru a přijímat od něho podpory pro místní chudinu, dohlížet na rozdělení, zkrátka dbát všech opatření, která by byla v zájmu díla. Tento místní výbor podává také potřebné vysvětlení okresní správě, doličuje nestranně zvýšení či snížení potřeb atd. . . . Zasedá aspoň jednou měsíčně v obecní úřadovně; zvolí si pokaždé na rok předsedu a tajemníka, zapisuje zprávu o jednání, určuje losem na měsíc, na tři měsíce nebo na rok jednoho člena, jemuž přísluší rozdělení podpor nuzným. Farář a starosta každé takové obce bý-

vají po právu členy místního výboru. Do týdne jest zaslati okresnímu výboru protokol o zasedání.

6. S každým ústavem je spojeno „Sdružení vzájemné pomoci“, řízené rovněž okresním výborem a tajemníkem. Jeho členy jsou všichni dělníci, řemeslníci, nádeníci, nájemci, rolníci, kteří se chtějí přidružiti; měsíční příspěvek nebudiž menší než 50 centimů, ale nepřesahuj jednoho franku. Tento příspěvek oprávnjuje každého člena k pobírání určitého denního obnosu, kdy pro nemoc nebo stávku nucen jest nepracovati. Vyloučení jsou pijáci ze zvyku, lidé života nespořádaného, známí lenoši a takoví, kdož odmítají práci za rozumných podmínek nabízenou. Řízení této instituce, ačkoliv je svěřeno okresnímu výboru, je přece nezávislo na „Sdružení k zamezení žebroty“, třeba má stejný účel. Má své vedení, účtování, svou pokladnu, a nepřivodí ani účasti, ani vyloučení z díla hlavního.

7. K tomuto dílu druží se rovněž záložna nebo spořitelna. Každý, muž i žena, kdo si míní ušetřiti třeba jen několik haléřů týdně, může je odevzdati tajemníkovi výborovému, jenž vstoupí v pravidelné spojení s nejbližší spořitelnou, není-li ji na okrese. Vplacen může býti každý obnos, jenž není menší než 25 halířů, ale pokladně spořitelni pošle se teprv, když dosáhne výše aspoň pěti franků. Jinak zůstává u tajemníka a možno jej vždy požádati zpět. Kancelář se otvírá každou neděli a čtvrtek. Podle uznání okresního výboru dostane se prémie tomu dělníku, který s ohledem k svému postavení a příjmům uložil si největší obnos.

8. U okresní správy spolku zřídí se také ústav k umísťování služebných a dělníků obého pohlaví. Tajemník zapíše do zvláštního seznamu jména osob, které si přejí zaměstnání jako služebné osoby nebo jako dělníci a všichni páni, majitelé hospodářství, podnikatelé atd. mohou se obrátiti na tajemníka, jenž podá všechny žádané zprávy. Výbor může vydávat i vysvědčení o mravním chování, opatřené pečeti a podepsané předsedou. Jest se mu ovšem snažiti, aby ručil jen za lidi, jichž dobré chování je známo.

9. Po takovém opatření bude v okrese žebrání naprosto zapovězeno. Sloupy, umístěné na silnicích i vedlejších cestách, zvláště na hranicích okresů sousedních, mějtež nápis: **Ž e b r á n í v o k r e s e N. s e z a p o v í d á . . .** Policie bude dbáti, aby předpis ten byl zachováván.

10. Sbírky po domech. Každoročně od prvního do patnáctého listopadu zajdou údové místního výboru ke všem jednotlivcům, o nichž soudí, že mohou jakýmkoli příspěvkem zúčastniti se dobrého toho díla. Přijme se všechno: peníze, prádlo, látky, šatstvo, obilí, víno, brambory, ovoce, jakékoli požívatiny. Vše se zapíše do seznamu se jménem dárce a potom do roční zprávy, jež se uloží v okresním archivu. Věci, jichž nelze uchovati, mohou býti prodány, aby se nezkazily a útržek odevzdá se do pokladny. Bude-li jednou takový ústav na pevných základech, obětuje mu každý rád obnos, který ročně rozdál chudým. Co lidumilnost často zdržuje, bývá okolnost, že dárce neví, jak chudý almužny použije, nejistota, zda obdarovaný skutečně soucitu Paměti venkovského faráře 18.

zasloužil, i také nedostatečnost různých opatření k zamezení žebroty. Který člověk nedá rád, je-li jist, že vytčeného účele, t. j. podpory chudého, bude skutečně a správně dosaženo?

12. Každý ví, že mnoho osob srdce šlechetného milerádo by věnovalo něco chudým, kdyby bylo možno myšlenku tu snadno a bezpečně uskutečnit. Znali jsme ušlechtilé duše, které by rády daly nebo odkázaly částku jmění k účelům dobročinným, kdyby je nebyly odstrašovaly předpisy zákona, nebo kdyby se nebyly obávaly, že jejich věnování nebude odvedeno řečenému účelu, nebo také, že výlohy převodní pohlí značnou částku daru. Předpokládáme-li, že tento náš návrh řádně se uskuteční, máme hned prostý a snadný prostředek, kterak uvést v život myšlenku dobrodinců a jsme jisti, že duše šlechetné si ho povšimnou. Zdá se nám, že taková okresní nemocnice byla by záhy hmotně zabezpečena, že spolkové pokladně brzy by se dostalo tajných darů nebo almužen udělených pravicí, aby nevěděla levice. A jaká ohromná výhoda, kdyby ústav byl v krátké době tak hojně nadán, aby se mohl obejít bez dobrovolných příspěvků!

13. Není pochybnosti, že snadný způsob odvádění příspěvků v plodinách přírodních pohnul by nejednoho, aby se díla účastnil. Kdož by nevěděl, jak málo peněz bývá příkladně u rolníka? Nuže, kdo by nemohl zaplatit šest franků, dá rád něco pšenice, žita, zemáků, atd... Některý řezník upsal by pouze několik franků, ale slíbí rád za dvojná-

sobný obnos masa buď zdarma nebo za cenu sníženou. Vinař obětuje raději půl hektolitrů vína, než sebe menší obnos peněz, jichž nemá. Mlynář rád semele, krejčí něco ušije, švec popraví obuv; učiní to raději, než by upsal určitou sumu, jistě menší, nežli stojí jeho dodávka práce, k níž se zaváže. A tak i soukeník, kupec, prodavač dřeva, oleje, soli atd.

14. Každá obec může povolit ročně jistý obnos dle svých příjmů nebo dle počtu svých chudých. Nejprve bude zapravovati za smlouvenou cenu svá lůžka v nemocnici. Obnos ten bude splacen i tehdy, kdy nebude z obce nemocného, ale nezvýší se, kdyby náhodou byl z ní větší počet nemocných než určeno postelí. Okresní výbor mohl by se svolením úřadů sám určit poměrnou výši příspěvků pro každou obec.

15. Každoročně mohla by se pořádati ve prospěch spolku loterie. V ní by se nevylosovaly, jak obyčejně bývá, titěrnosti nebo bezvýznamné předměty, nýbrž hospodářské náčiní, užitečná zvířata, kusy nábytku, atd...., což by venkovské obyvatelstvo vábilo.

16. Konečně by se okresní výbor zasadil každoročně o vládní subvenci.

Co se týká rozdávání podpor potřebným, dělo by se to pravidelně v naturalích, pokud lze nejméně v penězích. Nikoho není tajno, jak snadno žebrák rozháže peníze a jak často jich zneužije. Právě okolnost, že nemá věcí zbytečných, je mu nebezpečnou příležitostí zjednat si je, má-li peníze.

Zbytečno poznamenávati, že spolek použije také přispění žen. Dílo dobročinné bývá zřídka úplné nebo úspěšné, je-li z něho vyloučena žena. Je mnoho případů, kdy její spolupráce jest potřebna, buď že muž bez urážky slušnosti nemůže zasáhnout, nebo že by se mu obyčejně nedostávalo jemnosti, smyslu pro maličkosti, což je vyhraženo pohlaví ženskému. Proto bude připojen k výboru okresnímu, ba snad i k místnímu také odbor ženský, jehož úkoly budou ve stanovách vymezeny. Dámám odevzdají se okresním nebo místním tajemníkem peníze, šaty, plodiny, maso, atd. a rozdělení bude jim svěřeno.

Ony se nabídnou, že zhotoví nebo dají zhotovit kusy šatstva, budou se starat o důkladnější se-nání potřeb v rodinách, u malých dětí, žen, nemocných nebo v šestinedělí. Zkrátka přispějí vždy a všude svou příčinnivou láskou.

Spolek samozřejmě nepřestane pouze na pomoci hmotné: bude dbáti také zlepšení, nebo, abychom užili ustáleného výrazu, umravenění chudých vrstev. Ale k pravé mravnosti pomáhá jenom náboženství. Ježto u chudého, jemuž se nedostalo výchovy, jenž nemá mravního cítění, není dostatečnou uzdou ani počestnost, ani slušnost, bude nezbytno, aby se vyhradilo náboženství široké pole působnosti v podniku, o němž tu mluvíme. Že pak kněz je přirozeným činitelem náboženství, bude každému zřejmo, že jest nutno spoléhati na vliv a autoritu knězovu, vyhraditi mu jistá práva, což se obrátí jen k dobru ošetřovanců a celého díla.

Tak bude faráři každé farnosti dbáti o návštěvu kostela, křesťanských cvičení a školy od dětí všech, kdož jsou podporováni. On bude také oprávněn odejmouti podporu, kdyby dítě nebo rodiče úporně svých povinností zanedbávali.

Každoročně svolá se v určitý den valná hromada do okresního města, již se mohou zúčastniti všichni přispívatelé. Tam se pojedná o stavu spolku, o činnosti v uplynulém roce. Tajemník předloží své knihy a podá jednatelskou zprávu, k níž může každý člen učiniti své poznámky. Tak bude spolek vždy víc a víc poznávati svůj postup, znenáhla poopraví své nedostatky a bude lépe směřovati k vytčenému cíli.

Toť zhruba systém, o němž snilo mé srdce mnohem víc než hlava, aby se ulevilo smutnému zjevu, jenž slove pauperismus. Ve všem a všude pociťuje se potřeba sjednocení: drobení majetku, tříštění kapitálu znesnadňovalo by veliké podniky, kdyby nebylo umění semknout se a sjednotit síly. A k úlevě bídy lidské nepodniklo by se ničeho? Tak početná třída nešťastných vzbudila by méně zájmu než peněžní podniky? Kdyby nebylo náboženství a soucitu, již prospěch sám měl by lidi přivést na tu cestu. Není nesnadno dokázati, že spolek, o němž mluvím, nebyla by špatná spekulace, neboť každý člen dával by méně, než činí teď a dával by s větším užitekem. A chudé třídy, znenáhla umravené a náboženstvím proniknuté, šetřily by více majetku, kradly by méně a smířily by se snáze s třídou bohatých, jejíž soucit a starost o sebe by konečně dovedly ocenit.

A ve svých kněžských snech viděl jsem již celé sdružení v činnosti a za ním zřel jsem blížít se království Boží. Zdálo se mi, že všechny politické strany, všechny rozštěpené složky v obcích a obyvatelstvu seskupí se kol tohoto střediska a splynou v této výhni lásky. Viděl jsem, jak si boháči a lidé zámožní podávají ruce ke svatému sdružení, kde vše dýchá láskou a lidskostí. Viděl jsem i třídu chudou, která se stává hodnější, moudřejší, spořivější, mravnější, zkrátka křesťanštější, a tak zavládá mír mezi oběma vrstvami společnosti, ano, že snad problém, strašlivý onen problém budoucnosti vyřešuje se pokojně.

Tento plán, jejž jsem si v duchu vytvořil, byl zajisté jenom snem, ale snem plným víry a naděje.

A čeho se nedostává k uskutečnění? Trochu lásky, opravdové lásky, již Spasitel přinesl na svět, tolik touže, aby se rozplála a mezi lidmi trvale ubytovala.

Žel, sobectví udusilo posvátný ten plamen. Dnes zavládla ve světě nesmírná činnost, ale cílem jejím jest jenom prospěch. Vše, co vyžaduje oběti bez užitku, oddanosti bez vypočítavosti, není chápáno většinou lidí.

Má mysl se rmoutila, když jsem viděl takovou náladu téměř u všech duchů. A upadala ve chmury ještě větší, když jsem pomyslel, že podobné dílo, kdyby se s ním vůbec jen počítati mohlo, nalezlo by u vedoucích kruhů spíše překážky než povzbuzení. A přece, když jsem vše důkladně přepočítal, spoléhaje při tom i na jakousi svou zkušenost, měl jsem

důkaz, že při subvenci nějakých třiceti tisíc franků pro jednotlivé okresy, dílo by se vybudovalo a otázka byla by rozřešena. Třicet tisíc pro každý okres, to by bylo sedmdesát milionů pro celou Francii. S touto sumou (a co je to na tak ohromný rozpočet!) a za přispění soukromé dobročinnosti, nebylo by už ve Francii žebroty a veliké bídy.

Kdyby se dobří lidé, kdyby se vlády uráčily na to pomyslit!

KAPITOLA DVACÁTÁ PÁTÁ. *SLZY MATČINY.*

O své nové farnosti kromě chudých nemám, co bych ještě pověděl. Byla lepší než předešlá. Můj předchůdce, jak jsem se už zmínil, vytvořil v ní vzácné středisko zbožnosti, jehož jsem se bedlivě ujímal. Poznenáhlu vymizelo stranictví politické. Ježto celá farnost byla po většině obývána lidem rolnickým, nabyly záhy vrchu pokojné zvyky a zdravý rozum.

Znovuzřízené království bylo tehdy na výši. Zbytek cizího vojska právě z Francie odešel a parlamentární vláda byla u vesla. Neznám se dosti v politice, abych se mohl odvážit posudku tohoto systému, s nímž se tehdy ve Francii poprvé činil vážný pokus. Ale doznávám, že jsem nebyl stoupenec. toho směru. Zdálo se mi nesnadným, aby úkoly zůstaly na vždy tak rozděleny mezi hodnost královskou a lid, jak může býti na listině poznamenáno. Papír se dá napsat, ale vášně se spoutat nedají. Systém rozvahy či rovnováhy mezi trojí mocí, jak se tomu říkalo, mohl se nějaký čas ovšem

udržet, ale to se podobalo příliš násilnému připoutání, aby déle potrvало. Zůstane vládnoucí moc vždy ve svých mezích? A zase, nepřekročí živel národní, jež představovala komora poslanecká, nikdy vytčených hranic? Bude nahoře vždycky ruka dost pevná, dolů pak vždy duchové dosti moudří, aby nepovstaly zmatky? Bude svobodný tisk, svobodné řečníště míti vždy úctu ke trůnu, k náboženství, k posvátným věcem, jež tvoří základy státu? Zkrátka, bude se toto rozvlněné moře držeti stále v míře, která tvoří život a není vichřicí?

Když jsem o tom rozvažoval, zdálo se mi, že naši králové, kteří následovali po vládě absolutní, tyranské revoluce a despotické za císařství, mohli opět sáhnout k absolutismu při značném jeho zmírnění. Bylyť to tradice jejich rodu. Přes nějaké nahodilé nepřístojnosti, některé osobní chyby — a který řád světa, žel, ob stojí bez nepřístojností, který člověk je bez chyby! — nebyli zákonití králové u lidu nikdy v nenávisti; po mnohá staletí splývaly zájmy vlasti se zájmy jejich. Francie, v základě monarchistická, vzrostla pod otcovským jejich žezlem a lnula k nim vlastně stále. Kdo bránil Ludvíku XVIII navázat na minulost, být králem, jako byl Jindřich IV. nebo Ludvík XIV.? Duchové prý se valně změnili a lidé by si nebyli už zvykli despotismu po revolučním hnutí, jehož ráz vtisknut byl rokem 1789. Tak se mluvilo, tak se do omrzení opakovalo. A přece dokázal Napoleon, že lze vládnout bez ohledu na rok 89. Kdeže bylo za jeho vlády hnutí z r. 89? Co se stalo ze

sněmovny a rovnováhy mocí a svobody tisku a volného slova a lidového hlasování o daních? A dnes, kde my žijeme, kam že se poděl celý ten krám konstituční? A kdo ho želí? Nikdo kromě několika lidových vůdců držených na uzdě, kromě několika novinářů, jimž se hrdlo zacpalo, nebo některých krasořečníků odsouzených k mlčení.

Buďsi tomu jakkoliv, rozkladné prvky ukázaly se záhy, sotva bylo království znovu zřízeno. Tehdy povstala tak zvaná konstituční oposice, která se zprvu bojácně objevila v tisku i v komorách a probudila mnohonásobnou ozvěnu. Pod jejím praporem seřadily se více méně okázale všechny zbytky revoluce a císařství. Strana tak jsouc vedena řečníky jako Benjaminem Constantem, Fojem, Manuelem, Kazimírem Périerem, žurnalisty nebo hanopisci, jako byl Paul-Louis Courier, básníky písniček jako Berangerem, stala se tak četnou nebo aspoň hlučivou, že se mohla vydávati za mluvčí veřejného mínění. Bylo modou jít s opozicí, ježto pak obnova vlády domu bourbonského zdála se i obnovou náboženství, vyplynulo z ní systematické nepřátelství proti víře katolické. Všecky střely mířily v tu stranu. Bylo usilováno vyvrátiti oltář trůnem a trůn oltářem, protože bylo mínění, že jeden podpírá druhý. Nevím, pokud se prohřešilo království, stanovíc nerozdílnost obou těchto věcí, ale vím, že výsledek byl osudný. Ludvík XVIII. povolil až příliš směru, který se obyčejně zove liberalismem. Jsa prodchnut ideami anglickými, nepřihlížel dosti k různé povaze obou národů. Zárodek předstírané svobody, vložený jednou v lid živý,

lehké, vnímavé mysli, jako je lid francouzský, měl nezbytně ve Francii účinky, jakých nesnese chladná, vypočítavá povaha národa anglického.

Karel X. měl ducha a smýšlení, jímž se různil od svého bratra. Rozpoznal snad lépe, co by bývalo nutno dělat hned z počátku; jsa opravdovějším dědicem starých tradic, chtěl se k nim, jak se zdálo, ustavičně vraceti, ale bylo už pozdě: liberalismus byl už příliš mocný, příliš ovládal tak zvané veřejné mínění, aby přivodil k návratu. Když byl po několik let zmítán vlnami konstituční vlády, když byl zkusil vládnout se třemi, či nebo čtyřmi ministerstvy, která jej vždy poněkud oslabila, chtěl se konečně pokusit o přímý a úplný obrat a návrat k řádům monarchie, a — podlehl.

Sledoval jsem pozorně na své zastrčené faře tyto pohyby státního korábu, zmítaného tak na rozbouřeném moři politických vášní. Nutno poznamenati, že období to bylo zhoubou pro náboženství, ne proto, že se naše knížata snažila náboženství podporovati, nýbrž proto, že je nepodporovala náležitě, že přestávala na půl cestě, a že polovičatost hubí nejlepší zřízení a nejvzácnější věci.

Znovuzřízené království neopřelo se dosti otevřeně o víru katolickou, vyjednávalo příliš s církví, mělo z ní takořka strach, prodávalo jí svobodu, nebo ji spíše odpíralo, jako by hledělo ze vznešené této snoubenky Kristovy udělat nějakou poctivou služku, nástroj vládní, instrumentum regni.

Šlo o svobodu vyučování; stát ji odmítl. Šlo o svobodné svolání sněmu církevního; stát odmítl. Šlo o svobodu shromažďovací; stát rovněž od-

mítl. Ze samých ohledů na liberální křiklouny byla nevěsta Kristova spoutána. Na trůně náboženství milovali, ctili i dle něho žili, ale ve státě je utiskovali. Zvláštní to rozpor, který nemohl jinak skončit než katastrofou. Také smělý a drzý tisk pronásledoval bez ustání věro- i mravouku; sloupce novin hudly stejnou písničku s hanopisy, kniha družila se k sešitům, píseň ke karikatuře: jak dlouho mohl takovýto stav trvati?

Všimal jsem si pozorně tohoto kvapného spěchu k úpadku. Bohužel pocítil i náš venkov působení ducha času. Také tam se svobodářství zahnízdilo, svobodářství mělké, hloupé, hrubé, liberalismus v papučích a županu. Nebylo maloměšťáka, který by nebyl pokládal za svou povinnost býti v oposici; nebylo starosty nebo úředníka, který by si nebyl posadil klobouk na ucho a nebyl odříkával několik naučených vět z novin. Policie byla špatně o těch věcech zpravena a byla málo činná, tak že nezabránila, aby takové hanopisy, karikatury a písničky nepronikly až do vesnic; kolportáž přinesla nám vše z velkých měst.

Voltaire, rouhač využil příležitosti a zasedl na hnojištích; jeho zásady se přizpůsobily všem choutkám a každému nářečí. Kde kdo mudroval a huboval: království a náboženství byla jediná věc a obé poklesalo zároveň a znatelně ve vážnosti venkovana. Volby jenom ještě myslí rozjitřovaly. Staré, revoluční předsudky znova se probouzely na venkově: hrozilo se, že staré řády se vrátí, jako desátky, roboty, daně, a lidé se lekali.

Na druhé straně pak byl jim kněz, nebo lépe straník, jesuita, řeholník líčen jako zapřisáhlý nepřítel a to tím nebezpečnější, že prý pracuje cestami tajnými. Pomysleme, že po deset let tloukly noviny bez ustání na ten buben a plnily a přecpávaly své sloupce takovými náměty!

Tak jsem i já pozoroval, že mi vůčihledě důvěry ubývá. Převaha, již jsem za prvních let nad svým lidem nabyt, slábla. Toto proniknutí nezabožského liberalismu v rolnické naše vrstvy bylo něco sotva znatelného; bylo je možno přirovnati k podkožní infiltraci, o níž mluví lékařství při některých nemocech. Neboť i když lid málo čte, i když není povědom toho, co se děje ve vyšších oblastech, načichne přece jenom vlivem převládajících názorů. Jestli v příkladech měšťáctva lákadlo, jemuž venkovan příliš rád se podvolí. Dělá, co vidí dělat, mluví, jak slyší mluvit.

Překvapující věc: i lidé, jichž si neváží, jichž nemiluje, jimž nepřeje, podmaňují si ho; napodobí je, třeba jimi pohrdá. Tak dva, tři špatní občané, které všichni důkladně, a možno říci právem haněli, přece „udávali tón“ celé mé osadě. A jaký tón! Byly to výrazy lhostejnosti nebo zášti ve věcech náboženských, odpor proti knězi, pomlouvání úřadů, vychvalování revolucionářů, ostrá kritika všeho, co jen vláda začala.

Tito dva, tři krasořečníci čerpali každého, nebo každého druhého dne — pošta nařídila tehdy obdenní půst od stravy duševní — a načerpali ze svých novin vždy několik hltů jedu a žluči, jež potom dlouho vypravovaly všem, kteří jen chtěli

poslechnout. Půjčovali své noviny, které potom šly z ruky do ruky, četly se společně a stěží se k nim vracely roztrhané, špinavé, plné skvrn olejových, lojových a kapek tabákových. Ale také zanechávaly po sobě stopy; člověk je mohl sledovati, kudy se braly, jako špinavý hmyz, který vše na své cestě potřísní.

Přece však okusil jsem radostí za těch patnáct let (1815—1830). Na své potěšení viděl jsem svou sazeničku růst a mohutněl právě tak, jako na druhé straně pokračovalo zlo. Zvláště ženy projevovaly většinou věrnost životu křesťanskému; mladé osoby podávaly četně příklady pravidelného a horlivého křesťanského života. Bylo mezi nimi velmi málo pohoršení, jehož jsem měl želeť. Pravidelné pobožnosti spolku, hojná návštěva svátostí, bedlivá účast při veřejných bohoslužbách, to vše skýtalo povzbuzující příklad, jenž o některých slavnostech plnil mé srdce radostí. Nic není, tuším, rovno štěstí, jehož zakouší každý věrný kněz, vida, jak stádce jeho tísní se pod klenbami chrámu ve svátečních šatech, jak všichni jsou mysli sebrané, pohroužení takořka ve slovo Boží nebo v některou velikou myšlenku a opravdu ovládnutí Božstvem.

Oh, s jakým blahem spočívá oko pastýře s výše kazatelny nebo od oltáře na zbožném tom a horlivém davu! I v tom vidět prst Boží a duše otcova rozplývá se svatým štěstím. Ne, ani lakomec u svých pokladů, rolník při pohledu na nejkrásnější svá pole, generál v čele nejjudatnější armády nezakouší blaženosti hlubší. Proč jen stává

se takové divadlo vždy řidším, ba ve mnohých krajích načisto neznámým?

Opět jsem se tam přesvědčil, že víra ženami se udržuje a podává potomstvu. Zatím co mužové někde kolem hnojiště si vykládali, opakující blbě nějaké nadávky proti náboženství a království, jejich ženy a dcery, shromážděné na nešporách nebo kázání, dávaly příklad náboženské horlivosti. Zůstávaly nedotčeny nesmyslným hnutím, jež strhovalo jejich muže neb otce do hlubiny.

Jest mým přesvědčením, — a padesát let zkušenosti jistě něco znamená v životě knězově, — že kdyby žena neměla více víry nežli muž, dávno by náboženství na zemi vymizelo. Žena vštěpuje nejen výchovou první, a zhusta nejpevnější prvky křesťanské víry v srdce dítěte, ale ona ji také často po celý život v témž dítěti udržuje, když dorostlo.

Jako matka, choť, dcera, sestra působí v tom směru vždycky, mnohdy ani netušíc, mocným vlivem. Ona téměř vždycky muži připomíná povinnost náboženskou; téměř vždy se jí podaří uchovati v něm aspoň jiskru víry. Možno říci, že opravdu křesťanská žena nikdy své kořisti nepouští. Až k hodině smrti hledí si svého díla lásky. Ozve-li se k poslední té chvíli hlas, jenž volá kněze k loži umírajícího, bývá to skoro vždy hlas ženy.

Nevysvětlitelno: mužové, i křesťansky smýšlející mužové, nechali by umřít beze svátosti své přátele, své bližní, kdyby se nevyskytla nějaká žena, aby je vyburcovala z jejich lhostejnosti.

Slyšel jsem, jak mnohý z nich řekl: to náleží ženám. Jako by jenom jejich pohlaví mělo plnit povinnosti, spasit duši!

Šťastné rodiny, kde je žena, zvláště matka opravdu zbožná! Šťastné farnosti, kde je většina žen věrna životu křesťanskému! V tom nalézá kněz vždycky náhradu za své útrapy, radost uprostřed žalů. Šťastné děti, které měly štěstí ssát už s mlékem mateřským nauky a příklady ctností! Ať jsou lákadla mladosti jakákoliv, takové děti uchovají si vždy jakousi zdrželivost vůči zlu, zvláště podrží jiskérku víry a dříve či později vrátí se k Bohu, jehož znaly v kolébce. A proto právě jest nesmírně důležité, aby kněz uhájil svatý ten oheň v této části svého stádečka. Přechasto je to jediná páka, jíž může působit na druhou půli a zachránit aspoň v hodině smrti ty, které osudná nevěra nebo hříšné poblouznění zavedlo až na pokraj propasti.

Mohl bych uvést několik příkladů prazvláštní moci, jíž dává někdy Bůh napomínání, a hlavně modlitbě a slzám ženy.

Zvlášť pak jsem zakusil, jak chudá jedna matka vynutila takořka na Všemohoucím zázračnou milost pro jediného svého syna. Nevím, jak se podělo, že nešťastný mladý muž dal se hned od útlého věku praosudným směrem, jaký lze jen pomyslit, zcela proti obyčejnému běhu věcí, ani zdaleka nevyužívaje výhody výchovy křesťanské. Jeho vzdorná hlava nemohla se podříditi jhu víry, ba ani ne rozumu; pojednou vyklubal se z něho zavilý nepřítel nejobyčejnějších projevů nábožen-

ských. Jeho ctnostní rodiče marně mu přimlouvali, aby dbal aspoň hlavních povinností křesťana; jeho ponurá, divá povaha dala se cestami nepravosti tak snadno, jak měla se už výchovou dáti cestou ctnosti. V dětství byl vzdorovitý, jako hoch rozpustilý, jako jinoch prostopášný. Přes jeho odpor k životu veřejnému, přes nebezpečí, která předvíдалa pro něho, musila jej ovdověvší matka poslati nejprve do semináře, odkudž dal se vyhnati, potom do koleje, kde se nadobro zkazil. Po vykonané zkoušce zralosti rozhodl se pro dráhu právnickou. Ale žel, byla to dráha, vedoucí příkře dolů: jeho vášně i nevěra rostla den ze dne. Oddal se nejhanebnějším výstřednostem. A co činila v té době ubohá jeho matka? Vzdechala, plakala, modlíla se, přijímala, jako nová Monika chtěla zachrániti svého syna slzami. Tomu se, kdož ví jak, podařilo dosíci právnického diplomu a byl zařazen mezi advokáty menšího okresního soudu. Tam obhajoval v několika soudních případech a dával veliké pohoršení. Konečně se oženil, ale žil dále, jako by nebylo víry křesťanské. Vídal jsem někdy jeho matku, slýchal její nářky, býval svědkem její odevzdanosti i jejích nadějí. „Ach, pane faráři,“ pravila mi jednoho dne, tuckajíc na srdce, „tu jest něco co mi říká, že syn můj bude zachráněn.“ „Věřím, věřím tomu,“ odpověděl jsem jí, opakuje slova biskupova, promluvená ke svaté Monice, „nemohno, aby zahynul syn tolika slz!“ (Vyzn. sv. Augustina, kn. III, hlava 12.)

Po dvou letech manželství a třech soudní praxe mladý muž onemocněl. Matka byla o tom
Paměti venkovského faráře 19,

ihned zpravena a odjela ho navštívit, ošetřit, a jak pravila, obrátit. Věc zdála se nesnadná: muž ten, pohřížený v liberalismus, velikou chorobu té doby, dopustil, aby bahno neřestí, v němž vězel, potáhlo snad ještě strašnějším škraloupem předsudků. Ale čeho nezmohou slzy matčiny! Tehdy se ukázalo, jak veliké poklady milosrdenství nashromáždily tyto skryté povzdechy, tyto mlčelivé vzlety duše k Bohu, všecky ty modlitby, všecka ta přijímání, všecky ty aťmužny nakupené takoruka jako hora k nebi. Tak právě stoupá se až k trůnu Všemohoucího. Bezbožný svobodář, zarytý stoupenec Voltairův, který zprvu odmítal přispění knězovo, změkkl pohledem a hlasem matčíným. Milá ta žena neprosila, nezapřísahala, ona poručila. Jakási opravdu nebeská autorita nadchla její hlas, autorita tím větší, protože jí nic neseslabilo v celém tom životě modlitby a dobrých příkladů. Cedr padl, obrácení bylo dokonáno, bylo úplné: muž, který byl ještě včera pohoršením, stal se dnes kajníkem, smrt jeho byla velmi příkladná. Ještě ráno, v onen den kdy skončil, měl jsem útěchu spatřit ho; nenaskytlo se mi v životě dojemnější podívané nad tohoto hříšníka plného důvěry, třeba pokořeného a nad potěšenou matkou, třeba hluboce vzrušenou. Nebýt toho svědkem, nikdy bych nevěřil, že možno setřásti tak rychle celé břímě hříchů, bouřlivých náruživostí, systematické nenávisti, houževnatých předsudků. Ve chvílce hovoru s ním, bylo mi přáno oceniti celou tu průzračnost a čistotu, již náhle nabylo toto oko tak dlouho zaslepené, patříc nyní na věci onoho světa,

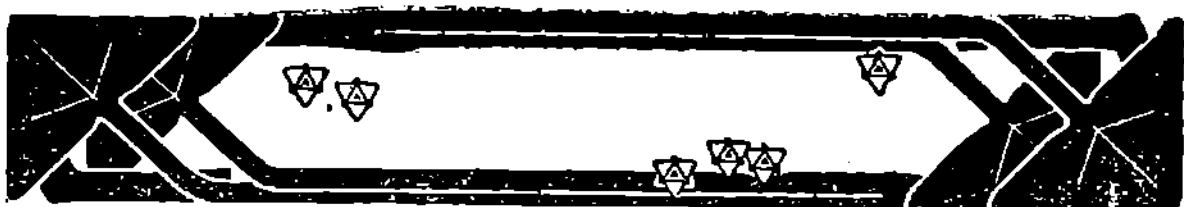
i kterak toto tak dlouho potřísněné srdce pojednou se očistilo v koupeli pokání. Obrácenec umřel jednu ruku v ruce matčině a druhou svíraje křížek.

Ó, toho mocného hlasu ženy ctnostné, nezdolného působení vytrvalé modlitby a slz, vytrysklých ze srdce mateřského!

Proč tolik zlořádů sužuje naše města a dědiny? Proč ty dlouhé řetězy nepravostí, které se vlekou od mladosti až do stáří, od kolébky až ke hrobu? Protože matky neumějí se modlití, protože i v jejich duších víra pohasíná, protože se rodičové staví proti chybám dětí, ale až tehdy, kdy jich už napravit nemohou.

Vraťte mi Moniky a já vám dám Augustiny.

KAPITOLA DVACÁTÁ ŠESTÁ. *MŮJ UČITEL.*

Pravil jsem dříve: trojí veliké úskalí pro kněze tvoří špatný starosta, špatná služebná a špatný učitel. Oba prvnější jsem poznal, osud můj nebyl by úplný, kdyby mi byl chyběl poslední.

Když jsem dostal na svou druhou faru, našel jsem tam muže již letitého, jenž zastával po znovuzřízení bohoslužeb dvojí úřad, totiž učitele a kantora sakristána. Byl jenom prostředního vzdělání, ale choval se slušně. Za těch dob požadovalo se po takových veřejných činitelích ne tak vyučování jako spíše mravní výchova. Dovedl-li takový školmistr řádně číst, psát a počítat, víc nebylo třeba, byl-li jinak chování řádného a lnul-li věrně k víře. Takový právě byl náš a celá farnost byla spokojena.

Ale p o k r o k stanovil své požadavky. Vláda si umínila všecko zmonopolisovat, všecko soustředit ve své ruce, a hned se jí zdálo, že vliv církve na volbu učitele je příliš veliký. Zvláště vyučo-

vání počáteční shledávala nesmírně zaostalými. I vyšel famosní zákon o elementárním vyučování a nastala nutnost prováděti jej doslovně. Tak mohl jsem brzy předvídati, že můj poctivý učitel padne mu v oběť. A skutečně mu přišlo nařízení, které jej volalo na několik dní na normální školu, kde byl zkoušen, prohlášen neschopným pro svůj úkol a dán na odpočinek. V obci byl z toho veliký žal a já jsem byl z toho velmi roztrpčen, protože jsem dobře tušil, jaké z toho budou následky. Dostalo se mi, nevím ani jakou náhodou, cti cestovati s ředitelem okresní normální školy asi hodinu nebo dvě a musím říci, že dojem, jaký mi zůstal, nebyl valně příznivý. Zdálo se mi, že vidím mu čouhat názory filosofa-pedagoga Saint-Simona, což bylo znepokojivé. Obával jsem se, aby nebyl vnučen mé ubohé farnosti učeník takového mistra.

A čeho jsem se bál, to se dostavilo. V měsíci září byl nám poslán „vzorný“ učitel, „normální“, jak říkali naši sedláci. Byl to mladý synek, jenž o sobě myslel, že je tuze hezký a hlavně tuze duchaplný a nesmírně učený. Vlasy jeho byly dokonale učešány a přihlazeny. Jeho vystupování mělo pečeť pedantismu, jak bývá u takových lidí, ale s příměskem jakési volnosti, která se pachtila po efektu. Pravili o něm, že je tuze vzdělaný. Vesničané obdivovali zvlášť jeho nadání, jak dovedl vysyknout „s“ na konci slov. „R“ trochu přiškraboval, když na to myslel; při delším hovoru na to rád zapomínal a tu mluvíval způsobem přirozeným. Proto pozorovatelé rozeznávali u něho dvojí způsob mluvy: nedělní a všední.

Při první své návštěvě u mne vedl si nesmírně uhlazeně a obezřetně, ale ze všeho jsem viděl pro-
rážeti myšlenku: pane faráři, já jsem tu poslán od
university a ... po vás mi nic není. Několik rysů
mi prokázalo, že byl-li křesťanem, nebyl b i g o t n í.
Víme co výraz ten tehdy znamenal, totiž, že věřil
po svém způsobu a jednal podle mody. Budoucnost
dokázala, že jsem nesoudil unáhleně. Ve věcech
náboženských choval se tak, jak se dalo čekati od
žáka školy, jejíž ředitel honosil se bezbožectvím.
Příležitostně jsem se dověděl, že se tam v dějepisu
přednášely nauky nebezpečné s úchvalou, snad
i na radu ředitele. Náš učitel se bohoslužeb sice
súčastnil, ale s patrnou nechutí a nudou. K veliko-
noční zpovědi nechodil, ba myslím, že vůbec svá-
tostí nepřijímal, aspoň jsem se nikdy nedověděl,
u kterého kněze byl a zda vůbec byl.

Obyvatelstvo, které uvyklo něčemu zhola ji-
nému, velmi brzo povšimnulo si této náboženské
lhostejnosti. Zprvu se o tom jen šeptalo, hlavně
mezi ženami. Ale učitel byl učený; do školy chodil
pravidelně, při každé návštěvě školního dozorce
býval zahrnut chválou. To mu dodalo vážnosti,
která brzo vyhladila dojmy nepříjemné. Stalo se
zvykem hledět naň jako na prvního učitele celého
kraje. I tu zvítězil zájem časný nad zájmem o čest
a slávu Boží; venkovanům lichotilo, že jejich děti
jsou v ruce takového mudrce a lehce se utěšili nad
pohoršením, jaké jim mohl dáti učitel bez nábo-
ženství. Já jsem byl nucen jen pozorovat a potají
vzdychat: mravní chování muže toho nezavdávalo
zjevné příčiny ke stížnosti, tak že bych byl narazil

u ředitele, u dozorce i prefekta a tutti quanti, kdybych byl podal nejmenší žalobu proti němu.

Věru, smutné jest postavení kněze, jenž vidí činitele tak důležitého, od něhož právem očekává souhlasné spolupůsobení, kterak se staví proti němu a sleduje cestu zcela opačnou než je směr vytčený

knězi je povinnostmi! Bylo mi, jak lze se domyslíti, nemožno, abych časem učitele neupozornil: bylť jsem jeho pastýřem, jako všech ostatních, byl jsem povinnen říci mu, jako všem, pravdu. Ale moje upozornění byla přijata velmi zle; mírnost a ohledy, jimiž jsem je provázel, nebránily, aby ten, jemuž svědčila, pochopil jejich dosah. Odpověděl slovy a přízvukem, jichž strojená zdvořilost zřejmě značila tolik: Vašich rad, pane faráři, nepřijímám. Ale od té doby ukazovalo se již jeho nepřátelství: počal o mně mluvit nepříznivě a sesměšňovati mé počínání. Se zvláštní bedlivostí kritisoval mé jednání, hlavně pak usiloval seskupiti všecko nevražení, které nezbytně vyvolávalo vykonávání mého úřadu. Tak se mu podařilo vypěstovati proti mně zárodek oposice, který čekal jen příležitosti, aby vzrostl a se projevil.

Když můj starý učitel zemřel — bylo to brzy po příchodu nového — pokládal jsem za svou povinnost nabídnout přichozímu místo na kůře. Tak doufal jsem jej připoutati lépe k povinnosti, nabýt naň jakéhosi vlivu, jehož jsem hodlal využít k jeho duchovnímu prospěchu. Zprvu se opravdu zdálo, že mu polichotilo mé vyzvání, ba bylo i pozorováno, že se za pultem chová slušněji. Ale to trvalo

jen kratičkový čas a povaha jeho brzo se projevila: posunky, roztržitosti, nápadné šeptání, nechvalné chování, to vše bylo pohoršením pro věřící. A to byla také první příležitost k napomenutí, které bylo tak špatně přijato. Poznal jsem, že bylo chybou ustanovit ve svatyni člověka, kterého budou nucen za krátko vykázat. Ale snášel jsem všechno přece dále, jsa rozhodnut nepoužít přísného zakročení než v krajním případě.

Co mě zvlášť mrzelo, protože se obracelo přímo na újmu cti Boží, bylo to, že velmi bedlivě kritisoval mé kázání, takže svým nevčasným šprýmováním vyluzoval úsměv u svých sousedů. Někdy zašel ve své neopatrnosti tak daleko, že mě sesměšnil několika posunky, které mohli pozorovat všichni posluchači. To bylo přespříliš. Neměl jsem, nikdy jsem nemíval nároků na uznání řečnické zdatnosti, ale přece jsem měl právo, abych byl vyslechnut pozorně; ježto jsem mluvil ve jménu Božím, v ničem se neuchyloval od jeho svatého učení ani, jak doufám, od pravidel mluvnických, mohl, ba měl jsem se nadíti laskavé shovívavosti svého lidu.

Ale ne: tento zlovolník, vedený jenom svou zlomyslností — uvidíme hned příklad, jak dovedl vše nastrojiti! — našel cestičku, jak odvést pozornost na tisíceré věci, které až posud unikaly pozornosti mého pokojného posluchačstva. Mohl jsem se své kazatelny sám pozorovati jeho výšklebný úsměv, pokyvování hlavou a krčení ramen, jež naznačovalo poznámky k mému výkladu. Po

bohoslužbě bývalo to ještě lepší: dosti často zaslechl jsem večer ozvěnu přemoudřelé kritiky svého posuzovatele, a s prostým srdcem se přiznávám, že přes moji nejlepší vůli využít všeho, co by mi prospělo, neměl jsem nikdy potěšení vyvodit aspoň nějaký užitek z těchto poznámek vnukaných zlou vůlí.

Zatím však uvykla farnost takovým úšklebkům, ba několik zlomyslníků se odhodlalo jej následovat. Vtipkování více méně podařené kolovalo o mně a pan učitel vynikal v tom oboru. Jeho nesmírná vědecká reputace — a zasloužil si jí, jak hned uvidíme! — dodávala mu vlivu, jehož využíval ke zničení vážnosti svého duchovního pastýře.

Zkrátka, pohoršení v té věci dospělo tak daleko, že jsem toho déle trpěti nemohl, aspoň ne ve svatyni. Jednou v neděli ráno jsem vzkázal svému milému řediteli kůru, že mu zapovídám tam vkročiti.

Událost ta způsobila, jak lze se domyslit, veliký povyk. Hodní lidé soudili, že jsem příliš dlouho odkládal, protivníci ztropili pokřik, on pak mlčel. Jako chytrý politik soudil, že bude lépe, když na oko vpraví se do toho a zahraje si na nevinnou a pokornou oběť. Sehrá tu úlohu dosti dobře. Potají však rozdmychával dále oheň rozštěpenosti a nenechával svého utrhačného řemesla. „Však já už jeho nesmyslné povídačky uslyším,“ říkával, „ať na tom či onom místě kostela.“

Pozoroval jsem pouze, že jeho horlivost ne-

byla už tak veliká; zaskvěl se také dosti často svou nepřítomností. Za to však tím horlivěji navštěvoval hospody. Rád míval tam svá „zasedání“. Několik mladíků ze vsi, několik sedláků jej provázivalo: tam řečnil, tam nechával syčeti své „s“ a hrčeti své „r“, tam čítával i noviny.

Jest na snadě, že faráře nebylo šetřeno. Hlavně chápal se každé více méně pravdivé anekdoty, každé historky, již oposiční listy tak pečlivě přinášely; četl je každému, opakoval, převykoval a vysvětloval s výborným nadáním.

Jednoho dne poctil mě školdozorce svou navštěvou a tu jsem se odvážil upozornit ho na tu skvrnku v životě jeho podřízeného. Inspektor mi odpověděl dosti nevrle, že když úřady školní používají služeb učitelů, nemají nikterak v úmyslu omezovat jejich svobodu, a plní-li učitel přesně svou povinnost, nelze po něm ničeho víc požadovati. Zeptal jsem se, patří-li také náboženství do počtu povinností uložených učiteli. Bylo mi řečeno, že prý náboženství je věcí svědomí, kamž úřady nenahližejí, a že učitel má podle předpisů vodit děti při určitých příležitostech do kostela, ale víc že po něm nemožno žádat.

Bylo patrné, že mi nezbyvala pražádná naděje, vyvrátit tuto moc postavenou proti mé právomoci a opřenou zákonem a úřadem. Zla ovšem den ze dne přibývalo, počet přívrženců mého nepřítele denně rostl a denně jsem marně usiloval zdolat tuto nenáhlou, pořouchlou práci, která nesměřovala k ničemu menšímu než k podvrácení mé vážnosti.

Učitel pravil jednou s gestem důstojného rozhorlení: „Uhlídáme, kdo z nás obou to obskáče...“ Četné příklady již sdostatek ukázaly, že v tomto zápase dvojí mocnosti podlehla vždy naše. Můj protivník usiloval ověncit čelo učitelstva novým vavřínem.

Nebylo možno, aby náš hrdina nebyl měl při své tak přizpůsobivé víře také mravnost povolnou a svědomí široké. Slyšel jsem již, že jeho obvyklou četbou nebyly zrovna „Životy svatých“, ano, náhoda tomu chtěla, že jsem jednou překvapil mladou osobu s knihou pohoršlivou, již měla od něho. A k tomu nabývalo jeho dolézání za touto osobou rázu dosti podezřelého, tak že se o tom počínalo mluvit. Měl jsem za svou povinnost upozornit její rodiče na nebezpečí, v němž dcera jejich vězela při nemenším pokud šlo o její čest. Prosil jsem je, aby na ni dohlédli z obavy před něčím zlým. Zdá se, že neměli nic pilnějšího, než vzkázat učiteli, jakou jsem jim dal radu. To ho pobouřilo a tak dostal jsem psaní z jeho ruky. Slíbil jsem „vzorek“ duchaplnosti tohoto učeného učitele, i nemohu si odepřít, abych tu nepodal opis listu, jehož originál posud mám. Ručím, že je opsán přesně, jak co do výrazů, tak i co do pravopisu:

Pane faráři,

uši mé byly právě dotčeny vašimi poznámkami a vaší filipikou, v níž jste se rozřečňoval proti nám. Důvod byl tento: Nedávno, pravil ste, pořádali zhýralci závody ve řvaní a nočním povykování

po ulicích mé farnosti, když se brali kolem zdi domu ležícího na konci osady, aby hověli mocným choutkám tělesným. Zadržte, pane, nechodte tak daleko, nevyhlubujte na hřbitově epikureismu charitybdu, v níž byste utopil naší vážnost; poučte se na mně, že život náš je důstojný a že název zhýralců přísluší jenom lidem válícím se v prachu. Vězte, že naše ideje jsou platonické a že naše rty jsou vázány úsměvem moudrosti. Takové narážky nejsou ničím jiným, než ničemnou řadou omylů vychrlenou z úst velmi rozjetých a slepených hněsem pomluv.. Po sdělení, jež mi bylo učiněno o vašem velmi hanebném výpadu proti nám, nemohl jsem se rozpakovati ani na okamžik, abych vám oznámil, jak velmi jsme z toho zarmoucení. Nešťastník, jež nás tak postavil na pranýř, není nic jiného než hastroš nebo kazisvět, který se dal na řemeslo nactiutrhačské. Chtěl bych jej znát, abych mu poděkoval za jeho nejapnosti i abych mu doporučil, by své ztřeštěnosti sestavil po druhé líp. Ale, milý pane, vy přikládáte víru fantasmagoričským výmyslům, zbrklému pleskání, osobám pletichářským. Eh, spoléhat na takové aristarchy bylo by tolik, jako střetnout se s věží babylonskou.

Buďte jist, že já jsem hrd na své náboženství a že jsem takové palíngenesie nečekalí řev a povykování nikdy rtů mých nepotřísnilo a pro kolébku vysilující smyslnosti mám jen útrpný pohled. Buďtež tedy vyveden z bludů pokud se týče nás; buďte ujištěn, že jsme stejní jak v tichu noci, tak ve hluku dne a neposkvřnili jsme temnoty oné noci, jak vám bylo nestydatě udáno. Kdyby se mi to řeklo do

očí, obhájit bych se a dokázal bych těm neústrojným čili anorganickým bytostem, že jejich myšlenka je pouhý prach a jejich úsudek roven jest hnilobě. Ty osoby měly by nechat pro sebe celé to nec plus ultra a nepřezvykovat podobné smyšlenky. Kdybych je tedy znal, musily by odpovídat a d r e m a byly by rázem umlčeny.

Třeba nás všechny ty nesmyslné povídačky nezajímají, popíráme je prostě; tedy: nešli jsme ke dveřím onoho domu s nekalým úmyslem, neboť jest tam ve cti náboženství, nebylo také výstředností ani hluku. Nikoliv, nešli jsme za zábavou, ani na besedování milenců, nýbrž za prací, která nás tam volala, a co komu do toho? Možno věděti, zda ony stíny, o nichž se mluvilo, byly svědky toho, co se dalo celou noc? K tomu by bylo nutno znásilnit přírodu a vůbec nepomyslet na spánek. My však, milý pane, nemáme tolik humoru, abychom si kazili klid nějakou selskou zábavou se stíny. Nechme tedy, pane, apologie o tom předmětu, vy pak nechte svých třesků plesků, neboť to svědčí vrstvám pokaženým. Nehleďte také na trní růží, neboť čistá bělost našeho chování usvědčuje každého ze lži. Vězte, že náboženství u nás neskomírá, že se řídíme jeho zásadami, že oči naše mají čistý odlesk jeho pravdy.

Promiňte mé smělosti, ale pomyslete, že podobné věci mě rozčilily, že jsem si vědom své cti. Nepovím vám, ani kdo jsem, ani odkud jsem, neboť klid rovná se tu bouři a ticho hluku. Mluvím k vám všeobecně jménem všech, kteří tam byli, a my

všichni vespolek jsme věru rozhořčeni takovými obojetnými ironiemi. — Jsem v úctě A.....

Nebyl tedy, čtenáři, pisatel tohoto veledíla pokládán vším právem za mudrce?

Ale přes všecko popírání neměl učitel, volný myšlenkář při těchto návštěvách tuze čisté úmysly. Jisto je, že pohoršení stalo se dost zřetelným, aby vyvolalo stížnosti hodných lidí. Starosta mě navštívil se zprávou, že veřejné mínění ozývá se už hlasitě, a že se podle usnesení většiny z obecní rady odhlodlal zažádat za odvolání učitele. Dal jsem mu na vůli, ať jedná, jak rozumí.

Bylo skutečně podáno oznámení, ale hned nastala také roztržka velmi prudká nejprve v obecní radě, potom mezi obyvatelstvem obce. Nastal zjevný boj: na obou stranách rozpoutala se ostrá palba nadávek, obviňování, žalob a udávání; smírčí a trestní soud první stolice měl celý rok co dělat s vyřizováním žalob, které bídný ten rozbroj měl za následek. Starosta se vzdal úřadu, většina výboru ho následovala, byly nové volby, při nichž byli všichni odstouplí členové znova voleni, což rozplamenilo boj víc než kdy dříve. Zatím vyšší úřady stále odkládaly s rozhodnutím; podprefekt byl na kordy s inspektorem, prefekt s ředitelem: Troja hořela pro tuto novou Helenu.

Předvídaje, že se všecko tak obrátí, stál jsem opatrně stranou. Přes to však byl jsem pokládán za hlavního strůjce toho pronásledování, jak se to nazývalo. Také o nadávky od přívrženců učitelových nebylo potíží. Na svůj žal viděl jsem, že i jistá

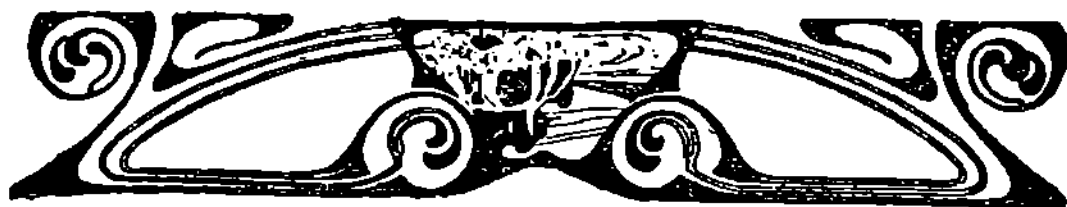
část mých nejlepších farníků dala se strhnouti strannickým duchem, ba i někteří z mých nejstálějších přátel postavili se proti mně. Zvláště trapně působilo na mě, když jsem viděl, jak vkrádá se zášť do rodin, kde vládla doposud největší jednota; podnes ještě není tato rána úplně zacelená.

Když přišly velikonoce, nedostál dosti veliký počet obyvatel své náboženské povinnosti. Ale dozorčí školní úřad se držel: čím větších rozměrů bouře nabývala, tím houževnatěji stál, jak se zdálo, na svém, tím zdlouhavěji si počínal. Bylo nařízeno vyšetřování. Jsa jako svědek dotazován, vyslovil jsem bez obalu vše, co jsem věděl o chování učitelově i o mínění, s jakým na věc pohlížela veřejnost. Moje výpovědi, učiněné jako vždy v podobném případě, pod pečeti úředního tajemství, byly ihned sděleny s učitelem a proto i známy celé jeho straně. To mi přineslo dvojnásobnou dávku nenávisť a nadávek. Co říci na takové ušlechtilé jednání? Konečně po dvou letech jednání, rozkladů a výkladů nalezla učitelská rada, jsouc přesvědčena o mravní schátralosti svého chráněnce, východisko: bylo rozhodnuto, aby se učitel vzdal u nás místa, že bude přeložen jinam, což se i stalo.

Pohoršlivý pedagog nevyhojil, bohužel, svým odchodem strašnou roztržku, již v obci způsobil. Dlouho potom trvaly rozpory vzniklé pro něho. Zvláště pak vzhledem k sobě pozoroval jsem, jak velmi zvolna zanechává veřejné mínění své zaujatosti proti mně. A nebyl jsem sám, jehož podobná věc na cestách života vzrušila. Tehdy již, i potom

viděla celá řada mých spolubratří, jak rovně smělí učitelé staví se proti nim; i vlády poznaly, jak strašnou páku našel duch revoluční v těchto činitelích přechasto plných pýchy a prázdných víry. Hle, to byl důsledek rozluky církve a státu, toho se získalo tím, že se církvi vzalo právo vzdělávat a dosazovat lidi, kteří jsou pověřeni vyučováním mládeže, a kteří se mohou tak snadno stát její pohromou, místo aby jí byli vůdci a vzory.

KAPITOLA DVACÁTÁ SEDMÁ.

VŘED V OBCI.

K příčinám mrzutostí pro kněze, o nichž jsem se již zmínil, nutno ještě uvést hospodu.

Hospoda, toť pravý opak kostela, toť místo, kde tak často zanikají napomenutí pastýře duchovního a kde se utápí duchovní i tělesné blaho oveček.

Nelze vylíčiti, kolik zla způsobí ve farnosti takové nečisté hnízdo. Je to pravá rakovina, která se rozežírá potají po celé osadě.

Bylo mi také potýkati se s tímto nepřítelem, s touto ze všech jiných nejnepřekonatelnější překážkou. Když jsem do farnosti přišel, ani tam hospody neznali. Původ svůj vzala teprv ve „slavné“ revoluci červencové, a výsledek byl hoden příčiny.

Jakýsi pokoutní majitel vývařovny, kterému se valně nedařilo v sousedním městečku, doufal v lepší obchody v naší osadě a otevřel svůj výčep. Rozjítřenost doby té velmi mu napomohla; obezřetně předplatil si noviny a že se tehdy kde kdo sháněl po tom, co nového, přicházeli si to tam přečísti. Při tom ovšem vypil korbel piva. Potom se

tam utvořil jakýsi druh klubu, kde každý měl právo promluvit. Ale to se nečinívá, nebo se nedobře činívá po suchu: pilo se tedy zase, pilo se tedy pořád. Přívrženci stran se hádali, ale svorně pili. Schůzky poznenáhlu rostly, a když vření revoluční potuchlo, hospoda zůstala. Návštěvníci se už nehádali, ale pili přece zase.

A s hospodou zůstávaly zvyklosti tam nabyté: ztráta času, opilství, nepřátelství, lenost, dluhy a kdož ví, kolik ještě béd, dětí to nedbalosti, zahálky a nestřídmosti. Za této krásné vlády svobody míval jsem potěšení vídat každou neděli, jak se tam zástupy valily tou měrou, jakou v kostele řídly. Šenkýř neopomenul, jak lze se domyslit, usadit se ve středu osady, právě proti kostelu, tak že, když sem se večer modlil, býval často hlas můj přehlušován zpěvem pijáků. A to bývá ovšem vždycky tuze zábavné.

Příklad šenkýřův nezůstal bez ovoce. Z počtu návštěvníků soudilo se na jeho výdělky. V tom se však lidé mylili, neboť po roce sundal štít a uprchl, aby se vyhnul zatčení. Ale to nevadilo: zřídily se dva nové výčepy a brzy třetí. Ba došlo i na mého sesazeného učitele, který se po šesti měsících objevil, aby si zařídil proslulou hospodu. Myslil, že udělá štěstí a hlavně, že se pomstí za pronásledování, jež jsem mu, jak říkal, já způsobil. A tak mám ve své malé farnosti čtyři hospody; bylo to o tři víc, než stačilo, aby se zkazila duševně a přišla hmotně na mizinu.

Ze své fary pozoroval jsem drahnou dobu účinky tohoto nového moru v obci. Podle svého

obyčeje všimal jsem si dopodrobna všeho, co se mi zdálo hodno nějaké pozornosti, tak že jsem si utvořil znenáhla statistiku, jakým vlivem působí hospoda na obyvatelstvo. Mohu říci, že výsledek je strašný. Po dvaceti pěti letech vděl jsem, že bídy ohromně přibýlo, že nouze se roztahovala všude, že rozvírala se jakási propast, která hrozila všechno pohltit. Mohl bych to doložit zevrubně číslicemi, ale byla by to zbytečná práce. Uvedu pouze výsledek: když jsem v roce 1815 přišel, byli sedláci — nemluvím o ubohém zbytku lidí po zaniklém průmyslu, o němž jsem se svrchu zmínil — tedy sedláci byli spíše v popředí než pozadu; jenom dva z nich byli zadluženi, protože právě na dluh koupili. Jeden jediný měl dluh vtělený v knihách. Pokaždé, kdykoliv bylo kus pole na prodej, předbíhali se doslovně s kupem a platilo se vždy hotovými. Šetrnost, střídmost, láska k práci vyznačovala tuto třídu způsobem zcela zvláštním. Potom však, když tam šenkýř rozbil svůj stánek, když červencová revoluce přivábila zprvu vnadidlem novinek, potom vnadidlem piva a vína jistý počet mladých lidí a když ten počet vzrostl, když si navykli prožívat tam kus neděle, hovořit o věcech i lidech, uzavírat tam kupy, když zvyklost práce a šetrnosti znenáhla ustoupila rozkoši hovět si a pít, když mladí lidé si osvojili záhubný zvyk, nemajíce peněz platit zbožím, ječmenem, žitem, brambory, atd. . . . (vždyť hospodskému všechno se hodí!) když bylo vidět, že ta, ona rodina „visí“ na tabuli šenkýřově dvěma, třemi, čtyřmi, ano i pěti sty ročně . . . oh, tu se všechno důkladně změ-

nilo a bída a peněžní nesnáze přikvapily hned za někdejším blahobytem. Zkrátka, většina sedláků mé osady je zadlužena a na jejich pozemcích vážne téměř dvě stě tisíc franků hypotékárních dluhů.

200.000 dluhů! Zdá se mi, že se jich tolik „nenasekalo“, když ještě chodívali poslouchat má kázání. Ano, ano, pravdu má veliký apoštol: zbožnost ke všemu dobrá jest, i k ochraně před dluhy.

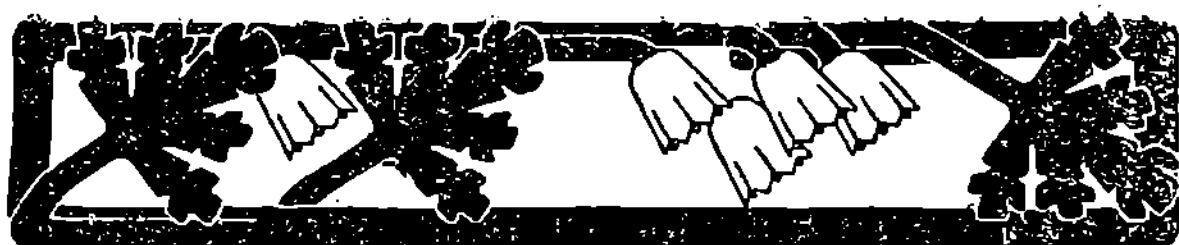
A myslíte snad, že hospodští zbohatli? Ani pomyslení. Jsou chudí jako kostelní myši. Už dva- nebo třikrát viděl jsem nastupovat jiné a poslední jsou zrovna jak první. Všichni, i s mým někdejším učitelem. Ten když byl prodával víno, pivo, cukr a kávu, udělal naposledy „kotrmelec“ také. Dnes je nádeníkem. A přece měl zdroj příjmů zvláštní: vyráběl víno. Jsa trochu chytřejší než jeho kolegové (jeho psaní a záznamy obecné školy to přece dokazují!) používal poněkud spíše nežli oni zařízení, jež dovoluje nahražovat vinohrad — pumpou. Po dvě leta prodával červenavou vodičku místo moku hroznového... a přece je nádeníkem. Jaký to pád! Nejučenější učitel celého kraje, potom šenkýř, potom nádeník! Opakuji, jak veliký to pád!

Co se týká mravní stránky této otázky, t. j. co do vlivu hospody na mravnost lidu, podává moje statistika velmi smutné podrobnosti. Tu víme, že není možno podat vše s matematickou zevrubností; v řádu mravním nelze se ohánět přibližnými číslicemi. Mohu však přece povšechně říci, že jsem pozoroval, jak úroveň klesá, mravy se kazí, pohoršení se množí, nenávisť vzrůstá a proto i návštěva chrámu a náboženský život hyne. Jsem toho

dalek, abych smutné ty výsledky přičítal pouze hospodě, ale po mém názoru má na nich největší podíl. I vlivy politických převratů nebyly by tak závažny, kdyby se neopíraly o hospody. Rozmišky zapříčiněné volbami tvoří a udržují se jenom tam. Myslím, anebo spíše nabyt jsem přesvědčení, že hospoda je v každém směru nejosudnější pastí nastraženou krokům venkovského obyvatelstva.

Věčná čest vládě, která by měla tolik odvahy, aby vyléčila vlast z této rány. Lid bude vždy jakýmsi nezletilcem, jemuž třeba, aby jej někdo učinil šťastným a mravným i přes jeho vůli. Zákon, který by zavřel hospody, vyvolal by zajisté pokřik v jisté vrstvě společnosti, ale získal by jistojistě pochvaly všech počestných lidí.

KAPITOLA DVACÁTÁ OSMÁ. OBRACENÍ. — ÚTĚCHA.

A tak míjel můj život za stálých prací a starostí. Každý rok, jako zručný taškář, ubral mi něco z mé statnosti i života. Břímě kněžství nestávalo se dlouhým zvykem a konáním ani zdaleka lehčí, nýbrž naopak přidávalo mi obtíží vždy víc a více. Rozjímaje u paty kříže, hrozil jsem se odpovědnosti, účtů, které mi bude dřív či později skládati před soudnou stolicí mého věčného soudce. Dny a měsíce prchaly a já viděl jsem je stoupati prázdný ke trůnu věčnému, čekaje, že mohou býti přičteny na můj vrub. Ach, pozoruje jalovost mého úřadu, vida, jak den ze dne vymyká se mi z ruky kus mé farnosti, ptal jsem se u sebe, zda nemám se z toho vinit sám. „Kdybych byl pravým pastýřem,“ pravil jsem si smutně, „kdybych byl opravdu následovníkem Kristovým, nedostalo by se mi více ovoce spásy? Psáno jest: Pastýř jde před ovce a ovce následují ho. Pakli tedy mé ovečky bloudí, není to proto, že sám jsem první zabloudil? Pastýř je prostředníkem mezi nebem

a zemí, je potrubím, jímž mají prouditi s nebe mlčeti. Je li tedy pole neúrodné, přináší-li místo dobrého zrna pouze plevy a trní, není to proto, že je špatně vzdělávána, nebo že neumím na ně svésti rosu nebeskou?

Bylo zejména při duchovních cvičeních, kdy mě takové myšlenky napadaly. Je to výborné zařízení v církvi, kdy je kněz povinnen vydávat o sobě počet sobě samému, svému Bohu a vůdci cvičení. Kolik to úvah podává se mu v těchto několika dnech sebranosti a samoty! Jak vážně a pozorně se zpytuje a soudí! Všude jinde je pastýřem, tu však jen pokornou ovečkou. Přijímá slovo života, jsa zvyklý rozdílet je jiným; duše jeho je otevřena výčitkám, týmž výčitkám, jež má u jiných vzbuzovati. Je věru nesnadno, aby se nerozptýlily přeludy a bludy, jimiž by se mohl uspati, před světlem, které se mu v očích zažehne. Nemohl by jako člověk i hříšník dlouho setrvať na cestě bludné, měl-li neštěstí dát se jí, tak přísný hlas k němu doznívá, tak hromově burácí v jeho uších soud Boží! Proto se domnívám, že v diecesích, kde kněžská cvičení jsou zavedena a navštěvována, nemůže duch církevní nadobro utuchnouti nebo i značně zeslábnouti.

Co se mne týká, odcházival jsem vždy pln zármutku. Vždyť jsem tam z blízka patřil na svůj vzor a viděl vzdálenost, jež mě od něho dělila. Jako člověk, který se časem podívá do zrcadla a lépe ocení spousty, jež v jeho obličeji nadělal čas, tak jsem pozoroval vrásky, jež brázdily mou duši, prach, jenž se mi po cestě zachytil na nohou...

a tu jsem se rmoutil při pomyslení, že bych mohl býti té chvíle povolán vydat počet nejen ze svého vlastního počínání, z osobních skutků, nýbrž i ze svého stádce, duši za duši. Strašlivá odpovědnost, jež denně je těžší a někdy mne děsí, že mi hříchy mé uvalily břímě přetěžké, pod nímž klesám.

Jednou po takových cvičeních popřál mi dobrotivý Bůh útěchy zcela mimořádné. Milost Boží dotkla se mne zvláštním způsobem a zajisté projevovalo se i v mé řeči a v mém chování to, co tak hluboce mne dojalo v nitru. Jisto jest, že příští neděli po mši sv. byl jsem v sakristii osloven mladým mužem uhlazeného chování, který si přál promluvit se mnou v soukromí. Když jsme osaměli, pravil mi: „Jsem protestantem a dlouho již nutká mne jakýs vnitřní hlas, abych přestoupil. Až posud jsem stále odkládal, ale právě dnes, když jsem slyšel vaše kázání, pocítil jsem nezvratnou rozhodnost, abych to učinil. Prosím vás, pane faráři, abyste ráčil dokončit naučení a neopouštěl mne, až bych vstoupil do lůna církve katolické.“

Byl to cestující a mohl se nějakou dobu pozdržeti. Vyzval jsem ho, aby si vyměřil čas, by mohl zůstatí několik dnů, jichž bylo třeba k dosažení vytčeného cíle, čímž on milerád souhlasil. Za tu dobu tří týdnů mohl jsem pohodlně prozpytovat jeho úmysly; zdály se mi výborné. Viděl jsem zřetelně, jakými cestami vede Bůh své vyvolené.

Jako dítě bohaté kupecké rodiny měl mladý ten muž znamenité vychování; jeho otec i matka, horliví protestanté, nemyslili na nic méně, než dohnat

dítě své ke katolicismu. Ale jednoho dne padla jinochu do ruky brožurka o sporných náboženských otázkách, již s velikou pozorností si přečetl. Byl překvapen důvody, jakými bylo v ní bojováno proti protestantismu, zvlášť pak mu napadla věta: „Člověk nedostane se od protestantismu ke katolicismu jinak, než cestou ctnosti, kdežto od katolicismu k protestantismu přechází cestou nepravosti.“ Výrok ten byl dokázán spoustou příkladů, hlavně příkladů o Lutherovi, Kalvínovi, Jindřichu VIII. a přemnohých jiných, kteří nesvrhli jho katolicismu, nebo, jak se sami vyjadřovali, papeženství, pro nic jiného, než aby mohli volněji popustiti uzdu svým náruživostem, zejména tělesným. Proto, usuzovalo se tam po pádných dokladech, není možno, aby nebylo pravým ono náboženství, k němuž se směřuje za účelem stát se lepším a které opouští se jen proto, aby se stal člověk horším. A naopak není možno, aby byl Bůh dal pravdu pro rozum tam, kde srdce nalézá jen věrolomné svody a omluvy svých slabostí. Proto je katolicismus, jenž podmaňuje pode jho své i rozum i smysly, náboženstvím pravým. Proto je protestantismus náboženstvím nepravým, ježto popouští uzdu jak rozumu, tak smyslům.

Člověku, který tak přesně usuzuje a jinak není lákán vášní, neschází zřejmě jenom krůček, aby dospěl k pravdě. Tak byla práce obrácení snadná, nebyla-li vůbec už vykonána. V několika hodinách utvrdil jsem víru obrátence, vysvětlil pochybnosti, rozptýlil bludy, odklidil předsudky. Tehdy jsem pochopil pravdivost krásné a hluboké myšlenky

našeho největšího kazatele Bossueta: „Abychom dobře uspořádali své svědomí co do většiny povinností křesťanských, máme veliké dvě učitelky: prostou mysl a důvěru; málo jest věcí, jež by nechaly nerozřešeny.“ Co dí veliký ten muž o důvěře, o víře praktické, toho lze podobně použití o víře v dogmata: prostomyslnost a důvěra jsou veliké učitelky, aby člověk rozeznal pravdu od bludu, jisté od nejistého, pravdu evangelia od mlhovitých mudráctví. Věřu, sám jsem nečinil ničeho, jen jsem se díval, co se děje: jak přímá, prostá ta duše zbavovala se svých svazků, skoro jako když svědkové vzkříšení Lazarova pozorovali, jak se pozbavuje svých rouch pohřebních. Po několika dnech rozhovoru spíše než diskuse, kdy jsme probrali dějiny, byl mladý muž v nové víře nadobro utvrzen. Požádal jsem svého biskupa o dovolení k přijetí do církve, neboť vyznání víry chtěl složit můj žák jen v ruce moje. — Zde právě, řekl mi — vyšel jsem z rakve, proto je nutno, abych i zde nechal rubáš. Vše se také vykonalo na veliké povzbuzení věřících.

S jakým asi úmyslem ve své prozřetelnosti chtěl Pán spojití dílo tak krásné, tak neobyčejné s chudým vesnickým kostelíkem za přísluhy ubožáka, jakým jsem já? Nevím toho, ale snad chtěl příkladem tím probudit ospalou víru mých farníků, nebo mě potěšit nad neplodností mých prací. S obojím tímto stejně pravděpodobným předpokladem pokoušel jsem Mu z hloubi srdce. Mohu říci, že jsem ve věci této pocítoval nejčistší radost. Bylať to událost, která se mi objevila jako strom plný květů a ovoce, jenž náhle vyrostl v mé pustině.

Šťastný mladý muž setrval na ušlechtilé dráze, na niž vkročil. Dopisoval si potom se mnou. Jako drahý poklad chováám jeho listy, z nichž vanou pocity nejvzácnější, vyjádřené slohem velmi prostým a čistým. Zvěděl jsem od něho, že jeho obrácení bylo velmi zle přijato v jeho rodině, z níž byl té chvíle vykázán, ba jako vyděděn. Vypsání trudů, jichž v tom směru zažil, dojímalo mě nejednou až k slzám. On však byl dalek nářků, nýbrž byl odevzdán; přijal vše v nejširším slova významu; nikdy ani jedno trpké slovo neskanulo mu do pera. Psáno jest, opakoval mi ve všech obměnách, že „všichni, kdož chtějí zbožně žíti v Kristu, pronásledování budou“. (II. Tim. 3, 12.) Byl bych pochyboval o upřímnosti svého obrácení, kdyby mi nebylo dodalo síly, abych snesl vše, co nepříjemného mi nezbytně přineslo.

Jsa nucen vzdalovati se své rodiny, jsa pozbaven všech prostředků, nemoha se věnovati povolání podle své chuti, dal se na vojnu. List, v němž mi zvěstoval své rozhodnutí, je vzorem prostoty i slohu. Skropil jsem jej slzami. O živý svět bych si byl přál zjednat mu jiné postavení, ale nijak mi nebylo možno. A možná bych mu byl nevalně posloužil. Šest měsíců po svém vstoupení k pluku odešel do Alžíru. Psal mi ještě v předvečer dne, kdy bojoval naposled, ale z jeho řádek prokmitala již zádušná předtucha blízké smrti. Místo nářku těšil se z toho.

Toužím potom, napsal, abych směl opustit život plný běd a úzkostí, kde tuším, že bych nemohl ničeho činiti pro čest a slávu Boží. Hrozím

se pouze toho, že se mám objeviti tak brzy před Ním, kdy mé teprv nedávné obrácení nechává mne s rukama prázdnýma. Což má dělník hodiny jedenácté právo na mzdu? Ale pak-li je pravdou, jak jste mne učil podle svatých, že „Bůh dává svým služebníkům tolik, kolik přijati důvěřují, t. j. doufají“,*) a dále, že „touha je vždy tak veliká, jak si přejeme, aby byla“,**) oh, tu mohu právem důvěřovati, neboť nikdo nedoufá v nekonečné milosrdenství Boží víc nežli já, a nikdo netouží po vzbuzení živější touhy. Očekávám vše od onoho, jenž našich statků nepotřebuje, ale v nejmenší z darů svých nalézá přehojně, čím přikrýt naši nahotu... Tyto krásné jeho myšlenky potěšily mne tím více, když jsem za maličko dní zvěděl o jeho smrti: byl zabit bojuje statečně u Isly. Jeho jméno bylo uvedeno v seznamu hrdinů dne.

Doznávám zcela pokorně, je třeba několika podobných událostí v životě knězově, aby se mu stal snesitelným. A při všech těch bédách byl jsem přece ještě šťastnější, než přemnoho mých spolu-bratří rozhozených po krajích mnohem méně nábožensky uvědomělých, než byl kraj, kde konal jsem svůj úřad.

Tak jsem znal v semináři jednoho výborného mladého muže, který byl nucen odebrati se se svými rodiči do diecese poblíž Paříže, přijal v ní kněžství a spravoval úřad farářský. Že pak jsme

*) Sv. Cyprian: *Dat credentibus tantum, quantum se credit capere, qui sumit.* (Ep. VIII.)

**) Dle sv. Gertrudy.

byli spolu velmi spřáteleni, dopisovali jsme si několik let velmi horlivě. Věru, můj osud byl u srovnání s jeho osudem hotovým rájem rozkoše.

Jednou mi psal:

— Pomyslete si, příteli, že ve farnosti, již vedu, nikdo, ale pranikdo nechodí o velikonocích ke svátostem. Až do červencové revoluce plnil ještě můj učitel tuto povinnost, ale pak toho také nechal. Při počtu asi osmi set farníků mívám na velké snad třicet až čtyřicet lidí, většinou malých dítek, které se připravují k prvnímu přijímání a vědí, že by jinak připuštěny nebyly. Mnoho sňatků odbývá se jen civilně, a když se snoubenci přece dostaví do kostela, nepřistoupili před tím ke zpovědi. Neděle neliší se ode dnů všedních, pouze snad tím, že když se dopoledne pracovalo, večer se tančívá. Postní kázání je něco neznámého. A co horšího, lidé umírají jak žili, t. j. v naprosté lhostejnosti. Tak zvěděl jsem přede třemi dny náhodou, že jedna žena osmdesátnice chystá se k hodině. Zašel jsem k ní a snažil jsem se pohnout ji, aby se řádně vyzpovídala a tak se připravila, aby mohla vstoupit před Boha. Odpověděla mi, že nikdy nedělala ničeho zlého. A když jsem jí hleděl dokázati, že nikdo není vyňat z hříchu, že ostatně i nedbalost, v nížto žila vzhledem k povinnostem náboženským, stačí, aby byla v očích Soudce shledána vinnou, vykázala mne ven slovy příkrými, obrátila se chvatně ke stěně a vydechla. Tak se zde umírá, můj drahý spolubratře. Já vždycky jenom náhodou se dovídám, že ten či ta je nemocna, nikoho ani nenapadne, aby mě upozornil;

musím být takorčka ustavičně na číhané. A dostanu-li se k loži umírajícího (což se vždycky nestane, ani pomyšlení!), tu bývám jen svědkem chladné té lhostejnosti, jíž horlivost hned v zárodku ztuhne v led. Přimějí-li přece někoho ke zpovědi, vykonává se to s takovou nevědomostí, s takovou bezstarostností, že věru nevím, zda nebylo lepší nechat jej umřít bez této úcty projevené náboženství, v něž nevěří. Oh, příteli, jak trudno je, cítí-li člověk, že slovo jeho padá a odráží se jako hrách na stěnu! Jak smutno patřit na obřady náboženské, na nichž není človíčka! Jak těžko kázat sloupům v kostele! Studujte potom sv. Augustina, sv. Řehoře, sv. Jana Zlatoústého, atd. . . .

Když jsem četl podobné listy, býval jsem zprvu pokoušen pokládat se za šťastna u srovnání s tímto ubohým spolubratrem. Potom jsem se ptal u sebe, zda je Francie aspoň v některých zemích divokou či vzdělanou. Potom jsem pozvedl oči k nebi, zkřížil ramena a řekl Pánu: Byl skutečně tento svět stvořen k Tvé cti a slávě? Kde že je vítězství, jehož dobyl Syn Tvůj nad smrtí a peklem? Kam se poděla víra říše nazvané „nejkřesťanštější“?

Brzy po zmíněném utěšujícím výkonu, jehož nástrojem Pán ráčil mne učinit, dostalo se mi protiváhy bolesti velmi citelné. Jedna žena mé farnosti se oběsila. Byla v onom roce již třetí samovražda v okrese. Co asi dohnalo nešťastníci k onomu činu zoufalému? Náhledy o tom se různily: jedni se domnívali, že její majetkové poměry byly rozvráceny, druzí zase, že se pomátla na rozumu; někteří mí-

nili, že to nebylo pro to ani pro ono, nýbrž z pouhé omrzelosti života. Případ zaměstnával jazyky lidské dva či tři dny, potom už se o tom nemluvalo. Tu jsem si vzpomněl, jak mění se mravy, když víra oslábla. Kdysi byl považován takový skutek za nejohavnější zločin; měl vtisknutu pečeť bezecti; mrtvola sebevrahova byla vláčena ulicemi; hrůza, jež takovou ceremonii provázela, vtiskla se hluboko v paměť všech, kdož byli jejími svědky. Koho by zákon mravní nebyl zdržel od zla, ten byl zaražen strachem, aby se mu po smrti nedostalo tak hanebného zneuctění. Zejména ženy, jsouce živě jaty tak děsným podíváním, nebyly by se nikdy odhodlaly vložit na sebe ruku zločinnou; byly by se bály už k vůli rodině takové veřejné pohany. Nad to i církve odpírala pohřeb zohaveným pozůstatkům; měly býti hozeny na mrchoviště. Nuže, takový ponurý průvod bez kněze, bez vyzvánění, bez obřadů, toto nevážené nakládání s tělem lidským, jako by to bylo jen tělo zvířete, to vše vštěpovalo nedím jen duši věřící, ale i přirozenosti lidské tak živou hrůzu, že sebevražda bývala velmi řídkým zjevem ve městech a něčím skoro neznámým na venkově. Před revolucí, pokud paměť lidská sáhala, ani jí v našem kraji nebylo.

Dnes se vše nadobro změnilo. Občanský zákon vidí v tom jenom náhodu, jako každý jiný případ a staví sebevraha na roveň se všemi jinými občany. Na jeho památce není skvrny. Policejní komisař zjistí jen, že ten či ta zemřela oběšením, sepíše o tom protokol a věci jdou svou cestou

jak obyčejně. Církev pak nemohouc dokázati náhodu, jest povinna řídit se výrokem úřadu a nemůže tedy uplatniti svých přísných ustanovení proti tělu zneuctěnému zločinem.

Krom několika zvlášť řídkých případů jest nucena přičísti takovou událost pomatení mysli. Proto také popřává takovému sebevrahu čestného pohřbu, při němž není vyloučen ani kněz, ani zvonění, ani obřady církevní. Tak nevidí už oko křesťana rozdíl mezi pohřbem člověka zbožného, jenž umřel, spojen jsa s Bohem a mezi pohřbem zbabělého a bezectného nevěrce, jenž končí svůj život potupným násilím. Odtud pochodí, že duch lidu si zvyká nečinit nijakého rozdílů, stavět na roveň ctnost i nepravost a věřit, že týž osud čeká po smrti toho i onoho.

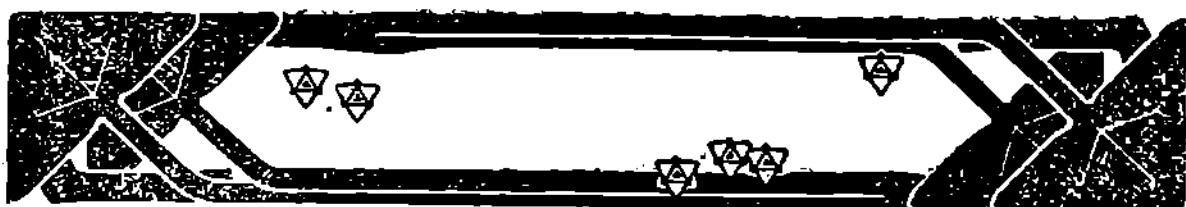
Je to smutný výsledek, jaký můžeme každodenně zjistiti. Je to také ovoce tisku, jenž staví ustavičně před oči čtenářů zprávy o četných samovraždách, jež bývají den ze dne spáchány a tak zvyká ducha lidského, aby neviděl v tom nic, než obyčejnou událost, způsob vykročení ze světa zcela rovný způsobu jinému. Zejména podrobné vyličování okolnosti, jež provázejí zločin, druh zvolené smrti, podivné jednotlivosti, jimiž se takové „případy“ různí, pohnutky činu, obezřetné počínání při něm, atd. . . ., budí v některé příliš živé neb chorobné obrazivosti touhu po napodobení. A kolik ubohých duší, pobloudilých zločinem, nebo zmatených výčitkami, roztrpčených nehodami, neb zdrcených utrpením, zmučených nouzí, pojalo při čtení takových zpráv první plán

zločinu, který musí, jak se domnívají, ukončit jejich bolesti, jenž však, žel, dá jim jen počátek na věčnosti!

Tak úřední výkazy konstatují víc než tři tisíce sebevražd ročně ve Francii.

Co mi nad jiné dokázalo, jak ochabla v duších nyní víra, bylo to, že při zprávě o smutné té události každý říkal: — Ach, ubohá žena; nyní je aspoň sprostěna přemnohého trápení! Potom počali se dohadovati, kolik zanechala jmění či dluhů, čeho dobrovolnou smrtí získala, nebo co ztratila. Ale nikoho nenapadlo zeptat se: Co se stalo s její duší? Byl jí Bůh milosrdným či spravedlivým soudcem?

KAPITOLA DVACÁTÁ DEVÁTÁ. *NA ODPOČINEK.*

Stárl jsem. Čtyřicet pět let kněžského úřadu ukázalo mi duši lidskou ve všech obměnách, jako mi sedmdesát let života dalo nahlédnouti do společnosti lidské ve všech směrech. V této poslední věci měl jsem však býti ještě svědkem nového období, možno-li nazvati novým vzbouření už dlouho předvídané, už dávno předpovídané. Každý se domyslí, že chci promluvit o revoluci únorové. (1848).

Překvapila jen ty, kteří nedovedli uvažovat. Každému pozorovateli bylo patrné, že dynastie, opírající se o usurpaci a korupci, nemůže zapustit hlubokých kořenů v národě, který přese svou lehkou mysl především zbožňuje čest. A ještě patrnější bylo, že ustavičné útoky tisku proti všemu, co je posvátného na tom světě, podkopávají poznenáhlu všelikou moc. Království červencové nemělo ostatně pro sebe ani moc práva, ani kouzelný vliv meče, ani velikost směrnic: byloť výplodem náhody a mělo také náhodně padnout.

Řekněme si to hlasitě: nemělo nic legitimního než svůj pád.

Když jsem zvěděl, že při banketu na jediné slovíčko „reforma“ padl tento trůn, obklopený tolika bajonety a spočívající (prý) na lásce lidu, že padl, pravím, před hrstkou republikánů, nebyl jsem tím nijak překvapen, ano viděl jsem v pádu tom cos obdobného s jeho vznikem.

Jediná služba, již králování orleánské církvi byla, že ji oddělilo od trůnu. Péče, s jakou se vláda Ludvíka Filipa varovala strany kněžské, nedůvěra, již projevovala celou dobu svého trvání papeži a biskupům, pranepatrná přízeň, již církvi osvědčovala, to vše dokazovalo méně prozíravým, že hleděla-li „restaurace království“ sblížit oltář a trůn, učinilo království červencové vše, aby obé rozdvojilo. Proto bylo vidět, jak z nenadání zřízená republika projevuje i v bojovném zápale jakousi úctu k náboženství, jež pokládala rovněž za obět království.

Nicméně přiznávám, že jsem očekával od vítězů únorových skutky mnohem zběsilejší a upřímně děkuji Bohu, vida, že rukou svou klade uzdu vlnám rozbouřeným. Vzpomínky na revoluční rok 1793, které byly ještě živý v mé duši, budily ve mně obavy, že tigr národa, jakmile mu bude koš sňat, obnoví strašlivé své kousky. Ale Bůh budiž pochválen, odnesli jsme to pouhým strachem.

Aspoň až do zavedení nového pořádku, neboť zlo není ještě vyléčeno, ba zdá se mi, že ztrácí-li na povrchu, nabývá do hloubky. Té chvíle zdá se

všudy klid, společnost, nebo spíše vlastnictví majetkové upevnilo se, jak se zdálo, ve svých základech na chvilku otřesených. Je-li však pravda, že řád fysický spočívá na řádu mravním, ten pak na řádu náboženském, pravda-li, že nedostatek náboženství vydává člověka i vše vůkol něho revolučním náhodám, lze říci, že Francie bude ještě hříčkou bouří a převratů.

Ten pak, komu se dostalo slavného upozornění a jenž tím pohrdl, větší vinu má. Nuže, ptám se, čeho získala majetná třída z lekcí posledních let? Pochopila či nepochopila, že společenský řád, ano i majetek spočívá na víře náboženské? Nepochopila-li, není stížena nevyléčitelnou slepotou? A pochopila-li, není zasažena nevyhojitelnou zatvrzelostí? V tom i onom případě nemůže ji, jak se mi zdá, Prozřetelnost ušetřiti pokárání a nejbližší doby mohou býti svědky strašlivých katastrof. Kéž se mé obavy v těchto věcech nesplní!

Sil tělesných mi ubývalo. Několik těžkých nemocí přivedlo mě na pokraj hrobu. Nad to ještě dna, již jsem si přivodil na první své, tak vlhké a nezdravé faře, věkem jenom rostla. Časem nadělila mi ukrutných bolestí. Snášel jsem je trpělivě, jsa přesvědčen, že tělesné utrpení je ze všech obětí nejzáslušnější, protože stojí nejvíc přemáhání. A věru, pokud oplakáváme jenom ztráty zevní, nehody, odchod rodičů nebo přátel, nebo i trudy, jsme jenom jako lidé, jimž byly odňaty šaty. Ale stihnou-li nás bolesti tělesné, které jdou do živého, oh, tehdy jsme lidmi, jimž sáhlo se na vlastní kůži. Když k těmto rozmanitým příčinám ještě se

přidala malátnost u vykonávání úřadů, pomýšlel jsem na odpočinek.

Stáří oddává se snadno přeludu, zrovna jako mládí: toto si myslí, že již může, ono pak, že ještě může. Výkon se měřívá dle toho, co stojí a často se běře úsilí za výsledek. Prozřetelnost, jež každý rok obnovuje přírodu, obnovuje i lidstvo: pokolení jdou za sebou jako listí, lidé stárnou jako stromy a rostliny. Vždy jsem si umiňoval, že se budu chránit pasti, do níž se chytí většina starých lidí, kteří se pokládají ustavičně za statné vojáky, vždy schopné činnosti, vždy na výši svých úřadů. Co jsem si umínil, tomu jsem i dostál. Dobrá vůle má jistě neochabovala, ale duševní svěžesti ubývalo, neměl jsem již pružnosti, vzletu věku mladého, jenž oživuje každé slovo, každý skutek a dodává jim pádnosti. Stařec, to jsem věděl, je přítelem dobrého, ale nepřitelem lepšího; je mu třeba vychozené cesty, protože novota nijak se mu nehodí. Želí vždy zašlých časů, nařiká vždy na přítomnosti, drží se, pokud jen může, oněch, lpí na nich a vystříhá se této. Je to v jeho povaze a nelze mu toho zazlívati.

O tom všem byl jsem přesvědčen, proto jsem neotálel se žádostí o propuštění. Počet kněží byl dosti veliký, aby všechna místa byla obsazena; i neměl jsem příčiny, proč bych nebyl postoupil své místo mladšímu. Když jsem vše to před křížem uvážil, napsal jsem svému biskupu, a poprosil jej, aby se rozpomenul, že jsem již starý voják sešedivělý na bojištích, jemuž odbila již hodina odpočinku.

Církevní hodnostář mi zprvu odpověděl listem zamítavým, uváděje v něm, že člověk může být ještě mladicky statným i pod břemenem let, a u mne že jest tomu tak. Doložil, že mladí vojáci potřebují zkušenosti a poučení veteránů, že jest dobře promíchat řady nováčků několika starými bojovníky, aby tlumili překypující, ale nezřídka ukvapenou jejich horlivost, že v tom směru nejsem ještě ani zdaleka neužitečným, atd....

To na poklonu stačilo. Považoval jsem to také jen za poklonu, ale trval jsem na svém rozhodnutí. Bolesti, úbytek sil mne nutily, abych se šetřil, což neposloužilo potřebám pastýřského úřadu. Neboť první podmínkou u kněze jest, aby byl vždy hotov posloužit svému stádcí. Kdyby šlo jen o požadavky společenské nebo o zdvořilost, jistě by se posečkalo, ale služba duší nečeká. Často stačí jen chvilkové opozdění a spása nemocného je před branami věčnosti v nebezpečí; s těmito obavami jsem se nikdy nemohl spřátelit: rušily můj klid ve dne v noci.

A jeden případ mi dokázal, že jsem se bezdůvodně nebál. Jednou v zimní noci bylo zaklepáno na dveře farní budovy. Bylo asi k půlnoci; právě jsem usnul tvrdě prvním spánkem, tak drahým starému člověka, ježto zřídka nalézá po probuzení druhého usnutí. Snad jsme poprvé neslyšeli, já a hospodyně, daného znamení. Když jsem byl vzbuzen, pospíchal jsem, jak jen stará léta dovolují. Šlo o mladou ženu, která náhle onemocněla. Byl sníh a bylo to aspoň deset minut cesty od fary; noc byla mlhou zatemněna a cesta

byla neschůdná pro mé chabé nohy. Zkrátka, nedospěl jsem tak brzy, jak bych si byl přál a jak bylo třeba: ubohá nemocná právě vydechla.

Bylo mi, jako by do mne byl blesk udeřil; zmátek můj byl tím větší, ježto ubohá byla až do konce při vědomí a ustavičně mne volala. Tu bylo zajisté na místě domnívat se, že Bůh byl jí milostiv, ale přece zanedbávala po několik let své povinnosti, zvláště povinnost velikonoční, a také je jisto, že muž mladší byl by dorazil ještě včas.

Ach, tyto úvahy drásaly mi srdce; pochopil jsem líp než kdy, že je čas, svrchovaný čas, abych uhnul mladšímu. Stále jsem si představoval ubohou tu duši, byla-li na to neštěstí zavržena, jak žaluje na mě před Bohem, že jsem se nevzdal úkonů, jakých jsem již plnit nemohl, a že jsem se jí tak stal příčinou neštěstí věčného.

Kruté ty myšlenky stále mne pronásledovaly, rušily mi odpočinek do té míry, že jsem už nemohl ani usnouti, nebo když konečně spánek přece se snesl na víčka, byl duch můj neustále trýzněn mučivými sny nebo chmurnými preludy.

Událost ta mne pohnula, že jsem se ihned chopil pera a svou žádost zdůraznil. Vyložil jsem jeho Milosti, co se mi přihodilo, a prosil jsem v zájmu svého klidu, aby žádosti mé vyhověl. Tentokrát mne vyslyšel: mé propuštění ze služby bylo přijato.

Kněží, kteří jste sešedivěli u vykonávání svého úřadu, které tíže věku nebo chorob činí liknavými v zastávání hrozných úkonů svaté služby, rádím vám, učiňte podle mého příkladu.

V takovém případě není po mém zdání důvodu, který by převážil. Jestliť věci tak vážnou mít ve svých rukou věčný osud duší! Bylo by tak smutno vydat v nebezpečí spásu jen jedinké duše! Ach, raději tisíckrát zemřít, než zapříčinit podobné neštěstí! Bylo by příliš trudno, po tak dlouhé plavbě proti vichorům a vlnám ztroskotat v samém přístavu!

Lépe svědčí staré, věkem opotřebované lodici, aby se tichounce rozpadla v zátoce, než aby se vydala v nebezpečí, že bude i s nákladem kořistí vin. Pro všecko je čas, dí Duch svatý: je čas k práci a je čas také k odpočinku. Starému vojínu jistě se nedostává udatnosti, ba, má k tomu ještě i zkušenost, jaké mladí lidé nemají. Ale slabota ho upozorňuje, že minul proň čas, aby bojoval.

Následujme ho: najděme si v ústraní tichý koutek, kde bychom mohli odpočinout se svým znaveným tělem, prohlédnouti své účty a připravit se na strašlivý soud, jenž nebude pro nikoho tak přísný, jako pro ty, na nichž závisely zájmy věčné.

Udeřila tedy pro mne hodina odchodu. Chud přišel jsem do úřadu, ještě chudší jsem odcházel. Staré tělo, staré nemoci, starý nábytek, staré prádlo, to bylo vše, co jsem s sebou odnášel z fary, když jsem naposled překročil její práh. Ale obecnstvo o tom tak nesoudilo. Zase jsem mohl poznati, jak prazvláštní představy činí si některé, jinak hodné osoby, o příjmech kněží.

Ani se neodvažuji vyslovit, na jak závratnou číslici připadli někteří „odhadci“, oceňující to, co

nazývali mým ušetřeným jménem. Netřeba opakovati, že takové řeči neměly nejmenšího podkladu. Odcházel jsem bez dluhů, ale také bez peněz, to byla pravda. A jak mohlo také býti jinak v kraji naprosto zchudlém, v osadě, kde tak zvané vedlejší příjmy byly nejskrovnější, zkrátka, kde kněz nemá ke své výživě nic než skromný podíl vyplácený státem? Věru, často bych se byl octl v nemalých nesnázích nebýti příspěvků, jakých mi poskytovalo nepatrné dědictví, získané potem mých rodičů.

A v tom také vězí jedna z největších křivd, jakých se dopouštějí revoluce. Církev, oloupená o svůj majetek, nemá z čeho přispívat na potřeby svých služebníků. Místo bohatých nadání, která jí učinili zbožní králové a věřící a která jí dovoľovala poskytovat slušného zaopatření i těm služebníkům, jež stáří nebo neduživost odsoudila k odpočinku, místo toho všeho nemá než nejnutnější k výživě pilného dělníka, jenž snáší ve jménu jejím břímě dne i horka.

Těm, kteří jsou nuceni opustit dráhu činnosti, může podat jen své díky a svá přání. Takoví musejí někde v ústraní umírat hladem nebo žít ze svého dědictví po rodičích, pakli jim ho nebe poprálo.

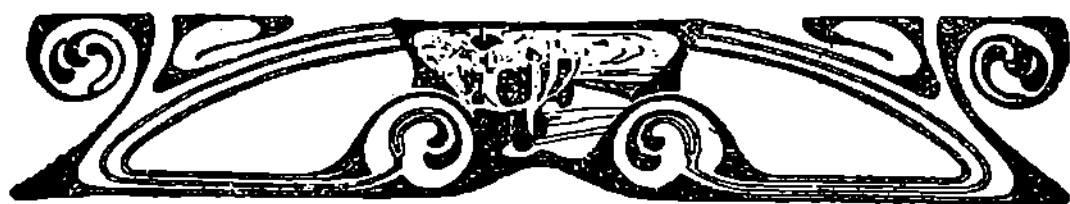
Zatím co nejmenší zaměstnanci státní dostanou po pětadvacetileté neb třicetileté službě aspoň kus chleba na svá stará léta, jediný kněz vidí jako odměnu svých prací nevděk a opuštěnost. Ale říká se, že spravedlivější vláda napravila alespoň u některých toto zločinné opomenutí.

Kéž by se tak mohlo říci o všech! Kéž by se státní moc rozpomenula, že oloupením církve o její nesmírný majetek, převzala i povinnost starat se o slušnou bohoslužbu a o zaopatření služebníků církve! Kéž nenechává strádat v bídě a nouzi pracovníka pro evangelium, jenž ztrávil své zdraví a síly ve službách bližního!

Věru, uznává-li se, že služebník, jenž vybíral daně nebo zastával úřady, získal si práva na živobytí, čím více to platí o muži, jenž vyučuje národy, aby dbali svých povinností, utvrzoval společnost samu v základech!

Opakuji, byla by veliká nevděčnost a hlavně veliká nespravedlnost, kdyby se nechalo vše při starém. Jest nutno, aby každému knězi, jenž je odsouzen k odpočinku, bylo zajištěno aspoň nejnutnější, aby mohl beze starosti o časné potřeby čekat smrt, až mu přijde zavřít oči.

KAPITOLA TŘICÁTÁ. *POSLEDNÍ ÚČTOVÁNÍ.*

Jsem u konce. Nebylo mi možno zaznamenati v těchto řádcích preveliký počet událostí, které se namanuly v mém bezvýznamném životě. Mičelivost knězi uložená nedovoluje mu, aby podal veřejnosti většinu dojmů, jichž zakouší, neboť je zakrývá neproniknutelný závoj tajemství. Že státník, literát, generál armády vypisují své „paměti“ úplně, to chápeme: pro ně je všechno zevnější děním, vše náleží říši veřejnosti.

Ale království kněze je v nitru; on vládne nad svědomím, to je nad oborem nejneproniknutelnějším, nad věcmi přístupnými jen Bohu a jemu. A kolik to dramať odehrává se tam před ním! Jak ohromný to svět, po zdání tak úzký a omezený! Jak rozlehlá to říše, tvořící rozhraní nebe i země, času a věčnosti!

Darmo se tu na světě mluví o důvěrných sděleních, o výlevech srdcí: kněz ví, čeho nikdo neví, on slyší tajemství, jaká zná s ním jen Bůh. Ani přítel příteli, ani syn otci, ani choť choti neřekne,

co svěřuje diskretnímu uchu knězovu. Tím jest mu dáno vniknouti do nejhlubších tajů duše lidské, čísti v ní, čeho nikdo jiný čísti nemůže, čeho by často ani ona sama čísti neuměla. On ví, jak hluboko může padnout ve zlobě, jak vysoko vystoupit ve ctnosti, jak dalece může se podobati už předem andělu či ďáblovi.

A tuto část svých vědomostí musím zakrýti věčným tajemstvím. Duše knězova, toť oltář ustavičné oběti, zkad stoupají k nebi nepřetržitě oběti smírné. Kolikrát bylo mi plakati, kolikrát směl jsem se radovat! Kolik výkřiků soucitu nebo blahopřejných vysílal jsem k Bohu, k němuž se nezbytně odnáší všeliká sláva i všeliká urážka jeho tvorů! Ale to je kniha uzavřená sedmerou pečetí, jichžto nic nemůže zrušiti. I vlastní má paměť byla vázána pozbavovat se vzpomínek, v nichž se kochati nebylo jí dovoleno, nešlo-li o poradu s Bohem a o zájmy duší.

Jsem u konce. Přelétaje okem svůj minulý život, mohu aspoň jako prorok Samuel bez obavy obrátiti se s otázkou k lidu, který jsem vedl: — Mluvte o mně před Hospodinem a před pomazaným jeho, vzal-li jsem komu býka nebo osla, znásilnil-li jsem koho, utiskl-li jsem koho, vzal-li jsem úplatek z ruky někoho. (I. Král. 12, 3.)

Nebo abych mluvil slovy hodnějšími křesťana: Viděli jste, že bych byl někdy zanedbával vašich zájmů duchovních? Nevykonal jsem vše, co bylo v moci mé, abych vás vodil po stezkách Páně? Zatajoval jsem vám pravdu, nepoužíval jsem povzbuzení i hrozeb? Bylo kdy pohoršení, jehož

bych byl šetřil, nepravost, proti níž bych se nebyl ozval, povinnost, jíž bych vám nebyl připomenul? Viděli jste, že bych byl dával přednost některým osobám, že bych byl lichotil boháčům, snižoval chudáky, podkuřoval mocným a pohrdal malými? Nejednával jsem se všemi naprosto stejně? A v čem jsem, šlo-li o vás, nedbal lásky, horlivosti, opatrnosti, velkodušné obětavosti?

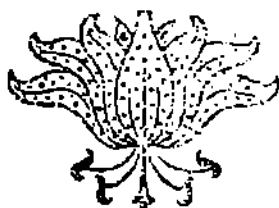
A tak byl bych mohl mluvit k lidu svému, a nikdo, ač-li chtěl mluvit podle svědomí, nikdo nebyl by se směl odvážit vinit mne ze lži. Ale bylo-li to vše?

Jsem hotov. Ale nad mou hlavou sídlí ještě Soudce vševidoucí i neoblomný. Jeho oko proniká svědomí a čte v nejtajnějších hlubinách srdcí. On volá mne ještě k odpovědnosti daleko přísnější než je odpovědnost před lidmi. Před ním chvěje se i anděl, nebesa mají šmouhy a slunce skvrny. On smrtí sklál Nadaba a Abiuda, že položili na oltář jeho obyčejný oheň a usmrtil i Azu, že se jen rukou dotkl archy posvátné. On hrozí velmi tvrdým soudem, *judicium durissimum*, těm, kdož byli vůdci lidu zvláště v řádu duchovním. Přísná jeho spravedlnost dovede posbírati všechny skvrny roztroušené v době dlouhého úřadování, zblížit počátek i konec, srovnat přísahu a její splnění. Při pouhém pomýšlení na to se chvím a hrůza proniká mi až do kostí.

Ale, Bože můj, ve hrozný ten den budu se chránit, abych se přel s tebou: nebudu zapírat, nýbrž vrhnu se tváří k zemi. Zvlášť budu prositi, aby ses rozpomenul. z jaké hlíny byl jsem utvořen,

že jsem byl jen člověkem a nikoli andělem. Vezmu sám všechny chyby svého života, vyslovím před tebou hořkou bolest svou, ukáži ti srdce zkroušené a pokorné. Především pak, ano, především odvolám se na nesmírné milosrdenství tvé, jež naplňuje nebe i zemi; povím ti, že z rozkazu tvého bylo na mě vloženo hrozné břímě kněžství, že jsem jen uposlechl tvých svrchovaných rozkazů, a že jsem nemohl přispěti než tím, co bylo mým vlastnictvím: svou nicotou a hříchem...

A ukážeš-li mi ještě svůj blesk a hrom, já ti ukáži kříž Ježíše Krista.

O B S A H

I. Kněžství	1
II. Mé prvořiny	12
III. Můj vstup do duchovní správy	19
IV. Mé první kázání	30
V. Veliké nebezpečí	39
VI. Kde lze načerpatí pravé filosofie	51
VII. Katechismus	71
VIII. Statečný čin	82
IX. Doba neúrody	89
X. Moje fara	95
XI. Dům nad jiné domy	110
XII. Spolky a bratrstva	119
XIII. Cena duše	128
XIV. Hlava obce	136
XV. Horlivost	147
XVI. Ctnost oběti	157
XVII. Spiknutí a jeho následky	168
XVIII. Studium	175
XIX. Nezdařený plán	188
XX. Zmařená touha	196
XXI. Jaký život, taková smrt	209
XXII. Opory	241
XXIII. Moje druhá fara	248
XXIV. Sen o charitě	266
XXV. Slzy matčiny	280
XXVI. Můj učitel	292
XXVII. Vřed v obci	305
XXVIII. Obrácení. — Útěcha	310
XXIX. Na odpočinek	322
XXX. Poslední účtování	331

